~~1757.~~

~~Joseph Taberna~~

~~Phy: J Collegy.~~

c 72.

1780.

Dr. Grenadini

40

41

BOSTON
MEDICAL LIBRARY

BOSTON MEDICAL LIBRARY
FOUNDED
SERVAT
ET
DOCET
A.D. 1875
INCORPORATED 1877

IN THE
Francis A. Countway
Library of Medicine
BOSTON

HIERONYMI
MERCVRIALIS
De Morbis Muliebribus
Prælectiones.

Iam dudum à Gaſpare Bauhino exceptæ, ac paulo antea inſcio autore editæ:

POSTREMO VERO PER

MICHAELEM COLVMBVM

Ex collatione plurium exemplarium conſenſu auctoris locupletiores, & emendatiores factæ.

TERTIA VERO HAC EDITIONE & auctiores, & caſtigatiores adhuc redditæ.

Cum Indice Capitum, & rerum locupletiſsimo.

VENETIIS, APVD IVNTAS.

M. D. XCI.

39296

PERILL^I. ET REVER^MO.
A B B A T I
D. IO. ANGELO ARCIMBOLDO
Domino ſuo Colendiſſimo.

MICHAEL COLVMBVS. S. D.

VT nemo eſt in hac vrbe Vir perilluſtris, neque in alijs totius Italiæ propè omnibus, cui nominis tui ſplendor ob oculos non effulſerit; quiq; animi tui, omni virtutum genere exornatiſſimi magnitudinem perſpectam non habeat, idemque non ſummo ſtudio obſeruet, admireturq;, ſic rudi illiberali que ingenio ij mihi ſemper viſi ſunt, qui non aliquo officij, aut pietatis genere, ſuam in te obſeruantiam, teſtatam eſſe contenderint. Horum in numero (etſi pudet fateri) hactenus me detinuit pudor quidam penè ſubruſticus; is inhumanum, is officij oblitum videri effecit. Tandem vero vicit pudorem pietas, atq; ita vicit, vt oblatam occaſionem, leuem quidem illam, dantiſque animo & accipientis loco longè inferiorem, non ſim paſſus mihi ex manibus elabi, huiuſce nimirum operis, induſtria noſtra emendatioris in lucem editi, ampliſſimo nomini tuo conſecrandi. Quòd ſanè pleriſq; ineptum atq; indecẽs viſum iri, illudq; vulgo tritiſſimũ in nos vnumquemq; iactaturũ non ignoramus τὶ κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ? *quòd inter Bartolos, Alexandros, Iaſones, librum de re medica, toto cęlo alium, reponi, ſummiq; Antiſtitis, longè grauiſſimarum rerum ſtudijs occupati manibus contrectari velimus. Hi ſi conſilij noſtri, rationem intelligant, haud fortaſſis imprudenter, inconſulteq; nobiſcum agi animaduertent. In primus enim ſciant, pleraq; ex Medicis fontibus atque receſſibus eſſe depromenda ijs, quibus non ſummis tantum labijs animus eſt ab Imperatoribus ſancitus leges attingere, atque imperitorum*

 plerumque

plerumque interpretum deliramentis acquieſcere, ſed qui veræ ſolidæq; doctrinæ inhiantes, abditas penitusq; repoſtas rerum cauſas, indefeſſo labore ac vigilijs perquirunt, quò apprimè legiſlatorum mentes rataq; ipſorum decreta aſſequantur. Inter hæc autem quot, quæſo, paſſim de Vteri geſtatione, de Mẽſtruis, de Partu legitimo, illegitimo, de Cõceptionis tẽpore, alijsq; huiuſmodi quãplurimis apud Iuriſcõſultos quæſtiones argumẽtaq; agitantur? Quot, per Deos, in dies euenta, quot caſus vt ipſi vocant, in foro decidendi ad hęc pertinentes occurrunt? Quis rectè Titulum illum Codicis lib. 10. examinabit, in quo de morbis in ius vocatum excuſantibus agitur, niſi multa ex Medicorum placitis eruat? Ne dicam de lege Diuus, in Pandec. Tit. de extraord. crimin. quæ mihi aliud agenti, forte fortuna ſeſe obtulit, dum Iuriſperitum, diebus proximè elapſis, morbo decumbentem inuiſerem. In ea, de muliere agitur conſultè abortum faciente, quæ fœtu animato exiſtente, pœna temporalis exilij mulctabatur, licebat enim antiquitus, ſecus quam hodie apud Chriſtianos, inanimatum fœtum impunè interficere, ſicq; Hippocrates ſapientiſſimus, ancillam quondam edocuit, qua poſſet ratione fœtum perdere. Huc pertinet ſummi Imperatoris Iuſtiniani Decretum, quo ille ex Medicis edoctus, cùm apud eum lis eiuſmodi agitaretur, partum poſt decem menſes editum, illegitimum pronuntiauit. Haud ſecus quoque Vlpianus in l. inteſtato poſt decem menſes. ff. de ſuis & l. hæredio. poſt decem menſes natum, à legitima hæreditate excluſit. Sunt ni fallor, & alia id genus complura, de quibus, ei qui in numeris omnibus abſolutum Iuriſconſultum ſit euaſurus, conſulendi veniunt, artis noſtræ proceres, atque de his potiſſimum, quæ ad vteri geſtationes, ad Partus, ad Abortus pertinent; quæ omnia vſque adeo dilucidè, ornatè, atque eloquenter, à HIERONYMO MERCVRIALI, hiſce prælectionibus quondam in hoc Gymnaſio publicè habitis, tradita inuenies, vir perillustris, vt ſi quando contingat aliqua ex his, ſtudiorum cauſa depromere: ſatis ſuperq; animo tuo, qui ad apicem omnis doctrinæ concitatus fertur, ſatisfactum iri non dubitem. Hæc fuit conſilij noſtri ratio; dum

tio, dum eas nomini tuo nuncupandas duxi, ne meum erga te ſtudiũ tacitum, obſcurumq; diutius continerem, duplici potiſſimum nomine, tibi non vſquequaque ingratas fore arbitratus: Tum quòd eius autoris partus ſint, qui vt paucos omnino habet in te amando atque obſeruando pares, ſic generis nobiliſſimi, humanitatis, animi magnitudinis, eruditionis, omniumq; virtutum tuarum, quibus te omnibus & ſummoperè amandum, & ſuſpiciendum præbes, maximus eſt prædicator, quamuis minimè,

Ei facundi eloquentiam Neſtoris
Antenoriſque Phrigij, Deus ſi daret,

Quod inquit Sapientiſſimus Euripides, idoneus quis vnquam foret laudum tuarum preco: Tum quòd ipſemet huiuſce mei conſilij ſuaſor mihi atque hortator extitit. Hoc igitur qualecunque eſt, beneuolentiſsimi animi, & gratiſsimæ voluntatis in te meæ, argumentũ, ſerena exporrectaq; fronte accipito. Ipſe Deum Opt. Max. precabor, vt te quàm diutiſsimè ſeruet incolumem. Vale:
Patauij Quarto Calendas Decembris 1591.

I liber & Domino, vigiles vbi pectore curæ
Diffugient, humilis flexo dic poplite χαῖρε,
Talibus atque illum ſupplex affare precando:
O Decus eximium Phœbi, Decus atque furentis
Palladis, en ſummi exiguum me pignus Amoris:
Me facilis placido, atque hilari precor excipe vultu,
Sim licet exiguus, ſunt Dijs gratiſsima parua,
Parua Iouem pacat nonnunquam mica, nec illi
Semper inaurati, diues cadit hoſtia, Tauri.
Sic veluti Aiacis clypeo ſeptemplice tectus,
Improba contemnes mordacis iurgia linguæ,
Atque omnes hominum manibus tractabere in annos.

MICHAEL COLVMBVS MEDICINAE STVDIOSIS. S.

DEcimus quartus, ni fallor, iam annus agitatur, ex quo HIERONYMVS MERCVRIALIS, ſummo cum omnium applauſu, atque admiratione, auditores ſuos, quos ſolet habere frequētiſſimos publicè in hocce Gymnaſio, muliebres morbos curandi rationem edocuit, nullo prorſus, vt dictata vnquam ederentur conſilio; Sed cū Germani, inter lectiſſimę iuuentutis cohortes, ea excepiſſent, de eorundem poſtea editione cogitarunt, ex autoris exiſtimatione, cuius ſunt ſtudioſiſſimi, id futurum exiſtimantes. Sic eò tandem res deuenit (tanta eos cæperat editionis cupiditas) vt Mercurialis nondum de impreſſione admonitus, ſua typis Germanicis excuſſa viderit. Quod ſanè officium prima facie non ſatis arriſit, cùm antea plurimis & Venetis, & Patauinis, atque exteris typographis, illud tantoperè efflagitantibus, denegaſſet. Poſtea verò vt animo eſt leni, ſummeq; in Germanos beneuolo, atque propenſo, cępit boni æquiq; conſulere id, quidquid fuit Germanorum in ſeipſum ſtudij ac propēſionis. Cum vero poſtea Iuntæ viri, de re literaria optimè ſemper meriti, eaſdem prælectiones typis ſuis excudere in animum induxiſſent, quo illarum copia cunctis ſuppeteret, obtinuerunt tandē; neq; enim tā iuſtę petitioni, deeſſe potuit; aut debuit, vir humaniſſimus. Quare id mihi oneris (quę ſua eſt in me humanitas) demandauit, vt collatis optimis exēplaribus, ſi quæ minus accuratè ex trāſcribentiū manibus,

bus,

bus, quæ quidem fuerunt quamplurima, excidiſſent, ſuæ, qua tunc dictauerat puritati, quam fieri poſſet, diligẽter, reſtituerem; quod qua potui induſtria ac fide præſtiti, etſi minimè inficias eo, nonnulla etiam & mihi, & typographo excidere potuiſſe; Sed ea vſque adeo leuia & pauca ſunt, vt veſtros animos, ne tantillum quidem remorari poſſint. Quare id quidquid eſt laboris noſtri, boni conſulite. Interea conſultationes Medicas, ab eodem Mercuriali pro ſummis & Principibus viris, prudentiſſime diſertiſſimeque conſcriptas, quas apud me plurimas ac paratiſſimas habeo, in veſtram gratiam excudendas, propediem expectate. Valete:

Patauij, quarto Calendas Decembris 1586.

INDEX RERVM, ET VERBORVM NOTABILIVM

IN QVO NVMERORVM RATIONE fideliter ſubducta, ſingula paginis ſuis connotata: Candide lector reperies.

A

ABORSVS quid. 42
Aborſus qui propriè dicantur. 43
Abortus cauſæ. 43
Aborſus cauſa eſt ſuppreſſ. menſium. 130.
Abortus ſigna. 46
Abortus prognoſtica. 48
Abortus curatio in quo poſita. 49
Abortus curatio à flatibus. 49
Abortus ab humoribus curatio. 49
Acetum mulieri inimicum. 20
Acetum cur non noceat ſtomacho. 20
Acetum acerrimum ac lactis abundantiam. 91
ἀκροσαπέντα. 71
Adſtringens ab autore vſitatum. 76
Adſtringentium in vſu tria ſemper obſeruanda. 176
Adſtringentibus non vtendum ante totius purgationem. 176
Aer fœtidus facit abortum. 43
Aer inconſtans cauſa abortus. 43
Aer inclemens cauſa abortus. 43
ἄτζηται. 194
Aegritudo caudata quid. 193
Aegritudines a Chriſto curatæ incurabiles erant. 148
Aegypti mulieres libidinoſæ. 186
Aenigma Hipp. eſt & non eſt, octimeſtris partus. 41
Aeſtate mulieres venerem magis appetunt. 12
Aeſtate lac minus abundat. 90
Aetius defenditur. 135
Aetij ſententia explicata. 49
Aetij ſententia reprobata. 131
Aetij locus explicatus. 182
Α'γαλακτία. 78
Agaricus præfocatas excitat. 134
Α'γονία. 4
Agnus caſtus lac generat. 80
Agni caſti ſemen lac conſumit. 91
Agrippæ qui dicantur. 3
Allatarum Auicennæ quid. 193
Alraticum Albucaſi quid. 194
Alexandri duplex erratum. 228
Altimarus dormitat. 176
Altomari error. 98
Altomari ſententia confutata. 98
Altimari ſententia reprobata. 209
Altimari ſententia reprobata. 135
Altomari error. 173
Amazones mammas ſibi abſcindebant. 112
Α'μφλίωσις. 41
ἀνάβρωσις. 144
ἀνασόμοσις. 144
Anguſtia vteri an poſſit facere Abortum. 45
Anguſtia vteri prohibet augmentum nō vitam fœtus. 45
Anguſtia vteri facit diffic. partus. 61
Anguſtia vteri cauſa ſuppreſſionis mēſtruorum. 130

** Ani-

Animal noui orbis duplici vtero prædi- tum. 216
Animalia cur exeant capite ab vtero. 55
Animi operationes in viris illuſtriores. 1
Animi motus menſtrua ſupprimunt. 129
Anſeris pinguedo cum lacte caſtigat mammas grandes. 115
ἄπνους. 224
Ἀφορία. 4
Apium fœmineum facit ſterilitatem. 14
Apium prouocat vrinam, & menſes. 176
Aponenſes Thermæ vtiles in præfocatione vteri. 236
Apoplexia impedit reſpirationem. 224
Aqua frigida ſterilitatem facit. 19
Aqua fabrorum ſterilitatem facit. 19
Aqua Nili conceptum iuuat. 19
Aqua roſarum ad pruritus. 182
Aqua tepida ſedat pruritus. 182
Aqua in vtero vbi colligatur. 202
Aquæ potus facit ſterilitatem. 13
Aquæ potus ſæpe menſtrua tollit. 127
Aquilonares conſtitutiones conceptui aptæ. 19
Arietis nigri lana vterum in locum ſuum reſtituit. 222
Ariſtotel. malè fœminas monſtra appellat. 1
Ariſt. ingratus verſus Hipp. 55
Ariſtotelis error. 94
Ariſt. de cauſis ſterilitatis opinio. 8
Ariſtot. ſententia confutatur. 100
Ariſtotelis ſententia de tempore partus. 40
Ariſt. & Hippo. conciliatio. 54
Ariſtotelis error. 103
Ariſt. de lacte ſententia. 63
Ariſtolochia rotunda facit partus facilitatem. 75
Aromata menſes prouocant. 133
Aromata petunt caput. 228
Aſcenſus vteri ſigna. 219
Aſcenſus vteri, & præfocationis curatio eadem. 223
Aſtrologorum opinio de octimeſtri partu. 41
Ἀτεκνεία. 5
Athenienſes ſacerdotes cicuta libidinem extinguebant. 189
ἄτοκον ἀτοκίαν. 5
Auenzoar factus fœcundus ex febre. 184
Auerroes negauit vim diſcretiuam vteri. 217
Auerroes non erat perfectus medicus. 218
Auerrois excuſatio. 218
Auerrois ſententia reprobata. 6
Auerrois de mola opinio. 29
Auerrois ſententia confutata. 33
Auicennæ ſententia de mola. 29
Auicennæ ſententia explicata. 47
Auicennæ error. 172
Auſtrinus aer inimicus grauidis. 35
Auſtrinæ conſtitutiones conceptui ineptæ. 19

B

Balnea refrigerantia ad vterinum furorem apta. 190
Braſſicæ frequens vſus parit cancrum. 214
Beneolentia naribus adhibita cur inducant præfocationem vteri. 228
Bilioſis mulieribus menſes tenuiores. 128
Bituminoſa luta emolliunt. 213
Bruta non habent caput magnum. 61
Bruta habent conſtitutum pariendi tempus. 40

Caij

C

Caij Dueli ſoror ſaturata aborti-
ui. 45
Calor trahit humores. 208
Calida intemp. facit abortum. 43
Calida intemperies quomodo menſtrua ſupprimat. 129
Canis ſemper quarto menſe parit. 40
Cancer vteri. 40
Cancer vteri quid. 213
Cancri genera duo. 214
Cancri ſigna. 214
Cancri prognoſticum. 214
Cancri vteri cauſæ. 214
Cancri curatio. 215
Cancri fluuiatilis puluis ad abortum. 53
Cancri fluuiatiles ad lactis abundantiam. 92
Cancros occultos melius eſt non tangere. 214
Cantatrices non habent menſtrua. 128
Caput paruum habentes prudentiores. 113
Caput in uteri inflammatione afficitur. 205
Capitis magnitudo duplex. 113
Caſeus lactis capræ ad fluxum menſtruorum. 153
Caſeatio propriè dicta quæ. 101
Caſeatio duplex. 101
Caſeatio propria an fiat in mammis. 101
Caſtrati non ſunt boni ingenij. 161
Catelli quomodo parui fiant. 46
Cataplaſma dolorem ſedans. 210
Cauda. 3
Cauda. 192
Cauda ſymptoma turpitudinis.
Caudæ curatio. 193
Cauſæ ſterilitatis quæ. 7
Cauſarum abortus ſigna. 48
Cauteria in cruribus accommodatiſſima in præfocatione vteri. 235
Clauſura vteri. 193
Clauſuræ uteri cauſæ 198
Clauſuræ uteri ſigna. 198
Clauſuræ vteri prognoſtica. 196
Clauſuræ vteri curatio. 197
Craſſæ cur non concipiant. 10
Cedra impedit conceptum. 24
Ceratum retinens vterum. 222
Ceruix vteri carnoſior. 207
Cleopatræ Reginæ mors. 100
Cibi acidi faciunt ſterilitatem. 14
Cibi qui ſterilit. faciant. 14
Cibi moderantia confert ſanitati. 89
Cicatrices vteri cauſa ſunt ſuppreſſionis menſtruorum.
Cinara lac coagulat. 98
Cyminum tollit lactis abundantiam. 92
Clyſter vehemens. 233
Chryſtalli puluis excitat præfocatas. 234
Cnycum lac coagulat. 99
Coagulum habet igneam vim. 99
Coagulum duplex. 100
Coagulum leporinum ad Abortum. 53
Coagulum externum quid. 100
Coagulum internum quid. 101
Coagulum omne adſtringit. 106
Coagulum leporinum diſſoluit ſanguinē. 106
Coagulum leporinum optimè adſtringit. 176
Coagulationis cauſæ externæ. 102
Coagulationis lactis ſigna. 102
Coagulationis lactis curatio. 103
Coctum quod ſemel eſt non amplius recrudeſcit. 74
Coctum recrudeſcit duobus modis. 75
Coctionis perfectæ quæ ſunt, corrupta deteriora euadunt. 232
Coitus multus facit abortum. 45
Coitus facilitat partum. 73
Coitus vtilis ad furorem vterinum. 188

Coitus cum viro mentulato facit fluxum menſtruorum. 145
Coitus cum menſtruata muliere lepram inducit. 120
Coitus raritas facit ſterilitatem. 13
Coitus deſiderij defectus non datur in mulieribus. 187
Coitus inuiti ſterilitatem faciunt. 14
Collyrium ad vteri clauſuram. 197
Coloſtrum quid. 101
Coloſtrum quid. 4
Coloſtrati pueri. 4
Coloſtratati pueri qui. 101
Colocyntis ciet menſes. 140
Columella. 192
Concoctio bella, quæ Ariſtoteli. 74
Conceptus quot modis lædatur. 2
Conceptus, quot modis vitietur. 25
Conceptus fit intra 7. diem. 28
Conceptus vitioſus quis. 25
Conceptum quando liceat medico interimere. 24
Conceptus ſinguli magis vitales. 5
Concubitus forma, quæ apta conceptui. 14
Concubitus cum menſtruata muliere prohibitus a legislatoribus. 120
Conciliatio Auic. & Hipp. 116
Conditiones ad partum naturalem requiſitæ. 53
Confectio ad ſterilitatem. 21
Confectio in lactis defectu. 85
Confectio deducens ſanguinem ad mammas. 86
Confectio prouocans menſes. 141
Confectio ad Gonorrhœam. 169
Confectio conſtringens ad Gonorrhœam. 170
Confectio corpus reficiens. 170
Confectio in fluxu menſtruorum. 149
Conſtantini Varoli inuentum. 179
Contradictio inter Aetium, & Galenũ. 135
Contradictio inter Galenum, & Paulum. 136
Contradictio in verbis Galeni. 140
Concluſi ſemen emittunt. 165
Corallorum rubeorum puluis ad abortum. 53
Cornarij error. 93
Cor compatitur vtero. 180
Corporis exercitatio confert ſanitati. 89
Corneola gemma ad fluxum menſtru. 153
Corroſionis vteri curatio. 180
Cotyla quid. 127
Crocum mirum ad difficult. partus. 74
Cuminum ſanguinem repellit. 90
Cucurbitulæ in præfocatione vteri conueniunt. 233

D

Decoctum in lactis abundantia. 91
Decoctum vlcera mundificans. 180
Decocta diſcutientia. 210
Defectus lactis quid. 78
Defectus menſtruorum ſigna. 131
Delectatio, quæ maior in coitu, viri an mulieris. 158
Deſcenſus vteri quid. 117
Diacalamenthum. 175
διαίρεσις. 144
Diaphragma Phrenas dictum. 187
Diaphragmate læſo læditur ratio. 186
διαπήδησις. 144
Dictamus menſes ciet. 138
Difficultas magna de ſanguinis miſſione in vteri inflammat. 208
Dioptra. 178
Dioptra inſtrumentum medicum. 196
Diuretica per accidens cient menſes. 139
Diuretica an conueniant in fluore muliebri. 176
διςοικία. 9
Dolor circa radices oculorum cur indicet vlcus matricis. 179
Dolor trahit humores. 208

Du-

Dubitatio circa Ariſt. dicta. 123
Dubitatio in Galeno. 144
Durities quomodo differat a Scirrho. 210

E

EBrioſi infœcundi. 14
Eductio Secundinæ. 60
Elephas parit ſecundo anno. 40
Emotam fieri Hipp. quid. 221
Empedocles a calumnijs Ariſtotel. defenditur. 61
Empedocles vocauit vinum aquam in ligno putrefactam. 64
Empedoclis ſolertia. 118
Emplaſtrum ad lactis abundantiam. 91
Emplaſtrum ad ſuppreſſos menſes. 142
Emplaſtrum ad pruritum. 182
Emplaſtrum ad inflationem vteri. 201
Emplaſtrum ſuppurans. 210
Emplaſtra excitantia. 234
Epileptici cur ob prauos odores ſymptomata incurrant. 229
Epilepticæ pulſum habet magnum. 230
Equa parit menſe 9. aut 10. 40
Eryſipelas vteri. 195
Exercitat. corporis faciunt abortum. 44
Excoriationis vteri curatio. 180
Externa remedia quomodo conferant in gonorrhœa. 167
Euacuatio immodica cauſa abortus. 44

F

FAba ſterilit. facit. 19
Fabæ implent vbera pecorum. 83
Facilius eſt virginitatem, quàm caſtitatem ſeruare. 187
Flatus in vtero faciunt abortum. 43
Flatuoſa refrigeratio Sorano quid. 224
Franciſci Pedemontani error. 102
Fœmina cur maiorem dolorem inferat in exitu ab vtero. 61
Fœminæ in vtero tardius perfici. 42
Fœtus cur in vtero laborat octauo menſe. 41
Fœtus mortuus vt exeat eget particularibus remedijs. 67
Fœtus in vtero ſitus quis. 53
Fœtus qua figura exeant in lucem. 55
Fœtus plures faciunt diffic. partus. 61
Fœtida ſunt naturæ inimica. 234
Figura exitus fœtus naturalis. 55
Frigida intemp. facit abortum. 77
Frigida intemperies cur menſtrua ſupprimat. 130
Frigido, quæ congreſcunt, ſoluuntur calido. 104
Fricatrices mulieres quæ. 185
Frictiones in præfocatione conueniunt. 233
Foroliuienſis mulier ſtatis diebus abortiens. 44
Fumus Pyritis diſsipat ſcirrhos. 213
Furor vterinus. 185
Fluxus alui facit abortum. 44
Fluxus muliebris. 171
Fluxus menſtrui immodici cauſæ. 144
Fluxus menſtrui ſigna. 145
Fluxus menſtrui prognoſtica. 147
Fluxus menſtrui curatio. 148
Fluxus muliebris cauſæ. 171
Fluxuum quis deterior. 174
Fluoris muliebris ſigna. 173
Fluoris muliebris prognoſtica. 174
Fluoris muliebris curatio. 174
Fluoris rubri curatio. 175
Fluoris bilioſi curatio. 175
Fructus quomodo parui ſeruentur. 46

G

GAlenus malè de dijs ſentiebat. 56
Galeni locus emendatus. 30
Galeni locus explicatus. 46
Galeni locus emendatus. 74
Galeni ſententia explicata. 79
Galeni error detectus. 220
Gallia moſchata ad diffic. partus. 65
Gazæ erratum. 24

Gazæ error. 124
Glandis uehementis exemplum. 233
Gracilis habitus facit abortum. 43
Grauidæ non prǽſtabantur ſanæ. 17
Grauidæ cur ſemper ægrotent. 35
Grauidarum cura. 35
Genuum frigiditas ſignum vteri inflammationis. 202
Gonorrhæa muliebris. 157
Gonorrhæa virorum differt a muliebri. 157
Gonorrhææ cauſæ. 165
Gonorrheæ ſigna. 166
Gonorrheæ prognoſtica. 168
Gonorrhææ curatio. 168
Guttur gallinæ lac coagulat. 98
Grumefactio lactis quid. 97
Grumi ſanguinis in vtero. 191

H

Haίμοῤῥόυσις. 143
Hæmorrhoidalis fluxus menſtruorum. 153
Hęmorrhoides Ariſtoteli quæ. 196
Hæmorrhoides ſecandi modus. 154
Hæmorrhoidalis fluxus curatio. 155
Hæmorrhoida Haly quid. 193
Heraclides Ponticus integrum librum ſcripſit de præfocatione vteri. 193
Hermaphroditæ quando fiant. 163
Heroum filij noxæ. 18
Hydrops quomodo faciat ſterilitatem. 10
Hydrops vteri. 202
Hydropis vteri cauſæ. 202
Hydropis vteri ſigna. 203
Hydropis vteri curatio. 203
Hiera expurgat vterum. 140
Hippocratis ſententia reprobata. 28
Hipp. ſententia de tempore partus. 40
Hippoc. ſententia explicata. 53
Hippocratis locorum conciliatio. 23
Hippoc. ſentẽtia de generatione lactis. 77
Hippoc. ſententia explicata. 132
Hippoc. locus emendatus. 158
Hiſpanæ cur infœcundæ. 18
ὑπερκάθαρσις. 143
ὑστερίς. 192
Hyſtericæ ſpumam non edunt. 230
Hyſtericis facies non rubet. 241
Homo ſolus cur plura habeat pariendi tempora. 40
Homo habet totam capitis magnitudinẽ in vtero. 60
Humida intemperies quæ faciat ſterilitatem. 9
Humida intemperies facit abortum. 44
Humiditas duplex. 125
Humiditas mulierum adipoſa. 120
Humores qui præfocationẽ faciant. 226

I

Immodici fluxus menſtrui character. 143
Inedia libidinem compeſcit. 236
Inflationis vteri cauſæ. 199
Inflationis uteri ſigna. 199
Inflationis uteri curatio. 200
Inflammatio quomodo a lacte fiat. 107
Inflammationis vteri cauſæ. 205
Inflammationis vteri curatio. 207
Inflammationes internæ augentur a ſomno. 207
Inflammationes lacte demulcentur. 65
Inflammationum remedium pręcipuum. 109
Inſeſſus ad ſuppreſſos menſes. 143
Inſeſſus ad fluxum menſtruorum. 150
Internæ cauſæ ſterilitatis. 8
Inter cerebrum, & vterum magnus eſt conſenſus. 228
Intemperierum uteri cauſæ. 184
Intemperierum uteri curatio. 185
Inunctio in abortu. 51
Iuuenilis mens uaga. 227

K

Καταμήνιον. 117
κέρκος, & κέρκωσις. 193
κλειτορίς. 193

Lac

L

Lac quid. 61
Lac eſt ſanguis coctus. 64
Lac æquè fit in viris ac fœminis. 61
Lac quod apparet in viris non eſt verum lac. 61
Lac muliebre lenit dolorem. 215
Lac & ſemen ex eadem fiūt materia. 64
Lac an fiat ex ſanguine puro. ibid.
Lac an fiat per coctionem. ibid.
Lac fit ex ſanguine dulciſſimo. ibid.
Lac fit ex ſanguine menſtruo. ibid.
Lac quomodo generetur. 66
Lac fit per minimam ſanguinis mutationem. ibi.
Lac quot modis lædatur. 4
Lac ſanguis dealbatus. 107
Lac quando deficiat. 78
Lac generatur ex ſanguine menſtruo. 79
Lac non reddit imagines. 80
Lac pituitoſum quomodo dignoſcatur. 81
Lac melancholicum, vt dignoſcatur. ibi.
Lac optimum albiſſimum. ibi.
Lac quæ per ſe generent. 79
Lac quæ per accidens generent. ibi.
Lac multum è mammis effluens ſignum abortus. 47
Lac conſumitur eſu ſalitorum. 83
Lac copioſum, an eadem ratione noceat qua & ſemen. 88
Lac dulce eſt. 80
Lac autumno minus abundat. 90
Lac fluidum fit ex ſanguine ichoroſo. 96
Lac merum capellas dementat. 88
Lac ficulneum ſuccus condenſat. 69
Lac diſsipans medicamentum. 92
Lac an poſsit grumefieri a cauſa calida. 98
Lac fit ob ſuppreſſa menſtrua. 107
Lactis natura aquea, & terrea. 83
Lactis vitia. 60
Lactis defectus. ibi.
Lactis coctio in mammis q̃uo fiat. 65
Lactis definitio. 66
Lactis defectus quem morbū ſequatur. 78
Lactis defectus cauſæ. ibi.
Lactis dulcedo, & mellis diuerſa. 80
Lactis candor, & aliorum diuerſus. ibi.
Lactis defectus ſigna. ibid.
Lactis boni conditiones duæ. ibi.
Lactis defectus proguoſticum. 81
Lactis defectus curatio. ibi.
Lactis abundantia. 88
Lactis abundantiæ cauſæ. 89
Lactis abundantiæ prognoſtica. 89
Lactis abundantiæ curatio. 90
Lactis mutatio in qualitate. 94
Lactis conditiones quatuor. ibi.
Lactis fœtor vino emendatur. 95
Lactis fluiditas. 96
Lactis fluiditas quomodo cognoſcat̃. ibi.
Lactis caſeatio, & grumefactio. 97
Lactis partes tres. ibi.
Lactis grumef. fit à calido, & frigido. 98
Lactis caſeationis cauſæ. ibi.
Lactis caſeatio an poſsit fieri a calido. ibi.
Lactatio apud æthiopas citius fit. 90
Lactuca lac generat. 79
Lagana lac incraſſant. 96
Lana arietis nigri reſtituit vterum. 222
Lapis ſardonius contra abortum. 53
Lapis Iaſpis ad fluxum menſtruum. 253
Lapides an fiant in vtero. 190
Laſtrenſes aquæ accommodatæ in præfocatione vteri. 235
Lepus Marinus facit abortum. 44
Leporis coagulum inefficax. 98
Lætitia mulieres exanimatæ. 44
Libido vnde. 14
Linimentum ad difficultatem partus. 66
Linimentum ad fluxū menſtruorum. 151
Linimentum ad vlcera vteri. 180
λοχεῖα. 127
Locus affectus in vlcere vteri. 178
Locus affectus in vterino furore. 186
Lucenſes aquæ curant ſterilitatem. 20
Lucenſes Thermæ menſes cient. 141
Lucretij de ſterilitate ſententia. 9
Lugdunenſes mulieres ſeſe in fluuios præcipitabant. 186

Lum-

Lumbrici vteri. 190
Lumbrici ſiunt in vtero. 191
Lumbricorum vteri ſigna. 191
Lumbricorum vteri curatio. 191
Luna frigidum non agit poſitiue. 124
Lutum S. Barthol. emollit. 213
Luta emollientia. 213

M

MAlum pili quid. 102
Mammæ corpora frigida. 65
Mammæ corpora glanduloſa. 80
Mammæ alterius vſus, & naturæ, in maribus, quam fæminis. 2
Mammæ factæ ob cordis tutelam. 109
Mammæ vbi dolent an ſit exugendum lac. 93
Mammarum vſus quis. 2
Mammarum gracilitas, quomodo indicet abortum. 47
Mammarum inflammatio quid. 106
Mammarum inflammationis cauſæ. 107
Mammarum inflammatarum ſigna. 107
Mammarum inflammat. prognoſticum. 108
Mammarum inflammat. curatio. 108
Mammarum inflammatarum remedia. 110
Mammarum caro ſpongioſa. 112
Mammarum magnitudo. 112
Mammarum magnitudinis cauſæ. 112
Mammarum magnitudinis curatio. 114
Mammis inflammatis an repercutientia conueniant. 109
Marci varronis ſententia de ſitu fætus. 54
Marmor affectus quis. 198
Medea. 178
Medicamentum optimum ad difficultatem partus. 66
Medicam: ad duritiem mammarum. 112
Medicamentum ad excitandam uim expultricem. 59
Medicamentum fætum corrumpens. 59
Medicamenta ſecundinam educentia. 60
Medicamenta menſes prouocantia. 141
Medicamenta a proprietate ad fluxum menſtruorum. 153
Medicamenta ad abortum à proprietate occulta. 53
Mel crudum acriùs eſt. 75
Melancholiam quæ educant. 182
Melancholicis mulieribus menſes ſunt craſſiores. 127
Menſes quæ prouocant, calida ſunt. 138
Menſes quibus aperiantur. 235
Menſes mouentur luna decreſcente. 123
Menſium defectus cauſæ. 128
Menſtruus ſanguis cur expellatur. 117
Menſtruus ſanguis an per reſudationem excludatur in vterum. 118
Menſtruus ſanguis ſua natura benignus eſt. 121
Menſtruus ſanguis cur tot prauos effectus edat. 121
Menſtruus ſanguis an nutriat vterum. 126
Menſtruus fluxus, non eſt præt. natu. 117
Menſtruus fluxus cur non fiat in viris. 118
Menſtruum ſanguinem cum natura non excernat quotidie. 121
Menſtruum quid. 117
Menſtrua quæ prouocant, deſtruunt lac. 85
Menſtrua per reſerationem vaſorum excluduntur in vterum. 121
Menſtrua in quibus fiant. 122
Menſtrua cur deſinant poſt 50. annum. 123
Menſtrua ad quem finem fiant in mulieribus.

lieribus. 126
Menſtrua quæ naturalia. 128
Menſtruorum natura quæ. 105
Menſtruorum defectus. 105
Menſtruorum generationis modus. 118
Menſtruorum pernitioſi effectus. 121
Menſtruorum tempus quod. 122
Menſtruorum quantitas. 126
Menſtruorum tempora. ibi.
Menſtruorum qualitas. ibid.
Menſtruorum exeuntium quantitas. 127
Menſtruorum defectus quod ſymptoma ſit. 128
Menſtruorum defectus prognoſtica. 129
Menſtruorum ſuppreſsio, quos pariat morbos. 130
Menſtruorum defectus curatio. 131
Menſtruorum fluxus immodicus. 143
Menſtruorum ſtillicidium. 155
Mentha facit ſterilitatem. 14
Meſſalina imperatrix libidinoſa. 13
Mileſiæ virgines ſeſe ſuſpendebant. 186
Minos ſtatutum nefandum. 23
Miſſionis ſanguinis adminiſtrandæ ratio in menſium ſuppreſsione. 136
Metrenchita. 176
Modus ſecandi venas inferiores. 137
Mola quid. 26
Mola vnde dicta. ibid.
Mola quomodo excreſcat. 31
Mola viginti annorum. 32
Mola in vtero non mouetur. 32
Molæ cauſa. 28
Molæ ſigna. 31
Molæ prognoſtica. 32
Molæ curatio. 33
Molam cur ſola mulier concipiat. 27
Moniales frequenter præfocantur. 228
Morbi vteri a ſolutione unitatis. 176
Morbi uteri in magnitudine. 195
Mortui fœtus ſigna. 47
Moſchionis ſententia. 58
Mulæ cur ſteriles. 10
Mulier quando concipiat. 6
Mulier vterum temperatum habens fœcunda eſt. 7
Mulier parua aptior conceptui. 10
Mulier ebria non debet coire. 19
Mulier peperit in decimoquarto menſe. 40
Mulier foroliuienſis ſtatis diebus abortiens. 45
Mulier phlebotomata abortit. 51
Mulier ſola cur laboret partus difficultate. 60
Mulier emittit ſemen in vterum. 158
Mulier an ſemen habeat. ibi.
Mulieres ſteriles morboſæ. 18
Mulieres denſiores viris. 118
Mulieres frigidiores uiris. ibi.
Mulieres cur frigidiores uiris. 119
Mulieres cur pinguiores uiris. ibi.
Mulieres concipiunt inchoantibus, vel deſinentibus menſtruis. 121
Mulieres cur maximè animalium menſtrua habeant. 122
Mulieres ex retentis menſibus uirilem habitum acquirunt. 133
Mulieres fœlicisſime per uenas inferiores purgantur. 134
Mulieres non perforatæ quæ. 194
Mulieres ubi menſtrua erumpunt præfocari ſolent. 127
Mulieres in præfocatione uteri mente capiuntur. ibid.
Muliebris fluor. 171
Muliebres morbi qui. 2
Mutationis ſitus uteri cauſæ. 215
Mutationis ſitus uteri prognoſtica. 220
Mutati ſitus uteri ſigna. 119
Mutati uteri ſitus curatio. 221

N

NAmeſia mulier barbata. 132
Natura cur fecerit lac. 67
Natura cur fecerit mammillas in pectore. 68
Naturam quæ excitant trium ſunt generum. 233
Nepeta ciet menſes. 138
Nicolai Florentini experimentum. 222

*** Nym-

Nympha. 4
Nympha. 192
Nymphæ,& caudæ cauſæ. 193
Nymphæ curatio. ibid.
Non perforatarum ſigna. 196
Nutrimenti vbertas non deſtruit formationem fœtus. 27

O

Octimeſtres fœtus, cur non vitales. 41
Octimeſtris partus, an ſit abortus. ibi.
Octimeſtris partus non eſt vitalis. ibi.
Octimeſtres partus in Ægypto vitales. ibidem.
Octimeſtris partus illegitimus. ibi.
Octimeſtres partus in Hiſpania vitales. 43
Oculus Hyenæ curat ſterilitatem. 18
Odor obiectum odoratus. 228
Odor extinctæ lucernæ prægnantibus infeſtus. 35
Odores graues infenſi grauidis. ibi.
Odores boni cur præfocationem vteri inducant. 228
Odores praui fundantur in humoribus crudis. ibid.
Odores praui cur excitent præfocationem uteri. 230
Oedema vteri. 191
Oleum cedrinum impedit conceptum. 24
Oleum vitelli ouorum ſedat dolorem. 180
Oleum roſaceum ſedat dolorem. 210
Oleum vitelli ouorum lenit dolorem. 215
Opiata vtero infuſa faciunt ſterilitatem non mortem. 180
Optatarum rerum in fœtu ſigna vnde. 35
Optici nerui oriũtur a radice ſpinalis medullæ. 197
Os de corde cerui ad abortum. 53
Otiũ nimiũ facit difficultatem partus. 66
Ouum antiquum reſtituit vterum. 222
Oues in Ponto faciunt lac nigrum. 80
Oxymel in curatione ſterilitatis vitandum. 20

P

Papaueris ſemen quomodo faciat lac. 83
Partus difficilis. 59
Partus quotupliciter lædatur. 2
Partus uitioſus quis. 53
Partus vitia. 44
Partus vitioſi cauſæ. 57
Partus malè exeuntis ſigna. 57
Partus vitioſè exeuntis curatio. 58
Partus difficilis cauſæ. 60
Partus difficilis ſigna. 63
Partus difficilis prognoſticum. ibi.
Partus difficilis curatio. 64
Pariendi tempus quodnam. 40
Paſticia lac incraſſant. 96
Paſtinacæ ſemen curat ſterilitatem. 17
Patauinæ aquæ Thermales cient menſes. 141
Patauinæ aquæ Thermales curant ſterilitatem. 21
Pauli locus explicatus. 141
Platonis de vtero ſententia. 187
Pecora eſu fabarum implent vbera. 83
Perdicis ouum illitum coercet mammas. 114
Perditè amantes non concipiunt. 13
Peſſi ad fluxum menſtruorum. 153
Peſſarium ad difficultatem partus. 65
Peſſarium fœtum corrumpens. 59
Peſſarij forma. 21
Peſſaria in Abortu. 51
Peſſi. 141
Phæluſa mulier barbata. 132
Plenilunio humida eliqueſcunt. 126
Præcipitatio vteri. 217
Præfocatio uteri quid. ibid.
Præfocatio cur non fiat ab inanitione. 141
Præfocatio uteri quomodo fiat a ſiccitate. 227

Præfo-

Prefocatio vteri quomodo diſtinguatur a ſyncope. 230
Præfocatio ex retento ſemine grauior eſt. 231
Præfocationis vteri cauſę. 226
Præfocationis vteri ſigna. 229
Præfocationis futuræ ſigna. 230
Præfocationis declinantis ſigna. 230
Præfocationis cauſarum ſigna. 229
Præfocationis vteri prognoſtica. 229
Præfocationis vteri curatio. 231
Præfocationis curatio extra paroxiſmũ. 235
Præfocatione vteri omnes actiones læduntur. 225
Præfocatæ mulieri ſi ſternutatio ſuperueniat, bonum. 231
Præfocatæ, quomodo dignoſcantur a mortuis. 230
Præfocatæ quomodo dicantur eſſe ſine præfocatione. 230
Præfocatas quæ excitent. 234
Præfocatis cor refrigeratur. 230
Prægnantibus nunquam mittendus ſanguis a ſaphena. 51
Præſeruatio abortus duplex. 49
Picus Mirand. contra Aſtrologos. 14
Pici Mirand. erratum. 42
φίμωσις καὶ φίμος. 199
Pinguia corpora infæcunda. 167
Piſcium ſalitorum capita faciunt lac. 83
Pituita minus alba quam lac. 82
Pituitam educit Agaricum. 181
πιτύα. 99
Plinij hiſtoria. 7
Plinij ſententia improbata. 81
Plinij locus emendatus. 88
πνὶξ ὑστερική. 224
Priapiſmus Arabum quid. 185
Ptiſana ex milio mirè ſiccat. 176
Pollutio nocturna, quomodo a gonorrhœa differat. 156
Porrum curat ſterilitatem. 18
Poſca dolorem ſedat. 200
Poſtuerda dea quæ. 57
Potentia actiua non eget actuante. 162
Potio ad menſes ſuppreſſos. 141
Potus nimius cauſa ſterilitatis. 14
Potus vini frigidioris facit abortum. 45
Procidentia vteri. 217
Proprium vteri quid. ibi.
πρόπτωσις vteri. ibid.
Proſa Dea quæ. 56
Pueri omnes nani. 61
Pueri lacte nutriti veſicæ lapide tentantur. 94
Puerorum nerui debiles. 81
Pueris conuulſiones fiunt ob lactis copiam. 81
Puerperium. 127
Puerperij purgationis quantitas. 127
Puerperæ in quiete detinendæ. 219
Pulegium menſes prouocat. 138
Puluis ad inflationem vteri. 201
Pumilliones qui. 60
Purgans accommodatum in vteri præfocatione. 236
Purgantia auocant ſanguinem a mammis. 96
Plutarchi ſententia de mola. 30
Pruritus matricis. 181
Pruritus cauſę. ibi.
Pruritus ſigna. ibi.
Pruritus prognoſtica. ibi.
Pruritus curatio. ibid.

Q

Quadrupeda cur in utero extenſa. 32
Quare fœtus periclitetur octauo menſe. 48
Quæ minus in abortu lædantur. 48
Quæ coquuntur fiunt calidiora. 65
Quies immodica facit ſterilitatem. 13

R

RHabarbarum purgat bilem. 181
Racta Rhaſis quid. 294
Recorporatrix victus ratio. 49
Remedium ad mammarum magnitudinem. 114
Remedia duo præſtantiſſima in præfocatione vteri. 235
Repercutientia duplicia. 109
Retentrix in fluxu quomodo offendatur. 171
Riſus facit abortum. 43
ῥοῦν γυναικεῖον. 171
Romani veteres ſuperſtitioſi. 56
Ruſticæ vrbanis ſteriliores. 13
Ruta abſumit genituram. 190
Rutæ ſemen, lac & ſemen conſumit. 90

S

SAbina menſes ciet. 138
Salita an conueniant lacti gignendo. 118
Salitorum vſu efficitur fœtus ſine vnguibus. 38
Saltus cordis in grauidis. 38
Saltatrices non habent menſtrua. 128
Sanguis menſtruus duas habet partes. 64
Sanguis calidior lacte. 66
Sanguis in mammis collectus inſaniam ſignificat. 103
Sanguis unde mittendus in vteri inflammatione. 209
Sanguinis miſſio optimum remedium abundantiæ lactis. 90
Sanguinis miſsio an conueniat in inflatione uteri. 201
Sanguinis multitudo an poſsit eſſe cauſa ſuppreſsionis menſium. 131
Sanguinem ad mammas quæ prouocent. 84
Satyriaſis Aetio quid. 185
Scammoneum purgat bilem. 181
Scarificandi modus vterum. 138
ϖαργάνωσις. 88
Strangulatio uteri. 225
Sectio uenarum inferiorum deriuat ab utero. 137
Secundina quomodo educenda. 60
Semen ſpumoſum. 6
Semen a toto ſecedit. 15
Semen natura frigidum. 66
Semen cyrcæ lac deſtruit. 79
Semen retentum cur noceat. 88
Semen uiri diuerſum eſt a ſemine mulieris. 158
Semen non fit album in teſtibus. 166
Seminis conſeruatio confert ſanitati. 89
Seminis, & menſtrui diſcrimen. 117
Serum lactis commendatum in affectibus uteri. 180
Serum fugiendum in affectibus lienoſis. 175
Seroſa pars lactis ut craſſeſcat. 97
Septentrionales unde fiant ſteriles. 14
Sexus a quibus diſcernantur. 1
Sperma eſt ſanguis permutatus. 50
Sperma ubi retinetur abundat ſanguis. 236
στεῖρα. 14
Sterilitas quid. 5
Sterilitas quando curabilis, & quando incurabilis. 16
Sterilitas utrum ſit in uiro an fœmina, cognoſcendi ratio. 16
Sterilitas fere a muliere oritur. 16
Sterilitatis ſigna unde ſumantur. 14
Sterilitatis a calore ſigna. 15
Sterilitatis ab alijs cauſis ſigna. 15
Sterilitatis prognoſtica. 16
Sterilitatis curatio. 17
Sterilitatē facere medico quādo liceat. 22
Steriles tardius ſeneſcunt. 17
Stercus caninum ad duritiem mammarum. 110
Sternutatio excitat facultatem expultricem. 59
Sicca intemperies facit abortum. 43
συνεχῶς. 124

Sym-

Symptoma turpitudinis quod. 192
Scyrrhus uteri. 194
Scirrhus duplex. 211
Scirrhus uteri ſolet finiri in hydropem uteri. 207
Scirrhus uteri. 210
Scirrhus, & ſcirrhoſis differunt. 210
Scirrhus legitimus indolens. 211
Σκίῤῥος *uteri.* 206
Scirri cauſæ. 212
Scirrhi ſigna. 212
Scirrhi prognoſtica. 212
Scirrhi curatio. 213
Stillicidium menſtruorum. 155
Stillicidij menſtruorum cauſæ. 155
Stillicidij menſtruorum curatio. 155
Σήροσις. 5
Solus homo plura habet pariēdi tpa. 40
Solida animalia ſterilia. 14
Somnus ſuper agnum caſtum, uenerem compeſcit. 235
Somnus lac prouocat. 82
Sororientes mammæ quæ Plinio. 88
Scolymo furente mulier libidinoſa. 186
Scopus curatiuus grauidarum abortientium. 51
Stoicis fœtus non eſt animal. 45
Succus quid Hippocrati. 98
Suffocatio mulierum. 224
Suffitus ad ſterilitatem. 21
Suffimigium ad educendã ſecundinã. 60
Sulphur uiuum ad fluxum menſtr. 153
Suſpirium Abortum facit. 44
Spurij cur ſint prauis moribus. 19

T

Tempus generationis lactis quod. 76
Tempus pariendi quod ſit. 40
Tempore frigidiſsimo mulier ſterilior eſt. 11
Tenues cur non concipiant. 11
Tenuitas uteri conceptum prohibet. 11
Tentigo unde fiat. 14
Tentito Albuchaſi quid. 193
Theodori Gazæ error. 101
Thermarum uſus utilis in præfocatione. 136
Terra arenoſa nihil profert. 9
Teſtes animalium curant ſterilitatem. 18
τύροσις. 97
Tribades mulieres quæ. 188
Triſtitia facit abortum. 44
Torpedinis corium reſtituit uterum. 222
Tortuoſitas colli uteri menſtrua ſupprimit. 130
Trociſci de mirrha expurgant uterum. 215
θρόμβωσις. 97
Trotula medicus fœmina. 38

V

Valida medicamēta minuūt lac. 85
Vbertas nutrimenti non deſtruit formationem fœtus. 27
Vbera cocta animalium faciunt lac. 85
Vbi adſtringendum eſt, materia ſemper alio diuertenda. 176
Vlcus matricis fit ex fluore. 178
Vlcera cum inflammatione quomodo dignoſcantur. 178
Vlcera fiunt poſt gonorrhæam. ibi.
Vlcerum differentiæ. ibi.
Vlcerum uteri prognoſtica. 179
Vlcerum uteri curatio. ibid.
Vlcerum matricis cauſæ. 178
Vlcerum matricis ſigna. ibid.
Vnctio emolliens. 177
Vnguentum comitiſſæ pro abortu. 53
Vrinam, quæ prouocant, prouocant & menſtrua. 85
Vrinæ nigræ indicant defectum menſtruorum. 131
Vrſa quomodo pariat molam. 26
Vterinus furor quid. 185
Vterinus furor quomodo diſtinguatur à præfocatione. 185
Vterini furoris cauſæ. 186
Vterini furoris ſigna. 187
Vterini furoris prognoſtica. ibi.
Vterini furoris curatio. ibi.

Vterus intemperatus non concipit. 9
Vterus quando fiat tortuoſus. 9
Vterus aſylum malorum. 183
Vterus veluti cloaca quędam eſt. 122
Vterus ſubijcitur omni morbo. 183
Vterus cloaca humorum. 227
Vterus totus nerueus. 179
Vterus cur ſit intra corpus. 216
Vterus ouiparis, cur ſit in anteriori parte. ibi.
Vterus quomodo locum mutet. 217
Vteri mala conformatio, cauſa ſterilitatis. 9
Vteri intemperies. 183
Vteri uſus duplex. 3
Vteri ſtatus vitia. 116
Vteri inflatio. 195
Vteri inflatio quid. ibi.
Vteri præfocatio. 223
Vteri in prolapſu, an purgantia conueniant. 222
Vteri morbi in compoſitione. 190
Vteri intemperierum ſigna. 184
Vteri intemperierum prognoſtica. 164
Vteri inflammatio. 205
Vteri inflammationis ſigna. 205
Vteri inflammationis prognoſtica. 207
Vteri inflammati curatio. 207
Vteri morbi in ſitu. 215
Vteri poſitio. 216
Vtere genus an coire debeat. 36
Vtero exſiccato cerebrum patitur. 227
Ver conceptui accommodatum. 18
Venus lac conſumit. 83
Velatæ mulieres quæ. 198
Venæ ſectio, an conueniat in acceſſione præfocationis vteri. 233
Venæ ſectio, an conueniat in præfocatione a ſemine retento. 236
Venæ ſectio abortum facit. 44
Venter putrefactorius. 61
Vermes terræ generant lac. 85
Vetulis menſes ſunt craſſiores. 127
Victu tenui vtendum in abortu. 52
Viduæ nequeunt dici ſteriles. 5
Viduæ frequenter præfocantur. 228
Viæ fluxus menſtrui duæ. 143
Vigilię nimiæ faciunt abortum. 76
Vigiliæ lac conſumunt. 83
Vigiliæ menſes ſupprimunt. 129
Vinum trecenium facit ſterilitatem. 14
Vinum coctum minus inebriat. 75
Vinum generoſum nutrici inimicum. 83
Vini natura aquea. 83
Vino non fit lac. 71
Viperæ partus. 60
Viri cur lac non producant. 61
Virga Auicennæ quid. 192
Virgines non poſſunt dici ſteriles. 5
Virgines cum afficiantur uterino furore. 186
Virginibus menſes ſunt ſubtiliores. 127
Voluptas in coitu a ſpiritibus. 163
Vopiſci qui dicantur. 3

Index Finis.

INDEX OMNIVM CAPITVM, quibus libri hi quatuor inſcribuntur.

A

ABORTV, partuue, qui non fit debito tempore. libro 2.c.1.pag.40.

C

CAncro vteri, libro 4. cap. 20. pagina 213.

D

DEfectu lactis, libro 3. cap. 1. pagina 72.

F

FVrore vterino, lib.4.cap. 10. pagina 185.
Fluore muliebri, libro 4.cap.6. pagina 171.
Fluxu menſtruorum immodico, li.4. c.2.pag. 143.
Fluxu menſtruorum hæmorrhoidali, lib.4.cap.3. pag. 153.

G

GRauidarum cura, libro 1.cap.4. pag.35.
Gonorrhœa, libro 4.cap.5. pag.157.
Grumefactione, & caſeatione lactis, lib.3.c.5.pag.97.

H

HYdrope uteri, libro 4. capit. 17. pag.202.

I

INflammatione uteri, li.4.c. 16. pagina 199.
Inſtrumentis ad conceptum, & eiuſdem nutritionem neceſſarijs, dein qui & quot ſint morbi muliebres, lib.1.c.1.pag.1.

L

LActis abundantia, lib.3.c.2.p.88.
Lactis fluiditate, lib.3.c.4.p.96.
Lumbricis vteri, libro 4.c.12.p.191.

M

MAmmarum inflammatione, libro.3.c.6.p.106.
Mammarum magnitudine, lib.3.cap. 7.pag.112.
Mala uteri temperie, lib.4.c.6.p.183.
Menſtruorum ſtillicidio, lib.4.cap.4. pag.155.
Mola, lib.1.c.3.pag.25.
Morbis qui circa vterum contingunt, lib. 2.pag.40.
Morbis vteri a ſolutione vnitatis, lib. 4.cap.7.pag.177.
Morbis qui fiunt in compoſitione ipſius vteri, & de lapide, vel ſanguine grumoſo in vtero contento, lib. 4.cap.11.pag.190.
Morbis uteri in magnitudine, lib.4. c.15.pag.198.
Morbis in ſitu, lib.4.c.21. pag.215.
Mutatione lactis ſecundum qualitatem, lib.3.c.3.pag. 93.

Nym-

N

NYmpha, & cauda libro 4. c. 13. pag. 192.

P

PArtu uitioſo. lib. 2. c. 2. pag. 53.
Partu difficili. lib. 2. c. 3. pag. 59.
Pruritu matricis. lib. 4. c. 8. pag. 181.

S

SEcundinæ eductione. lib. 2. cap. 4. pag. 70.
Sterilitate. lib. 1. cap. 2. pag. 4.
Scyrrho vteri. lib. 4. c. 19. pag. 211.

V

VTeri clauſura. lib. 4. c. 54. p. 194.
Vteri inflammatione. li. 4. c. 18. pag. 205.
Vteri præfocatione. lib. 4. c. 22. pagina 224.
Vitijs quæ circa nutritionem fœtus contingunt. lib. 3. pag. 71.
Vitijs quæ ſtatum uniuerſi vteri reſpiciunt. lib. 4. pag. 116.
Vitijs menſtruorum in defectu. lib. 4. cap. 1. pag. 117.

Indicis Capitum finis.

HIERONYMI MERCVRIALIS

DE MORBIS MVLIEBRIBVS.

Liber Primus.

DE INSTRVMENTIS AD Conceptum, & eiuſdem Nutritionem neceſſarijs: dein qui, & quót ſint Muliebres morbi. Caput Primum.

MVLTA quidem ſunt animalibus à natura tributa ſigna, vt ſexus inter ſe diſcerni poſſint, ſed ea potiſſimum tradita fuerunt, quæ à Conceptu, Partu, & Educatione capiuntur. Neque enim robore, aut ferocitate poſſunt fęminæ, & mares dignoſci, quandoquidem multa inueniuntur animalium genera, in quibus vel mas, & fœmina æquè valent, vel fœminæ ſunt robuſtiores, vt de Vrſo dicebat Ariſtoteles, quod etiam conſtat de omnibus rapacibus auibus. Neque tantum animi operationes ſunt efficacia, ad diſtinguendos ſexus, argumenta. Quia licet in humano genere Ariſtoteles, & Peripatetici dixerint: animi operationes in viris illuſtriores eſſe, Plato tamen in 7. de Leg. & Platonici omnes, exiſtimāt, & rectè, ad eadē animi ſtudia, & eaſdem operationes, æquè mulieres, atque viros natos eſſe. Accedit autem & ratio, quoniam inſtrumenta, quæ animi operationibus inſeruiunt, neque plura, neque pauciora in mulieribus reperiuntur, quàm in viris. Ex quo non ſatis mirari poſſum Ariſtotelem, qui mulieres, & fœminas omnes, mōſtra

quædam eſſe dixit: quoniam ſiue fœminarum vim in propaganda ſobole, quam natura ſpectat, intueamur, ſiue vtilitatem mulierum, ad bene beatèq; vitam gerendam ſpectemus: ſiue copiam ipſarum conſideremus, proculdubio non monſtrum, vt dicebat Ariſtoteles, ſed potius primò à natura ſpectatam fœminam, intelligemus. Itaque cùm nihil ſit, quo magis fœmina à viro diſcerni poſsit, quam Conceptu, Partu, & Educatione partus, non ob aliud hoc eſt, quàm quod natura mulieri largita eſt quædam inſtrumenta ad Conceptum, & Partum neceſſaria, quibus vel ſolis, vel maximè omninm fœmina à mare diſtinguitur. Hæc verò inſtrumēta, cùm operationes proprias, & peculiares habeant, non profectò aliundè habent, quàm ex temperatura particulari, & conſtitutione, quæ vbi ſe ſecundũ naturam habet, iam hæc inſtrumenta propria ſanitate, & propria uita fruuntur, Vbi verò temperatura, aut hæc conſtitutio inſtrumentorum fuerit vitiata, neceſſariò decidunt à propria ſanitate, atq; ita morbi fiunt, qui ab Hippocrate, & recentioribus omnibus, vocantur *Muliebres*, eo quod contingunt circa ea inſtrumenta, quæ propria ſunt Mulierum, non autem communia Viris, ſcilicet circa inſtrumenta Conceptus, Partus, & Nutritionis partus. Hactenus habetis, qui ſint propriè Muliebres morbi ſecundum veteres. Quot verò ſint horum genera, iam ex arte, & methodo inueniendum eſt. Duo autem ſunt hęc inſtrumēta, Vterus, & Mammæ: vterus, vt Conceptui, & Partui deſeruiat: Mammæ, vt nutritioni Partus, nam etſi Mammæ omnibus ſint hominibus à natura tributæ, nihilominus vt ſunt alterius finis gratia in Mulieribus ſic quoque videntur alterius eſſe naturæ. In viris autem ſunt factę Mammæ, vt tueantur Cor: in Fœminis verò, nō ob id ſolum, ſed potiſſimum, vt debeant miniſtrare fœtui, aut partui nutrimentum. Vteri, quemadmodum & Mammarum, duplicia debēt eſſe officia: alia quidem propria, & peculiaria: alia verò communia. Propria appello tria, videlicet, Conceptum, Partum, & Mēſtruorum purgationes. Cōia noīo officia, Nutritionē, quæ fit alteratrice, attractrice, retentrice, & expultrice, & tandem alia, quæ naturæ opera dicuntur. Primò ergo contingunt morbi circa vterum, ſi lædatur Conceptus: deinde ſi etiam lædatur Partus: Poſtremò ſi lædantur Menſtruæ purgationes, quæ omnia dicuntur propria vteri opera. Conceptus læditur, vel quia nunquam concipitur, vel quia rariſſimè, & appellatur hìc morbus *Sterilitas*: vel læditur, quia concipitur id quod non deberet, & eſt, quando *Mola* vocata, in vtero concipitur: nam ſi multum concipiatur, non eſt morbus, ſed potius fœcunditas, quanquam, vt ſuo loco dicetur, Medici interdum cogantur hāc fœcunditatem retardare. Partus, lęditur vel quia fit celeriùs quam deberet, & dicitur *Abortus*, ſiue aborſus: vel fit tardiùs, & eſt quādo

fœtus in vtero mortui non exeunt, quos Medici coguntur extrahere. Quo in loco notãdum, interdum Medicos ſolum extrahere fœtus mortuos, nihil prætereà curare: interdum verò laborare, vt mortuum conceptum extrahant, & ſimul conceptum alium in vtero uiuentem conſeruent. Licet enim raro contingat, vt ex Gemellis uno mortuo, alter ſuperſit in vtero, tamen hoc poteſt fieri, & fit, ſic habet Pli. lib 7. cap. 10. eos conceptus, qui altero Gemello mortuo ſuperſunt, ac ſeruantur, vocatos eſſe *Vopiſcos*. Vel partus non fit, vt deberet, & tũc fit, aut cum dolore, & labore, & dicitur *Difficilis partus*: aut fit, vt non deberet, veluti cum fœtus exeunt pedibus, non capite, qui partus in lib. citato Plinij, dicti ſunt à veteribus Aggrippæ, eo quod egre pariantur, aut non exit partus totus, vt deberet, quemadmodum cum ſecundina relicta eſt, in qua educenda plurimum laborant Medici. Impediuntur autem operationes Menſtruorum, aut quia menſes non fluunt, & dicuntur à Medicis *Menſes ſuppreſsi*: aut non fluunt, vt deberent fluere & vocantur *Menſes diminuti*: aut nõ fluunt, quales deberẽt fluere, vt eſt *Fluxus muliebris*, ῥοῦς γυναικεῖος à Græcis vocatus, aut quemadmodum eſt *Gonorrhæa* in Mulieribus, quam inter fluxiones menſtruas connumero, quia mulieres hoc genus appellant *Menſes albos*. Quod ſi opera communia lædantur, vel eſt, ob ſimilares morbos vel ob inſtrumentarios. Ob ſimilares, quando Vterus laborat aliqua intemperie, quæ aut nuda eſt, aut cum aliqua materia. Inſtrumentarij morbi ſunt, vel in Continui ſolutione, vel in Mala conformatione: in Continui ſolutione, ſunt Vlcera, & vulnera omnia. In mala conformatione ſunt, vel quando moles vteri tota augetur: augetur autẽ, aut ob humores, vt in *Hydrope vteri*: aut ob flatũ, vt in *vteri diſtentione*. Vel augetur non in tota mole vteri, ſed in parte, quod contingit, cum tumores preter naturam efficiũtur in aliqua vteri parte, aut cum Nympha vocata excreſcit, & *Cauda* à Paulo vocata, vel cùm Columella, aut membrana illa quæ genituram à vulua arcet, gignitur, de quibus Hipp. in lib. de natura mulierum. Aut fiunt denique morbi in conformatione, quando videlicet ſitus vteri permutatur: permutatur autem, quando vel ſurſum inclinat, vel deorſum, uel ad latera: ſi ſurſum, dicitur *vteri aſcenſus*: ſi deorſum, dicitur *vteri procidentia*. Sed hoc loco notandum, tametſi diuinus Plato in Timæo ratione permutationis ſitus, dixerit vterum animal eſſe, eo quod mouetur de loco ad locum, tamen non propriè dicitur mutatio loci, ſed eſt veluti quædam extenſio, & compreſſio. Præter dictos affectus eſt alter ferè communiſſimus omnium, qui *vteri præfocatio* dicitur, quem morbum non repoſui in his iam dictis generibus, quoniam videtur varia morbum genera cõſequi Sic itaque habetis omnia vteri affectuum genera, ex arte, & methodo inuenta.

uenta. Morbi qui contingunt circa aliud inſtrumentum, *Nutritionis*, videlicet *fœtus*, & circa *Mammas*, hi quoque, vel offendunt primo, & per ſe opera mammarum communia, vel propria, & peculiaria: offendunt inquam primò, & per ſe, quia ſæpè fit, vt non poſſit alterũ, neque in Mammis, neque in utero offendi, niſi ſimul & alterum offendatur. Quæ impediunt opera communia primò, & per ſe, ſunt *Tumores* omnes, *Vlcera*, *Intemperies*, quæ omnes affectiones, tametſi cõmunes ſint cum uiris, frequentius tamen apparent, & gignuntur in mulieribus. Qui autem morbi offendunt operationes Mammarum proprias, ſunt illi, qui nutrimentum lædunt partus, quod quia Lac eſt, ea propter, vt diuerſimodè læditur lac ipſum, ita quoque diuerſi fiunt morbi. Læditur autem Lac, vel quia non fit quantum deberet, & dicitur, *Lactis inopia*: vel fit plus quam deberet, ita ut copia vehementer lædat, & *Lactis abundantia* vocatur: vel non fit quale deberet, ſed vel nimis ſubtile, aut nimis craſſum, aut in grumos concretum: quod genus lactis craſſioris, & grumoſi appellatur à Medicis *Coloſtrum*, vnde coloſtrati vocantur pueri, qui hoc lacte veſcuntur, quãquam reperietis interdum, (vt apud Pli lib. 28.) vocatos eſſe Coloſtratos, qui nutriuntur lacte mulieris prægnantis: vel Lac fit nimis acre, aut acidum. Atque tot ſunt affectus omnes muliebres, de quibus (ſi me Deus ſeruauerit) polliceor ampliſſimè tractaturum eſſe, ſi non explicitè, ſaltem implicitè, id eſt, ſi non ſeparatim ex toto, ſaltẽ coniunctim, quia multi ſunt ex his, qui ſimul copulantur, & vnam, atque coniunctam curationem expoſtulant. In his autem tractandis, non alium ſeruabo ordinem, quam mihi, & probatis autoribus familiarem: vt primò, tradam uniuſcuiuſque affectionis nomen: ſecundò, naturam & eſſentiam affectus: tertiò, cauſas: quartò, ſigna: quintò, & vltimò Curationem. itaque diligentes eſtote.

De Sterilitate. *Cap. II.*

PRINCIPIVM capiam à Sterilitate, tribus rationibus vna eſt, quia Sterilitas mihi primò in methodo inuenta eſt: deinde, quia hic morbus omnium morborum muliebriũ eſt maximè, & cognitu, & curatu neceſſarius: eo quod per conceptum conſeruatur vita humana, per ſterilitatem propago noſtra deſtruitur. Vnde Theodorus Priſcianus dicebat, inter myſteria, quæ medici circa mulieres faciunt, omnium maximè neceſſarium, & glorioſum eſſe, illud ſtudium, quod impenditur circa Conceptum. Vocatur hic morbus ab Hippocrate, & Platone, Ἀφορία, ab Ariſtotele, ἀτεκνία: ab alijs interdum ἀγονία, & ςήρωσις, Galenus modò prædictis nominibus inuenitur uſus, modo

Muliebrem

Muliebrem ſterilitatem ἄτοκον, ſiue ἀτοκίαν appellat, & medicamentum quod Sterilitatem facit, ἀτόκιον. Latini omnes, & Arabes nuncupant cõi noĩe Sterilitatem hanc affectionem. Quare, *Sterilitas*, nihil aliud eſt, quàm quædam impotentia, & difficultas mulieris, viro vtẽtis, ad concipiendum ſub debito tempore. Impotentia, & difficultas dicitur, quoniam etiam ſi mulier ſemel tantum concipiat, nihilominùs appellatur ſterilis, eo quod à natura comparatum eſt mulieri, vt ob conſeruationem, & propagationem humanæ ſpeciei, non ſemel aut iterum, ſed ſæpius pariat. Et aduertendum, ad conſeruationem, & propagationem ſpeciei, non tam referre, vt conceptus numeroſi fiant, ita vt plures vno tempore concipiantur, quantum refert, vt vnus conceptus pluries efficiatur, & ratio eſt: quia conceptus, qui fiunt ſingulatim, ſunt magis vitales, quàm illi, qui ſunt numeroſi, & hoc declarare poſſunt plurima bruta, vt ſunt Vulpes, Canes, & Lupi, q̃ licet numeroſam prolẽ edant vno conceptu, ipſorum tamẽ ſpecies minimè propagantur, eo quod ratione numeri conceptuum, partus fiunt imbecilliores: ex aduerſo equæ, & alia bruta vno conceptu vitales fętus magis edunt, quemadmodum, & homo. In deſcriptione Sterilitatis, inter alias partes hanc particulam poſui, *Mulieris*, eo ꝙ Sterilitas, non minus contingere ſolet propter viros, quam propter Mulieres: verùm nos ſolùm de Mulieris Sterilitate tractare inſtituimus; eò quod hæc ſola eſt morbus muliebris. Dictum eſt (*viro vtentis*,) propterea, quod Virgines, Viduæ, & quæ non vtuntur viro, nõ poſſunt verè Steriles nuncupari, quia non vtuntur viro: quod autẽ poſſit Mulier ſine viro concipere, planè præter naturam eſt, niſi ſingulari Dei omnipotentis voluntate fiat. Nam ſcriptores, & Medici naturales, qui poſt Chriſtum natum de re medica tractarunt, ſi dixerint, nunquam virginem concepiſſe, nunquam mulierem ſine viro, ducti ſolo lumine naturali id dixerunt, eò quod, uel non audierant miraculum Beatæ Virginis, vel non crediderant. Vnus Auerroes, 2. Collect. 10. videtur crediſſe, mulierem ſine viro poſſe concipere, hoc enim refert ſibi relatum eſſe à vicina ſua, quæ in balneo conceperat ſine viri concubitu, in quod balneum viri ſperma proiectum fuerat: ſed quod magis deridendum eſt in eo Philoſopho, eò infantiæ venit, vt dixerit, ſe inueniſſe in quodam libro, hoc fieri poſſe, per facultatem vteri erga ſperma attractricem: imò adde & aliam inſaniam, hanc rationem ſibi mirificè placuiſſe. Auerroi videtur adſtipulari Plinius, qui in fine lib. 36. haud abſimilem hiſtoriam narrat hiſce verbis: Tarquinio Priſco regnante, tradunt repente in foco eius apparuiſſe genitale è cinere Maſculini Sexus, eamq; quæ inſederat ibi Tanaquilis reginę ancillam Ocriſiam captiuam, conſurrexiſſe grauidam. Sed quia multi Auerrois auctoritati ſunt addicti, & ipſi vel

iniurato

Diff.° Ste[...]

Cur Canes, Lupi nõ p[...]gantur.

Mulier sine [vi]ro possit concipere.

iniurato credunt, ne poſſit hæc falſitas alicuius animo inſidere, confodiamus ipſum armis, & Philoſophi, & ipſiuſmet proprijs. Ariſtoteles tert. de generatione aĩalium 5. & 6. damnat Herodotum, & alios, qui exiſtimabant piſces, & Ibim auem ad inuicem ore coire, & concipere: damnans hos, duabus vtitur rationibus: Prima, quod ab ore ad vterum non eſt via, propterea non poteſt ſemen ex ore deriuari in vuluam. Secunda, quod ſi ſemen a piſcibus primo ore compreh&etilde;deretur, tunc alteraretur, alteratum generationi ineptum fieret. Accipio item hanc rationem aduerſus Auerroem, ſi ſemen in ore ita primum alteratur, vt reddatur ineptum generationi, eò quod concoquatur à calore natiuo, quanto magis ſemen proiectum in aquam alterabitur, & ineptum reddetur, cum in aqua non ſit calor naturalis? Ergo videtur omnino abſurdum, poſſe ſemen in aqua ad cõceptum efficax conſeruari. Sed hoc teſtimonium forſan videtur debile, illud verò multò efficacius eſt quod ſumitur ex ipſomet Ariſtotele 2. de generat. animal. 2. quo in loco ſcribit, ſeminis naturam ſpumeam eſſe, & ideo albicare, hoc probat: quia ſi ſemen vel tantillum ſub aere permaneat, ſtatim liqueſcit, & conſumitur ſpuma, ſpiritus exeunt, ita vt omnino ineptum, & quaſi ſemen aquoſum, euadat. Si igitur ab aere alteratum ſemen, ita inefficax euadit, quanto magis, ò Auerroes, alterabitur in aqua? Imo ipſemet Auerroes eodem cap. in fine, quaſi ſui immemor ſcribit: ſi ſemen vel tantillum ab aere tangatur, corrumpi: ergo magis corrumpetur, ſi tãgatur ab aqua. Sed video fautores Auerrois ſtatim dicturos, ſemen proiectum in balneo, nõ tactum fuiſſe ab aere, ſed ſtatim attractum à matrice. Sed hæ rationes nihil valent. Nam ſemen, vt ab Ariſtotele dictum eſt, natura ſpumoſum eſt: ſpuma verò ſemper ſupernatat, ergo neceſſum fuit, vt tangererur ab aere. Præterea non eſt dubitãdum, quin ingreſſa ſit Balneum poſt aliquod tempus, vnde tantum tempus adfuit, vt debuerit neceſſariò corrumpi ſemen. Poſtremò Ariſtotel. 1. de Generatione animalium 6. ſcribit: animalia quæ habeant penem longum, eſſe infœcunda, adfert rationem, quia in longo illo ductu, ſemẽ refrigeratur, refrigeratum autem fit inefficax, quod ſi verũ eſt, miror Auerroem, quo modo potuerit eò dementiæ venire, vt crediderit, ſemen per longum aquæ ductum, ingredi matricem, & adhuc eſſe aptum generationi. Quare ceſſent hæ nugæ, neque vnquam Auerroi hoc in loco fides habeatur. Dictum eſt *ad concipiẽdum*, quoniam Moſchio autor Græcus, & Cleopatra, qui de morbis Muliebribus ſcripſerunt, videtur ſub nomine Sterilitatis, complecti & Aborſum, ſed hoc valdè improprium eſt, & Sterilitas dicitur tantum de ijs, quæ nõ concipiunt, quoniam, vt habet Hippocrates libro de Sterilibus, inueniuntur mulieres, quæ concipiunt, & ſemper abortiunt, quæ tamen

verè

verè nunquam Steriles appellãtur. Addidi poſtremò loco, *ſub debito tempore*, quoniam naturaliter Mulieres, ante 12. annum, & poſt 50. non concipiunt, ita vt ante 12. & poſt 50. annum, nõ appellentur Steriles, eo quod hęc tempora non ſunt debita conceptui. Dixi naturaliter, quoniam miraculo diuino factum fuit, vt Eliſabeth Septuagenaria, conceperit, haud ſecus atque de Sara, quę Deo prolem promittẽti, quaſi irridebat, cum & nonagenaria, & menſtruis priuata eſſet. Sed quis obſtabit, producens autoritatem Agatharchidis, & Plinij lib. 7. cap. 2. qui referunt, apud Indos eſſe quoſdam populos, qui Mãdri, & Calingæ vocantur, quarum fœminæ, apud illos quinto anno, & ſeptimo concipiunt, & pariunt. Sauonarola autor fide dignus, narrat ſe vidiſſe puellam 9. annorum, quæ conceperit. Reſpondeo, hoc aut fabuloſum eſſe, aut non perueniſſe ad cognitionem Philoſophorum, & Medicorum, quemadmodum nugas eſſe uereor quod ſcribit Plinius lib. 7. ca. 14 Voluſium quẽdam eſſe natum ex matre iam ſexageſimum ſecundum annum excedente: quod quoq; in alijs confirmatum reperitur a Valeriola, Nicolao Maſſa, & Valeſio viris alioqui doctis, nec quicquam ſuffragatur hiſtoria ab Hipp. relata 2. Sect. 2. Epid. de vxore coriarij, quæ annoſa, & menſtruis carens concepit, & peperit, quoniam eam non eſt neceſſe quinquageſimum annum exceſſiſſe.

Cauſæ Sterilitatis.

IAm cauſæ Sterilitatis aggrediendæ ſunt, circa quas multæ, & variæ fuerunt ſcriptorum lites. Stoici, vt memorat Galenus in Hiſtoria Philoſophica, fuerunt huius opinionis, omnem cauſam Sterilitatis, eſſe attribuendã diſcõuenientiæ Mulieris cum Viro, ita vt dicantur aliquę mulieres Steriles, propterea, quòd non rectè conueniant cùm hoc, vel illo viro. Quam ſentẽtiam videtur ſecutus Lucretius 4 de natura, vbi improbans vulgi opinionem, quòd ſterilitatem Deo attribuant, poſt multas cauſas relatas ſterilitatis virorum, inquit; fieri mulieres ſteriles, quòd non cõueniant viris. Probat exemplo, quoniam ſi Mulier copuletur vni viro, & non cõcipiat, ſi alteri copuletur, concipiet: cuius cauſa eſt, quia conuenit cum hoc, & non cum illo.

Ait enim.

Nam multum harmoniæ Veneris differre videntur
Atque alias alij complent magis, ex alijsq;
Suſcipiunt aliæ pondus magis, inq; graueſcunt
Et multæ ſteriles hymenæis ante fuerunt

Pluribus,

Pluribus, & nactæ poſt ſunt tamen vnde puellos
Suſcipere, & partu poſſent diteſcere dulci.
Et quibus ante domi fœcundæ ſæpe nequiſsent
Vxores parere, inuenta eſt illis quoq; compar
Natura, vt poſſent natis munire ſenectam.
Vſque adeo magni id refert, vt ſemina poſsint
Seminibus commiſceri genitaliter apta,
Craſſaq; conueniant liquidis, & liquida craſsis.

Ariſtoteles & eius ſequaces, vt habetis ex Alberto Magno, 16. de Animantibus. 1. videtur ſolummodo duas cauſas agnouiſſe ſterilitatis in Muliere, ſcilicet, *Qualitates vteri, & Situm.* Hoc dixit Ariſtoteles, & Peripatetici, quia fuere in hac opinione, Mulierem non emittere ſemen vtile conceptui, vt videre eſt, 2. de Generatione animalium 4. At nos, qui medici ſumus, per aliam uiam incedamus ad inueniendas cauſas, cum Hippocrate lib. de Sterilibus: cum Galeno lib. de Semine: cum Auicenna, duodecimo tertij, & 10. de animãtibus. Etenim ſterilitatis cauſæ, aliæ ſunt *Internæ*, aliæ verò *Externæ*. *Internæ* ſunt, vel ex parte vteri, vel ex parte Seminis, & Menſtruorum, vel ex parte corporis. Quæ omnes cauſæ, & poſſunt eſſe à natura, & à Morbo. Rhaſes tertio Continentis, & alij Arabes, addiderunt hìc & aliam, ſcilicet proprietatem occultam. Putarunt quidem iſti, interdũ mulieres nulla euidenti cauſa, ſed occulta ſolum non cõcipere: quod veteres, vt etiam multi populi hodie, Dijs ipſis (nec immerito) adſcribunt. *Externæ* autem, aut ſunt ex Aere, aut ex Motu, & Quiete, aut ex Animi paſsionibus, vel ex vſu veneris, vel ex Potu, & Cibis. Hi ſunt omnes loci, & fontes, à quibus per methodum poſſunt comparari cauſæ Sterilitatis. Sed uideamus cauſas *Internas*, quæ quidem ex parte vteri ſunt, vt dicit Auerroes 6. Collecta. aut mala cõplexio nuda, aut cum materia, aut mala formatio, aut continui ſolutio. De intemperie, habetis oraculum Hippocratis 5. Aphoriſm. ſexageſim. ſecund. Vbi diligentiſſimè Galenus omnia ferè quæ ad hanc partẽ pertinẽt, rimatus eſt, quo in loco dicebat Galenus, quòd ubi Mulier vterum temperatum habet, fęcunda eſt: vbi verò intemperatum, vel eſt multum intemperatus, vel modicè. Si multum, nunquam fit conceptio: ſi verò modicè, fit conceptio, ſed difficulter. Et exemplum adfert de terra, quæ ſi nimis ferueat, proculdubio nihil producit: quod videre eſt in terris prope fornaces, & apud Thermas, in quibus locis ob inſignem calorem nihil producitur. Terra quoque lutoſa, & nimis humida, nihil producit. Terra arida, & arenoſa, & ſaxa, nihil producũt: ſic vterus, ſi vel nimis caleat, vel nimis frigidus ſit, vel nimis ſiccus, aut humidus, nihil concipit. Sed hoc loco notandum, quod

monuit

monuit Auenzoar,lib.2.Tracta.5.cap.1.vbi dicebat, non omnes humidas intemperies vteri prohibere conceptionem, ſed ſolum eam, quæ fluxa eſt,vt aqua,id eſt,non nudam intemperiem humidam,Sterilitatem facere,ſed intemperiem humidam cum materia.Obijcies,ſi verum eſt,cur ergo Galenus loco citato ſcribit, Mulierem, quæ uterum frigidum habet,ſi viro calido iungatur,fieri fœcundam: non ergo ſemper intemperies vteri producit Sterilitatem. Reſpondeo dupliciter: primò,quando Galenus ſcribit,habentes vterum frigidum, ſi uiro iungantur calido,fieri fœcundas,loquitur de ijs, non quæ valdè frigidum habent, ſed de ijs, quæ modicè habent frigidū uterum, quas difficulter quidem concipere diximus, non eſſe tamen perfectè Steriles. Vel reſponderi poteſt,mulieres intemperatas, vtpote frigidiores,ſi uiro calido iungantur,calore viri fieri temperatas, ita vt antequàm concipiant,vterus fiat temperatus;& propterea concipit, quia depoſuit illam intemperiem,& poteſtis videre circa hanc rem locum Galeni ibid. lib.1.variarum lectionum noſtrarum correctum. De mala conformatione vteri,clarum eſt, hanc quoque producere Sterilitatem,ſiue ſit propter Morbum,ſiue propter naturam: quia, vt docet Ariſtot.2.de Generatione animalium,cap.4. reperiuntur nōnullæ Mulieres,quæ à natura ita partes genitales oblæſas habent,vt omnino concipere non poſſint;hęc verò lęſio,ſiue morboſa, ſiue naturalis eſt,vel quia vterus ſit anguſtior,vt habetur apud Hippocratē lib.de Superfœtatione,præſertim anguſtior ſecundum os, vel quia omnem aſperitatem amiſit,læuior eſt, uel quia tortuoſus, vel quia profundus,vt notat Auicenna,de Animalibus 10. Fit verò tortuoſus,vt docet Hippocrates 1.de Morbis Muliebribus, non modò quādo anguſtus eſt vterus,verum etiam, quando ceruix vteri poſita eſt vltra pudendum: vel quando Mulier raro cum viro conſuetudinem habet: vel quando venter magis quàm opus ſit,exinanitur. Fit etiā hæc ob læſio,ut ſcribit Aetius lib.vltimo 26.quando matrici, ſiue foramini obducta eſt membrana,atque hęc licet ſint à natura, ſunt tamen & interdum à morbo.Rurſus,à morbo fit læſio multipliciter,in conformatione vteri,pro Sterilitate. Exempli gratia, ſi vterus decidat à proprio loco ad ſiniſtrum,aut dextrum, ita vt naturalem non ſeruet ſitum;ſimiliter,ſi tumeat vterus,de qua re loquens Auicēna, ſcribit,aliquas mulieres eſſe, quibus ob quandam propriam conditionem,vterus facilè tumet,propter quod etiam os ſtrictiſſimè clauditur,ob conſtricturam ſit ineptus vterus ad concipiendum. Sic tumores omnes vteri,vt Schirrus,Oedema,& alij tumores,ſunt cauſæ impedientes conceptum,præſertim tumor ex Hydrope: Nam dicit Auicenna,ex ægritudinibus Matricis, quæ conceptum impediunt, potiſſimum eſſe Hydropem. Vlcera ſimiliter, Plagę item vtero illatę,

Sterilitatem efficiunt. Sed ſummatim Hippocrates ſecundo Prorrheticorum ſcribit: vterus qui conceptui aptus futurus eſt, has habeat conditiones, vt neque retractus ſit, neque pronus, neq; os etiã auerſum ſit, neque contuſum, neque euerſum. Circa has cauſas, eſt dubitatio, quomodo Hydrops ex Auicenna faciat Sterilitatem: cauſa dubitandi eſt, quia Hippoc. 1. de Morbis ſcribit, ſi mulier in vtero habeat, & fiat Hydrops, corrumpitur fœtus. Vnde etiam in Hydropico vtero poſſe fieri conceptum, quotidiana etiam experientia probatur, mulierem uidelicet non ſolum conceptum, & Hydropem ſimul habere in vtero, ſed etiam cum Hydrope, partum ad maturitatem perducere. Nam Hippoc. lib. de aere, aquis & locis, dicit: apud Scytas mulieres ſępe decipi, eò quòd exiſtimant ſe in vtero habere fœtum, & Hidropicæ ſunt: Immo anno elapſo, Venetijs fuere nobiles Mulieres, quas medici putabant ſolùm Hydropicas eſſe, & tamen inuentæ ſunt, vnà cum aqua conceptum habuiſſe. Pro dubitatione, ſciendum eſt, aliud eſſe conceptum fieri in vtero Hydrope laborante, aliud uerò, quòd poſt conceptum fiat Hidrops. In vtero Hydrope laborante, impoſſibile eſt, quòd fiat conceptus, quia ut in terra lutoſa, & aquoſa non gignitur, neque alitur planta: ſic neq; in vtero aquoſo fieri partus poteſt. poſt conceptum poteſt Hydrops gigni in vtero & hoc eſt, quod Hippoc. dixit, & experientia comprobatur. Cauſæ internæ ex parte ſeminis, & menſtruorum ſunt, ſecundum Medicos, variæ. Dico ſecundum Medicos, quia Ariſtoteles, & Peripatetici non cognouerunt ſemen mulieris: ſunt verò, quia vel menſtrua nimis fluũt, vel nõ fluũt, qualia deberẽt. ſi nõ fluũt, vt hẽt Ariſto. 4. de Gñratione aĩal. rariſſimè fit cõceptus. Ratio eſt, quia cũ mẽſtrua ſint materia gñrationis, ſi nõ fluunt, deeſt materia gñrationis, & idcirco, fieri haud quaquam poteſt conceptio. Si verò nimis fluunt, eſt: quia debilis redditur vis, & facultas vteri, propter quam debilitatem non attrahitur ſemen, neque, ſi attrahitur, poteſt ad matricem perduci: propter quam cauſam (vt ego exiſtimo,) vt & propter alias, vetitum fuit Legibus antiquitus, vt non haberetur conſuetudo cùm muliere laborante menſtruis, eò quòd tunc temporis debilis eſt, & perturbata uis vteri. Sed dixi hoc quàm rariſſimè contingere, vt in fluentibus menſibus fiat conceptio, quia, vt meminit Ariſtoteles, interdum etiã concipiunt laborantes menſtruis: immo vero Galenus lib. de ſect. vul. cap. vltimo, imitatus Hipp. lib. 1. de morb. mulieb. ad concipiendum laudauit, vt vel ceſſantibus, vel inchoantibus menſtruis venus exerceatur. Si fluant menſes, ſed non quales deberent fluere, ut ſi fluant aquoſiores: ſi albi, rariſſimè fit conceptio, Steriles eſſe ſolent, eò quòd vterus ſit malè affectus: eo enim laborante, proculdubio generatrix uis læditur. læditur autem vterus, vel vt pars ſimilaris qñ

intemperie

intemperie aliquã laborat, vel ut inſtrumẽtalis, quãdo tumore aliquo afficitur, vel debita figura, ac ſitu non potitur: nã in primo de morb. mul. ſcribit Hipp. vbi os vteri diſtortum eſt, non recipi ſemen, ſed ſtatim immiſſum reijci, & conſequenter ſterilitatem induci. Cauſæ ex parte Seminis, ſunt eædem in muliere, quæ etiam in viro, quia ſemen fit, aut nimis calidum, frigidum, aridum, fluxum, aut quia in pauca quantitate mititur: aut quia aliena, & inimica conceptui qualitate præditum eſt. Dico hæc, quia nullam video rationem, quæ mihi ſatiſfaciat, ob quam poſſimus dicere mulas ſteriles: niſi quia ſemen mularum eſt qualitate inimica præditum. Scio Ariſtotelem, & alios veteres, in tradenda hac cauſa laboraſſe, ſed nullam inuenerunt, quæ ſatisfaciat. Cauſæ ex parte habitus corporis, ſunt, vt docet Hippoc. li. de ſterilitate, lib. de ſuperfœtat. & 5. Aphoriſ. 46. quia vel nimis craſſæ ſunt mulieres, vel nimis tenues. Cur mulieres craſſæ non concipiant, adferunt ferè omnes hanc rationem, quia præ craſſitie, & pinguedine, os vteri clauditur, ita quod ineptum quodammodo reddatur ſemini trahendo: Sed eſt & altera ratio, nõ inferior, quam ſumo ex Ariſto. 1. de Generatione animal. & 2. de partibus animal. cap. 5. ſcribente, corpora pinguia, & craſſa, vt plurimum eſſe infœcunda, eo quòd tota facultas, & ferè maior pars materiæ ſeminis abſumitur in pinguedinem, & craſſitiem. Sed aduertendum, hoc etiam non eſſe perpetuum, præſertim in ijs, quę ſunt à primo ortu pingues, & & craſſæ: ſed ſolùm eſſe verum in illis, quæ præter naturam, & per accidens, euaſerunt pinguiores & craſſiores. Ita namque ſcriptum eſt ab Hippoc. lib. de Aere, aquis & locis, mulieres Scytharum ob magnã pinguedinẽ, ſæpè ſteriles fieri, eo ꝙ os vteri pinguedine repletũ, ita clauditur, vt geniturã non admittat. Cur verò Mulieres tenuiores ſint conceptioni inutiles, non clarè expreſsit Hippoc. Auicenna videtur commentus hanc cauſam, quòd propter tenuitatem os vteri perpetuo hiat, propter quam continuam hiationem, ſemen effluit, neque poteſt contineri in vtero, & euadere in conceptum. Sed puto aliam eſſe cauſam, quia vteri conſtitutio, ſequitur conſtitutionem totius corporis, ſi corpus eſt tenue, vteri ſubſtantia tenuis eſt. Tenuitas vteri prohibet conceptum, duabus rationibus. Vna, quia minus tenuitate fouetur, & conſeruatur calor natiuus, ad hæc ſubſtantia vteri rarior eſt in tenuitate, & propter raritatem non adhæret ſemẽ, ſed veluti tranſſudat, & perſpirat eius vis. Aetius lib vltimo, his cauſis pertinentibus ad habitum corporis, addidit & alias quinque: ſi mulier nimis procera ſit, ſi nimis parua, ſi lumbos & ſuperiorem ventrẽ anguſtum habeat, ſi mamillas tenues & anguſtas. Sed poſſunt addi ex Hippocrate 2. Prorrheticorum, quòd mulier parua, magis apta eſt conceptui quàm procera, eò quòd in proceritate conſumitur mate-

ria generationis,in paruitate nõ ita,quia poteſt eſſe paruum corpus, in quo tamen ſit materia ſeminis ſufficiens generationi. Sic quoque dicebat Hippocrates,tenues aptiores eſſe conceptui, quàm craſſas: albas,quàm rubicundas.Tot ſunt cauſę internę ſterilitatis.Externæ, quæ non ſunt inutiliores cognitu, etiam referendę ſunt, inter quas, primò Aer ſeſe offert, ſub quo comprehendes conſtitutiones Temporum,& Regiones.Nemini enim dubium eſt,quoſdam eſſe Aeres, & quoſdam Cęlos,ſub quibus non ita mulieres concipiunt, quemadmodum ſub alijs, id quod teſtatur Hippocrates, de Scytharum populis, & ferè omnibus Septentrionalibus, quod quanquam Aſtronomi aliquando aſcripſerint ſideribus,eſt tamen vera cauſa,in Aeris conſtitutionem referenda. Conſtitutiones quoque temporum & temperaturæ,multũ pręſtant ad conceptum: quia tametſi vnus homo quolibet tempore concipere videatur,ſecus quàm bruta, quæ certum tẽpus conceptionis habent:tamen etiam in humano genere non nihil diſcriminis habetur,quia tpe frigidiſſimo,ut media hyeme,mulieres ſteriliores ſunt, q̃ ſint in æſtate,de qua re habetis præclariſſimã apud Heſiodum ſententiam in libro Operis,& diei, relatam etiam ab Ariſtotele, in problemat. Aeſtate mulieres venerem magis appetere, quàm Hyeme.Motus etiam & Quies, non parum conferunt ad conceptum prohibendum,eò quod nimius motus conſumit humores, & ſanguinem, quibus conſumptis, deficit materia conceptus: nam propter hanc rationem,exiſtimo Ruſticas mulieres Vrbanis eſſe ſteriliores:quia ob continuos motus,& labores, conſumitur in eis materia apta conceptui,& neceſſaria Quod quoque dicendum de Mulieribus Barbarorum, quos dicebat Ariſtoteles in œconomicis, uti mulieribus,pro ſeruis & bobus. Quies pariter immodica ſterilitatẽ inducit,& ratio eſt,quia ex conſumato otio, vt habet Ariſtoteles libro 1.de Generatione animalium,vteri replentur pituita, & muco, quod duo facit,refrigerat vterum,& ſemen attractum ſuffocat,& corrumpit prorſus. Paſsiones animi, quòd mirificè ſterilitatem inducant,certum eſt: Memini me legere apud quendam, mulierum ſi in coitu ploret,non poſſe concipere, ſic etiam faciunt nimius Timor, Mœror,& Ira immodica:Et quanquam Ariſtoteles lib.1.de Generatione animalium ſcribit,mulierem ſæpe concipere ſine coitus voluptate,tamen hoc apud Medicos non eſt receptum: quia Ariſtoteles, qui voluit,Mulieres ſolùm vas, & locum præſtare generationi, hoc aſſeruiſſe videtur.Medici verò nequaquam,qui volunt paulominus concurrere fœminam ad generationem, quàm virum: & hoc eſt,qđ Aetius libro vltimo,capite vigeſimoſexto prudenter dixit: Coitus inuitos Mulierum,ſteriles eſſe & inanes,amorem verò conciliare genituram & conceptus.Sed eſt & in amore menſura in concipiendo,

propterea

propterea quòd Rhaſes, auttor grauiſſimus, nono Continentis dicebat, mulieres, ſi nimis ardeant amore, non concipere, quia effunditur ſemen in coitu, antequàm ſit opus. Coitus ſimiliter immodicus, maximè confert ad ſterilitatem introducendam, quia ſi frequenter mulieres vtantur concubitu, fiunt Steriles, propter quod Scorta infœcunda ſunt. Cur verò Scorta infœcunda ſint, & mulieres etiam frequenter coitu vtentes, variæ à ſcriptoribus ſunt allatæ rationes.

Diocles Medicus habuit hanc opinionem, ideò eſſe ſteriles has mulieres, quia in coïtu frequenti nõ effundunt ſemen, propter quod Meſſalina illa imperatrix, mulier proſtitutæ libidinis dicebat: etſi à viro centies in die calcaretur, ſe quidem laſſari, non autem ſatiari, eò quod ſemen non emittebat. Attulit & aliam cauſam, quia ex frequēti coitu, vulua callum contrahit, & aſperitates amittit, vnde ſemen non poteſt contineri, vel etiam quia vterus ipſe reſoluitur, & vteri ſubſtantia. Sic quoque raritas coitus, vt dicebat Rhaſes, facit ſterilitatem. Ratio eſt, quia ſi rarius concumbant Mulieres, os nimis ſtrictum euadit, ita vt non poſſit ſemen niſi magno labore trahi intrò. Eſt & aliud, quod peto, audiatis ſine riſu, ſcilicet forma, & ratio concubitus: quia ſi Mulieres in concubitu retractent clunes, & frequenter agitent, non concipiunt. Rationem adfert Lucretius Philoſophus, 4. de natura, his duobus verſibus.

Eijcit enim ſulci media regione viaq;
Venerem, atque locis auertit ſeminis ictus.

Hac ratione dicebat Lucretius, doctas meretrices frequenter clunes agitare, non vt delectentur, ſed vt non fiant grauidæ. Sic quoque ex potu Aquarum, fit ſæpe ſterilitas: quia ſi aquę ſunt gelidæ, valdè faciunt homines ſteriles, vt dicebat Ariſtoteles, 4. de Generat. animal. vnde mulieres Septentrionales, vt dicebat Hippoc. libro de Aere & Aquis, proprer frigus aquarum, fiunt ſteriles: quem locum dum interpretatur Galenus, vt recitat Rhaſis, 9. Continentium, dicebat, tempore ſuo, Romæ fuiſſe multas mulieres ſteriles ob nimium potum. Plinius lib. decimoquarto cap. decimooctauo ſcribit, vini genus quoddam eſſe, vt Tręcenium, quod ſi bibatur, ſterilitatem inducit: ſed non ſolum vinum quadam qualitate poteſt facere ſterilitatem, ſed etiam copia: quoniam, vt dicit Ariſtoteles tertio problematum: viri ebrioſi ſemen infœcundum reddunt: ſic etiam mulieres ebrioſæ, & potulentæ ſteriles plerunque ſunt. Sunt etiam aliqui cibi, qui propria natura faciunt ſterilitatem, vt ſunt, ex Ariſtotelis ſententia, cibi multùm frigidi, multùm calidi, multùm ſicci, multùm humidi. Habetis ſententiam Hippocratis libro ſecundo de Diæta, relatam ab Ariſtotele libro vigeſimo problematum, quod ſcilicet Mentha omninò facit ſterilitatem, ſi frequenter edatur, eò quod vi ſicca-

toria abſumit genituram. Idem dicebat Auicēna, de Cibis nimis acidis. Apium fœmineum vocatum, multa alia etiam medicamenta, quæ referre nolo, apud Medicos parata, facere ſterilitatem putantur. Atque hæ ſunt cauſæ tum internæ, tum externæ, facientes Sterilitatem.

Signa Sterilitatis.

SIGNA generica, quæ Sterilitatem declarant, multa nō egēt inueſtigatione, qñ quidē ſatis conſpicua ſint, ſicuti ēt quæ externas cauſas ſignificāt, cōparātur partim relatione Mulieris, partim ex cōtēplatione indiſpoſitionis. Verbi gratia, ſi diſquiratis oēs Mulieris indiſpoſitiones, uideatiſq; nullam intrinſecā eſſe, quæ poſſit ſterilitatē facere, & ſit aliqua ex externis, vel coitus frequēs, vel vſus frigidarum rerū, vel quid ſimile, argumētum eſſe poteſt, externas cauſas facere ſterilitatem. Quæ verò indicant internas cauſas, paulò maiori indigent diligentia. Et primò ſi fiat ſterilitas ab intemperie vteri frigida, aderunt hęc ſigna: Menſtruorum paucitas, pallor vultus, ſenſuum torpor, & frigus circa pubem, pręteritus frigidorum vſus, Veneris abominatio. Sed hoc in loco, non inutilis occurrit dubitatio, quomodo dicitur Veneris abominationem conſequi ſterilitatem, quoniam Ariſtoteles libro 1. de Generatione animalium 5. ſcribit: Mulieres, quibus retinentur menſes, eſſe libidinoſiores, affert rationem, quia mulieri menſtruum eſt pro ſemine: ſemen retentum facit homines libidinoſos, ita quoque menſes retenti.

Addit ibidem Ariſtoteles, animalia ϛέρα eſſe libidinoſiora: Hanc uocem ϛέρα Aſpaſius, Ioannes Grammaticus, & Gaza interpretati ſunt. Solida. Nicolaus Leonicenus, Quæſtionum naturalium ſexageſimo, transferens hunc Ariſtotelis locum, dixit: fœminas ſteriles eſſe libidinoſiores. Cuius viri ſententia mihi probatur, quia apud Ariſtotelem, Solida animalia, dicuntur ſterilia, & vulgus hodie appellat beluas Solidas, quando non concipiunt.

Reſpondeo verum eſſe, ſterilitatem ex ſe annexam habere libidinem, niſi adſit quod repugnet: ſed ubi ſterilitas eſt à frigida intemperie, adeſt cauſa quæ repugnat libidini, ſcilicet frigiditas, ſi quidem Tentigo, & Libido fit à ſpiritibus in vtero, at in corpore frigido fiūt pauci ſpiritus, & conſequenter aufertur occaſio Tentiginis, & Libidinis. Si verò fiat Sterilitas ex immodico calore, (quod tamen rariſſimè contingit) habebitis hæc ſigna: calorem videlicet & ſiccitatem totius corporis, paucitatem Menſtruorum, quæ etiam dolorifica erunt, ad hæc Salacitas muliebris maxima erit. Si fiat ex humiditate;

cogno-

cognoſcetis ex multitudine Menſtruorum,& humiditate,atque fluxibilitate eorundem,ex humiditate muliebrium locorum. Si a ſiccitate,è conuerſo parui erunt Menſes,aridum corpus, aridi etiam loci muliebres.Signa factæ ſterilitatis ex mala conformatione, comparãtur diuerſis modis.Etenim ſi fiat ſterilitas ex occluſione & anguſtia vteri,obſtructione vaſorum uteri, & locorum muliebrium, Hippocrates & Ariſtoteles docuerunt ſignum,vt ſi fiat ſuffitus Aromatum, vel Peſſum,& ſupponãtur pannis,vt non poſſit fumus exire: ſi odor Suffumigij penetret ad nares aut odor Peſſi,Sterilitas non naſcitur ex occluſione,neque anguſtia vteri:ſi verò odor non penetret ad nares,ſignũ eſt,inq̄t Hippocrates lib. de Sterilitate, Sterilitatẽ oriri ex occluſione uaſorum vteri.Si fiat ſterilitas a Tumoribus, vel Vlceribus, cognoſcetis ex indicijs vlcerũ,& tumorũ vteri, ſi ex mutatione ſitus fiat,cognoſcetis ex dolore& pondere:q̄a ſi ad latus dextrũ vergat Vterus,dolor erit in coxẽdice dextro & grauitas,Si ad ſiniſtrũ, in ſiniſtro: ſi ſurſũ vergat, dolor erit propè vmbilicũ.Hip.1.de mor. mul. p̄clarũ modũ proponit cognoſcẽdi,an vteri os diſtortũ ſit,q̄a ſi a muliere eijciat̃ ſemẽ ſtatim poſt coitũ, vteri os contortũ eſt:ſi poſt tertiam diem loci humidiores ſunt,ſi ſexta uel ſeptima ſemen intus corrumpitur.Quando autem ſterilitas fit ex habitu corporis, oculis euidens erit,quoniam videbuntur Mulieres,modò tenuiores, modò craſſiores,modò proceriores,modò paruæ ſtaturæ: Pectus erit latum,& amplum, Mammę breues, Clunes demiſſi, Lumbi adſtricti: Hæc omnia ſunt indicia,quæ indicabunt, Sterilitatem ortum ducere a malo corporis habitu.Quòd ſi fiat ſterilitas ob vitium Mẽſtruorũ ,habebitis ſigna,partim ex relatu, partim ẽt ex Viſu: Ex Relatu, quia mulieres dicent,aut non fluere Menſes,aut magis fluere,quàm deceret: Ex viſu etiam, ſi videatis Menſes pallidos, fluidos. Si vitio Seminis, non eſt aliud argumentum cognoſcendi, niſi ex cognitione temperaturæ totius corporis: quia, eſt ſententia Hippocratis libro de Aere, Aquis, & locis; libro item de Genitura, & alibi, Semen a toto corpore ſecedere, itaque qualis eſt corporis temperatura, tale eſt ſemen: & ideò, quibus indicijs cognoſcetur intemperies corporis, ipſis ijſdem cognoſcetur intemperies,& ineptitudo ſpermatis.Dicetis,hactenus habuiſſe ſigna cognoſcendi ſterilitatem mulierum: ſed ſępe contingere vt ignoretur an ſterilitas fiat vitio fęminæ,an vitio maris,ob id optare cognoſcere ſigna horum.Rhaſis 9. Contin. vt traderet hoc ſignum, dixit debere accipi drach.j.Spermatis viri,& infundi in aquam, quòd ſi ſupernatet, ſignum eſt,fęcundum eſſe, & ſterilitatem oriri a fęmina: ſed ſi non ſupernatet,ſed ſubſideat,ſterilitatem oriri a viro. Idem ſignum, tradidit Democritus libro de Antipathia: ſed hoc ſignum eſt apud me

ineffica-

inefficaciſſimum,quia Sperma ſemper propria natura ſupernatat.& rarò fit, ut Sperma non ſupernatet. Alij verò voluerunt accipi vrinam uiri,ſimiliter & Mulieris, & inſpergi ſuper uarias Lactucę partes:cuius vrina Lactuca areſcit,dicunt corpus illud ſterile eſſe: cuius non areſcit,dicunt fęcundum eſſe. Alij vero voluerunt utriuſq; Vrinas accipiendas eſſe,& inſpergendas granis Lentis,aut Hordei:deinde reponenda illa grana,cuius vrinæ (inquiunt) grana renaſcuntur, corpus illud fęcundum eſſe: cuius verò non pullulant, dicunt ſterile eſſe. Et hoc ſignum poſitum eſt libro de Facilè parabilibus,ſi tamen ſit Galeni: Auicenna autem,& iure,irridet hęc ſigna,quia quēadmodum uidentur fabuloſa, ita quoque ſunt incertiſſima. Propterea nulla uia hac melior cognoſcendi,quàm ut diligenter examinetur Mulier,an in illa vlla ſit cauſa,vel interna, vel externa, quia frequentiſſimè ſterilitas oritur ex Muliere.Et duæ apud me ſunt rationes,una eſt,quia ſterilitas in viro,vna tantùm ratione euenit, videlicet Spermatis: in Muliere verò innumeræ ſunt cauſæ ſterilitatis, videlicet Vterus,Sperma,Menſtrua:vteri verò multæ ſunt indiſpoſitiones.Alia ratio eſt,quia mulieres ſemper frigidiores ſunt,imò quilibet Vir,quantumcunque frigidus,ſemper eſt calidior,etiam calidiſſima Muliere,vt meminit Albertus de Mulierum ſecretis. Ita vt his duabus rationibus verè dictum ſit: Sterilitatem ferè ſemper à Muliere oriri.Si igitur,appareāt aliquæ cauſę in Muliere,iam certi eſtis: ſi uerò nullæ appareant,adhuc erunt omnia experienda: Suffitus ſcilicet ille Hippoc.& Peſſus,quandoquidem cauſæ ſterilitatis mulieris ex anguſtia,& occluſione vaſorum,ſolent eſſe ſæpe latentes, ſed hæ experimento fiunt manifeſtę.

Prognoſtica Sterilitatis.

PRognoſtica ſunt,quod ut dicebat Hippocrates, 2.Prognoſ.3.Sterilitas ex vlceribus difficilè curatur. Auicenna dixit,non modò difficulter curari hanc ſterilitatem,verum etiam prorſus incurabilem.Sed cōciliantur hæc dicta,quia ſi vlcus in vtero ſit magnum & amplum,aut quòd poſſideat plures vteri partes, etiam ſi curetur, tamen non poteſt fieri conceptio.Ratio eſt,quia ex cicatrice fit vterus ineptus ſemini retinendo. Si autem vlcus fuerit in ſola aliqua vteri parte,& rectè curetur,poteſt fieri conceptus: quia altera pars vteri eſt apta,licet altera ſit inepta.Sterilitas ex defectu naturali etiā difficulter curabilis eſt.Immò,Ariſtoteles videt innuere,2.de Generat.animal.4.naturalem omnē ſterilitatem incurabilem eſſe. Quod men minimè verum eſt, quia ſępe videbitis etiam ſterilitates na-

turales

turales coerceri. Itaque conciliantur hæc ex Gal. 5. Aphoriſ. 62. vbi dicebat, cauſas naturales ſterilitatis, aut magnas eſſe, aut paruas. Si magnę ſunt (inquit) ſterilitatis cauſæ, prorſus incurabiles ſunt, & de his loquebatur Auenzoar, lib. 2. tract. 5. cap. 1. quando dicebat, ſterilitatem naturalem homini incurabilem, ſoli Deo eſſe curatu poſſibilem. Si verò cauſæ hę naturales ſunt paruæ, ſterilitas poteſt curari, de qua loquebatur Ariſtoteles 4. de Generat. animal. quando dixit, foramen vteri occluſum à natura, interdum ſponte curari, interdum auxilio Medici: De hac loquebatur etiam Serenus Medicus, quando dixit, naturam potente medicamine euictam ſæpè fœtum dare. Cauſę accidentales, ſi faciant ſterilitatem, vt plurimum ſunt curabiles, vt plurimum (inquam) quia interdum curari nequeũt, vt vlcera, quæ ſi omnes vteri partes depaſcantur, inducunt ſterilitatem prorſus incurabilem. Illud hoc loco non eſt ſilentio prætereundum, quod ſcribit Hipp. 1. de morb. mulieb. & Auicenna: Mulieres, quæ ſunt ſteriles, vt plurimum morboſas viuere, verùm ad ſenectutem tardè properare, & quaſi ſemper iuuenes eſſe. Ratio, cur morboſæ ſint, eſt, q̃a ex puerperijs, id eſt purgationibus Mulierum, q̃ pepererunt, expurgantur multa excrementa, quæ faciunt vt Mulieres fœcundæ minus ægrotẽt: in ſterilibus verò hæc excrementa retenta, morbos faciũt. Atque hæc eſt cauſa, cur ſteriles ſint morboſæ, quę etiam eſt, cur ſteriles habeant carnes aſperiores, quàm fœcundæ, quia cum retinentur hæc excrementa, faciunt totius corporis aſperitates, ſicuti cùm in fœcundis eijciuntur, carnes reddũtur molliores. Cur autem dixit ſteriles minus ad ſenectutem properare? Cauſa eſt, quia non ſuſtinẽt ſteriles difficultates vteri geſtati, neque difficultates Partus. Nã quæ vterum gerunt, dicit Ariſtoteles, libro 4. de Generatione animalium ſexto, ſi bruta ſint, tempore quo uterum gerunt, incolumia, & valida eſſe, ſi verò ſunt Mulieres, magna ex parte, dum vterum gerunt ſunt morboſę. Et hoc eſt, quod dicebat Vitruuius libro 2. capite 9. quod quando vendebantur mulieres grauidæ, non præſtabantur ſanæ. Tẽpore uerò partus, quod etiam magnas difficultates habeant Mulieres, clarum eſt: vt verè dixerit Medea apud Euripidem, ſe malle ter ſub clypeo in acie dimicare, quàm ſemel parere. Ex tot igitur laboribus, & difficultatibus, rugæ in corpore fiunt, in facie, deteruntur carnes, ex quibus omnibus comparatur ſenectus. Cùm his itaque careant Mulieres ſteriles, verè dictum eſt ab Auicenna, eas ferè ſemper iuuenes eſſe, & tardiùs, quàm fœcundas, ſeneſcere.

Curatio Sterilitatis.

POSTQVAM ea,quę ad ſpeculationem ſterilitatis pertinebant, expoſuimus : ſequitur vt Curationem cuius gratia omnia inſtituuntur,aggrediar in qua inſtituenda,debet Medicus ſemper ante alia cogitare , nunq̃d ſterilitas ſit curabilis,nec ne.Si incurabilis ſit,proculdubio dimittenda,quia hoc Medico dedecus parere ſolet immo 21. diſt.de edicto ædilit.habetur apud veteres legiſlatores,eas quæ a natura eſſent ſteriles,pro ſanis habitas eſſe.Quod ſi non prorſus incurabilis iudicetur,curatio conſultis Medicis , & prudenter eſt aggredienda,cum prędictione, & cum ijs , quæ à proprietate conceptum curare putantur : quemadmodũ ſunt multa apud ſcriptores,ut apud Dioſcoridem paſtinacæ ſemen , Porrum : Apud alios , Radix Lapathi maioris,Coagulum leporinum , Teſtes omnium animalium . A Plinio lib.28 capite 8.commendatur Oculus Hyenæ,& tandem multa alia apud ſcriptores.Quòd ſi ſterilitas iudicetur curabilis , magno & forti animo aggredienda eſt, quia ſi quid eſt , quod Medicos poſſit glorioſos & diuites reddere,profectò eſt conceptum adiuuare,ſterilitatemq; curare.Itaque primò ſtudendum eſt auferre cauſas efficientes ſterilitatem : deinde corroborandus & viuificandus eſt vterus ijs Medicamentis,quæ fœcunditatem facere exiſtimantur. Vtriſque his ſcopis implendis , præ cæteris magnoperè auxiliatur uictus ratio rectè inſtituta Vnde Aer ſtatim temperatus eligendus eſt, aut efficiendus : propterea Hippocrates libro de Superfœtatione dicebat , vernum tempus conceptui accommodatiſſimum eſſe,ſcilicet propter Aeris temperiem Habenda quoque ratio eſt ventorum,vnde Ariſtoteles libro 7.Politicorum capite decimoſexto, ex ſententia Phyſicorum,dicebat, Aquilonares conſtitutiones conceptibus Mulierum maximè eſſe aptas. Auſtrinas verò incommodas , & graues . Quod etiam confirmatum habetur experimento Empedoclis: refert enim Clemens Alexandrinus libro ſexto Stromaton: interdum ventum quendam Auſtrinum, per agrum Agrigentinorum peruagaſſe , qui ſterilitatem Mulieribus inferebat : quod cum animaduertiſſet Empedocles,obſtructo ductu,per quem ventus ille manabat , ſtatim reſtituta eſt fœcunditas mulieribus Agrigentinorum:quod dixi , vt intelligatis, magnoperè conferre ventos ad conceptionem . Somni & Vigiliæ moderati eſſe debent,moderatus quoq; Motus & Quies. Omnes animi paſſiones ſunt auertendæ,præſertim hora, qua Coitus fieri debet,quoniam non modò confert animum trãquillum eſſe ad cõcipiendum,immò ad bonos conceptus edendos:Hinc Spurij magna ex parte ſunt prauis moribus,quia concipiuntur à parentibus,

vel

vel timentibus,vel malè animo affectis.Ita quoque exiſtimo, nõ ſine ratione Adagium fuiſſe apud veteres, Heroum filij noxæ: quia uiri docti & ſapientes,dum concumbunt,vt plurimũ, magnas curas aĩo gerunt,non ſunt tranquillo animo: vnde vel non concipiunt Mulieres,vel conceptus ſtolidos,& prauos edunt.Modus quoque Coitus, maxime huc refertur.habetis auctoritatem Hippocratis libro de Superfœtatione,qui ſcribit,Mulierem non debere Ebriam, neque Saturam copulari viro:quod quoque à Moſchione animaduerſum eſt. Auicenna omnium diligentiſſimè docuit,omnes conditiones neceſſarias in hoc caſu. Sed nolo præterire quod ſcriptum eſt à Lucretio libro 4 de Natura: confirmatum ab Aegineta libro tertio, capite 74. Scilicet, quòd ſi Coitus exerceatur more beluarum à tergo, magnopere confert ad concipiendum, immo vero,ſi res ipſa expendatur,vt aliqui Anatomici perhibent,hic ſolus coeundi modus eſt naturalis,qui uero fit a parte antica,potius voluptuoſus eſt. Circa Cibum,& Potum non eſt minor cura gerenda, præſertim circa potum, de quo dicebat Hippoc.fugiendum eſſe uinum album,potandum autem vinum meraciſſimum & groſſum,quod ego quoque laudo, modo tam ẽ moderatè fiat. Aqua autem potata, mirificè cõfert ad vtrũque. Sic habetis aquam fabrorum,in qua extinguunt ferra ignita, ſi potetur frequentius,ſterilitatem facere, itaque vitanda eſt. Aqua ẽt frigida nimis pota ſterilitatem facit. Vnde Mulieres apud Hiſpanos, quę plurimum temporis bibunt Niuem,& Aquas gelidas,ſolent eſſe valdè infœcundæ.Sunt etiam quædam Aquæ, quæ proprietate quadam dicuntur facere fœcunditatem, vt eſt aqua Nili, quæ ſua ui nitroſa(dicebat Seneca 3.naturalium quæſtionum)ſæpe vteros perpetua ſterilitate occluſos,adaperuit & conceptum fecit. Vnde Mulieres Aegyptiorum(ut ſcribit Ariſtot.pleriſque in locis lib. de Animalibus)quinos & quaternos fœtus edunt frequenter. Ratio non alteri cauſæ attribuenda eſt,niſi aquæ Nili,quam potant.De cibis non minor ſolicitudo habenda,vt ſcilicet Mulieres vtantur cibis optimi ſucci,facilibus concoctu,minimè excrementitijs copia mediocribus,& tandem prouidendum eſt, vt omnibus cruditatibus occaſio præripiatur.Cleopatra in libro ſuo de morbis muliebribus ꝓhibuit acria omnia,omnia acida,omnia ſalſa.Sunt & quidam cibi,qui ſunt fugiẽdi,quòd a proprietate ſua ſterilitatem faciant. Vt eſt,Faba, quam ait Clemens Alexandrinus 3.Stromaton,idcirco prohibuiſſe Pithagoricos,quoniam ſterilitatem Mulieribus facit,& Viris. Idque etiam probatum eſt auctoritate Theophraſti,libro de cauſis Plãtarum, vbi dicebat putamina Fabarum, ſi ſerantur prope radices arborum,ipſas arbores ſterileſcere.Itaque fugiendi ſunt omnes cibi,qui poſſunt ſterilitatem facere.Inſtituto victu,cogitandum eſt,quæ ſit cauſa fa-

ciens ſterilitatem an ſcilicet frigida ſit, an calida. Si frigida ſit, an à frigida intemperie, an à frigidis humoribus, qualem cauſam ſcribit Auenzoar plerunque ſterilitatem facere, quam primum deueniendum eſt ad præparandos humores, & demum ad expurgandos. Niſi enim prius expurgetis humores, intemperiem corrigere non poteritis. Modus verò præparandi humores in his caſibus eſt.

℞. Fol. Meliſſæ, Betonicæ, Arthemiſiæ, Pulegij, Maioranæ ana M.j. Radicis Enulæ, Cyperi Fœniculi, Calamenti ana drach.ij.s. Fiat decoctio ſecundum artem: Deinde ℞. Dictæ decoctionis vnc. iiij. Syrupi de Arthemi. Mellis Roſati ana vnc.j.

Miſce. fiat potus. Poſtquam pręparati ſunt, attendendum eſt, vt expurgentur. Multa autem ſunt, quę hoc in caſu laudantur: ſed præcipuè huiuſmodi Medicamentis vti ſoleo: ℞. Electu. Indi vnc. s. Trochiſco. de Myrrha drach.j.s. Diacatholiconis vnc. j.

Miſce fiat Bolus. Capiatur mane, vt alia medicamenta. Auicenna laudabat Hieras magnas, ut illam Archigenis, Hieram Ruffi, Logadij, Pachij: quibus omnibus, cum conſilio Auicennę vti poteritis. Aduertendum tamen in hoc loco quantum fieri poteſt, in pręparandis humoribus cauendum eſſe Oximellitis uſum & Aceti. Dicebat enim Auenzoar, ſe conſueuiſſe in medicamentis parum, aut nihil Aceti, commiſcere. Ratio accepta eſt ab auctoritate Hippocratis, qui docebat tertio Acutorum, acetum inimicũ eſſe mulieribus propter vterum, eò quod acetũ vtero, qui neruoſus eſt, valde nocet. Sed hic oritur non inutile dubium, quomodo acetum, vtero nocere poſſit, propter neruoſitatem. Clarum eſt, quod ventriculus eſt magis neruoſus, & magis ſenſilis, quàm vterus: ad hæc acetum magis immediatè tangit ſtomachum, quàm vterum: quomodo ergo ab Hippocrate, & alijs dicitur, quod acetum noceat vtero? & nũquam videtur quod noceat ſtomacho? Auenzoar lib.2. Tract.5. ca.1. ſcribit, videns hãc difficultatem, propter tres cauſas uentriculum non offendi ab aceto, & offendi vterum: Vna eſt, propter aſtrictionem, eò quod ventriculus longo tempore & longa ciborum aſſuetudine, contrahit quaſi callum quendam, propter quem non eſt mirum ſi non offendatur. Secunda, quia licet ſtomachus ſit neruoſus & ſenſilis, eſt tamen magis carnoſus, quàm vterus, propter ciborum cõcoctionem, vnde fit, ut propter huiuſmodi carnoſitatem, magis reſiſtat acrimoniæ aceti, quàm vterus. Tertia, quia in vẽtriculo ſemper adſunt humores craſſi, & phlegmatici qui retundunt valdè acrimoniam aceti, ita vt nullam poſſit inferre noxam. Poſtquam purgati fuerint humores, deueniendum eſt ad ea medicamenta, quæ exſiccent vterum, quę calefaciant, quæ ſimul a proprietate fœcunditatem faciunt. Hæc autem ſunt duorũ generum: alia quidem, quæ per os aſſumunrur: alia, quæ

extrin-

extrinſecus adhibentur. Quæ ſumuntur per os, ſunt Confectiones multæ, Diamoſcus, Diaſaluia, Theriaca mirificè ab Auenzoar laudatur, ét à Galen. Ego aũt habeo Confectionem, qua feliciter vti ſoleo.

℞. Zedoariæ, Doronici, Galangæ ana drach. ij. s. Ligni aloes, Cinamomi Caryophyllorũ, ana drach. j. s. Spicæ, Piperis longi ana drach. j. Satirij drach ij. Caſtorij drach j. Moſchi, Ambræ ana grana vj. Sacchari vel Mellis quantum ſatis. Fiat ſecundum artem Mixtura. Vſus huius mixturę eſt, tribus vel quatuor diebus, antequam mulier debeat concumbere viro, manè ad drach. iij. cum vino odorato, & generoſo. Medicamenta verò quæ extrinſecus adminiſtrantur in hoc caſu, ſunt quatuor generum, aut ſuffumigia, aut Infuſiones, aut peſſi, ſiue Collyria, aut Inunctiones. Suffumigia, fiunt hoc modo: habetur vas anguſto ore, quòd repletur Carbonibus, & ſuper eos inſperguntur Pulueres, & panno circumdatum vas, ſupponitur loculis muliebribus, ita vt fumus qui emanat ingrediatur loculos. Forma autem Suffumigiorum eſt.

℞. Bdellij, Mirrhæ ana drach. j. Arthemiſię, Matricariæ ana vnc. s. Teſticulorum vulpis aſſatorum vnc. j. Galliæ Moſchatæ Meſues ſcrop. j. Contundantur omnia & inſpergatur puluis, vt dictum eſt. Infuſiones autem fiunt potiſſimum ex Aquis medicatis, vt Thermarum, Nitroſarum, aut ſulphurearum, quales ſunt Patauinæ, Lucenſes aliquę, & alię apud Italos, quæ putantur mulieres grauidas reddere. Fiunt & aquæ ex Matricaria, Arthemiſia, Meliſſa, ſed iſtæ nõ adeò proſunt, vt medicatæ. Modus verò adminiſtrandi eſt, quòd mulieres nudæ ponuntur in vaſe ligneo, vſque ad vmbilicum, & deinde vas repletur aquis, ita vt corpus mulieris immergatur vſque ad umbilicum in aquis, in quo balneo trahitur mora per horam ſaltem, quia ſic maximè corrigitur intemperies vteri, maximè ſi humores frigidi ſunt, qui ſterilitatem faciunt, inhibentur enim & exſiccantur. Peſſaria uerò ſiue Collyria, ſunt quoque variorum generum, ſed fermè eundem ſcopum habent, quemadmodum ſuffumigia. Sunt uerò Peſſaria medicamenta, quæ inſtar caudarum mittuntur in uterum. Forma verò huiuſmodi eſt.

℞. Caſtorei, Opopanacis ana drach. j. Coaguli leporini drach. ij. Croci, Amoniaci, Nardini ana drach. ij. s. Foliorum citri puluerizatorum drach. iij. Teſticulorum vulpis pulueri. vnc. s. Terãtur omnia diligentiſſimè & cum Melle ſecundum artem, fiant Collyria plura: quorum vſus eſt, vt detineãtur die, atq; etiam nocte, qñ non eſt exercendus Coitus. Sunt poſtremò Inunctiones, quę quoq; non paruum præſtant vſum in efficienda fęcunditate, & vſus eſt circa totum pectinem, & etiam circa ipſos loculos, & vt fiant antequam Coitus exerceatur, vt etiam ijs ipſis temporibus. Forma talis eſt.

℞.Zibetti drach.s. Croci,Spicæ, Styracis ana drach.j.Folij,ſeu Malabathri ſcrop.ij.Olei de ſpica Aromatica vnc. s. Vini optimi drach. iij.Ceræ parum.Miſce,fiat Linimētū.Quę omnia, vt efficaciora ſint, debet mulier ante omnia amare: quoniam niſi Mulier volens hæc faciat, parum omnia proficiunt: quia ſunt quædam Mulieres, quæ nolunt grauidæ fieri,etiam ſi viri optent:& propterea,quantum medicamenta proſunt,tantùm ipſarum volūtas nocet,& repugnat. Qđ ſi fiat ſterilitas a cauſa calida,quòd non ita frequens eſt,ante alia inſtituendus victus,qui vim refrigerandi poſſideat. Aer ſit refrigerans: Quies deligatur: Somnus,& tandem omnia quæ refrigerare poſſunt. Poſt inſtitutum victum, videndum eſt an ſectio venæ ſit neceſſaria, quoniam ſi corporis adſit plenitudo,proculdubio ſtatim vena eſt ſecanda,& primo ſecanda eſt Baſilica,deinde vena Saphœna, eo quòd hæc vena magis vterum refrigerare ſoleat. Secta vena, præparandi ſunt humores calidi. Modus erit.

℞.Foliorum endiuiæ,Hepaticæ,Roſtri porcini, Fęniculi ana M.j. Radicis Imperatoriæ drach.j.s.Bugloſſæ, Nenupharis ana M.s. Fiat decoctio ſecundum artem: deinde.

℞.Dictæ decoctionis vnc. iiij. Syrupi de ſucco Endiuiæ, Syrupi Capilli veneris ana vnc. j. Miſce.Quòd ſi non ſolum fuerint humores bilioſi,ſed & aduſti: ſic pręparari poſſunt.

℞.Foliorum Lupuli,Cuſcutę,Boraginis,Fumariæ ana M.j.Fiat decoctio ſecundum artem: deinde.

℞.Dictæ decoctionis vnc. iiij. Syrupi de ſucco Borag.de Lupulis ana vnc. j. Miſce.Poſtquàm pręparati ſunt humores,erunt euacuandi,& ſi fuerint bilioſi,ſic poterunt expurgari.

℞.Myrobulani Citrini drach. j. s. Thamarindorum vnc. s.Florū Boraginis.Violarum ana P.j.Fiat decoctio in ſero caprino: deinde.

℞. Dictæ decoctionis vnc. iiij. Rhabarbari electi ſcrop. iiij. Spicæ gran.iij.Fiat infuſio ſecundum artem.Deinde facta iterum diligenti expreſſione,adde Syrupi violati ſolutiui vnc. ij. Diaphenici drach. ij.s. Miſce. Quòd ſi humores fuerint Melancholici, poterunt ſic expurgari.

℞.Confect. Hamech. vnc. s.Trochiſ. de Rhabarb. drach.j.s. Electuar. de Sena ſolutiui drach.iij. Miſce cum Saccharo, fiat Bolus.capiat hora matutina.

Quod dixi de modo curandi ſterilitatem in his intemperiebus, idem putate faciendum in alijs.Quod ſi oriatur ſterilitas ob Mēſtruorum vitium,curatio ea inſtituenda,quam docebimus cùm de Menſtruis tractabimus.Similiter ſi ab alio morbo procedat, petenda eſt ſterilitatis curatio ex curatione illorum morborum,quos ne ingenia veſtra confundamus,ſuo loco tractabimus. Dixi in principio,Medicos

cos interdũ cõſulere medic: amẽta,vt vel Conceptũ inhibeãt,vel Cõceptũ internecent,non ꝙ conceptum vnquam prohibendũ velint,vt ꝓhibuit Minos Cretẽſis,ſed alio modo.Minos enim,vt refert Ariſtoteles 2.Polit.8.timens ne populi Cretenſes nimiũ excreſcerent, ſtatuit, vt quando Mulieres ad certum numerum proles habuiſſent, vterentur nefando coitu qui quidem abominandus omnino eſt, & miror,Ariſtotelem non fuiſſe hanc legem conuitijs proſecutum Medici uerò quando loquuntur de prohibendo conceptu, omnino hũc modum reijciunt. Videndum verò hoc loco eſt,vt poſſitis artem prudenter exercere,an vnquam liceat Medico ſterilitatem facere, an liceat prohibere Conceptum, aut interimere: Et ſi liceat, quando liceat, & quibus id agendum. Ex vna parte eſt auctoritas religioſiſſimi Hippocratis, qui in Iureiurando legem ſtatuit, ne Medicus Abortiuũ medicamentũ propinet.Quod ſi verũ eſt,paulo minus differt Conceptum impedire,& factum auferre è medio: ſi nõ liceat factum conceptum interimere, ergo non licebit impedire ne fiat:dicebat enim Tertullianus in Apologet. feſtinationem homicidij eſſe prohibere nõ naſci.Ex altera parte eſt auctoritas eiuſdem Hippocratis,qui libro de natura pueri,ſcribit: ſe conſuluiſſe quandoque ſaltatrici,quæ dubitabat vterum ferre,& dedecus timebat,ut conceptum eijceret ſaltando.Ex quo loco videtur clarè Hippoc. conceſſiſſe medicamẽta,vt poſſint quandoque conceptum tollere.Hippocratis verò librum illum eſſe,eſt Galeni teſtimonium, qui libro de Fœtus formatione,& primo de ſemine, citat hunc locum, tanquam Hippocraticum. Sed videndum eſt Aetij teſtimonium,qui lib. 16.cap.16. clarè monſtrat,interdum licere Medicis impedire Conceptum,& ipſum enecare.Eiuſdem mentis videtur fuiſſe Auicenna tertia 3. trac. 2.cap.17.quo in loco monſtrat,licere Medicis partim inhibere, partim interimere Conceptum in tribus caſibus. Vnus eſt, quando mulier quæ vterum gerit,ita tenella eſt,vt timeatur,ne ſub partu occumbat.Et enim refert Ariſtot.7. Polit.16. Mulieres Trœzenorum ſæpe occubuiſſe ſub partu,quòd tenellæ nimis conceperant. Alter caſus eſt,quando in vtero morbus aliquis eſt,qui parit timorem, ne in partu mulier ſupprimatur.Tertius eſt,quando debilis eſt veſica, ita vt timeatur,ne ponderoſitate fœtus,diſrumpatur veſica,& ipſa diſrupta mulier intereat.Sed quia caſus iſti ab Auicenna poſiti, ſunt admodũ futiles, & vani:dicam ego liberè quid ſentiam nobis Chriſtianis eſſe agendum. Primum quomodo loca Hippocratis intelligenda ſint, demonſtrabo,vt docuit Ariſtot.7.Politi.16. perſpectum eſſe poteſt,ueteres hanc legem habuiſſe,quòd quoties aliquis Conceptus nondũ animatus erat,licebat ipſum corrumpere. Vbi uerò animatus erat, nefas erat tangere.Qua lege poſita,poſſunt conciliari loci Hippocratis,

tis,qui dum in Iureiurando prohibet dari corruptoria Medicamēta, loquitur de Fętu animato,quaſi voluerit Hippoc dicere, non licere Fętum animatū vnquā interimere. In libro de natura pueri, locutus eſt de Fętu nondum uiuo & inanimato, eò quòd liceret Fętum dum nondum animatus eſſet,quandoque corrumpere. Quod autem hæc fuerit mēs Hippocratis,inde intelligi poteſt, quia dixit,ſe conſuluiſſe vt ſaltaret ante ſeptimum à coitu diem. Iam verò ſentētia eſt Hippoc.lib.de Genitura,libro de Natura pueri,quam mutuatus eſt Ariſtoteles 7.de Hiſtoria animalium 3. quod Fętus ante ſeptimum diē nunquàm animatus eſt.Sed ad Aetium,Democritum, & Auicennā, qui omnes uoluerunt Conceptum animatū interimere licere: dico, quòd ſi verè iſti uiri intellexerint de Conceptu animato, proculdubio toto cęlo errarūt,nam vt dimittamus religionem, peto ab ipſis, nunquid vnquam Medicus poſſit certus eſſe,dum tradit corruptiua fætus,quòd etiam non interimat mulierem? Hoc certè polliceri nō poſſet, quia corruptiua fætus, ſunt venena, & inimica mulieri: adhæc,in Abortu clarum eſt, mulierem ſubire multa mortis pericula, ita quod non video,quomodo Medicus poſſit tutus eſſe, de non corrumpenda ſimiliter muliere. Itaque non ſunt agēda mala, vt eueniāt bona,eò quòd magis ſperandum eſt, Deum qui Conceptum fecit, poſſe citra ſpem noſtram ipſum ſeruare.Quare ne vnquam Medicus cogatur pericula ſubire, neve mulieres ipſæ de uita periclitentur, duæ ſunt vię meliores traditæ ab Auicenna. Vna monſtrata ab oraculo Trœzeno,ne puellæ videlicet immaturæ nubāt. Altera, vt quæcunq; videntur ineptæ conceptui,conſulatur, vt ſeſe dedant virginitati.Sed dicetis interdum contingere, vt virgines interdum nubant, quæ in partu periculum ſubeunt, quid agendum his? Scio veteres Medicos,& Philoſophos,tres vias habuiſſe: vnam ante coitum: alteram,in coitu: tertiam, poſt coitum: quæ omnes viæ poterunt in his caſibus,ſi timeatur virgines concipientes ne ſubeant pericula,deſeruire ne fiant cōceptus. Ante coitum erit conſulendum, vt teneāt etiam rationem vitæ contrariam illi,quæ monſtrata eſt pro ſterilitate vitanda.In coitu ſunt etiam aliqua, præſertim Linimentum, quo vtebantur veteres,demonſtratum ab Ariſtotele 7.de Hiſtor.animalium cap.8.vbi Gaza malè tranſtulit, oleum Iuniperum, quia debet eſſe oleum Cedrinum,id eſt Cedrea ipſa,quam dicunt omnes impedire conceptum. Eſt etiam alter modus, demonſtratus ab Auicenna 4.de animalibus,qui dicebat,mulieres, vt non concipiant, debere ſtudere vt diuerſo tempore ſemen emittant à viro, quia nunquā fiet conceptus,niſi vno eodemque tempore & vir & mulier ſperma emittant.Eſt & modus monſtratus à Lucretio,quo vtūtur Scorta,& meretrices,quando clunes retractant,& concutiunt ſæpe,ne concipiāt.

Tertius

Tertius modus poſt coitum, eſt monſtratus ab Hippocrate, ſcilicet, vt mulieres poſtquam coitum fecerunt, vel ſternutationem uehemẽter excitent, vel ſaltent, vt ſemen à vulua exeat. Quod ſi Conceptus iam ſit grandiuſculus, & mulier lethaliter ægrotet: dico, nunquam licere Medico, vt prima intentione fœtum interimat, licet ſanè curare mulierem medicamentis neceſſarijs, & inimicis fœtui, ſed non licet vnquam hoc animo mederi, vt interimatur fętus: cuius ratio ſupra adducta eſt: ſed licet interdum conſulere Mulieribus, vt non concipiant, & aduertendum ne conſcientię perdantur ueſtrę, quoniam nũquam licet hoc conſilium dare, niſi vbi maximum uitæ diſcrimen videatis, Et ſi ſæpe mulieres inhoneſtę huiuſmodi remedia a Medico requirant, vt ſatisfaciant libidini, & vituperia fugiant, quę omnes refrenandæ ſunt: hæc tamen omnia ſubijcio ſacroſanctæ fidei. Sed dubitatio eſt ex dictis, quia dictum eſt, Aetium, & Auicennam conſulere, vt interimantur fętus, ſi ſit morbus aliquis in Matrice: Ergo videtur mulierem poſſe concipere etiam tunc, quando morbus ſit in vtero. Contrarium tamen ſtatutum eſt, ſcilicet non fieri Conceptũ, vbi vterus aliquo graui morbo laborat. Dico pro reſolutione, primò Aetium, & alios, locutos eſſe de morbis vteri, qui fiunt poſt conceptũ, non autem qui fiunt ante conceptum. Secundò, vterum poſſe laborare graui morbo, vel ſecundum collum, vel ſecundum corpus: primo modo, poteſt fieri Conceptus, etiam ſi morbus ſit grauior: ſecundo modo nequaquam, quia vbi Vterus graui morbo laborat, impoſſibile eſt, vt fiat Conceptus.

De Mola. Cap. III.

SEQVITVR vt de Conceptu vitioſo tractemus, q̃ quidem efficit, vbi non concipit q̃d deberet concipi. Cõparatum. n. à natura eſt, vt concipiatur Animal, & Homo: itaq; ſi quod conceptũ eſt, neq; Animal, neq; Homo eſt: ꝓculdubio cõceptus uitioſus vocãdus eſt. Hic verò conceptus, eſt à Græcis Μύλη, à Latinis Mola, appellatus. Sed ſtatim orit̃ cõſiderãdũ, cur Medici de partu vitioſo tractantes, nõ tractarint de mõſtris, nã perſpectũ eſt & mõſtra eſſe conceptus vitioſos, de quibus lex eſt apud Platonẽ 5. de legibus, eſſe ipſa monſtra clàm enutrienda. Ariſtoteles autem 7. Politico. 16. voluit, neque alenda eſſe monſtra, vt hinc clarum cuique eſſe poſſit, monſtra verè partus vitioſos, & cõceptus exiſtere. Verum enimuerò, puto duas ob cauſas, Medicos præterijſſe hanc tractationem. Vna eſt, quia monſtra in vtero nõ ſunt morbi, eò quòd non lædant operationes vllas. Altera eſt, quia tametſi ponamus morbos eſſe hæc monſtra in vtero, non tamẽ

nota ſunt non ſunt indicia vlla, quibus cognoſcere valeamus, monſtra exiſtentia in vtero, quod quidem non eſt de mola. Vocatus eſt hic affectus *Mola*, vt refert Moſchio, & Aetius, à grauitate, & pondere, eò quòd tanquam moles quædam, & inſtar ponderis grauiſſimi grauat prægnantes. Et hic affectus, ut habetur primo de Morbis Muliebribus, apud Hippocratem, & libro de ſterilitate, nec non apud Ariſtotelem 4 de Generatione animalium cap. 7. eſt caro quædā inutilis, informis, inarticulata, dura, in vtero mulieris genita, inſtar ueri conceptus & uariarum figurarum. Hæc deſcriptio colligi videtur ex deſcriptionibus Medicis, præſertim ex Hippoc. & Ariſt. ſententia, quos ſecutus eſt Galenus 14. Metho & 14. de Vſu Partium. Nec nō Auicenna 21. lib. tertij tract. 2. cap. 19. Circa quam deſcriptionē, primò aduertendum, me dixiſſe *Carnem*, non autem carnes, quia plerunque eſt vna caro: tamen vt colligitur ex Hippoc. fiunt interdum & plures carnes. Albertus Magnus 18. de animal. hiſtor. 16. narrat ſe vidiſſe duas molas uno partu excretas. Nicolaus autem Florentinus retulit ſe vidiſſe, quaſi carnes excretas enormis figuræ. Dixi inutilis, informis, & inarticulata, ad differentiam monſtrorū, quæ ſunt formata, ſunt articulata, ſed perperam. Dices ergo, quid de partu urſæ? vrſa dicitur à multis, quod parit molam, & hoc habet Ariſt. 6. de Hiſtor. anim. 30. Item 4. de Gen. animal. 6. quem imitati ſunt Pli. Aelianus. Solinus & multi alij, & dixerunt vrſam quoque parere molam informem, & tandem lingua expolire eam, & conformare. Nec etiam verendum, quin ita nō ſit putandū, nā & Gal. lib. de Theriaca ad Piſonem cap. 11. ſcribit. Vrſam lingua tanquàm manu figurare molam quam parit. Ita vt ex auctoritate horum ſcriptorū, videatur clarum eſſe, quod etiam urſa pariat molam, quæ tamen reddatur vitalis. Reſpondeo ad hoc, falſiſſimam eſſe illam ſententiam, quòd vrſa pariat molam informem: & quanquàm hoc dixerit Ariſtot dixit tamen, quòd propè informem parit, non verè informem, ſed ſolummodo rudem, & obſcuram. Quod verò hoc falſiſſimum ſit, clarum hinc eſſe poteſt quia articulare, & cōformare fœtus dicebat Hipp. lib. de natura pueri, & Gal. de fætus formatione, opus eſt ſolius naturæ, vel ſolius Dei, vel ſolius aīæ, vt Platon. putarūt, mūdi. Nō eſt igit, vt quis cōfingat poſſe extra uterū conformari, & articulari fętū vllū. Sed dices, cur ergo vrſa ſola hāc molā parit? Dico hoc euenire, q̄a vrſa medio anni tp̄e, tota. ſ. hyeme latet, aīal eſt multa ſem p̄ pituita oppletū, ita ut cum vterus vrſę ſit oppletus pituita, hac totus fętus obducitur, atque ita obductus, obſcuratur, ut nulla forma appareat. Poſtquàm autem in lucem editus eſt, à matre lambendo aufertur hæc pituita & hic mucus, quo ſublato, apparet deinde fœtus conformatus, & articulatus. Hanc falſitatem multorum, inter cæteros etiam agnouit Al

bertus

bertus Magnus 7.de animal.16.Tract.3.cap.3.Dixi etiam eſſe Carnem duram: quia ut eſt apud Ariſt.4.de Gene.anim.7. & apud Plin. lib.7.cap.15. vſque adeò dureſcit hæc mola, ut ſæpe nec ferro poſſit frangi aut pertundi. Dixi *in Mulieris vtero*, eò quòd hæc mola ſolum in mulieribus cõcipitur: nullum aliud animal eſt, ut ſcribit Ariſt. & Plin. locis citatis, quod huic paſſioni ſit obnoxium. Cur verò ſola mulier molam concipiat, Albertus Magnus 14.de animal 6.conatus eſt reddere rationem, vbi ſcribit, ꝙ in muliere multus ſanguis abundat, qui cum concoqui & digeri non poſſit, à conceptu non poteſt cõuerti in nutrimentum, & ideò ſuperabundans adeò tandem excreſcit, vt ex conceptu molam faciat. Addit quoq; matricem & vterum mulieris, eſſe contrarium vteris aliorum animalium. Sed hæc Alberti opinio, mihi planè non ſatisfacit. Ratio eſt, quia ſupponitur primò fieri conceptum, deinde nutriri, & ratione nutrimenti fieri molam, ꝙ quidem falſiſſimum eſt: quoniam à principio fit mola eo ſ. tempore, quo debet fieri conceptus verus. Pręterea vbertas nutrimenti, minimè poteſt formationem fœtus deſtruere, eò quòd ſi hoc eſſet, plerunque deſtrueretur fœtus in principio, eò quia tunc temporis plurimũ abundat nutrimenti in vtero, ex qua vbertate fiunt infinita, & magna in prægnantibus accidentia: quare non eſt ea ratio, quàm adfert Albertus. Dicendum igitur ut dicit Ariſt. & Auerroes commentario ſuper 4. Gen. anim. cap.6. in ſola muliere fieri molam, eò ꝙ ipſa ſola abundat copia menſtruorum. Id quod habet Ariſt.6.de Hiſt. animal. 18. Quomodo verò ex abundantia ſanguinis menſtrui in muliere ſola, fiat mola, poſterius intelligetis Dixi *inſtar conceptus vteri*, vt exploderem errorem Aetij & Pauli: nam Aetius lib.16.cap.80 & Paulus lib.3.ca.65. ſequuti Moſchionem, & Cleopatram, qui de mulieribus ſcripſerunt, habuerunt hanc opinionem, quòd mola ſit tumor vteri, genitus uel ex inflammatione, vel ex vlcere, quæ ſententia falſiſſima eſt, & ideo addidi, inſtar conceptus vteri. Dixi poſtremò *variarum figurarum*, eò quod licet mola ſit figuræ ſphęricæ, eſt tamen interdum figuræ complanatę, nõ autem perfectè ſphæricæ, & poteſt habere varias figuras, ſed omnes ſphæricam æmulantes. Vnde in caſu Antigonis vxoris relato ab Hippoc.12.ſect.2. Epid. ſemper putaui eum fœtum fuiſſe molam, licet uocetur ab Hippoc. filius, quia erat carnoſus magnitudine quatuor digitorum ſine oſſibus, craſſus, & rotundus. Ex dictis hactenus patet, molam eſſe morbum in via, ſiue in numero. In numero, quia abundat res quæ non deberet: In via, quoniam vterus impeditus eſt, qui non deberet.

Cauſæ Molæ.

CIRCA cauſas huius affectus, magnam inuenio ſcriptorum varietatem. Hippoc. 1. de Morbis Mulieb. & lib. de ſterilitate, habuit hanc ſententiam, quòd mola fiat quotieſcunque multus ſanguis menſtruus, & paucum ſemen & morboſum concipitur. Vel, vt dicebat 2. de morbis: quando ſemen craſſum eſt. Hęc ſentētia tametſi fuerit Hippoc. tamen mihi planè non ſatisfacit, duabus rationibus. Vna eſt, q̃a vnumquodque ſemper operatur ſecundum gradum ſuum: ſi gradus debilis, debiliter operatur: ſi gradus uehemens & fortis, valdè operatur. Itaque ſi fieret mola à ſemine morboſo, proculdubio fieret aliqua forma, & forma eſſet morboſa, eo pręſertim, quod ipſemet Hip. lib. de Aere, aquis & locis, ab infirmis ſcribit fieri infirmos fœtus, eò quòd ſemen infirmum eſt. Ergo deberet potius, ſi ſemen eſſet morboſum, fieri fętus morboſus, quàm fieri mola. Præterea non videtur, craſſitiem poſſe hoc facere, quia craſſities ſeminis facit ſterilitatem, non autem molam. Ergo hæc ſententia non uidetur vſquequaque firma eſſe. Ariſt. qui omnia ferè pertinentia ad cōceptum, mutuatus eſt ab Hippoc. 4. de Gen. animal. 7. quem eſt ſecutus Albertus Magnus, lib. 18. cap. 6. videtur habuiſſe ſententiam paulò diuerſam, vbi ſcribit fieri molam propter caloris matricis imbecillitatem, nam inde fit, vt materia maneat indigeſta & incocta, & loco conceptus fiat moles rudis, & indigeſta Qm̃ verò Ariſtoteli potuiſſet quis obijcere, Cur ergo hæc materia cruda, & indigeſta ſtatim non expellitur, ſed diu retinetur in vtero? Reſpondet Ariſt. ideo id euenire, quia natura tentat ſemper hanc molem perficere, & ad aptam formam reducere, ſed cum non poſſit, permanet, quia materia non eſt prorſus inutilis, nec uis expultrix eſt adeò fortis, vt poſsit expellere. Et quia poterat adhuc aliquis Ariſt. obijcere, cur ſaltem non corrumpatur materia hæc cruda & indigeſta? dicit Albertus, non corrumpi, quia eſt q̃dam proprius, & peculiaris indigeſtionis modus. Hæc ſententia Ariſt. mihi etiam probari omnino non poteſt, ob tres cauſas. Vna, quia ſi debilitas caloris natiui hoc efficeret, deberet potiſſimum fieri mola in habentibus vterum frigidum, in habentibus calorem natiuum imbecillum: ſed hoc non contingit, quia videbitis frigidas, vel non concipere, vel concipere fętus formatos. Altera cauſa eſt, quia, ut ipſemet Ariſtot. teſtatur ex Hippoc. 7. de Hiſtor. animalium, fit conceptus intra ſeptimum diem, formatur verò, ad ſummum intra quadrageſimum, vel quinquageſimum, quod ſi uerum eſt, peto ab Ariſtotele: Tu dicis, ſemper naturam laborare circa hanc molem, vt perficiat & conformet. Ergo ſequitur, quod natura laborabit

rabit fruſtra,quia vltra quadrageſimum,vel quinquageſimum diem, non fit amplius formatio. Si hoc, cur ergo natura ſemper laborat (vt dicis)circa ipſam,quo eam perficiat,& conformet? Tertia aduerſum Albertum,quia non video quis ſit modus digeſtionis, qui poſſit res indigeſtas à corruptione longo tempore conſeruare, quoniam vt habet Ariſtot.4.Meteo. omnia quæ ſunt indigeſta,non poſſunt ita diu permanere,ſed corrumpũtur, eò quòd à calore natiuo deſeruntur,qui calor eſt conſeruator rerum,ita quòd non poſſumus aſſignare modum,quo conſeruatur tanto tempore hæc materia cruda, & indigeſta,quoniam ſæpe ad multos annos perdurat mola. Auicenna 10.de animalibus,& 21.tertij,tractatu ſecundo,cap.19.habet ab his aliam ſententiam,vbi ſcribit fieri molam, quãdo in vterum mulieris ingreditur ſemen mulieris, & non ſemen viri: tunc enim inquit,ſi temperatura uteri fuerit optima, ſemen iſtud concipitur & coagulatur,ſicque deinceps inſtar glandularum nutritur, & connutritum tandem in molam euádit. Si verò,inquit Auicennas, fuerit vterus frigidus, ſemen mulieris frigidæ coagulatur, coagulatum non in fętum,ſed in molam conuertitur. Verùm hęc ſententia Auicennæ, etiam aliquas difficultates ſubire videtur. Primò,quia vt colligere eſt ex Galeno 14. de vſu partium 17. fieri non poteſt, ut conceptus fiat in animalibus viuiparis, abſque concurſu & fęminæ & maſculi. Dico in animalibus viuiparis,vt excludam ouipara, quæ concipiunt abſque concurſu maris, vt ſunt, oua ſubuentanea. Nec uos moueat auctoritas Varronis,qui lib.1. de re ruſtica ca.1. conatus eſt pro uero affirmare,quòd in Luſitania apud Vlyſſibonam,circa montem quendam ſunt equæ,quę concipiunt vento, quod quidem falſiſſimum eſt. Altera, quia ſi ſententia Auicennę vera eſſet,poſſet fieri (vt dicit ipſe) vt virgines etiam non vtentes coitu conciperent molam:quia poteſt ex pollutione nocturna, ingredi ſemen muliebre in vterum,atque ita confirmari in molam. Quod quidem experientia falſum eſſe conſtat, nam ſolæ mulieres molam concipere poſſunt, quæ cum viro conſuetudinem habent: Plutarchus in præceptis cõnubialibus videtur habuiſſe hanc ſententiam, quòd mola fiat à vitiatis humoribus coeuntibus ſimul in utero. Sed hæc ſententia facilè exploditur, nec mirum, quia non fuit Medicus, quia à corrupto nil niſi corruptum fieri poteſt: præterea ſi eſſet ex corruptis humoribus, proculdubio humores illi vitiati, antequam conformarentur in molam, mirificè offenderent, atque læderent,neq; etiam poſſet ſuſtineri hic morbus tanto tempore, quanto ſuſtinetur. Auerroes 3. Collec.29.circa molę generationem, diuerſam ab alijs videtur habuiſſe ſententiam, vbi ſcribit eam fieri ob defectum formatricis facultatis:defectum verò fieri,vel propter corruptionem ſe-

minis,

minis,vel membri. Ita opinio eius fuit: ob defectum formatricis gigni molam,& cum defectu naſci, vel propter vteri aliquod vitiū,vel ſeminis ipſius. Sed hæc ſententia primò patitur eandem difficultatē, quam ſententia Plutarchi,quod ſcilicet à corrupto nil niſi corruptū fieri poteſt. Præterea ſi ex mala vteri intemperie ſola, poſſet fieri mola,proculdubio fieret ſæpe, eo quia vterus ſæpe intemperatus eſt. Poſtremò vbi ſemen vitiatum eſt,vel vterus ipſe, vt dictum eſt, fit ſterilitas,nō autem mola. Itaque ſententia mea eſt, molam cùm ſit caro, vt dictum eſt,non aliam habere generationem,quàm habeat ipſa caro. Quo modo verò gignitur caro? Conſtat gigni ex ſanguine, qui apponitur parti quæ nutritur, vel ſubſtantialiter, vel per vapores. Quod enim apponatur per vapores,clara eſt Gal. ſententia 3. de ſymp. cauſis. 3. quanquam eo in loco interpres Latinus deceptus eſt, & forſan non ἀτμοειδῶς, id eſt in halitus ſpeciē,ſed δροσοειδῶς, id eſt in roris ſpeciem,legendum eſt. Vbi ergo affluit ad vterum ſanguis multus, neque adeſt vis formatrix ipſius ſeminis, tunc calore ipſius vteri,ſanguis iſte conglobatur,& deinceps addito alio ſanguine pedetentim fit nutritio,fit accretio, & augmentum, ita vt excreſcat ea mola, vt excreſcūt alię carnes. Sed dices, quomodo & per quas vias fit augmētum quo excreſcit mola? Fit per uaſa & per acetabula, inſtar fœtus vteri, ita ut ſicut per vaſa nutritur fœtus, ita per vaſa demandatur ſanguis,& fit augmentum & generatio carnis. Fit etiam per vapores, quando ſcilicet attenuatus ſanguis vertitur in vapores. Vapores autem appoſiti molæ, ipſam accreſcere faciunt. Hanc ſententiam videtur etiam ſignificaſſe Auicenna, qui 2. tert. Tract 2. c. 19. duas generationes molæ tradens dixit: fieri molam, quando multum ſanguinis confluit ad vterum, vt à multo vteri calore conglobetur. Cur verò ita duretur caro, vt acie ferri non incidatur, eadem eſt ratio, quę in alijs humoribus carnoſis, nimirum ſanguinis craſſities. Puto vos uidiſſe interdum tumores carnoſos vſque adeò duros, vt etiam malleo reſiſtant. Sed duo hic quæri poſſunt: vnum eſt, quomodo differat hęc ſententia à ſententia Hippocratis & Ariſtotelis. Alterum, cur ſi eſt caro & ſi fit vt caro, ſolùm in vtentibus coitu fiat. Ad primum reſpōdeo, hanc ſententiam meam differre ab Hippocrate, quia putauit Hippoc. ex ſemine morboſo fieri. Ego verò nihil minus, puto enim fieri ex ſanguine craſſo, ſed ex cocto, & in formam carnis redacto, à calore natiuo. Differt etiam à ſententia Ariſtotelis, quia is putauit fieri per indigeſtionem, ex caloris ſcilicet imbecillitate. Auicenna aūt & ego, ex magno calore, ex coctione, q̃a ſi fieri debet caro, proculdubio neceſſe eſt, vt coquatũ ſanguis, & in formā carnis redigatur. Ad ſecundā verò reſpondeo, molam, fieri ſolummodo in mulieribus viro vtētibus, quia ex concubitu incaleſcunt loca muliebria, quæ vbi

inca-

incaluerunt,duo præſtant: efficiunt ut attrahatur ſanguis, præterea efficiunt,vt calor vteri coaugmentatus,concoquat ſanguinem, & in formam carnis redigat. Nam fieri etiam molam ex ſuperfœtatione videtur colligi poſſe ex Hiſtoria quinta lib. Epidem. narrata illius vxoris Gorgiæ, quæ poſt Menſes quatuor annis ſuppreſſos, concepit & peperit fœmellam, deinde poſt quadraginta dies carnem ſuperfœtatam.

Signa Molæ.

SIGNA quibus dignoſcatur Mola, multa traduntur à Medicis, ſed pleraque horum, quia ſunt communia verè prægnantibus,& molam gerentibus, puto nullũ efficacius haberi ſignum,quàm ſi poſt decimum menſem prætergreſſum venter adhuc tumeat, nec adſint hydropis indicia. Vbi ergo videbitur decimo, vel vndecimo menſe tranſacto,adhuc mulierem vterum habere, corpore coloratam eſſe, & ſuſpitionem abeſſe hydropis,tunc formidandum eſt, ne ſit mola. Dixi decimo menſe,quia hic eſt verus terminus partus humani. Dicebat Hipp. indicium haberi molæ,ſi poſt nonum menſem cõceptionis,non moueatur quidquam in vtero.Motus eſt Hippoc.hac ratione,quia mas tertio menſe incipit moueri, fœmina verò quarto. At uerò hoc argumentum incertum eſt,quia allocutus ſum multas mulieres,quæ etiam ſexto menſe non percipiebãt motum infantis. Moſchio,& Cleopatra tradiderunt quædam ſigna,quibus valeamus diſtinguere verè prægnantes à geſtante molam, & hanc ab hydropica. Signa verò ſunt, quòd,quæ gerit molam tempore quo ſolent fluere menſes,percipiunt dolores & punctiones, neque motum vllum infantis habent. Poſt decimum menſem emaceratur corpus, venter augetur,& interfęminia creſcunt. Ex aduerſo,in verè prægnante, non adſunt hæc indicia ſecundum Cleopatram. Rurſus cognoſcuntur geſtantes molam ab hydropicis, quoniam ſi digito pulſetis corpus hydropicæ,ſonat: ſi corpus habentis molam,nihil ſonat, eò quòd ſiccus eſt venter,& vt ſaxa non reddit ſonum. Eſt hoc in loco cõtradictio inter Hippoc. & eius ſequaces: nec non inter Auic. & Hipp. 2.de Morb.Muliebribus, & lib. de ſterilibus. (Nam ille lib. totus captus eſt,& deſcriptus ex lib.de Morbis Muliebribus.) ſcribit enim in habente molam,nullum motum in ventre vnquam perſentiri. Auic. autem 2.tertij,Tract.2.cap.de mola,duo dicit: vnum eſt,quòd habẽs molam in vtero,ſentit motum ſimilem motui Embryonis. Alterum quòd in ventre habẽtis molam,hora quadam ſentitur motus,& poſt horam illam nullus ſentitur. Ex quibus verbis, manifeſta habetur

Contra-

Contradictio inter Hipp.& Auicennam. Pro hac contradictione tol lenda,ſunt tres expoſitiones. Vnam elicio ex verbis Alberti Magni 10.de animalibus, Tract.1.cap.4. Et tract.2.cap.2.ſ. molam in utero nunquam ex ſe moueri, ſed ſolum moueri, quando comprimitur, vel tractatur uterus, quemadmodum Atheromata,& Steatomata, ſi cõprimantur, videntur huc atque illuc moueri: Sic ex Alberto Magno ſi comprimatur mola,& tractetur, uidetur huc atque illuc moueri. Al tera expoſitio eſt, quòd molam moueri, poteſt intelligi dupliciter: vel quòd moueatur per ſe, vel quod moueatur ad motũ alterius: Qđ moueatur per ſe falſum eſt, ſicq; intelligendus eſt Hipp. Quòd mouea tur ad motum matris, verum eſt, ſicq; intelligenda eſt ſentẽtia Auic. Tertia eſt, quòd duplex eſt motus, uidelicet animalis & naturalis. Mola non mouetur motu animali, ſicut fœtus: ſicq; dixit Hipp. non moueri. Mouetur verò motu Naturali, eo pacto ſcilicet, quia vbi ver titur mulier in latus, pondere ſuo decurrit mola ad id latus,& in quẽcunque ſitum moueatur mulier, ſemper ad eundem mouetur mola.

Signa Prognoſtica Molæ.

SIGNA prognoſtica ſunt, vt docet Hipp. quòd mola ꝑduret interdum uſque ad duos aut tres annos. Ariſtoteles 4.de Gener.animalium 7.addidit ſententiæ Hippocratis, quòd etiam ad quartũ annum duret, immò vero dicit ꝙ perdurat uſq; ad finem uitæ, & conſeneſcit. Sed pace Ariſt.puto fieri non poſſe, vt mola non acceleret mortem. Quia licet ego conceſſerim perdurare multos annos, tamen nũquam ita perdurat, quin efficiat, vt mulier celeriùs intereat, quàm alioquin feciſſet. Dixi perdurare ad multos annos, quia Nicolaus Florentinus refert, ſe uidiſſe mulierem, quæ viginti annis geſtârit mo lam. Antuerpia ſcriptum eſt ad me à viris doctiſſimis, fuiſſe mulierem, quæ duodecim annos geſtauit in vtero cadauer emortui fętus. Reſcripſi (habeo epiſtolas) quibus ego probaui, non potuiſſe eſſe cadauer fœtus emortui, ſed fuiſſe molam ita figuratam, quia fit mola var iarum figurarum. Addidit Hippocrates unum, quòd pertinet ad prognoſtica. Quod ſi mulier pariat molam, una perit: Si verò pariat plures, ſanguis multus erumpit, qui ſi immoderatè erumpit, dicit ꝙ moritur: Si verò non immoderatè, ſuperſtes viuit. Moſchio,& Cleopatra, putarunt omnem molam eſſe curabilem, ſed decepti ſunt, quoniam exiſtimarunt molam eſſe tumorem vteri, quod ſupra falſum eſſe diximus. Albertus libro citato ſcribit, in Aquilonaribus regionibus, mulieres, quæ pariunt molam, perire. Solet hic morbus interdũ terminari in Hydropem. Sed volo uos cõmonefacere erroris Auer.

qui

qui 3. Collec. loco citato putauit, molam ipſam conuerti in aquã, & flatum, & ita fieri Hydropem. Quam ſententiam, omnino falſiſſimã existimo: quia non video, vbi facta eſt mola dura & magna, vti dictũ eſt, quomodo poſſit eliquari in aquam, aut conuerti in flatum, quia ſi conuerteretur in humorem, id fieret ob immodicum feruorem, quia non aliter carnes cõuertuntur in humorem, quàm per immodicum calorem eliquantem, vt apparet in febribus ardentibus, in quibus vrinarum multitudo excernitur, ob calorem eliquãtem carnes. Qđ ſi adeſſet tantus feruor in vtero, vt eliquaret in humores molam, pro culdubio mulier interiret, nec locus eſſet generationi Hydropis. Præterea, ſi conuertatur in flatum caro, ſcimus quod ex pauca quantitate carnis, maxima flatuũ copia fieret, vnde non poſſet contineri ab vtero. Accedit, quod ex carne nunquam poteſt fieri flatus, quia flatus fit ex debili calore. Iam verò paucus, & languidus calor nihil agit in carnem, eò minus in duram, qualis eſt caro molæ.

Curatio Molæ.

QVONIAM docuit Hipp. molæ curationem difficilem eſſe, aggredienda quidem eſt, ſed ſemper cum prædictione, & proteſtatione, nec alius ſcopus habendus in hac affectione depellẽda, niſi vt molam ex vtero quã primùm tollatis. Non poteſt autem tolli, niſi duo præſtentur: Vnum ut prę paretur ipſa, quò poſſit expelli: Alterum ut excitetur expultrix virtus, quæ excitata, tandem expellat id, quod grauat. Sed quoniam hęc etiam non poſſunt præſtari, niſi corpus uniuerſum expurgetur, ante alia neceſſarium erit corpus expurgare, atq; propterea operæ pretium erit, rationem aliquam uictus inſtituere. Dicebat Paulus, continendam eſſe ægram in Aere ſubobſcuro, in cubili immobili, ita ut pedes elatiores, & quieti maneant: Exercitatio inhibenda eſt corpori, præſertim inferiorum partium. Aluus emolliẽda: animus addendus mulieri, quia ſub hac miſeria ſolent mulieres deſpondere animos. Vtendum eſt vino moderato, tenui, generoſo: Cibus optimi ſit nutrimenti, quique emolliat, & attenuet. Vſus Maluæ, Lapathi, Petroſelini, Carnium agnellorum, brodiorum pinguiũ, conuenit maximè in patiente molam. Poſtea ſtatim emollienda aluus hoc modo.

℞. Florum Caſſiæ, Electua. lenitiui ana drach. vj. Miſce, fiat Bolus. Lenita aluo, præparandi humores totius corporis, vt expurgentur: ſemperq; habenda eſt ratio uteri, idcirco conuenit huiuſmodi ſerapium, pro prę parandis humoribus.

℞. Fol. Beton. matricariæ, arthemi, mentaſtri, pulegij ana M. j. Fol.

ſabinæ, Meu. Cyperi ana vnc.j. Fiat decoctio ſecundum artem: deinde.

℞. Decocti unc. v. ſyrupi de Arthem. de quinque radicibus, de Betonica ana vnc.j. Miſce. Quo tempore præparantur humores, videndum an corpus plenum ſit, an ſanguis exuberet. Quod ſi ita ſit, proculdubio mittendus eſt ſanguis, & quidem a vena Saphena, eò quod ſtudium Medici hoc in caſu eſſe debet, vt fluxus ad inferna prouocetur. Poſtquam præparati erunt humores ſunt deinde expurgandi. Laudant Arabes Hieras magnas, & Logodionis, Archigenis, Hieram Colocynthidis. Poteſt ita parari medicamentum.

℞. Electu. Indi. vnc.s. Trochiſ. de mirrha drach.j.s. Specierum Hieræ, Trochiſco. Viola. Colocynthidis ana ſcrup.s. Miſce. Cum melle roſato ſolutiuo fiat Bolus. Verùm corpore vacuato, ſtudendum eſt duos alios ſcopos implere, ſcilicet: primò, parare molam ad expulſionem, Emollire, Locos dilatare, pręterea virtutem expultricem excitare. Pro primo ſcopo, ſunt medicamenta, quæ potu exhibentur, ſunt & quæ extrinſecus adhibentur. Interius poterit accipi huiuſmodi potio.

℞. Sebeſten num. 12. Paſſularũ vnc.s. Caricas num. viij. Dactylos num. vj. Seminis Altheæ, Maluæ ana vnc.s. Contundantur omnia diligenter, & bulliant in brodio parui pulli, ad conſumptionem tertij. Et capiatur dicti brodij, ſingulo mane lib.s. hoc etenim emollit, nec non locos lubricos, & faciles ad tranſmittendam molam, reddi Et. xterius autem, adhibentur Fomenta, Balnea, Inunctiones quoque. Fomentum ſit tale.

℞. Radicum Altheæ vnc. ij. Lapathi vnc. j. Fol. Branchæ vrſinæ M.j. Sem. Fœnugræ. Lini, ſeſami ana vnc. j. Fiat decoctio in aqua communi.

Deinde hoc decocto foueatur pecten, & loculus muliebris. Poſt hanc fomentationem, illinantur loci ipſi, ut.

℞. Butyri vnc. ij. adipis gallinæ vnc. j.s. ſucci maluæ vnc. j. Mirrhæ, Galbani ana vnc.s. Miſce ad ignem, & fiat Linimentum, Linimento hoc largè inungendæ ſunt partes illę, & poſtquam erit emollita materia & loci hi, nihil ſupereſt, niſi ut virtus expultrix excitetur. Quomodo verò id præſtandum, ne omnia confundãtur, docebo vos mox, vbi tractabo de extrahendo fœtu mortuo. Nam eadem remedia, quæ ibi conueniunt, etiam molæ extrahendæ conueniunt, vbi præparata eſt, & loca emollita.

De

De grauidarum cura. Cap. IIII.

SEd quia non ſat eſt uos cognoſcere, quomodo debeant mulieres grauidæ reddi medicamentis, niſi etiã noueritis, quomodo ſint Conceptus ſeruandi: idcirco neceſſarium eſt docere id ipſum hoc loco, quomodo ſcilicet debeant mulieres grauidæ, quæ conceperunt, ſeruari. Hoc autem fit duobus modis: vno: Recta victus inſtitutione: altero medicamentis, quæ ſuccurrunt accidentibus ſuperuenientibus ipſis grauidis: quæ accidentia plurima ſunt: Vomitus, Inappetentia, Appetitus prauus, Saltus cordis, Flatus, Tumor pedum, & multa alia. Scriptum enim eſt ab Ariſt.4.de Generat. animal.6. Animalia bruta, quo tempore gerunt vterum, ſemper ſana viuere, propter corporis exercitationes: mulieres verò ſemper ægrotare, dum vterum gerunt. Rationem reddit, quia vitam ſolitariam agant, otioſè degant, & hac ratione cumulãtur excrementa, quæ ipſos Morbos inducunt, propter quæ dicebat Hippocrates libro 1.de Morb.Mul.grauidas ſemper palleſcere. Et Vitruuius capit.9 lib.2.ſcribit: Mulieres grauidas nunquam pręſtari ſanas, & integras, neque etiam in venalibus integras exhiberi. Videndum igitur, quę debeat eſſe uictus ratio, in qua grauidę ſunt continendę. Aer debet eſſe temperatus, non admodum frigidus, vel calidus: Auſtrinus maximè inimicus, quoniam vt eſt 3.Aphoriſm.ab Hippoc.ſcriptum: ſub Auſtro ſolent frequenter mulieres abortire. Debet locus mali odoris eſſe expers, vnde ſunt auertendę cloacæ, ſentinæ, & tandem quidquid tetrum mittit odorem. Inter odores graues, inimicus grauidis eſt odor extinctæ lucernæ. Dicit Ariſtot. 8.de Hiſtor. animal.cap. 24. Mulieres grauidas, atque etiam Equas, ad odorem extinctæ lucernæ, abortire. Dices cur fieri poſſit, vt ſolùm mali odores ita officiãt. Dico hoc ꝑpetuũ eſſe, ubi mali ſunt odores, ibi malã eſſe ſubſtantiã, quia fœtor perpetuo ſequitur corruptionẽ. Ergo ubi fœtor, ibi corruptio, & ſubſtantia mala. Iam verò ſcimus, etiam odores cum corpuſculis quibuſdam ingredi corpora noſtra, fætus imbecillis eſt, patitur & a quolibet alteratur, propter quæ omnia cum odores mali ingrediantur corpus grauidę, & cum ipſis vapores corrupti, ſpiritus inficiuntur, fętus uero attrahit ſpiritus maternos, & cum ſint infecti, inficitur ab ipſis: vnde non patitur mater, ſed fætus propriè, quia caro fætus tenera eſt, flexibilis ad omnia, & ob id obnoxia omnibus etiam minimis paſſionibus. Prouidendum itaque, vt grauidæ ſemper læto animo ſint, omnes mœrores remoueantur, ab ira retrahant̃, & ab omni appetitu: nã nihil eſt ꝙ ęquè ip

ſis noceat,atque ſi aliquid optent uehementer , & ipſarum deſideria annihilentur : propterea ſcriptum eſt Xyſtum Philoſophum Pythagoricum,& Trotulam Medicum antiquum cauiſſe, ne grauidæ frequentarent hortos,quia hæ optant fructus,herbas, quæ ſi concedantur,nocent : ſi deſiderio fruſtentur,exanimãtur interdum . Terrores omnes etiam ablegandi,vnde habetis apud Galenum lib. de Theriaca ad Piſonem,nonnullas grauidas,ſolo tonitru fuiſſe exanimatas. Eſt hoc in loco contemplatio non inutilis,an ubi grauida uehementer appetit aliqua,cõſueuerit ſignari fætus, nam videbitis plurimos, qui habent ſigna, ueluti ſtygmata appetitus materni:circa quam cõtemplationem,multi laborarunt, vt cauſas ueras adinuenirent, ſed certè res eſt difficilis, neque meliorem rationem vllam uideo, quàm quæ ab Auicenna de animalibus 5.adſertur.Quod ubi mulier aliqua uehementer appetit,illud ſemper animo uoluit,quo fit, ut ſpiritus ipſos, rei deſideratæ forma figuret. Spiritus uerò formati figura rei deſideratæ, dum miſcentur ſanguini, quo nutritur fætus, imprimunt ei eandem figuram, ex ſanguine uero cùm caro gignatur, neceſſario & eadem figurata remanet. Cur potius in una parte,quàm in alia ſignum deſiderati remaneat: dicunt multi eſſe, quoniam vbi appetit,manu tangit illam partem.Sed has nugas eſſe exiſtimo,& puto hoc fieri uel caſu quodam,vel ob diſpoſitionem illius partis, quæ ſit apta magis figurari, quàm alia . Cauendum grauidis a geſtationibus in curribus,& fuit quandoq; lex apud Romanos, ne mulier curru ueheretur,& propter hoc,cauendum a curſu, ſaltu, tripudijs : ab omni hominum frequentia,moderatè quidem corpora earum exercenda,in medijs præſertim menſibus.Circa veſtitum quoque ipſarũ, habendus eſt delectus,ne videlicet ſe nimis arctè induant, cognoui quæ ex hoc ſolo abortierunt.Tandem id agendum,quod ſtatuit Plato 5.de legibus,vt mulieres voluptates omnes magnas,omnes dolores intenſos animi, vitent, & tranquillam, quietamque vitam degant.Eſt conſideratione dignum,an mulier quo tempore uterum gerit,debeat habere conſuetudinem cum viro? Ex una parte, videtur omnino ipſas eſſe continendas : Primò,quia eſt periculum ſuperfætationis,hæc autem periculoſa,& mulieri & fætui:pręterea,etiam ex coitu prouocãtur menſes,quam autem damnoſum id ſit in grauidis, omnes vos ſcitis.Ex aduerſo,ſtatutum eſt nobis,mulieri non eſſe ꝑmittendum quidquam optare.Grauida libidinoſa eſt, imò dicebat Ariſt.7.de Hiſtor.animal.& 4.de Gener.animal.Mulierem ſolam, & Equam grauidas,pati maſculos quanquam etiam ſint alia animalia, quæ videntur hoc pati,Daſipodes videlicet,& Lepores. Pro reſolutione huius dubij,mulier dum grauida eſt,vel appetit,vel non appetit: Si non appetat,clarum eſt,quantum eſt ex ipſa,omnino continẽ-

dam

dam eſſe ab vſu Veneris. Si uerò appetat,& vehementer,aut eſt in primis menſibus,vel medijs,aut poſtremis.In medijs menſibus, poteſt quidem mulier impunè vti viro ſuo; In primis,nequaquam,q̃a periculum eſt: quoniam vt dicebat Galenus, ſunt fœtus eo tempore perinde ac fructus recentes,qui quolibet vel minimo vento, decutiuntur. Si uerò ſit in poſtremis menſibus omnino abſtinendum eſt:& ratio eſt,quoniam vt ſcribit Ariſtot.7.de Hiſtor.animalium 4. fœtus ſolent exire muco oppleti,vbi mulier in ipſis poſtremis menſibus vtitur coitu. Sed quæres,cur ſola mulier,potiſſimum dum grauida eſt,virum admittat, cætera verò bruta,aut omnia,aut plurima nunquam patiantur dum grauida ſunt,marem? Popia ſiue Populia M.Agrippæ filia interrogata fuit,cur beſtiæ non coeant,niſi quando volunt concipere,mulier vero licet conceperit,utatur viro.Reſponſum dedit,hęc bona fœmina: cauſam huius eſſe,quoniam illæ beſtię ſunt. Lactantius libro de vero cultu,cap.23.duas cauſas retulit huius euentus. Prima quam adfert, eſt, Deum immortalem hoc dediſſe humano generi, ut fœminæ ſine noxa grauidæ ſuſtinerent uirum,ne ſcilicet uiri alienas Mulieres cogantur calcare. Altera cauſa eſt,hoc factum a Deo, ut mulier grauida renuens virum,poſſit mereri nomen pudicitiæ. Etenim beluæ non poſſunt dici pudicæ,ex hoc actu,quia hoc faciunt propterea,quòd nocet ipſis coitus: Mulieres vero,electione agunt,quæ agunt,non autem propter moleſtiam, quoniam nullam inde percipiunt.Hæ cauſæ allatæ a Lactantio,morales ſunt & Chriſtianæ.Verùm cauſa naturalis,qua puto id contingere,eſt,quia Matrix & vulua in brutis, dum gerunt, vterum extuberant ualde, & maximè ſunt propinquæ foramini exteriori: vnde bruta,quæ alioqui genitalia magna habent, facilè hinc genitalibus impellunt vterum plenum,& percutiunt,quæ percuſſiones dum moleſtæ ſunt, fœminæ brutorum ſuſtinere nequeunt, ideo reſiſtunt. Vnde, ſi quæ ſunt animalia inter beſtias,quæ habent genitale breuius, laxius, & paruum, fęminarum vteri dum pleni ſunt, non extuberant: iſta etiam animalia plena ſuſtinent coitum, vt Daſipodes. Mulier vero, primo habet locos ante uterum valdè craſſos, ita ut uterus plenus ipſis non extuberet, adhæc genitale humanum non adeo longum, vel durum eſt, & idcirco dum mulier utitur uiro, non tangitur ipſius uterus a genitali uiri, & ſi tangatur, non adeo percutitur, ut moleſtiam ullam notabilem ſuſtineat, propter quod dicebat filia illa Auguſti, Iulia, ſe plena naue, conſueuiſſe libenter vectorem tolerare. Cibi mulieris,quę in utero habet, debent eſſe, neque multi, neque pauci. potius tamen ſi quid peccandum eſt, in multitudine peccare debet, quàm in paucitate. Aquæ frigidæ potus mirificè fugiendus eſt

& aquæ crudæ: quoniam ex Hippocratis libro de Aere, aquis, & locis, & Ariſtotelis 4. de Generat. animal. 2. huiuſmodi aqua valdè inutilis, & noxia eſt grauidis. Fructuum uſus uitandus, quoniam ſcimus multas mulieres, & fœtus interijſſe ex eſu immodico fructuum. Res quæ flatum gignunt, aduerſiſſimæ ſunt grauidis ſed præ cæteris, aduerſiſſimus eſt frequens rerum ſalitarum vſus. Ariſtoteles ſeptimo de Hiſtor. animalium quarto ſcribit. Quòd ſi grauidæ utantur nimio ſale, fœtus oriuntur ſine vnguibus. Hippocrates autem de ſuperfœtat. ſcribit, ubi infans oritur ſine unguibus, minimè uitalis eſt. Dices, Cur ſalitorum vſus efficiat, ut fætus exeat ſine unguibus? Dico hanc cauſam eſſe, propterea quòd, ut habet Hippoc. libro de carnibus, vngues fiunt ex parte glutinoſa, & viſcida: Vſus ſalitorum adimit omnem viſcoſitatem, attenuat ita, ut deficiente materia vnguium, neceſſario fruſtetur ipſorum ortus. Iam verò contra vomitum, conueniunt conſtrictiones manuum & pedum, præſertim a cibo. Frictiones moderatæ, inunctiones etiam, quæ retinent: veluti eſſent huiuſmodi ventriculo facta.

℞. Olei Cidonio. Maſtichini, Succi Labruſcæ ana. vnc. j. Pulue. Coral. rub. Myrtillo. ana drach. j. Ceræ parum. Miſce, fiat Linimentum. Vſus Diacydonij ſine ſpeciebus conuenit. Conueniunt, vt docet Auicenna, Grana punica in ore retenta. Si cadat appetitus, aut ſi laborent appetitu prauo, quemadmodum ſępe ſolent mulieres in primis menſibus, ſuccurrendum vt dictum eſt alias. Laudat Ægineta, vſum vini vetuſti, & odorati, aquam virgæ paſtoris potatam, & præſertim poſt cibos: Anethum etiam uino maceratum. Sed aduertendum, in appetitu corrupto, prudenter agendum eſſe cum grauidis, quoniam, ut dictum eſt, ſi denegentur res optatę, grauiſſimè offenduntur, offenduntur quoque ſi concedantur. Propterea inter alia in his caſibus ſtudendum, vt perſuadeatur blande grauidis, ne uelint ſumere res prauas, ne optent noxia. Trotula Medicus, quem mulierem fuiſſe putant, laudauit in his caſibus Fabas Saccharo conditas, quaſi eæ adimant omnes prauos appetitus mulieribus. Si flatus fuerint in uentriculo, & toto grauidæ vtero, prouidendum, cum diſcutientibus flatus, cum ſacculis, inunctionibus, ne tamen exhibeantur intus, quæ mulieri diſcutiant flatus, vt Anethum, Fęniculum, eo quòd vſus horum immodicus, prouocet menſes: & in grauidis, nihil pernicioſius habetur, quã prouocare menſes. Pro ſaltu cordis, ſiue palpitatione, qua ſolẽt grauidæ exerceri, laudarunt Paulus, & Auicenna, potum aquæ calidæ, exercitium blandum, frictiones, & præſertim partium ſupernarum: quod aduertendum, vt quando in vſum veniunt frictiones, in grauidis

dis nunquam fricentur inferna, ſed ſemper ſuperna, eò quod ex partium infernarum frictione, prouocentur menſes, quod periculoſiſſimum eſt. Ad tumorem pedum, inter alia procuranda eſt optima coctio, dicebat enim Ariſtoteles primo proble. v. ijs qui uitioſo vtuntur cibo, quive patiuntur famem, pedes intumeſcere, poſt in vſu habendę lotiones pedum, ex aqua marina, uel ſalſa, vel aqua in qua ſit coctum Chamomillum, Anethum, Oleum Chamomelinum cum ſale, fomentationes etiam ex ſale, quæ omnia blandè tollunt tumorem pedum ſine noxa, & ſummatim in grauidis, vbi conſilium eſt occurrere ſymptomatibus, debent omnia blandiſſimè agi, nec uti illis remedijs grauibus licet, quę ſolent in alijs ſimilibus accidentibus adminiſtrari.

HIERONYMI MERCVRIALIS DE MORBIS MVLIEBRIBVS

Liber Secundus.

DE MORBIS QVI CIRCA Partum contingunt.

DE ABORTV, PARTVVE QVI non ſit tempore debito. Cap. I.

SEQVITVR, ut de uitijs quæ in partu contingunt agamus: quæ duobus modis contingunt, uel quia partus non ſit debito tempore, uel, quia nō ſit debito modo. Primò agendum de uitijs quæ contingunt in Partu, qui non ſit debito tempore: ſi enim non ſit debito tempore, eſt quia antecedit, ſit enim citius & maturius, quã conueniat. Nam nunquam dicetur abortus, ſi excedatur tempus pariendi, ſicuti, ſi uerum eſſet, quod dicit Auicenna, & Petrus Aponenſis, quandoque decimoquarto menſe mulierem peperiſſe, nunquam appellaretur abortus, quia non eſt uitium. Vt uerò ſciatis quænam ſint non debita partus tempora, ſciendum quodnam ſit tempus pariendi a natura mulieri conſtitutum. Ariſtot. 7. de Hiſtor. animal. 4. ſed ante ipſum etiam, Hippoc. lib. de ſeptimeſtri, & octimeſtri partu, fuerunt in hac ſententia, quod tempus pariẽdi ſit ſeptimus menſis, octauus, nonus, & decimus. Et Ariſtoteles, qui omnia conſiderauit, addit ſententię Hippocratis, uni homini data eſſe a natura pariendi uaria tempora. Bruta uero (inquit) hoc non habent, quia quodlibet genus brutorum, conſtitutum aliquod habet tẽpus, nec ullum aliud præterea. Vnde Canis ſemper quarto menſe, Equa nono aut decimo, Elephas ſemper ſecundo anno: ſolus homo plura tempora habet. Cur uerò hoc habuerit, a nullo inuenio explicatum, puto tamen naturam ſolicitam propagationis humanæ, & conſeruationis fœtus humani, uoluiſſe, ut non unum tempus haberet, ut ſcilicet, uel ſi maturius, uel ſi tardius exiret, poſſet uiuere. Itaq;

cùm hæc tempora homini ſint conſtituta, ſequitur ut quotieſcunque oritur infans ante ſeptimum menſem, ortus ille ſit ante debitum tẽpus, & eiuſcemodi ortus, dictus eſt ab Atticis ἀμϐλίωσις, ſiue ἀμϐλωσις, Primo in 6. Epid. 2. & alibi ex Gal. appellatus eſt: ab Hipp. ἐκθροσμὸς, ἀποφθορὰ interdum locis citatis. Latini omnes modò aborſum appellarunt, modò abortum. Sed hic occurrit dubitatio, an videlicet octimeſtris partus debeat uocari aborſus. Ex una parte videtur quòd ſic, quia ut meminit Ariſtoteles locis citatis, & Hip. lib. de octimeſtri partu, ſiue ſuus fuerit, ſiue Polybi, (nam Clemẽs Alexãdrinus 6. Strom. citat hũc, tanꝗ Polybi, non Hip.) dixerunt, octimeſtrẽ partum non eſſe vitalem, imò etiam grauidæ periclitantur in hoc menſe, ut hac ratione non videatur eſſe partus legitimus, ſed potius abortus, ſiue aborſus. Ex alia parte eſt auctor Ariſt. locis citatis, vbi numerat octauum menſem inter tempora conſtituta à natura pariendi in hominibus. Accedit, quòd idem ſcribit, viuere in Aegypto octimeſtres partus. Auic. item de Hiſpania affirmauit. Pro ſolutione, ſum huius ſententiæ, quod octimeſtris nequaquam debet dici aborſus, neque partus illegitimus. Et propterea veteres omnes videntur quodam peculiari titulo appellaſſe hunc partum octimeſtrem: non eſt dicendus aborſus, quia hic eſt propriè imperfectus fœtus: Iã uerò octimeſtris eſt totus conſumatus: non eſt etiam legitimus partus, quia ex centum qui ita naſcuntur, uix unus aut alter ſuperſtes uiuit, præſertim in noſtris regionibus: Eſt itaq; partus nõ legitimus, atque hoc eſt oraculum illud, ſiue Ænigma, quod Hipp. reliquit in lib. de Alim. ſub ijs uerbis: Eſt, & non eſt octimeſtris generatio, de quo plura in quarto uariarum lectionum noſtrarum. Dices, cur fœtus viuunt ſeptimo menſe, octauo uiuere non poſſunt? Præterea, quę eſt ratio, cur in Aegypto viuant octimeſtres partus? Aſtrologi, vt redderent huius rei rationem, dixerunt, quemlibet menſem conceptionis gubernari à proprio quodam Planeta, octauum gubernari à Saturno, qui quoniam frigidus, & ſiccus Planeta eſt, frigiditas verò & ſiccitas inimica eſt uitæ, hinc dicunt, partus natos ſub hoc menſe non eſſe vitales. Sed Picus Mirandula. tert. cõtra Aſtrologos, refutauit hanc opinionem, & rectè, quia imaginarium hoc eſt, quod menſes deputati ſint ſingulo Planetæ, quia cum maximè & infinito modo varient menſes, ita ut reperiatur vna grauida in ſeptimo, altera in octauo & quarto: eſt ueluti confuſio dicere, quod huiuſmodi mulieri in hoc menſe hic Planeta, & illi alter præſideat. Polybus ſiue Hipp. lib. de Septimeſtri partu, attulit aliam rationem & meliorem, ſcilicet, quòd partus in vtero, ſemper octauo menſe laborat, non admodum ualet, vnde, ſi eo tempore quo laborat, exeat in lucem, atq; experiatur hanc mutationem, proculdubio ſuccumbit, & moritur,

quia,cum ſit naturaliter infirmus,eo tempore vt permutetur ab aere & loco valdè diuerſo ab eo,in quo erat, proculdubio non poteſt ſuſtinere huiuſmodi perturbationes. Quomodo uerò laboret in vtero octauo menſe,explicat Auic.21.tertij,Tractatu de abortu, & Albertus Magnus 10.de animal.tract.2.cap.vltimo, qui omnes, quaſi explicantes Hippoc.ſententiam, dixerunt, idcirco laborare fœtum in vtero octauo menſe,quia ſeptimo menſe, cum fœtus ſit grandior & conſumatior,opus habet multo nutrimento,& multo aere, quæ omnia,cum ſibi deſint,quærit exitum & incipit moueri. Quod ſi exeat eo tempore,ſuperſtes viuit,quia iam conſumatus eſt, ſi non exeat, ſed retineatur in vtero,ob labores quos ſuſtinet ſeptimo menſe, dũ nitebatur exire,in octauo debilis eſt,languidus,infirmus,ita ut neceſſarium ſit ipſum adhuc in utero permanere vſque in nonum mẽſem, vt recreetur & reficiatur,quoniam in nono menſe, cum poſtmodum ſit refectus, & languorem omnem & infirmitatem depoſuerit, dum egreditur,egredit̃ ualens & incolumis, & propterea vitalis eſt. Qua de re Picus Mirandulanus loco citato maximè errauit,qui exiſtimãs ſententiam Hippoc.& Auic.diuerſam eſſe, tradidit tanquam diuerſas,cum tamen non ſint diuerſæ.Sed Auicen.& Albertus explicarũt ſententiam Hippoc.Cur porrò in Aegypto,& Hiſpania, octimeſtres partus ſint vitales,Ariſtoteles attulit rationem,vnã .ſ. fertilitatẽ mulierũ, & facilitatẽ pariendi, inquit.n.ꝙ cum iſtæ mulieres facilè pariant,ſint robuſtæ,robuſti quoque ſunt eo tp̃e fœtus,eo quod dum exeunt,non ita offenduntur à loco ſibi aſſueto. Sed addatur & altera ratio,quia aer Aegypti calidus eſt,aer verò calidus,magis eſt ſimilis loco vteri,in quo permanebat fœtus.Et ꝓpterea,licet fœtus octauo menſe exeat imbecillis eo in loco, non tamen ita offenditur, in cœlo ſibi aſſueto,quia non multum eſt diſſimile à loco priſtino. Itaq; aborſus propriè dicitur partus omnis, qui exit ante ſeptimum menſem,vnde manifeſtum eſt erraſſe Conciliatorem,qui dicit, quandoque viſum eſſe fœtum in ſexto menſe vixiſſe.Eſt enim, vt dicit Ariſtoteles,quia ſæpe errat mulier in numerandis menſibus conceptus, vt accipiat ſextum,pro ſeptimo. Verum quidem eſt, quod interdum exeat fœtus decimo menſe,& pręſertim fœminę, quoniam ex Hippocratis locis citatis,& Ariſtotelis,fœminæ tardius in vtero perficiũtur: Viri verò celerius,ob caliditatem.Extra vterum verò, fœminæ citius perficiuntur, non ſolùm ſecundum corpus, ſed etiam ſecundum animam:eo quod fiunt citius prudentiores, quam viri. Quanquam Ariſtoteles,qui locum hunc Hippocratis accipit dicat, ſolum perfici citius fœminas extra vterum quo ad corpus ſolum, quod dixit,quoniam loquitur de omnibus animalibus, non ſolum de homine.Eſt ergo aborſus,fœtus imperfecti emiſſio ante debitum tempus.

Quod ſymptoma eſt in genere actionis naturalis lęſæ, ſcilicet faculta tis contentricis vteri, quia facultas contentiua vteri debet fœtum continere vſque ad tempus debitum, vbi verò non detinet, dicitur omnino deprauata eſſe & uitiata. Vitiatur verò multis de cauſis: nā morbi, quos ſequūtur aborſus, ſunt omnes ferè morbi & uteri & corporis, malæ intemperies, ſolutiones continui, & malæ compoſitiones. Omnia hæc morborum genera poſſunt etiam ſeparatim, & coniunctim offendere virtutem contentiuam, ita vt non contineat fętū.

Cauſæ.

CAVSARVM quę ad abortum efficiendum concurrūt, aliæ ſunt Internæ, aliæ Externæ. Internarum, aliæ pertinent ad animum, aliæ ad corpus. Quæ pertinent ad corpus, ſunt hi morbi, qui exercent corpora hominum, ſcilicet, Malę intemperies, ſolutiones continui, & malæ compoſitiones. Calidam intemperiem clarum eſt aborſum facere poſſe, hac ratione, quia calor depopulatur humorem, quo deſtitutus fœtus neceſſario corrumpitur. Similiter frigida intemperies abortum facit, duabus de cauſis, quia frigus eſt uitæ aduerſiſſimum, ad hæc in frigida intemperie prauum nutrimentum ſuggeritur fętui, & conſequenter fœtus priuatus hoc nutrimento bono, neceſſario interimitur. Dicebat Gal. 2. de Locis affectis ultimo, frigidas mulieres eſſe pigras, ſomniculoſas & pituitoſas, ex quo fit vitioſum alimentum. Hipp. lib. de veteri medicina ſcriptum reliquit, quod temperatū accedit frigido a calido, & rurſus accedit tēperatū calido a frigido, ꝙ ſi utrunque ſeparetur, affligit, inquit: ſicuti enim uidemus fructus hyberno tpe minimè maturare, ita cōtingit fœtus in vtero frigido minimè maturari poſſe. Humida ſimiliter intēperies facit abortū, eo ꝙ primo ligamenta nō conſolideſcūt. Secundo, ſemp acetabula vteri muco ſunt plena, propter qđ fœtus facilè ab hac humiditate quaſi ſuffocatur. Tertiò, ex humida intemperie retentrix uteri fit infirma, & cōſequenter vſque ad tempus debitum minimè fœtum continere poteſt. De his ſcribit Hippoc. 5. Aphoriſm. 45. quæcunque mediocriter corpora habentes, abortiunt ſecundo, aut tertio menſe ſine occaſione manifeſta, his acetabula vteri plena mucoris ſunt, id namque contingit, quod in terra lutoſa & aquoſa, in qua non poſſunt Plantæ coaleſcere, neque perdurare. Sicca intemperies efficit & ipſa abortum, eò quod ligamenta, veluti cordæ exſiccatæ diſrumpuntur. Præterea fętus facilè priuatur nutrimento, & facilè hac ratione corrumpitur, quemadmodum uidemus plantas citò corrumpi in terra arida, & arenoſa. Hæ verò intemperies, non ſolum faciunt abortum, quādo ſunt in vtero ipſo, ſed etiam quando totum corpus malè habet, nec ſolū

ſimplices nocent,imò verò magis nocent copulatæ,vel humoribus, vel flatibus.Quod verò flatus vtero incluſi abortum efficiant,clariſſimum eſt.Præter has intemperies,eſt etiam habitus corporis in cauſa ſæpè,vt fiat abortus, veluti ſi corpus ſit nimis gracile, vel nimis craſſum.Dicebat Hippoc.5.Aphoriſm.44.& lib.de Superfœt. mulieres craſſæ,aut tenues nimis,aut non concipiunt, aut abortiunt. Tumores,vlcera vtero, ſi innaſcantur, & ipſa faciunt abortum, quoniam,vt eſt apud Hippocratem 5.Aphoriſm.43.in vtero grauidæ., ſi fiat Eryſipelas,lethale eſt.Imo verò vt ſcriptum eſt Aphoriſ.30. eiuſdem,grauida m mulierē quolibet acuto morbo corripi,lethale.Cauſæ *internæ* ex parte animi,ſunt paſſiones omnes,vt ira immodica,lætitia,& tantum poteſt lętitia in animis mulierem,vt legatur etiā mulieres nō grauidas exanimatas eſſe.Triſtitia quoq; & riſus,poſſunt id efficere,præſertim quoque horror,ut ſcriptum eſt ab Hippocrate primo de morbis mulieb.& à Galeno 2.in 3.Epide.8.Si mulieres grauidæ,horrendum quid conſpexerint,ſtatim diſperdere fœtum. Imò habetur in Coacis prænotionibus, qđ ſpiritus cùm ſuſpirio emiſſus, in grauida abortum facit:poſſunt idem & Vigiliæ nimiæ.Cauſæ *Externæ* abortus & ipſę plurimæ ſunt, imprimis Aer omnino fœtidus, & corruptus,vt ſi plenus ſit prauis odoribus,prę ſertim odore extinctæ lucernę: Aer inconſtans, inclemens: habetur apud Hippoc.3. Aphoriſm.12.(quem locum mutuatus eſt Ariſtot.1.prob.9.) Quod ſi hyems fuerit Auſtralis,& pluuioſa, ver autem ſiccum, & Aquilonium,mulieres quibus partus imminent,in vere abortiunt. Sic dicit Auicenna,& Albert.Magnus 10.de animalibus,tractat.2.cap.2.Qđ in regionibus Borealibus,in regionibus nimis frigidis & calidis, facilè mulieres abortiunt.Exercitationes corporis omnes,maximè hoc poſſunt: curſus,ſaltus,percuſſiones,& caſus etiam.Etenim ſicuti fructus colligantur proprijs arboribus,ita etiam fœtus colligantur vtero: vnde Stoici dixerunt:fœtum non eſſe animal, ſed partem vteri: contra quos ſcripſit Galenus libellum. Vt ergo fructus concuſſionibus,ventis decidunt:ſic etiam fœtus ex nimijs motibus,& concuſſionibus violentis,decidunt facilè,& corrumpuntur. Balnea etiam inter has referuntur cauſas,eò quod ex nimio vſu balneorum,ita molleſcunt ligamenta,vt pondus fœtus non poſſint continere. Omnis euacuatio,ſiue ſanguinis,ſiue alterius rei, abortus cauſa eſt. Et propterea Hippoc.5.Aphoriſ.32.dicebat: Mulieribus grauidis ſi fluxus alui ſuperueniunt,abortiunt. Hac eadem ratione medicamenta fætum corrumpunt, tum quia aluum nimis mouent, tum etiam quia inimica ſunt vitæ,vt eſt elaterium,radix Cyclaminis, ſabina. Sectio venæ,dicebat Hippoc.5.Aphoriſm. 31. abortum facit, prę ſertim ſi fiat poſtremis menſibus,quia in alijs menſibus ſæpe contingit,vt ſe-

ctio venæ, non modò non noceat, verùm etiam proſit. Coitus multus, præſertim poſt ſeptimum mẽſem, inter cauſas abortus etiam annumeratur: eò quod agitatur fętus, & conſequenter labaſcunt ligamenta, & franguntur. Cibus & Potus, ſiue multi ſint, ſiue pauci ex 1. lib. de morbis mulierum, faciunt abortum. Refert enim Plinius de ſorore Caij Duelij, quòd cũ grauida eſſet, inter epulas nimis ſaturata, ſtatim abortum fecit. Sunt etiam quædam Ciborum genera, quæ facultatem habent corrumpendi fętum, pręſertim edulia, quæ prouocant menſes, quę nimis refrigerant: ſic potus aquæ frigidæ, potus vini frigidioris, ſæpe abortum facere ſolent. Sunt poſtmodum & quædam alia, quæ proprietate quadam dicuntur facere abortum: cuiuſmodi Leporem marinum eſſe, refert Plinius. Galenus lib. de Theriaca ad Piſonem ſcribit, quòd ſi grauida tranſeat Amphysbenam ſerpentem, ſtatim abortit: idem dicunt contingere, ſi tranſeat ſuper radicem Cyclaminis. Dubitatio eſt, an inter cauſas abortus debeat adnumerari etiam anguſtia vteri. Ex una parte ſunt tres auctoritates Hippocratis. Vna eſt lib. de Superfęt. altera lib. de ſterilitate, in q̃bus ſcribit, ſi mulier in tertio, quarto, & quinto menſe abortum faciat, atque hoc pluribus uicibus & ſemper eodem tempore, hoc eſſe: quia vterus amplius diſtendi non poteſt. Et in his locis Hippoc. docet, quomodo medicamentis ſit vterus extendendus, ex quo facilè eſt videre inde, quòd anguſtia uteri ſit interdum cauſa abortus: & in patria mea eſt nobiliſſima mulier, quæ ſemper abortum facit ſeptimo, ijſdem pręcisè diebus, iam quater. Tertia auctoritas Hippocratis eſt primo de morb. mulieb. vbi ſcribit, ſi vterus ſit, vel nimis magnus, vel nimis paruus, fieri abortum. Ex altera parte, ſunt omnes ſcriptores, Galenus, Auicenna, Albertus, qui omnes nullum fecerunt uerbum inter cauſas abortus de anguſtia vteri, vnde nõ videtur rationi conſentaneum, potuiſſe ſilentio ab ijs prætermitti. Sentẽtia mea eſt, vteri anguſtiam non poſſe eſſe cauſam abortus, ad quod credendum impellor, non ſolùm quia Galenus & alij id ſiluerunt, verum etiam, vt clariſſimè explicatum eſt a Galeno & Auenzoar, quia vterus fabricatus eſt a natura talis, vt ſemper poſſit extendi, uſque ad conformationem partus. Præterea anguſtia vteri poteſt quidẽ auferre augmentum & magnitudinem fœtus, ſed non poteſt auferre vitam. Probo, quia anguſtia nihil aliud facit, niſi quòd prohibet dilatationem carnis, quod non videtur eſſe ex rebus neceſſarijs uitæ, exemplis externis. Qui uolunt enim facere catellos paruos, vt docet Ariſtoteles in problematibus, concludunt ipſos ſtatim ut nati ſunt, vaſis anguſtis; prohibetur inde ſanè augumẽtum, non autem uita. Accedit & aliud: ſi enim capiantur fructus, dum ſunt alligati propriæ matrici, & ita acerbi concludantur vaſe aliquo, uidebitis illis auferri augmentum,

ſed

ſed non uitam,que madmodum Ariſt.10.probl.14.& Rhaſis 9.Cō-
tin.ex authoritate Rabi,fętus paruos fieri in anguſtia vteri, non autem mori huiuſmodi exemplis docent:Sic exiſtimo quod vterus anguſtus poſſit efficere vt fętus gignatur paruus, ſed quod corrumpatur,hac ſola cauſa nequaquam fieri exiſtimo.Ad Hippoc. vt hoc tanquam πάρεργον explicemus,libri illi duo ſunt editi à diſcipulis Hippoc.quia ferè eadem dicuntur in utriſque libris, de ſuperfœtatione videlicet,& lib.de ſterilitate.Sed fuerunt diuerſi diſcipuli,qui ediderunt ſub diuerſis titulis,& propterea multa ſunt potius digna diſcipulis,quàm Magiſtro,& idcirco non accepti ſunt à poſteris. Sed dices,Galenum non ſiluiſſe hanc cauſam, qm̄ tert.natural. facul.12.videtur reduxiſſe cauſas abortus ad tria genera ,ad molem videlicet, ad Pondus,& ad Morſum.Ad molem,quando dicit: vterus extendi non poteſt.Ad pondus,quando ligamenta, præ debilitate ſua ſuſtinere nō poſſunt fętum.Ad Morſum,quando uel fętus corruptus eſt, vel ligamentis diſruptis,exit ichor, per vterum.Ergo videtur hoc loco inter cauſas abortus etiam recenſeri anguſtiam vteri? Dico,Galenum loco illo hoc agere, vt demonſtret quibus de cauſis vis expultrix poſſit excitari,inquit enim,ſemper excitari a moleſtia, hæc verò naſcitur vel à Mole,vel à Pondere, vel a Morſu. Sed excitatur hæc vis expultrix,non ſolum in abortu,verum etiam in partu,ita vt Galenus loquat̃ eo in loco,de cauſis excitantibus facultatem expultricē, tam naturalibus,quam uiolentis: perinde ac ſi loquatur ibi, tam de partu naturali,quàm de abortu.Quod ſi ita eſt,dico,quod quādo dicit Galenus excitari vim expultricem a Mole, quando extendi non poteſt,tunc loquitur de Partu,non autem de abortu,quia vis expultrix tempore partus legitimi excitatur a moleſtia,quam infert moles fętus:cum enim tunc grandiuſculus ſit,non poteſt amplius extendi & propterea moleſtatur vterus, vt ad expellendum inſurgat.Ad alteram Hippo.auctoritatem,in lib de morb.mulieb.dico, tametſi concedatur in vtero paruo,facilè abortum fieri, non id tamen fateri cogimur fieri ob anguſtiā,ſed potius q̃a in vtero paruo,parua etiam ſunt vaſa,paucum nutrimentum, quo fit facilè vt fœtus deſtitutus nutrimento,ante tempus iuguletur.

Signa.

SIGNA abortus, alia futurum portendunt, alia fœtum inſitum,iam mortuum eſſe indicant,alia cauſas abortus oſtendunt,alia de ſalute nobis argumentum adferunt.Quod ad primum genus ſpectat, eſt ab Hippoc. ſcriptū 5. Aphoriſ.37.& 38. Quod mulieribus vterū geren-

gerētibus ſi mãmillę gracileſcunt, abortiunt. Imo dicit: quod ſi altera dumtaxat mãmilla gracileſcat, ut pote dextera, maris fit abortus: ſi ſiniſtra, fęminæ. Cuius rationem affert Galenus, quoniam eius fuit ſententiæ, vt mas in dextra parte, fæmina verò in ſiniſtra vteri parte gignatur. Dices, qui hoc fieri poteſt? quandoquidem fieri videamus, vt etiam ſine abortu mammillæ gracileſcant ſæpe: præterea nõ videtur hoc admodum rationi conſentaneum, quoniam ſicuti ubi mulieres parturiunt, & fętus exit, Mammę ſolideſcunt magis, & grandiores fiunt, ſic videretur potius, quod vbi extinguitur fætus, pari ratione deberent mammæ grandiores fieri. Dico id quod ſcriptum eſt apud Hippoc. lib. de natura pueri, quod ubi conceptus eſt in vtero, ex ſanguine deſtinato vtero exſugit ſibi dulciſſimam partem, qđ reliquum eſt pinguioris mittitur ad mammas per communionem vaſorum, vnde collectus ibi ſanguis, efficit vt mammę magis tumeant, & fiant grandiores: Vbi verò fit aborſus, fit aut ſubito, aut paulatim. Si ſubito, eſt propterea quod magna ui frangũtur ligamenta, quibus fractis, ſanguis magna vi erumpit, nec modò erumpit is ſanguis qui eſt in vtero, verùm etiam ille, qui eſt in mammis, atq; ita fit, vt vbi fit aborſus, mammæ gracileſcant. Sed ſi fiat aborſus paulatim, eſt propterea, quod fętus deſtitutus eſt proprio alimento, vnde cogitur etiã exhaurire id, quod eſt in mammis, vnde mammæ gracileſcunt, fætus verò corrumpitur: quia vbi in mammis non eſt amplius ſanguis, ſignum eſt etiam, nec eſſe in vtero, qui poſſit fætum nutrire, & conſeruare. Sed dices, Hippocratem eo in loco ſcribere, quòd vbi fit partus naturalis & legitimus, fit quia fætus non fouetur nutrimento quo deberet: vnde fruſtratus proprio nutrimento, dicit Hippocrates, incipit calcitrare, mouere pedes & manus, ex quo motu, fit vt ligamentis ruptis exeat tandem fætus: Ergo fit etiam partus naturalis, ob defectum alimenti, tamen in hoc ſolideſcunt, & grandiores fiunt mammæ: ergò deberent etiam in Abortu fieri grandiores, aut ſaltem ſi gracileſcunt, non gracileſcunt ob defectum nutrimenti fætus. Reſpondeo, alimentum paucum eſſe, dupliciter intelligi poteſt, vel reſpectiuè: vel ſimpliciter: vbi partus legitimus propinquus eſt, deficit quidem nutrimentum, ſed reſpectiuè, quia licet adſit copioſum nutrimentum, eſt tamen fætus grandior, & propterea comparatum nutrimentum magnitudini fætus, dicitur eſſe paucum: Ex aduerſo in noſtro caſu eſt, quia ubi fit abortus paulatim, eſt, quia deficit ſimpliciter alimentum, hoc eſt: quia nec theſaurus ſanguinis in vtero, nec etiam in mammis reſeruatus eſt. Itaque vera eſt ſententia Hippocratis: Quod ſi mammæ gracileſcunt, fit Abortus. Addit Auicenna & Albertus, quod nõ ſolùm fit abortus, ſed eadem die. Sed vt intelligatis ſententiam Auicennæ, quia non eſt vſquequaque vera,

ita eſt interpretanda: Quod vbi Mammæ derepente, & vehementer gracileſcunt, eadem die ſit Aborſus: rurſus, ſi pleuriſis, vel morbus alius acutus exerceat grauidam, etiam hoc indicium eſt futuri Abortus. Similiter dicebat Hipp. 5. Aphor. 52. Quod ſi lac multum effluat è mammis, ſignum eſt aborſum futurum. Multitudo dolorum in vtero, in febribus, rubor maior faciei, capitis grauitas, laſſitudines inſuetæ, ſunt argumenta futuri abortus. Et præter hæc ſi cauſæ facientes aborſum adſint, ſuſpicandum eſt abortum futurum eſſe. Signa verò quæ iam mortuum fœtum eſſe demonſtrant, ſunt: pallor, faciei præſertim, Labiorum, Frigiditas vteri, Motus ablatus fœtus, Animi deliquia, Conuulſiones quædam membrorum: Deinde, ſi ex vtero aquoſa & fumoſa excrementa exeant, deinde etiam ſubrubra: hæc etiã indicia ſunt, non modò futuri Aborſus, ſed etiam propinqui. Signa cauſarum ſunt, quod ſi fiat à cauſis extrinſecis, cognoſcetur ex relatione, & pręſentia ipſarum cauſarum. Si verò internæ, & fuerint morbi, proprijs indicijs cognoſcentur, vt ſi ex vlcere, ex intemperie aliqua vteri: ſimiliter ſi ob craſſitiem aut tenuitatem, intelligetis quãdo nullæ aliæ cauſę aderunt. Quod ſi materia flatulenta faciat abortum, itidem cognoſcetur, quoniam nulla alia cauſa aderit, ſolummodo tenſio ſine grauitate in vtero, copioſi flatus erumpentes ex vtero: ſic quoque, iſtæ vtilitatem percipient ex rebus flatum diſcutientibus maximam. Scribunt Galenus, Auicenna, & Albertus, ſi fœtus corrũpatur à ſecundo menſe ad ſextum, quod hoc ferè ſemper ortum ducit, vel à nimia humiditate, vel à flatu, nec eſt negligendum, quod addunt Auicenna, & Albertus, ſcilicet ſi fœtus corrumpatur primis diebus, id naſci ex ſubtilitate, & tenuitate ſpermatis. Explicant, & rectè, quia ex materia ſpermatis, vt noſtis, fit tela illa fortis, quę Secundina dicitur. Si ſperma fuerit denſum & craſſum, fit hæc tela valida: ſi materia ſeminalis ſubtilis eſt, efficitur hæc tela infirma admodum & laxa: quo fit, vt nec etiam in principio poſſit fœtus ab ipſa ſuſtineri.

Prognoſtica.

PRognoſtica abortus ſunt, quod in abortu ſemper mulier periclitetur, ut dicebat Hippoc. lib. de ſuperfœt. & in primo de morbis muliebribus. Sed potiſſimum periclitatur in octauo menſe, ratio eſt: quia fętus eo tempore grandiuſculus eſt, nec non niſi magna vi exire poteſt: pręterea ſemper, vt aliàs dictum eſt, in octauo menſe & fętus & grauidæ magis laborant, infirmique ſunt. Aetius lib. 16. cap. 19. ſcribit: quod in abortu minus lædãtur illæ mulieres quę ſunt

ſaniores,quæ aluum laxam habent,quæ ſimiliter vteri partes humidas gerunt: Ratio eſt, quia ſi in ſanioribus vis expultrix robuſtior eſt,ſi vterus ſit laxior,& humidior,facilè hiat,facilè cedit fœtui exeũti & mortuo.Similiter dicit Aetius,quæ magnos infantes pepererũt, minus periclitari abortu,ſicut & ætate proueĉtiores, & paucum ſanguinem habentes.Aduertendum quod ubi Aetius ſcribit,ætate proueĉtiores minus laborare in abortu, intelligendus eſt, quod non ſolum multam ætatem habeant,ſed etiam ratione ætatis multos pepererint,quia ſi mulier grãdior natu concipiat prima vice, & abortiat, maximè periclitatur: non ita, ſi alias pepererit, tùm propter aſſuetudinem ferendi labores, tum etiam propter latitudinem uaſis, per quod exit infans.

Curatio.

CVRATIO verò tota poſita eſt ferè in præſeruatione, quia etſi,poſtquã factus eſt abortus, indigeat puerpera curatione, non eſt tamen differens hæc curatio, à curatione eius,quæ peperit legitimè. Hæc verò præſeruatio,duplex eſt: Vna quæ debetur mulieri, antequam concipiat:altera,poſtquam concepit,& periclitatur, ne abortiat:in vtriſque, eſt una ferè uictus ratio,& eadem eſt quam docuimus, vbi tractaremus quomodo regendæ, & conſeruandæ ſint grauidæ.Poſt uictum,antequam mulier concipiat,conſiderandum ex qua cauſa ſoleat mulier abortire, quod ſi propter aliquam intemperiem abortiat,ſtudendum eſt,eam per ſua contraria corrigere, quod quo modo in vnaquaque uteri intemperie præſtandum ſit, dicemus ſuo loco,ſimiliter ſi in cauſa fuerit aliquis morbus,prouidendum illi eadem ratione quę debetur ipſi.Si mulieres fuerint craſſę, extenuandę ſunt,Inedia,Frictionibus, Sudoribus, Exercitationibus; non addo Medicamenta,quia in hoc caſu non ſunt extenuandæ mulieres craſſæ medicamentis,quia periculum eſt ne,dum medicamentis craſſitiẽ auferre ſtudemus,nouum morbum,& nouam intemperiem inducamus vtero.Pariter ſi mulieres magis extenuatæ erunt,craſſæ faciendæ,exercitationibus moderatis,non grauibus,Sommo,cibis optimi ſucci multi nutrimenti, Vinis optimis, ea tandem ratione viuendi vtendũ,quæ à Galeno & alijs vocata eſt ἀναληπτική. Methodici vocarunt Recorporatricem.Si primis diebus ſoleat fieri abortus, dictũ eſt ex Auicenna,& Alberto,hoc eſſe,propter ſpermatis tenuitatem, quocirca danda erit opera, vt ſperma craſſeſcat,quod fit uſu ciborũ, qui gignũt craſſum,& viſcidũ ſanguinẽ: Qm̃ cùm ſperma ſit ſanguis ꝑmutatus,proculdubio qualis efficit̃ ſanguis, tale efficit̃ ſperma. Qđ

ſi fiat abortus,ſecũdo,tertio,vel quarto Menſe,proculdubio illud to tum contingit,vel ob flatum,vel ob humores:Si ob flatus, vtendum eſt ea medendi ratione,quę & intrinſecus, & extrinſecus poteſt flatus diſſipare,& vtero aptam temperiem inducere. Quòd ſi malum oriatur ex humoribus,ita procedendum eſt.Primò erunt euacuandi humores,deinde corrigendus vterus,ne amplius in ipſo huiuſmodi humores colligantur. ſed antè quam euacuentur humores, dicebat Aetius lib.16. cap.21.quod neceſſum eſt vniuerſum corpus expurgare,propterea quod fruſtra tentamus,depurgare puteos, niſi riuulos qui lutum ducũt exſiccemus.Sic fruſtra depurgare uterum nitemur, niſi prius omnes riuulos corporis exſiccemus. Itaque lenita aluo,videndum an mulier ſit ſanguinolenta, quòd ſi ſit, ſtatim poſt lenitam aluum minuendus ſanguis per vas commune,à quo maximè omniũ euacuatur plenitudo.Deinde pręparandi humores,& præparati expurgandi.Hoc modo poſſunt præparari.

℞.Fol.Arthemiſiæ,Capil.veneris,Betonicæ ana M.j.s. Fiat decoctio ſecundum artem:deinde.

℞ Dictæ decoctionis vnc.iiij.Syr. de duabus radic. Mellis roſati ana vnc.j. Miſce. Hic erit ſyrupus pro prima præparatione. Poſtea poterunt humores pedetentim expurgari,vt.

℞.Electua.Indici vnc.s.Troc.de Myrrha, de Rhabar. ana drach.j. s.Diacatho. vnc.ij. Miſce, & fiat Bolus. Peracta hac prima purgatione,erunt rurſus præparandi magis humores,& in vſum recipiendi ſyrupi magis calefacientes,& aperientes, huiuſmodi hic eſſet.

℞. Foliorum Fœniculi, Matricariæ, Calamint. Origani ana M.j. Fiat decoctio ſecundum artem:deinde.

℞.Dictæ decoctionis vnc. iiij. ſyr. de Arthemiſia:de biſantijs ana vnc.j.Miſce. Poſtea denuo purgandi humores, & laudantur pilulæ Benedictę in Mulieribus,præſertim efficaces pilulæ de Agarico: vt

℞.Pilul.de Benedic.de Agarico ana ſcrup.ij.Trochiſ. Viola. cum Scammon.ſcrup.5. Cyperi,Cinamomi ana gran.vij. & cum melle roſato ſolutiuo fiant pilulę.Poſtquam verò expurgati fuerint humores totius corporis,& conſequenter vteri,deueniendum eſt ad deſiccandum magis vterum,& corroborandum,id quod fieri poteſt, cum intrinſecis medicamentis,tum extrinſecis. Inter intrinſeca,maximè commendãtur,Theriaca,Mythridatium,Diamoſchus, Diamargariton,quæ omnia opportunè accepta, calefaciunt vniuerſum corpus, vterum præſertim,eiuſque tenorem apprimè conſeruant. Extrinſeca,quæ exſiccãt vterũ,ſunt vel peſſi,uel collyria, vel lotiones, vel inſeſſus,vel inunctiones, & ſuffumigationes.Fiunt peſſi huiuſmodi.

℞.ſeminis fœniculi,arthemiſiæ ana drach.ij. Cinamomi, Caryophill.Mei ana drach.j.Gentianæ pulueri.ſcrup. iiij. Terantur omnia

diligen-

diligenter & cum Myrrha,& Tragachanta quantū ſufficit,fiant peſſi. Lotiones etiam fiant ex rebus calefacientibus,& exſiccantibus,verbi gratia ſi Calamenthum,Chamomelus,Origanum,Mentha,Matricaria bulliant in aqua : deinde in ea inſideant mulieres, ita vt totus vterus contineatur ſub aqua. Sed non ſolùm huiuſmodi aquę artificiales maximè accomodantur ad hanc prę ſeruationem,imò uerò naturales vtiliores ſæpe cenſentur, præſertim ſulphureæ, & Nitroſæ, non ſolum potu acceptæ,ſed etiam extrinſecus adminiſtratę,magnā vim poſſident abſtergendi humores a Matrice,calefaciendi,& exſiccandi.Suffumigationes ex ijſdem.Inunctiones,uerbi gratia.

℞.ſucci arthemiſiæ,Menthæ ana drach.iij. Olei Anethini.Rutacei ana unc.j.Vini optimi drach.iij.Bulliant ſimul in duplici vaſe,ad conſumptionem vini. Deinde adde Cinamomi, Macis, Caryophill. Piperis albi an.ſcrup.ij.Moſchi gran.v. Cerę quantum ſufficit. Pulue rizentur pulverizanda, & fiat Linimentum ad ignem, quo illiniatur tota regio vteri,atque etiam loca Mulicbria ipſa.Hic eſt modus præſeruandi mulieres ab abortu antequam conceperint.

Scopus curatiuus ſiue præſeruatiuus grauidæ,hic unus eſt, ut omnia ea de medio tollantur, quæ poſſunt abortum efficere. Itaque ſi ullæ cauſæ externæ præſentes ſint,omnino ante alia hæ ſunt amputandę.Propterea ea victus ratio præſertim eſt neceſſaria, quam conſtituimus in regimine grauidarum.Si verò cauſæ ſint intrinſecę,hoc eſt ſi adſint aliqui morbi,qui poſſint abortum inducere,primum contemplandum eſt,an illi ſint Morbi mites, an verò graues & acuti. Si mites fuerint, ratio curandi erit per ſolam victus rationem conuenientem. Si aluus adſtricta erit, per Clyſteres leues cienda eſt,qui fiunt ex brodijs,ſaccharo, & melle, aut per ſuppoſitoria communia appellata:nam ubi morbi ſunt mites,ita vt neque immineat periculum fœtui,neque mulieri,proculdubio pernicioſum eſt cum medicamentis periclitari.Si verò grauida acuto morbo exerceat̄,hic quoq; conſiderādū eſt,an materia,quæ morbum facit, ſit firma,an vero turgēs. Si fuerit firma,dico ꝙ in quibuſcunq; mēſibus reperiat̄ grauida, oīno abſtinēdū eſt a medicamētis grauioribus, vt ſcāmonea, Colocynthide,eò quòd materia cum ſit firma, non pōt educi, niſi magna ui,neque etiam periculum paruum infert. Vtendum victu tenui, ſed non tenuiſſimo:Ratio eſt,quia tametſi fœtus indicet nutriendam eſſe grauidam, verum tamen morbus prohibet, propterea media quadam via incedendum eſt,vt ſcilicet,nec tenuiſſimo vtatur, nec liberali etiam. Quod ſi etiam hoc in caſu aluus mulieris adſtricta erit, aut neceſſarium ſit euacuare humores primarum viarum, etiam hoc caſu vtēdum erit Clyſteribus lenioribus & benignis. Et ſi quædā Pharmaca erunt neceſſaria,opportuna erunt benigna & leuia: vt Manna,

ſyrup.Roſaceus ſolut.Rhabarbarum, aut etiam quod leuiter vomitum prouocet.Nec mirum illud videatur, quoniam vt habetur apud Hippocratem quinto Epidem. vxor Antimathi cum accepiſſet grauida Catapotia validiora,eadem die mortua eſt: addit autem Hippocrates:forſan autem vixiſſet,ſi cum aqua vomuiſſet, ex quo loco habetur,licere medicamentis leuiter in grauidis purgare per vomitum.Quod ſi prægnans acuto morbo tentetur,& materia turgeat,videndum eſt an ſit in primis menſibus,ſcilicet primo ſecundo,vel tertio:an in poſtremis,octauo & nono:an etiam in medijs. Si ſit in primis,aut poſtremis menſibus, omnino abſtinendum eſt a validis medicamētis,vt ſcammoniatis,colocynthide:Ratio eſt, quia fœtus tūc ſunt ſimiles fructibus, qui,ſicuti in principio & fine,quolibet vento diſcutiuntur,ſic fœtus primis & vltimis diebus,qualibet vel minima occaſione diſcutiuntur & corrumpuntur. Tentanda igitur euacuatio,ſi opus ſit,vel per vomitum leuem,aut leuia medicamenta,vt sūt Tamarindi,myrobolani,ſebeſten,rhabarbarum,ſyrup. roſac. ſolutiuus.Sin materia turgente mulier ſit in medijs menſibus, iſtam purgare licet cum medicamentis grauioribus. Hippocrates namque propinat Colocynthidem in his menſibus. Auicen. Aloen, Pilu. fœtidas: ſic poteritis aliquo Electuario purgare, vt Diaphenico, Electua. de Pſyllio,Electu.de prunis ſolutiuis. Verum duo maximè conſideranda: Vnum,ut in ſeptimo menſe,ut monet Hippoc. mulier benignius & mitius tractetur,quàm in ſexto,quinto,aut quarto,eo quod magis periclitatur fœtus eo tempore, & propterea magis offenditur ab huiuſmodi medicamentis.Secundum, vt ſemper grauidæ,in quocunq; menſe ſint,minus purgentur,quam ſi non eſſent grauidæ, hoc eſt,vt doſis ſaltem remittatur, & quo tempore purgantur, ſemper aliqua vel emplaſtra,vel Linimenta apponantur,quæ poſſint fœtum continere & defendere a motibus medicamenti.De ſectione venæ eſt cōſideratio habenda,quia vt Hipp.ait. Mulier phlebotomata abortit: propterea etiam in hoc caſu conſiderandum,in quo tempore ſit mulier.Nam ſi ſit in nono menſe, & non ſit admodum ſanguinea, nullo modo mittendus ſanguis,neque per Cucurbitulas. Sed ſi ſit in primis menſibus,ſi adhuc indicationes mittendi ſanguinis ſint, poteſt tuto mitti eo tempore per ſectionem venarum brachiorum: Nunquam enim in grauidis licet ſanguinem mittere à Saphęna,eò quod ſua natura illa ſectio prouocat mēſes, quod quidem perniciosiſſimū eſt in grauidis. Ergo erit mittendus ſanguis a vena brachij: nec per Cucurbitulas conſulo mitti,quoniam agitant & a profundis trahūt. Si verò ſit intra nonum & primos menſes, conſiderandum etiam, an ſanguis exuberet,an non. Si exhuberet, ita vt periculum immineat ſuffocationis fœtus a multitudine ſanguinis, proculdubio mitti debet,

ti debet, eo quòd leuata multitudine, fętus alacrior redditur, & uegetior: Si verò non adſit tanta multitudo, & tamen aliqua ratione expediat mittere ſanguinem, poterit id effici habita hac conſideratione, vt ſcilicet, quanto proprior erit mulier primis mēſibus, tanto copioſior mittatur ſanguis. Quanto verò propior erit poſtremis, tanto minor copia extrahatur. Eſt & alia ratio medendi grauidis, dum laborant, ne ſcilicet abortum faciant, per medicamenta, vel a proprietate occulta operantia, vel a proprietate manifeſta, vel intrinſeca, vel extrinſeca. Inter intrinſeca laudanī ab Auicēna, Diamoſchus, Diamargaritō, Zedoaria, Doronicū, Beē, Mythridatiū. Laudaī ēt à multis alijs puluis Cācri fluuiatilis, potus. Coagulū leporinū puluerizatū, & potu acceptum in vino aut aqua. Puluis ēt Corallorum rubrorū ouo acceptus mirificè prodeſt, licet ſit remedium vulgare. Inter extrinſeca quæ apponuntur dorſo & locis, eſt in primis vnguētum celebratiſſimum Comitiſſæ appellatum, quod in frequenti vſu eſt: ſoleo ēt uti oleo Maſtichino, oleo Myrtillorū, quarta parte Boli Armeni & pulueris Corallorum rubrorum. Medicamenta etiam tradita a Galeno, a ſexto Empirico, ab Aetio, Scribonio, ſunt multa, quę dicuntur a proprietate fœtum ſeruare, vt lapis ſardonius alligatus, Lapis in vtero Ceruæ inuentus, Os de corde Cerui. Commendātur ſuffumigationes factæ ex pilis ceruinis, & innumera alia huiuſmodi, quæ an proſint nec ne, dimitto experientiæ, ſaltem non poſſunt obeſſe.

De partu vitioſo. Cap. II.

DICEBAM ad partum naturalem multas requiri conditiones, propterea etiam eum vitiari multis de cauſis. Conditiones, quę requiruntur ad Partum naturalem, ſunt quatuor in genere, vt fiant videlicet tempore debito, ſimiliter vt fiant figura debita, vt fiant accidentibus lenibus, & etiam cum debitis expurgationibus. Itaque vitioſus appellatur Partus, vbi videlicet erratum committitur in vna, vel pluribus conditionibus. Si erretur in tempore, dicitur abortus, de quo dictum eſt: Si erretur in figura, etiam fit error, & vitium, morboſuſq; eſt Partus, de quo nunc eſt agendum, vt etiam de alijs. Vt verò ſciatis, quæ vitia contingant in his enarratis conditionibus, tria ſunt intelligenda. Vnum, quis ſit in vtero ſitus ipſius fœtus: alterum, quæ ſit figura naturalis, qua partus verus fieri debet: tertium, quomodo fiat & quo pacto efficiatur, vt per anguſtum adeo meatū exeat fętus grādiuſculus. Quod ad primū attinet, Hippocrates libro de natura pueri ſcribit, puerum ita in vtero collocari, vt manus habeat ad genas,

caput

caput pedibus propinquum, ita tamen vt iudicari non poſſit, an caput ſupra ſit, an verò infra, etiam ſi intra vterum inſpiciatur fętus: Circa quę Hipp. verba, duo ſunt conſideranda: vnum, Græcos omnes codices, & manuſcriptos, habere πρὸς τοῖς γένεσιν, id eſt, ad genas. Multi tamen, vt Caluus & alij tranſtulerunt, non ad genas, ſed ad genua, quaſi Græcus habuerit textus πρὸς τοῖς γόνασιν. Alterum obſeruandum, ꝙ Hippoc. libro de Octomeſtri partu ſcribit, Fętum videlicet in vtero habere caput ſurſum, quod videtur contrariari ſententię iam dictę. Ariſtot. 7. de Hiſtor. animalium 8. qui ingratiſſimus fuit erga Hippocratem, cum tamen omnia ferè bona ab Hippocrate mutuatus ſit, cuius nunquam, neque in his ſcriptis pertinentibus ad hominem, atq. animalia, meminit, ita vt ferè totum librum de natura pueri tranſtulerit in ſuos libros. Hic ergo Ariſtoteles, quaſi explicās ſententiam Hippocratis, inquit, quod ſitus quadrupedum omnium, in vtero extenſus eſt: animalium expedum vt piſcium, obliquus: bipedum verò vt auium, inflexus & contractus: Homo vero, vt addit, in vtero in ſemetipſo cōglobatus geſtatur, ita vt naſum intra genua, oculos ſupra genua, aures extra genua habeat. De capite, ait Ariſtoteles, quod primo tempore ſuperius eſt, cum verò creuit fętus, & iā extra prodire ſatagit, deorſum producitur. Marcus Varro apud Aulum Gellium lib. ſextodecimo, cap. 16. ſcribit: pueros in vtero ita fixos eſſe, quemadmodum figuntur plantæ in terram, ita vt ſicut plantę radicem, quæ veluti caput eſt, infra habent: rami verò, qui ſunt inſtar pedum, ſunt ſupra: ſic inquit, caput pueri, inferius in vtero eſt, pedes verò ſupra. Dicam tamen duo in hac varietate Hippocratis & Ariſtotelis. Vnum, quod intellexi ab obſtetricibus. Alterum, quod pertinet ad conciliandum Hippocratem & Ariſtotelem. Quod intellexi ab obſtetricibus, eſt, Fœtum ita in vtero conglobari, vt pedes habeat ad nates, manibus genua contingat, naſum habeat inter genua & oculos ſuper genua. Quod verò pertinet ad conciliandum Hippocratem & Ariſtotelem: dico, vtrumque rectè dixiſſe, quia manus in vtero neceſſario tangunt & genua & genas, nam palma & vola contingunt genua, gena verò neceſſariò firmatur ſupra partem manus externam. vtroque igitur modo legi poteſt. De altera parte contradictionis, an videlicet caput ſupra locatum ſit, an verò inferius, dico, verum eſſe id quod ſcribit Ariſtoteles, ſcilicet tempore propinquo partui, caput infra eſſe, primis temporibus in ſuperiori parte, medio tempore, in medio loco. Ergo quando Hippocrates ſcribit, non poſſe videri, etiam ſi in vtero conſpiciatur fætus, an caput ſit ſupra, vel infra puto locutum fortaſſe de medijs menſibus, quibus fortaſſe vidit fętum in vtero, cum edidiſſet librū de natura pueri; Quādo verò, edidit librum de octomeſtri partu (ſi tamen ſuus eſt, quem potius Po

lybo

lybo aſcribit Clemens Alexandrinus) vidit fortaſſe primis mẽſibus. Sed quærat aliquis cur, ut ſcribit Ariſtoteles, adeò varius ſitus ſit animalium in vtero, ſcilicet, cur ſitus quadrupedum ſit extenſus, piſciũ obliquus, auium contractus, hominis in ſe ipſum cõglobatus? Quod ad aues ſpectat, cùm iſtud animal oriatur in ouo, vbi materia multa eſt pro nutrimento, neceſſe fuit vt contorquerentur & contraherentur membra huius animalis, vt poſſit & ſimul habitare in loco illo anguſto & ſimul habere theſaurum ac nutrimentum ſufficiens. Piſces verò, ſunt animalia oblonga, anguſti ventris: ob id etiam habent vterum anguſtiſſimum, & ob id neceſſum fuit, vt natura inueniret figuram veluti alicuius lemmæ, & vittę contortæ, quę apta eſſet figura, vt contineretur fœtus in vtero iſto anguſto. Nam ſi vitta cõtorqueatur in ſe ipſam, fiet figura, quæ capietur in loco anguſto, etſi materia ſit multa. Cur quadrupedia ſint extenſa, puto hanc eſſe rationem; Animalia enim hęc poſtquam exeunt vtero, coguntur deambulare, vt inueniant matres, ſibi ipſis inueniant cibum, quod cùm ita ſit, neceſſe eſt, vt habeant crura ſolidiora, ſi crura itaque quadrupedum contorquerentur in vtero, proculdubio non conſolideſcerẽt, vnde quãdo exirent, non poſſent conſiſtere pedibus. Natura ergo voluit extẽſa his eſſe crura, quæ conſolideſcerent, & pro ambulatione eſſent idonea. Homo verò, quia non cogitur ambulare ſtatim, ac editus eſt, cũ ſit commiſſus prudentiæ humanæ, & curæ matris, cumque debeat plurimo tempore permanere in vtero, nec non excreſcere multum in loco anguſto, natura fecit membra cerea fœtus, & ratione huius conſtitutionis, fecit vt ita conuoluerentur, & conglobarentur, vt & excreſcere poſſent, & nequaquam offendere matrem, vel vterum: vnde dicebat Ariſt. 10. de hiſt. an. 40. & 45. hominem maximè omnium animalium oriri claudum: quòd ob crurum imbecillitatem facile intra vterum lędatur: atque etiam imperfectum oriri & aliena cura egere. Secundum erat propoſitum, qua figura exeat fœtus in hanc lucẽ, de qua fuit Hippocratis ſententia, libro de natura pueri, quam omnes poſteri ſunt ſectati: vbi iam fętus grandior natu eſt, nec alimentum ipſi ſufficit, incipit agitari & calcitrare, quo fit vt ligamenta frangantur, quibus fractis, iam uirtus contentrix non poteſt onus ſubſtinere, quo fit, vt exurgat expultrix, ſicq; fętus exeat capite primum, deinde brachijs, ſuper coxas extenſis: Quæ figura, ex Ariſto. 7. de hiſtor. anim. 8. communis eſt omnibus animalibus, dũ ex vtero exeũt. Fuere, qui exiſtimarunt, nonnihil diſcriminis eſſe inter fęminam, & marem quando exeunt, quod ſcilicet mares ſemper proni, fœminæ verò ſupinæ veniant. Sed obſtetrices falſum hoc eſſe probant, quoniam teſtantur ferè ſemper & mares & fęminas pronas exire. Dices, cur animalia capite prius exeant, quam reliquis partibus? Hippoc.

libro

libro citato non aliam attulit rationem,niſi grauitatis ſeu ponderis, eo quod caput,vtpote valde magnum præ alijs partibus, grauiſſimũ omnium partium. & ratione ponderis,primum mittatur ad foramẽ, vt exeat. Ego verò exiſtimo naturam prudentiſſimam in partu ſemp id ſtuduiſſe,vt fœtus exeat,qua maiori facilitate fieri poteſt & ipſi & mulieri: Iam verò,facillimũ eſt vtrique,ſi fœtus capite prius exeat. Pli.lib.7.cap.8.perhibet morem fuiſſe, vt mortui pedibus efferãtur, eo quod mors ſit vitæ contraria, quemadmodum in vita exit homo capite,ita etiam in morte debeat exire pedibus. Quanto autem ſit facilior hæc figura partus,facilè eſt intelligere,quia ſi pedibus exeat,id periculum eſt grauiſſimum,quoniam fętus maximè periclitatur, ne brachia diſrumpantur, vnde qui ſic naſcuntur Agrippæ fuere apud veteres vocati,quaſi ęgrè pariantur. Similiter, ſi in manus exeat fœtus,periclitatur valde mulier,ſicuti etiam ſi obliquus fiat partus, ita vt ſi omnes figuras,quibus homo exire poteſt in lucem, contemplemur,nulla ſit facilior ea, in qua caput primum exit. Dicebat Hippoc. 1.de Morbis Muliebribus,quod quemadmodum ſi nucleum ex vaſe anguſti oris extrahere tentemus obliquè,id laborioſum eſt, ſic ſi fœtus exeat vel obliquus,vel alia figura, quam capite,id laborioſum eſt. Eſt itaque figura naturalis fętus exitus,vt dicunt omnes ex Hippoc. ſententia, quando videlicet pronus capite primum,& brachijs ſuper coxas extenſis,exit. Quod ſi aliter contingat, dicit Gal.14.de vſu par.c.7.partus ille neceſſariò vitioſus eſt,& præter naturam.propterea,veteres illi Romani in religione ſuperſtitioſi,vt refert Varro lib.2. Deas fecerunt,quarum vna pręſit partui naturali, alia non naturali, illam vocarunt *Proſam:* hanc verò *Poſtuerdam.* Tertium erat,qua ratione fiat,vt fœtus iam grandis,per locum adeò anguſtum exeat incolumis ipſe,incolumi etiam muliere. Gal.3.facul.natur.12. videtur hoc totum retuliſſe ad moleſtiam,qua vis expultrix perculſa aperit oſtium illud anguſtiſſimum.ita vt fœtus exeat,& non amplius torqueat. Sed hoc nihil eſt,quoniam vt refert Gal.15 de vſu partium cap.7. hoc excedit omnia naturæ miracula, quod ſcilicet tempore, quo fœtus eſt in vtero,os matricis ſit adeò anguſtum,vt ne ſpecillum poſſit penetrare: tempore verò partus, ita aperiatur,ita hiet, vt corpus adeò grande exeat. Iure dicebat Gal. hoc admirari hominem poſſe,intelligere autem non poſſe. Et ipſe, qui de Religione & de Dijs, alioqui male ſentiebat, in hac tamen re coactus fuit diuini artificis prouidentiam mirificè extollere. His itaque præſuppoſitis,licet videre quis ſit Partus vitioſus. Quod ad figuram attinet,inuenio apud ſcriptores quatuor eſſe figuras nõ naturales,quibus fœtus exit in lucem. Vnam, quando pedibus exit: Alteram,quando manibus. Hoc loco etiam aduertendum,quod hæ figuræ duplicatæ ſunt, quia

interdum ambobus pedibus exit, interdum verò, vnico ſolo. Similiter, interdum exit ambabus manibus, interdum vna. Tertia, quando exit obliquus, id eſt, in latera. Quarta, quando exit duplicatus, quæ figura etiam duplex eſt, quoniam aut exit primo natibus, aut capite prius, & plantis ſimul iunctis.

Cauſæ.

CAVSAE huiuſmodi partus, ab Hipp. lib. de natura pueri, videntur referri ad duo genera, ad latitudinem vteri, quando, ſ. vterus ita latus eſt, & amplus, vt fętus non conſiſtat, ſed huc atque illuc labatur. Alterũ, quando in ipſa parturitione mulier nequaquã quieſcit, ſed mouetur, modò ſurgit, modò quieſcit, modò ſedet, modò erecta manet. Addit Auicen. alteram cauſam non contemnendam, quando fœtus debilis eſt capite. Etenim ſi contingat fœtum debilẽ eſſe capite, nequaquam ligamenta diſrumpere poteſt, quo fit, vt pedibus, & manibus id obtinere tentet, ſ. effringere ligamenta: & ſi manibus frangat, exit manibus, ſi verò pedibus, iiſdem etiam exit.

Signa.

SIGNA vitioſarum figurarum habentur ex dolore parturientis, quia vbi dolores grauiſsimi ſunt ſine vlla alia ratione, ſuſpicandum ſemper, ne fętus exeat inuerſa figura. Habentur etiam ſigna ex motu percepto infantis, quia ſi ante parturitionem fœtus vehementer agitatus fuerit in vtero, formidandum eſt, ne exiturus ſit forma aliena. Habentur etiam Signa ex motibus mulieris, quia ſi in dolorib. partus, mulier ſeſe agitet, ſi modo q.eſcat, modò vero moueãt, tum item timendum erit, ne exeat non naturali figura. Hæc autem ſigna quanquam pertineant ad obſtetrices, verumtamen ſunt etiã Medico cognoſcenda, eò quod ſæpe contingat obſtetrices eſſe bardas, & ignaras, vt neceſſarium ſit Medici miniſterium.

Prognoſtica.

PROGNOSTICA ſunt, quòd omnis figura non naturalis ſit mala & periculoſa. Dicebat enim Hippocrates libro de natura pueri: ſi fœtus exeat aliena figura quã decet, periculum ſemper imminebit, ne aut fętus perdatur, aut fęmina & fœtus. Auicenna tamen inter fi-

guras nō naturales, diſcrimen videtur ſtatuiſſe, & quoſdam gradus, quòd ſcilicet illi, qui in pedes naſcantur, minus periclitentur, quam alij, eò quod licet huiuſmodi figura nequaquam ſit naturalis, eſt tamen proximior cęteris figuris ſtatui naturali. Plinius libro 7.cap.18. de illis, qui in pedes naſcuntur, quoſve Agrippas vocatos dixi, ſcribit, quod ſemper malum eſt omen, ſi fœtus pedibus primum exit, & non ſolùm quo ad animum, verùm etiam quo ad corpus: idque probat duobus exemplis, altero Agrippæ, qui perpetuo valetudinarius fuit: altero verò, Claudij Neronis, qui & ipſe pedibus exiuit, & pernicies totius orbis fuit.

Curatio.

CVRATIO huiuſmodi vitioſi partus pertinet quidem ad obſtetrices, ſed etiam pertinet ad Medicos, non ſolùm vt videantur gnari eſſe & docti omnium rerum, imò verò vt poſsint in caſibus etiā neceſſarijs & ipſi ſuccurrere, & etiam obſtetricis munere fungi. Poſita autem curatio eſt in duobus: In vno, vt curetur, vt mulier ſemper quieta ſit, dum parturit. Moſchio autor illuſtris ſcribit, veteres Medicos conſueuiſſe præcipere, vt paritura ambularet ſimul & lauaretur, ſed inquit hoc male præceptum fuiſſe, & iure, quia ſi vel lauetur vel ambulet, periculum eſt, ne dum fętus in vtero agitatur, alienam figuram capiat, ne ſcilicet exeat ea figura, qua exire non deberet. Similiter damnat vſum veterum, qui parituras cibo alebant ſtatim, quod periculoſum eſt, & ſi fieri poteſt, conſeruandæ perpetuò ieiunæ, quia ſi ventriculus plenus ſit cibo, magis laborat vterus dū extenditur, magis etiam laborat mulier grauata cibo. Itaque ante cætera hæc duo curanda ſunt, vt ſcilicet mulier ieiuna ſit, & quieſcat, non ambulet, & quantum fieri poteſt, faciliter dolorem ſuſtineat. In altero verò poſita eſt curatio, vt ſcilicet obſtetrix ſuo miniſterio prouideat, quo fœtus exeat figura naturali, & quia totum hoc opus perficitur operatione manuum, propterea præcipiunt Medici & iure, vt Medicus, vel obſtetrix, habeant manus molles, ſi non natura, arte ſaltem oleis, vel vnguentis. Deinde habeant vngues detōſos & præciſos. Ratio eſt, quia corpus tenerrimum tractandum eſt, tale autem facilè vnguibus offenditur & etiam manuū duritie. Ergo ſic præparatis manibus, debet primò curare, vt ſi fętus exeat figura naturali, in ea cōſeruetur, quod fit, ſi caput primū manibus ducatur leuiter & blandè, deinde verò compræhendantur brachia & leuiter contineantur, vſque quo totus fœtus exierit. Si in pedes ambos exeat, nō eſt mutanda figura, ſed tentandum vt manibus apprehendantur bra

chia,

chia, atque illa extenſa coxis ducantur leuiter & blandè: hoc enim ſi fiat, facilè fit, vt etiam in hac figura facilè exeat ſanus & integer. Quod ſi altero pede ſolummodo exeat non quidem comprehendẽdus eſt pes manu, quia periculum eſſet, ne laxaretur, vel flecteretur, vel corrumperetur, ſed apprehendenda ſunt inguina & retrahendus fœtus intra vterum, ita vt etiam pes totus redeat. Quod poſtquam obtentum erit, procurandum manibus capere ambos pedes, atque ita continere atque educere, vt dictum eſt. Si fœtus exeat obliquus, debet obſtetrix, totum fœtum lateribus complecti, atque ita iterum immittere & leuiſſimè & blandè ducere, donec manu caput comprehendatur, ſicque comprehenſum, demum blandiſſimè etiam producere in lucem. Si in manus exeat, neque ſunt etiam hoc in caſu manus tractandæ, ſed ſunt complectendi humeri, atque retrahendus totus fœtus, vſque quo manus reducantur, & poſtmodum caput apprehendendum, atque educendum. Nam ſi manus ipſius fœtus comprehenderentur, periculum eſſet, ne ob teneritudinem, vel diuellerentur, vel laxarentur, vel etiam flecterentur. Idem etiam de manu ſingulari dicendum: nam nunquam prouidendum eſt, vt manu primum exeat, quia hoc fieri non poteſt, ſed ſemper retrahenda eſt manus, vſque quo vel capite, vel pedibus etiam exire incipiat. Quod ſi duplicatus exeat, & primò ſi exeat natibus, nõ patiendum vnquã, vt hac figura prodeat, quia fieri non poteſt, ſed manibus complectẽda ſunt latera & circumducendus fętus, vſquequo pectore reſpiciat orificium vteri, quod vbi obtentum eſt, etiam paulatim manibus retrahendum eſt pectus, vſque quo caput reclinare incipiat ad foramen: Itidem eſt etiam, ſi capite exeat fœtus & plantis iunctis: primò quia etiam hac figura nunquam exire poteſt fœtus, & proinde prouidendum eſt, vt manibus diſiungantur pedes, à capite. Deinde, vt pedes intra retrahantur & caput primò manibus blandè ducatur. Hic eſt modus ſubueniẽdi Mulieri & fœtui, vbi partus vitioſus eſt.

De partu difficili. *Cap. III.*

TERTIA naturalis partus conditio erat, vt fiat leuibus accidentibus, leui ſcilicet dolore, nam quod fiat ſine dolore, nequaquam fieri poteſt, imo ſi mulier ſine dolore pariat, res plena laboris & periculi eſt. Adhæc debet partus naturalis fieri cito, & abſque offenſione matricis, aut fętus: quapropter vitioſus eſt ille partus, quando maximis & vehementiſsimis cruciatibus efficitur: vel quando fit tardius, ita vt mulier valdè prematur, & longo tempore: præterea, quando offenditur in partu aut Mater, aut fœtus: Hic verò vitioſus partus,

cōmuni à Græcis nomine δυστοκία vocatus eſt. Latini & Arabes, vocarunt difficilem partum. Eſt ſymptoma in genere excretorum retentorum, atque etiam in genere actionis tactoriæ deprauatæ: ſequitur verò omnes morbos hoc ſymptoma. Sed dicetis, ergo fœtus eſt referendus inter excrementa? Dico, reponendum eſſe quidem, nam perſpectum eſt fœtum nequaquam eſſe partem mulieris: ſi nō eſt pars, ergo eſt aliquid quod ipſi mulieri additur: veluti fructus nō dicuntur partes arboris, ſed quædam additamenta: ſic etiam fœtus eſt quoddam ſicuti additamentum, quod neceſſum eſt, vt expellatur tempore opportuno. Quia ergo non expellitur id quod debet expelli, dicitur ſymptoma in genere excrementorum retentorum.

Cauſæ.

CAVSÆ huius difficilis partus ab alijs reducuntur ad duo genera, ab alijs ad plura. Moſchio, quem ſequimur, ad quatuor genera reduxit, vel potius ad tria ad cauſas videlicet, ex parte Mulieris, ex parte Fœtus, ex parte extrinſecus accidentium. Sed occurrit conſideratio, cur cætera animalia non laborent difficultate partus, Mulier vero hoc habeat, vt in partu maximos & ferè intolerabiles ſuſtineat dolores. Hoc præter experientiam, proditum eſt ab Ariſt. 7. de Hiſt. animalium cap. 9. vbi ſcribit: in partu hominem maximè omnium laborare: huius rei Theologi omnes, & Chriſtiani cauſam referunt in peccatum primæ mulieris, eò quod Deus voluerit eum ſexū, qui fuit mortis noſtræ cauſa, huiuſmodi ærumnis ſubijci. Hæc cauſa, quanquam vera ſit, tamen ex natura rei aliam depromi poſſe arbitror. Puto in primis tres eſſe cauſas, vnam debilitatem fœminarum noſtri generis. Docui alias in genere brutorum, fœminas, vt plurimum, robuſtiores eſſe maribus: in genere humano è conuerſo res ſeſe habet. Itaque ratione debilitatis, efficitur vt huiuſmodi operatio in ipſis maiore labore efficiatur. Altera ratio eſt, q̨a bruta ſunt maximè animalia laborioſa: Mulier vt plurimum ſellularia eſt, & ocioſa, dedita delitijs, qua ratione fit, vt magis laboret in partu, quā bruta: quod inde apparet, quia inter mulieres, illæ, quæ magis laborant, facilius pariunt. Nec obijciatur partus viperæ, & illius piſcis qui vocatur Acicula, quæ dicūt ſcriptores, dum pariunt interire ob dolorem, quoniam de vipera, certè apud plurimos fabuloſum habetur. Tertia & fortè omnibus melior cauſa eſt, capitis fętus magnitudo, Nam vt optimè citatum eſt ab Alberto Magno decimo de Animalibus, libro quarto, Homo ferè in vtero habet totā capitis magnitudinē, propter quod dictū eſt ab Ariſtotele ſecūdo de Generatione

anima-

animalium quarto. Et quarto de Part. animalium decimo. Quod pueri omnes ſunt nani, eò quod habeant caput proportione ſui corporis valde magnum, præſertim in vtero: extra autem vterum, aut omnino parum, aut nihil creſcit, quod peculiare eſt in genere humano. Bruta verò, nequaquam habent caput magnũ proportione corporis. Et quia caput illud eſt, quod primò exit, quod eſt in cauſa partus, hinc fit, vt magna difficultas inſit mulieri propter huius capitis magnitudinem. Sed dicet aliquis, non ne etiam Ariſtoteles ſecundo de Generatione animalium cap. 4. ſcribit, Bruta eſſe pumilliones, id eſt, habere partes ſuperiores maiores, quam inferiores? Ergo etiam bruta, quæ in vtero ſunt, debent habere capita maiora. Dico, verã eſſe ſententiam Ariſtotelis, & quod nos etiam dicimus verum eſt, quod bruta tanto vitę tempore habeant capita maiora, & ſuperiores partes omnes reliquo tempore, tamen non ſequitur quod habeant caput in vtero maius, vt habet Homo; Et ratio eſt, quia augetur illis extra vterum, & caput, & partes omnes ſuperiores: Secus contingit in Homine, quia homo dum eſt extra vterum, magis augetur ſecundum partes inferiores, quam ſuperiores, & præſertim minus augetur Caput: & rationem puto eſſe, quia cum caput ſit ſedes animæ, vt dicunt Medici, & tota anima ſimul ingrediatur, & informet corpora noſtra in vtero, æquum erat, vt quemadmodum ipſa tota immittitur in corpus in vtero, ſic etiam domicilium eius vel perficeretur, vel parum abeſſet à perfectione. Cauſæ itaque ex parte mulieris difficultatis partus, ſunt aut ex parte Animi, aut Corporis. Ex parte Animi, quia mulier eſt timida, irata, męſta. Nam debet mulier vbi parturit, tota intenta eſſe huic actioni, de qua Ariſt. 7. de Gen. anim. cap. 2. dicebat: etiam ſi tantũ oſcitet mulier, nocere huiuſmodi actionem partui: ſic ſi mulier irata, vel mœſta ſit in partu, difficulter parit. Ex parte autem corporis etiam cauſæ ſunt, quòd mulier debilis ſit, quoniam ipſius corpus eſt nimium pingue, vel quando nimis annoſa eſt, vt cùm exceſſit 40. annos, ex ſententia Auic. aut quã do nimis puella, ſimiliter quando paſſa eſt aliquas ægritudines corporis recenter, quando anguſta eſt matrix, præſertim circa os, vel ſit illa anguſtia ob morbum, vel etiam naturalis, quando matrix nimium exſiccatur. Addit Raſes, defluxionem ſanguinis etiam inducere partus difficultatem: Nam quod anguſtia vteri præ omnibus alijs faciat huiuſmodi difficultatem, atque cauſæ omnes exſiccantes, atque adſtringentes, inde patere poteſt, quod cũ eo tempore oſſa matricis disſilire debeant & quodammodo dearticulari, non autem frãgi, vt putant aliqui, certe impeditur dearticulatio iſta, vbi debilitas adeſt, vel anguſtia in matrice. Similiter, ſi ſecundina vocata aut robuſtior ſit, quam conueniat, aut ſit nimis debilis, vt frangatur ante

tempus,

tempus, parit quoque difficultatem incredibilem: Apoſtema Matricis, Ani & Veſicæ, Hæmorrhoides, Rhagades ſunt ex cauſis facientibus difficultatem partus, veluti etiam retentæ feces. Cauſæ porro ex parte Fœtus, ſunt vel ob ſexum, vel ob ipſius fœtus conditionē: Ob ſexum, quia fętus femella eſt, nam fęmina ſemper maiorem dolorem infert, quàm mas. Ratio eſt, vt docet Albertus, quia cum fęminæ ſint debiliores, non ita ſeſe mouent, non ita ſibi auxiliantur inter exeundum. Propter proprias conditiones, quando Fętus toto tempore grandior eſt, vel quando debilior propter ſcilicet ægritudinem quam paſſus eſt, aut quando habet caput grandius, quàm par ſit, ſiue ex natura, ſiue propter morbum. Dico ex natura, quia interdum naſcuntur Monſtra vt dicebat Ariſt. 4. de Gen. anim. 4. interdum viſos eſſe fętus, qui habebant capita magna vt boues, aut hęc magnitudo capitis eſt accidentaria, veluti qñ caput eſt plenum aqua ὑδροκέφαλον Medici appellant. Moſchio inter has cauſas retulit etiam capitis paruitatem, quando ſcilicet minus eſt caput quàm conueniat, & refert duas rationes. Vna eſt, quia tunc non aperit vias; ad hæc non poteſt ab obſtetrice manibus ita facilè & arte apprehendi, vt deceret. Fit quoque difficilis partus, quando Fętus plures ſunt in vtero, ſiue gemini ſint, ſiue terni, vel quia fœtus ſit mortuus: quando enim in vtero mortuus eſt, difficulter paritur. vel quia non exit debita figura, de quibus ſuprà. Cauſæ ex parte extrinſecus accidentiū, ſunt omnes cauſæ quæ conſtringunt, imprimis autem Aeris frigus, propter quod, vt notatum eſt ab Auicenna & Alberto, Hyeme difficiliùs mulieres pariunt, qàm æſtate: Similiter mulieres in Regionibus Septentrionalibus, difficiliùs pariunt, quàm Auſtrinis: Ita ſi mulier vſa ſit balneis ſtypticis, & aſtringentibus, hæc quoque faciūt difficultatem partus. Sic quoque, ſi vſa ſit odoratis, nam hęc adhibita naribus, faciunt vt Vterus ſurſum trahatur, ob quam retractionem difficultas oboritur partus.

Signa.

SIGNA difficilis partus hæc ſunt, primum eſt conſuetudo pariendi difficulter, nam vbi mulieres ſolent difficulter parere, cognoſci poteſt ipſis futurum partum difficilem: ſi quoque cauſæ adſint potentes efficere partum difficilem: dicit Auicenna, quod ſi dolor inclinet ad partes anteriores, vel ad pectinē, anhelituſque bonus ſit, partum facilem fieri. Si verò dolor tendat ad dorſum, difficilem. Signa cauſarum hæc habentur: quod ſi venter magnus ſit præter ordinem, indicium eſt difficilem futurum partū, ex parte fœtus, eiuſque

magni-

magnitudine; ſi ætas tenella, aut nimis prouecta, ſi corpus debile, ſignum eſt futurum eſſe difficilem partum propter debilitatem. Quod ſi mater valida ſit, neque vllæ cauſæ primitiuæ acceſſerunt, argumẽtum eſt difficultatem partus oriri ex ſecundina. Quod ſi difficultas oritur propter fœtum mortuum, cognoſcetur ex magno dolore circa vmbilicum, febri lenta, aderit pallor vultus, præſertim labiorum, cauitas oculorum, frigiditas ventris, non ſentietur motus infantis, anhelitus erit fœtidus, caput replebitur multis uaporibus, & prauis. Raſes 9. Cont. memoriæ tradidit, quod ſi mulier ante partum frequẽti ſpuitione tentetur, neceſſariò partus fit difficilis.

Prognoſtica.

SIGNA prognoſtica ſunt, quod omnis partus difficilis periculoſus eſt; timendum .n. ne mulier, vel infans patiatur. Dicebat Auicenna, ſi mulier quatuor diebus laboret in partu, ferè neceſſario mori fœtum. Habetur apud Hippoc. 5. Aphoriſm. Quod vbi mulieres laborant in partu, ſolent ipſis frangi venę pectoris item matricis, incurrunt in phthiſim, ſanguinis ſputum, tuſſim: frangitur etiam interdum peritonęum, vt inde fiant hernioſæ, plerifque ſimiliter ubi ob nimium nixum, ſolẽt hęmorrhoides foras propelli, quarum mala valetudo permanet diutiſſime. Auenzoar annotauit, interdum ob difficultatem partus, dilatari mulieribus pupillas, & offendi viſum. Nec prætermittendum quod Albertus Magnus in lib. de ſecretis Mulier. ſcribit, ſcilicet, nonnunquam adeò laborioſum eſſe partum, ut frangantur omnia oſſa, & fiat ſciſſura continua ab ano ad vterum, qui omnes caſus valde ſunt periculoſi: propterea, ſi mulier conſtans ſit, ſi bono animo, ſi uires validę, nec non anhelitum bonum habeat, ſpes eſt & ipſam & fœtum, ſaluos fore. Ex aduerſo, ſi mulier puſillanimis, ſi viribus infirmis, atque anhelitum malum, atque difficilem habeat, timendum ne quid mali aut ipſi, aut fœtui contingat.

Curatio.

SI quid eſt in mulieribus, quod maximam diligentiam expoſtulat, eſt profecto difficultas, & labor quem in partu ſuſtinent, propterea debet Medicus ſolicitus eſſe, vt poſſit in his opportunis caſibus ſuccurrere. Eſt uerò tota ratio ſuccurrendi in hoc poſita, vt fiat partus cito, ut ſine dolore, nec non ſine offenſione. Et ideo ante cętera laborãdum

eſt, vt omnes illæ cauſæ tollantur, quæ poſſent hanc difficultatem efficere. Vt autem tollantur, aliqua neceſſario agenda ſunt ante partũ, aliqua verò in ipſo pariendi tempore. Ante partum ſtudendum eſt, ut omnes cauſæ, & internę, & externæ remoueantur. Primum igitur cauendum eſt, ne mulier ante partum viuat in aere frigido, ſed vel temperato, vel paullo calidiore. Vigilias, quantum poteſt, fugiat. Corpus moueat, neque torpeſcat. Et ſi quod eſt, ut alias dixi, quod poſſit mulieri efficere partum difficilem, proculdubio eſt nimium otium, & nimius torpor. Remoueantur omnia grauia animi accidentia, timor, mœror, ira: vtatur Balneis aquæ dulcis, in quibus herbæ laxantes, & emollientes coquantur: vt, Lapathum, Malua, Brancha vrſina, &c. Inungatur etiam eodem tempore dorſum, & pectẽn, ſimiliter loca muliebria ijs Linimentis, quæ poſſunt emollire, & lenire, vt oleum Keirinũ, oleum Amygdalarũ dulciũ. Aluus lubrica ſeruetur glandibus communibus: Clyſteres eo tempore ſunt auertendi, eo quia poſſunt multum agitare, & interdum exitum fœtus accelerare. Sed potius ad molliendum conueniunt brodia aliqua, in quib. cocta ſint Beta, Malua, Ficus aridæ pingues, ei etiam brodio addatur oleum commune, vel amygd. dulcium, ſi quidem non modo huiuſmodi brodia poſſunt fœtus emollire, & educere, ſed etiam emolliũt loca illa, & partũ facilitant. De coitu quoque habenda eſt ſolicitudo, quia, tametſi Raſis 9. Contin. ſcriptũ reliquit, & multi etiam alij, coitum uidelicet ante partum, partum facilitare, nihilominus tamen etiam aliquid nocumenti infert fœtui, & propterea, vbi ſunt alia auxilia, quæ poſſunt partum facilem reddere, non eſt quod ea quęrantur, quæ fœtui detrimentum adferant. Cibi omnes adſtringentes fugiendi ſunt: ſumendæ ſunt carnes pingues, ut Caponum, & Gallinarum pinguium, etiam Caſtratorum pinguium, oleum, butyrum, paſſulæ, caricæ: inter herbas, malua, lapathum, beta, & tandem vtendũ ijs cibis, quæ facultatem habent, non quidem aperiendi, ſed emolliẽdi ſolum. Non aperiendi, quia periculum eſt, ne ſi tempeſtiuius aperiantur loca illa, etiam maturius, quam deceret, partus prouocaretur. Præter hæc, ſi ſit aliqua intemperies antequam partus accedat, corrigenda eſt, vt ſi uel adſit febricula, aut frigiditas, aut ſiccitas nimia: eo quod in partu obeſſe vehementer ſolent. Si adſint Hæmorrhoides, quæ ei poſſunt facere difficultatem, ſi Rhagades, debet Medicus ſolicitus eſſe in auferendis his omnibus, interrogare, ſcilicet Mulierem, nunquid patiatur aliquid in corpore: Et diligentes eſſe debetis, quia ſi mulier, quemadmodum decet, referat ſua mala, poterit occurri, ut dictum eſt. Dices, tu dixiſti, omnia agenda eſſe ante partũ, ſcire cuperem quonam tempore ante partum, an ſemper, an aliquo conſtituto tpe? Dico, valde vtile eſſe, vt Mulieres quando in vtero

gerunt ſemper prudenter & accuratè viuant, quo poſſint fætus incolumes ſeruari. Sed quæ dixi potiſſimum agenda, debent obſeruari, vt notat Auic. vel menſe vno ante partum, vel ſaltim 25. diebus. In partu autem, id eſt, dum incipiunt iam dolores apparere, debet conſeruari Mulier in aere vel calido, vel tepido. Et ideo prudenter faciunt obſtetrices, quæ ſtatim in cubilibus clauſis, parturientes claudunt. Debet obſtetrix cum Medico animum addere, conſolari mulierem, propter quod dicebat Plato in Theæteto, obſtetrices & Medicos hoc in caſu debere eſſe prudentiſſimos & obſtetricem debere ſæpius peperiſſe, vt ſcilicet exemplo ſuo, & experientia poſſit mulieri oppreſſæ animum, & vires addere: debet hæc eodem tempore ambulare quoque, modò ſalire, modò deſcendere, modò ſtare, modò ſurgere, quia ſic faciens, ligamenta diſrumpuntur & ſic facilius exit fœtus. Nec obijciat quis quod alias dixerim, Mulieres non debere moueri, vt figura fœtus non permutetur, propterea quod id, quod nunc dico, agendum erit antequam incipiat matrix aperiri, id eſt, quando ſolùm dolores agunt: quia poſtquam apertum eſt os matricis, collocanda eſt mulier in ſella, nec amplius mouenda. Debent eodem tempore clamare, ſternutare, quandoquidem dicebat Hippo. & Gal. 5. Aphor. 35. quod Sternutationes maximè omnium iuuant ad expellendum infra fœtum. Quando incipit aperiri matrix, tunc ſtatim ſupponenda aliqua ſuffumigia, quæ poſſint allicere Matricem, quæ poſſint etiam ſua facultate magis aperire. Mulieres ſolent multis Suffumigijs vti, ſed ego ſoleo commendare iſtis, Galliam Moſcatam, & ſi quid eſt ſuffumigij, quod poſſit, hoc vnum eſt. Hoc tempore abſtinendum à potu quantum poſſibile eſt, dicebat Auicenna. Quod ſi vulua non aperiatur, vt debet, debet manibus vnctis locus ille leniter tractari. Et monet Auic. quod hæc tractatio nõ eſt facienda continuatim, ſed interpolatim, ne ſcilicet dolor parturientis augeatur. Quod ſi appareat Fœtus, & ſecundina non frangatur, debet Medicus curare vt aperiatur, ſed ea diligentia, vt dum aperitur Secundina, ne etiam infans aliquid nocumenti habeat. Cibi hoc tempore debent eſſe pauca quantitate, optimi nutrimenti & faciles concoctu. Idcirco Panis in brodio pingui confert, oua ſorbilia, carnes auium, aqua carnis maximè commendatur. Sunt qui laudant, vt mulieres carnes aſſatas comedant: quia hæc maſticatio agitat & concutit corpus, & hac ratione etiam auxiliatur exitui fœtus. Vinum debet eſſe odoratum, & ſi mulier animo deficiat, vt ſæpe ſolent, debent ſuccurri odoribus, præſertim ciborum odoribus: nec hoc in caſu timendum, ne matrix attracta odoribus ſuperaſcendat, quandoquidem vbi iam fœtus in partu eſt (vt vocant) vel propè partum, nõ poteſt amplius recurrere ſurſum, eò minus poteſt odoribus

attrahi.Si aluus obſtricta ſit hoc tempore, nihil aliud agendum, niſi vt ſuppoſitorijs aluus leniter ducatur.Præter hanc diligentiam,ſunt aliqua medicamenta,quæ in vſu ſunt ad facilitandum partum, alia à proprietate manifeſta, alia à proprietate occulta, alia intrinſeca, alia extrinſeca. Inter medicamenta,quæ operantur à proprietate manifeſta,ſunt Trochiſci de Myrrha. Cinamomum & Myrrha ab omnibus commendatur.Raſes mirificè laudauit Crocum. Ego autem ſoleo in vſu habere,hoc medicamentum.

℞.Corticum caſſiæ fiſtulæ,Cinamomi,Croci,ana ſcrup.ij. Boracis ſcrup.ſ.Aquæ Arthemi vnc.iij.Miſce,fiat potus. Potus hic non modo ſalutaris eſt,quia nocumentum non infert, imò maximè prouocat partum.Borax quoque per ſe cum aqua Arthemi.potatus maximè iuuat.Laudant etiam alij ſabinam:& certè efficaciſſima eſt,ſed malè audit,quia vt prouocat partum,ſic etiam ſolet enecare ipſum, & propterea,aut non vtendum,aut quàm parciſſimè, & quando in vſum trahitur,ſemper miſcenda cum alijs.Ego enim ſoleo etiam vti ipſa,ſed hoc modo mixta:

℞.Sabinæ,Aſſæ fœtidæ,Ammoniaci ana drach.1.croci, cinnamomi,Caſtorei ana ſcrup.ij.Cum aqua Arthemiſiæ fiant pillulę,& harũ exhibeatur drach.j.Et aduertendum,quod in his caſibus non obſeruatur vllum tempus exhibendi medicamenta, quia cum res maximè vrgeat, quolibet tempore & hora,die ſimul & nocte,poteſtis & pillulas,& alia medicamenta exhibere. Exterius verò in vſu ſunt linimenta,ſuffumigia atque etiam peſſi. Linimenta adhibentur pectini,dorſo & interfœmineis: vt

℞.Succi Colocynthidis,Rutę ana drach.ij. Fellis Tauri drach.j. Olei Keirini vnc.iij.Miſce omnia diligẽter & fiat Linimentũ. Suffumigia fiunt ex Ligno Aloe Cinamomo,Myrrha,Moſcho,ſiue hæc omnia miſceantur,ſiue etiam aliquibus ſolis per ſe vti placeat. Peſſaria ſunt quoque multa,ſed ego hoc ſummopere laudare ſoleo: vt

℞.Pulueris Arthemi.Rutæ ſylueſtris, Radic. Dauci ana drach.ij. Opopona.Myrrhæ ana drach.j.Terebinthinæ vnc.j. Terãtur omnia terenda,& miſceantur,& deinceps obuoluto panno lineo ſubtiliſſimo,ſupponãtur matrici.Laudat Galenus 6.de Medic. loca. Peſſum factum ex Melle,Myrrha,& decocto Lupinorum, quod ẽt conferre poteſt.Scio plura referri à ſcriptoribus,quæ videri poſſunt.Quæ verò à proprietate occulta auxiliari putantur,plurima etiã ſunt & extrinſecus adhibẽda,& intrinſecus. Inter oĩa videt̃ primatũ habuiſſe Ariſtolochia Rotunda,imò nomen adeſt huic herbę ex operatione, quia ſignificat facilẽ parturitionẽ.Et aduertendũ quod in componẽdis medicamẽtis ſemper ẽt poſſunt addi vel hęc,vel alia aliqua,quæ poſſunt à proprietate occulta ſuccurrere.Refert Serapio,cyclaminis

radicē alligatā coxæ partū facilitare. Moſchio verò multa & ipſe ꝓponit, vt granū Ariſtolochię alligatū: Albertus Magnus & ipſe multa habet, cor videlicet Gallinæ alligatū coxæ, pumicē, ſpoliū ſerpētis, quæ oīa alligata dicūtur maximè facilitare partū. Pythagoras apud Pliniū laudauit Aniſum olfactū, quod ſcilicet quadā facultate facilitet partū. Eſt ēt aliud medicamentū propoſitū à Trotula, & cōfirmatum ab Auic. vt ſi mulier tpe partus Magnetē manibus teneat. Habetur ēt de Dictamo Cretenſi, quod ſiue in potu accipiatur, ſiue coxæ alligetur, putatur partum facilitare. Laudant ēt Arabes corrigiā ex pelle Cerui cinctō parienti. Faciunt ēt mulieres ſua incantamēta, quæ vt non ſunt curanda Medico, ita neque inueſtigāda. Et diuinus Plato in Timæo dicebat, obſtetricis munus eſſe, nō ſolùm medicamētis, ſed ēt incantamentis partū iuuare. Præter auxilia partū facilitantia, quæ in vniuersū docuimus, ſunt quædā alia magis particularia, pro vt ſunt particulares quædā & variæ difficultates pariēdi. Itaque, ſi difficultas oriatur ob anguſtiā matricis, præceptū eſt Auicennę, vt omni diligentia quàm frequētiſſimè inūgant dorſum, pecten, interfœminia oleo videlicet oliuæ ſimplici, vel ſeſamino: eò quod huiuſmodi linimētis oſſa, & partes illæ relaxentur, vnde poſſint magis dilatari. Sed quia ſæpe fit, vt inunctiones nihil proſint, habeāt Medici & obſtetrices, quibus in his caſibus vtantur, ad dilatandū orificiū. Ad hoc ēt parant quędā Balnea ex herbis laxātibus, & oleo & aquis, quę balnea nō ſolùm accomodant in difficultate partus ex anguſtia orificij vteri, imo verò in difficultate & dēſitate corporis, & ēt ex ſiccitate locorū muliebriū. Quod ſi ꝑꝑ pinguedinē difficultas in partu oriat, habent obſtetrices quoſdā modos, ſitus & poſitiones, qbus facilius hient iſtæ partes, quos modos vberiùs docuit Auicenna & oēs Arabes, qui in his rebus vident cęteris fuiſſe diligentiores. Quod ſi ꝑꝑ ętatē oriat partus difficultas, ſpes in hoc poſita eſt, vt verbis, & ꝑſuaſionibus, addat aīus tenellæ puellę, vt ſcilicet poſſit ſuſtinere dolores, quoniā nō eſt quod vllo auxilio poſſit euitari difficultas pariēdi. At qñ ob Feces retentas partus difficulter exit, in fecibus ꝓuocādis ſtat oīs ſpes, quæ tñ non alio ingenio pñt prouocari, niſi vel glandibus, vel ſuppoſitorijs, vel brodijs laxantibus. Si verò ꝑꝑ debilitatē viriū mulier difficulter pariat, eo tpe porrigenda ſunt odoramenta, vinū generoſum ad odorandum, vt eſt, vinū Maluaticū, panis recens, nec eſt quod timeātur odores, quia vbi partus inſtat, nō eſt periculum quod matrix currat ſurſum. Si fœtus ita magnus ſit, vt ſola magnitudo difficultatē faciat, Auicenna dat quaſdā regulas ſeruandas: Prima eſt, vt obſtetrix tētet manibus educere. Si verò manibus nō pōt, faſcia circūliget fœtus corpus, atq; ita paulatim educat. Si verò hoc nō ſuccedat, habēt obſtetrices quædā tenacula, qbus circūli-

gant pannos, ne lædant, vel offendant fœtum, iiſque educant. Si verò nullo modo horum ſequatur, inciditur fœtus in lateribus vteri. Qua aũt arte incidendus ſit, docuit Hipp. lib. de Exſectione fœtus luculentiſſimè: quo in loco præter pręcepta alia, hoc tradit, vt quando ſecandus eſt fœtus, obueletur caput mulieris, ita vt eam operationẽ videre non poſſit, quandoquidem ſi videret, vſque adeo conſterneretur animo, vt periculum eſſet, ne horrore cruciaretur, atque ita iugularetur. Naſcitur etiam difficultas partus ex multitudine fętuum, quia interdum ſunt gemelli, interdum terni, aut quaterni, ſed rarò: quo in caſu debet ſagax eſſe obſtetrix, vti nimirum manibus vnumquemque ordinatim & leniter educat. Atque animaduertendũ, non eſſe vnquam quieſcendum, niſi omnes ſeriatim vnus poſt alterũ ſtatim exeat: quia vbi mora interponitur inter vnum & alterum, non ita expultrix exurgit, debilitatur magis: & idcirco dum vis expultrix in actu eſt, tunc ſolicitandum eſt, vt omnes exeant. Sin autem difficultas partus oriatur propter fœtum mortuum, qui eſt in vtero, ante omnia perſcrutandum erit, num verè mortuus ſit fœtus, quia ſi non eſſet mortuus, mitius agendum eſſet: ſi verò fœtus ſit mortuus, paulo fortius mulier erit tractanda. Dicet aliquis veſtrum? Cur fœtus mortuus vt exeat, peculiaribus remedijs egere videtur? Etenim ſcriptum eſt à Galeno 2. de Symptomatum cauſis 3. eandem facultatem quæ viuos fœtus emittit, etiam fœtus excludere mortuos. Dico hoc verum eſſe quod opus eſt etiam facultate expultrice ad educendum fœtum mortuum, ſed in mortuo hæc facultas magis ſopita eſt: Eſt autem magis ſopita eò quod fœtus mortuus ſua calcitratione & motu non excitat, nec diſrumpit ligamenta niſi ſolo pondere. Propterea debet Medicus hoc in caſu excitare facultatem expultricem, ad quam excitandam eſt potiſſimum auxilium ſternutatio, vt habetis ex Hippoc. & Galeno 5. Aphoriſm. 35. neque ſolum ſternutatio, ſed etiam Vomitus, & Eructatio à nonnullis laudatur. Galenus etiam addidit Singultum, eò quod huiuſmodi motibus quaſſatur corpus mulieris, eo quaſſato rumpuntur ligamenta, atque ſic facultas expultrix excitatur. Præter hæc, ſunt & alia medicamenta, quorum aliqua à proprietate manifeſta, aliqua ab occulta qualitate iuuant. Hipp. in lib. de Natura Muliebr. commendat Violas, & Portulacę ſemen in vino ſumpta. At in 1. de Morb. Mulieb. laudat veratrum nigrum & Myrrham. Vtitur etiam Cantharidibus & multis alijs, quæ poſſunt à vobis videri in fine primi illius libri. Ego autem ſoleo vti huiuſmodi medicamento ſequenti: vt,

℞. Aſſæ fętidæ drach. j. s. Rutæ ſiccæ drach. iij. Myrrhæ drach. ij. Terant̃ oĩa diligenter & miſceantur. Deinde prædicti pulueris drach. j. cũ decocti Sabinę onc. ij. exhibeat̃. Theriaca diateſſaron appellata,

in

in vſu eſt apud Mulieres. Gal. lib. 7. Simpl. medic. extollit Cedriã, & iure, quia ſicut hoc medicamẽtum viuos enecat, ita ẽt mortuos educere poteſt. Si medicamenta non ſufficiunt, duo agenda ſunt: primò tentandum, vt fœtus in vtero corrumpatur, quia corruptus facilius exire poteſt. Si neque ſic tutum ſit operari, Medici ad ferrũ veniãt, vt excindant fœtum, atque ita minutim inciſum educant. Hippoc. loco citato ad corrumpendum fœtum, vtitur hoc medicamento.

℞. Aluminis ſciſſi, Myrrhæ ana drach. j. Ellebori nigri ſcrop. s. Terantur, & cum vino nigro fiat peſſarius. Habetis apud Paulum Æginetam etiam aliud peſſarium, quod etiam vtile eſt: vt

℞. Ellebori nigri, ſtaphiſagriæ, Ariſtolo. rotun. Gran. Meſereonis, Colocynthidis, Ammoniaci ana drach. j. Terantur oĩa diligẽter prẹter Ammoniacum, quod diſſoluendum eſt, atque ita vel cum vino, vel cum Melle commixtum fiat peſſarium indendum. Fuerunt ex veteribus aliqui, qui exiſtimarunt, lac Caninum potum conferre ad educendum fœtum mortuum. Sed horum ſententiam exploſit Gal. 10. Simp. cap. de ſero lactis. Præter dicta quẹ à proprietate manifeſta operantur, ſunt & alia à proprietate occulta iuuantia. Suffumigia ex vngula Aſini: teritur enim & ſuper carbones ponitur, ſicq; fumus intra vuluam recipitur. Similiter ex piſcibus ſalitis fiunt ſuffumigia. Moſchio laudat decoctorum Foliorum Citri, Fel ouis ſuffitum. Quod ſi medicamenta non poſſunt, deueniendum ad ſectionẽ fœtus, in qua monet Auicenna, diligentiſſimè conſiderandũ prius num Mulier ſeruanda ſit nec ne. Si ſeruari non poteſt, non eſt quod id tentetur, quia potius dedecus pareret. Si verò ſpes ſit, poſſe conſeruari, tunc opus aggrediendum. Sed dices, quomodo cognoſcam an mulier ſit ſeruanda? Cognoſcetur ijs indicijs, quæ docuit Auicenna, quia vbi neceſſario peribit, adeſt ſincope perpetua, cum vigilijs, cum reſolutione membrorum, & diſlocatione. Si clamabitis, nõ reſpondebit, ſi tota ſpaſmetur & conuellatur: ad hæc ſi pulſus ſit formicans & obſcurus valde. His enim apparentibus ſignis, certè peritura eſt, & ideo non eſt aggredienda ſectio. Quod ſi nullum ex his ſignis appareat, ſperandum eſt ſeruari poſſe, & ideo aggrediendum, vt fœtus mortuus educatur.

De ſecundinæ eductione. Cap. IIII.

SI partus debet eſſe legitimus, neceſſarium eſt, vt poſt exitum fœtus, foras exeat & prodeat ſecundina. Sed quia ſæpe fit, vt huiuſmodi ſecundina non prodeat, ſed intus retineatur, propterea eſtis docendi, quomodo & quibus ingenijs ſit educenda. Expellitur etiam

&

& ipſa eadem vi expultrice operante: & propterea vbi fœtus nõ eſt in vtero, ſecundina eſt impedimento naturæ, grauat eam. Vt verò vis expultrix expellat, eadem ferè conueniunt, quæ ad educendum fœtum mortuum dicta: imprimis validis ſternutationibus, vomitibus, eructationibus agendum. Quod ſi non prodeat his remedijs, diligenter videndum, numquid pateat oculis, nec ne: ſi pateat, debet obſtetrix manibus apprehendere, atque ita diligenter educere, vt non frangatur, ſed vt integrum educat. Si verò non pateat, debet obſtetrix manibus vnctis oleo ſeſamino, vel dulci, quærere eam: ſi inuenerit, ſimiliter eam educere. Quod ſi adhæreat ita, vt facilè nequeat educi, debet conari manibus paulatim eam euellere, atque ita educere. Interim nutrienda eſt mulier cum vitellis ouorum, cum brodijs, vt poſſit medicamenta ſuſtinere & operationem. Quod ſi hac manus operatione non ſuccedat, deueniendum ad ea, quæ putantur à Medicis facultatem habere educendi ſecundinam: ſunt vero accomodata huic ea etiam, quæ educunt fœtum mortuum: Laudant aliqui Arabes, lixiuium cum oleo, ſed nimis graue eſt, licet multi teſtẽtur prodeſſe, at mihi nõ placet. Itaque Cinamomum vel in brodio, vel in aqua eſt magis in vſu, & maximè confert. Laudatur à Dioſcoride ſuffumigium, quod etiã apud me eſt in vſu, & valde prodeſt: vt ℞. Myrrhæ vnc s. Cinamomi, Galbani, Caſtorei ana drach. s. Opoponacis ſcrup. iiij. Hellebori nigri ſcrup. ij. Cum Melle conficiantur paſtilli, & deinde ponantur ſupra carbones, & fiat ſuffumigiũ: Hipp. 1. de Morbis Mulieb. multa alia ꝓponit, inter alia ſilphium ad fabę magnitudinem in vino bibitum: Dictamnum creticum oboli pondere in aqua ſumptum: ſuccum porri cũ Myrrha & vino dulci apud Galenum in lib. de Antidotis: habentur etiam quædam antidoti, quas ipſe mirificè commendat ad educendas ſecundinas. Extracta ſecundina, ſolent loca illa mirum in modum caleſcere & torqueri, ideo præcipiendum eſt vt Oleo Roſato, Oleo vitellorum oui, Lacte eas partes foueant: quod huiuſmodi remedijs facile ſolent mitigari & feruor, & dolor. Atque hic eſt finis tractatus noſtri de Morbis Muliebribus, in quo habetis omnes morbos præcipuos contingentes circa Conceptum, & ea vitia quæ contingunt circa Partum. Superſunt igitur vitia, quę contingunt circa nutritionem fœtus & circa conſtitutionem vteri.

HIERONYMI MERCVRIALIS DE MORBIS MVLIEBRIBVS.

Liber Tertius.

DE VITIIS QVÆ CIRCA *nutritionem fœtus contingunt.*

PRÆFATIO.

CVM anno elapſo de morbis muliebribus tractare inſtituiſſemus, tres, imò quatuor horũ morborum claſſes fecimus: Vnam eorum, qui circa conceptum contingunt : alteram eorum, qui circa partum : tertiam eorum, qui circa nutritionem partus: quartam & poſtremam eorum, qui circa vteri vniuerſum ſtatum. Iam primas duas perfecimus, ſupereſt, vt duas alias ſuperis fauentibus etiam abſoluamus. Et quia ita ordo poſtulat, primum tractabimus de ijs morbis, qui fiunt circa *Nutrimenti inſtrumentum*, ſcilicet circa Lac & Mammas. Qui tractatus eo debet vobis eſſe gratior, quoniam à paucis veteribus eſt tractatus, à nemine, ſic dicam, abſolutus. Sed occurret ſtatim aliquis mihi: quomodo morbi circa Lac contingentes dicuntur proprie Muliebres, quando quidem morbi Muliebres dicuntur illi, qui ſolis contingunt Mulieribus, nunquam viris, quique viris nullo modo ingenerari poſſunt. Cæterum non ita videtur de Lacte, eo quod æquè ſit lac in viris, atque in Mulieribus. Quod fiat Lac in viris, habetis luculentiſſimum Ariſtotelis teſtimonium 10. Hiſtor. animal. cap. 12. Auic. et 12. tert. Tract. 1. cap. 3. quo in loco aſſerunt, & pueris, & etiam adultioribus fieri lac quandoq; in Mammillis; Imò vero Auicenna, 13. de animal. ſcribit ſe vidiſſe è virò tantum lactis emulctum, vt caſeus ſit confectus. Reſpondeo ad hãc obiectionẽ dupliciter. Primò modo ex Alb. Magno 3. de anim. 9. vbi hanc rem pertractans dixit, rariſſimũ eſſe vt in viris fiat Lac, & qñ id fit, paucum id eſſe, & in paucis. Alio modo reſpondeo, id quod apparet in viris Lac, nõ eſſe verum Lac, ſed eſſe ſanguinem tantum dealbatum: quod autem hoc verũ ſit, põt coniectura

ctura aſſequi, quoniam Lac eſt propter nutritionem. Dicebat Galenus lib. de ſectione venæ aduerſus Eraſiſtratum cap. 5. non poſſe fieri Lac, niſi in illis animalibus, quæ vtero gerunt. Quapropter fabuloſum eſſe exiſtimo, aut oſtẽtum ſaltem, quod ſcriptum eſt ab Ariſtot. & ab Auicenna: inuentum eſſe caprum, ex quo quotidie magna Lactis quantitas emulgeretur. Sed poſtulabit quis, cur viri non producant Lac, ſed tantum Mulieres. Dico vt dicit Hippocrates lib. de Glãdulis, duas eſſe cauſas: Vna eſt, quoniam beneficio caloris natiui adeò concoquunt & abſumunt nutrimentum, vt parum excrementi ſuperſit: & quod ſuperfluum eſt, totum ferè ex laboribus corporis exinanitur. Altera cauſa eſt, quia viri non habent Mammas adeo ſpongioſas & vaſtas, vt poſſint attrahere & recipere ſanguinem, ad fabricam Lactis.

De vitijs quæ contingunt circa ipſum lac.

HAm vero quæ contingunt vitia circa Lac, ſunt, vel quia non fit Lac, vel ſaltem non fit tantum, quantum fieri debet: & dicitur Defectus Lactis: aut fit plus quã deberet, & dicitur Lactis redundantia: aut fit tale, quale non deberet: & in hoc genere eſt caſeatio, coagulatio, & corruptio, & reliqua quæ pedetentim intelligetis. Inter hæc vitia primum agam de Defectu Lactis, eò quod hoc humano generi maximè commodum videtur.

De defectu lactis. Cap. I.

ANTEQVAM hanc tractationem aggrediar, operę precium puto eſſe, vt vos doceam integram Lactis naturam, quod iucũdiſſimum & vtiliſſimum erit. Hæc materia à me exponetur quinque capitibus. Primũ eſt, quid ſit Lac ipſum Secundum, quomodo generetur. Tertium, quando fiat. Quartum, in quibus generetur. Quintum & vltimum erit, vbi generetur. Quod ad primum caput attinet, Empedocles (vir maximus, & à quo multa bona habuit Hippocrates) dicebat, Lac nihil aliud eſſe, quam pus: quam ſententiam Ariſto. 4 de Generat. animal. cap. 8. refutare conatus fuit, & ad refellendam ipſam vſus eſt hac ratione: Quod nomen translatiuum non debet eſſe contrarium, ſed pus eſt contrarium, quia Lac eſt concoctum, pus autem corruptum. Sed ſi placet tueri magnum hunc Empedoclem à calumnijs Ariſtotelis, dicetis, apud veteres in more poſitum fuiſſe, vt pro corruptione intelligerent concoctionem. Videbitis in libro ſub nomine

mine Hippocratis, de Anatome, quod venter vbi fit coctio, vocatur venter putrefactorius. Sic in libro de Nutrimento Hippocratis videbitis, quæ ſunt moderatè cocta, dici ακροσαπέντα, id eſt, in ſuperficie putrefacta, itaque clarum eſt apud veteres, coctum dici putrefactum; Id quod etiam ſeruauit Plutarchus 2. de Cauſis naturalibus: Imò verò Ariſtoteles ipſe 4. Topic. 5. refert hunc Empedoclem vocaſſe vinum aquam in ligno putrefactam, ſcilicet concoctam. Atque hæc fuit ſententia Empedoclis de Lacte Ariſtoteles verò, quem ſequuntur omnes Medici 4. de Generat. animal. 8. Item. 3. Hiſtor. animal. 20. ſcribit: Lac nihil aliud eſſe niſi ſanguinem ſuperfluum mutatum, & dealbatum. Alexander 2. problem. 80. dixit, eſſe ſolummodo ſanguinem dealbatum. Etenim dicitur Lac ſanguis, quia vt habetis apud Hippoc. lib. de ſtructura hominis, & à Galeno in multis locis, ex eadem materia fit lac, & ſemen ipſum. Imo Hippoc. 2. Epidemi. Sectio. 3. circa finem dicebat: Lac eſſe germanum ipſius ſanguinis menſtrui. Itaque clarum eſt apud ſcriptores, Lac nihil aliud eſſe, niſi ſanguinem. Sed hoc loco duo occurrunt magna ſpeculatione digna: vnum eſt, ſi Lac fit ex ſanguine, an fiat ex puro: Alterum eſt, an fiat per concoctionem, an verò per ſolam coloris mutationem, vt ſæpe videmus vina ex vaſe in aliud vas translata, mutare quidem colorē, ſubſtantiam autem nequaquam. Circa primum varias reperio eſſe ſcriptorum ſententias. Hippo. lib. de natura fœtus: & 1. de Morbis Mulieb. ſcripſit, Lac fieri ex ſanguine pinguiſſimo & dulciſſimo, quā ſententiam videtur confirmare Ariſtot. 4. de Generatione anim. 8. Quo in loco narrans Ariſtoteles, cur Lac ante ſeptimum menſem ſit malum, poſt verò ſeptimum vtile: inquit ideo eſſe, quia magnā partem ſanguinis dulcis & pinguis abſumit fœtus ante ſeptimum menſem: poſt verò ſeptimum non tantam copiam abſumit, ꝓpter quod pinguis magis & dulcis ſanguinis pars, mandata ad mammas cōuertitur in vtile Lac. Itaque ex hoc Ariſtotelis diſcurſu colligi poteſt, Lac fieri ex ſanguine dulciſſimo & pinguiſſimo. Sed notandum eſt vobis, Ariſtotelem eo loco diſceſſiſſe à placitis Medicorum, quia Hipp. lib. de natura fœtus, & Galenus 5. Aphoriſm. 37. manifeſtè dicunt, in extremis conceptus menſibus laborare fœtum penuria nutrimenti. Ex altera parte eſt Galeni autoritas, 14. de Vſu partium 8. Et lib. de Venæ ſectione aduerſus Eraſiſtra. cap. 5. quo in loco abſolutè dicit, Lac fieri ex ſanguine menſtruo: ſi ita ſit, clarum eſt ſanguinem menſtruum impurum eſſe, vt videbitis, cum de eo tractabimus. Ergo videtur lac fieri ex impuro ſanguine, adeo vt Alexander dicat 2. problem. 78. quod fiat ex ſanguine lento & viſcido. Pro hac dubitatione dicendum eſt, Lac quidem fieri ex ſanguine menſtruo ſemper, verùm in ſanguine menſtruali duas partes reperiri: alteram co-

ctam & puriorem, alteram verò craſſiorem & magis impuram. Ex parte puriore fit Lac vtile, atque ſic intelligenda eſt autoritas Hippoc. & Galeni. Ex parte quidem crudiore fit quidem lac, ſed inutile: & hęc eſt cauſa, vt ea, quæ habent menſtrualem ſanguinem fœdũ, ſemper Lac producant: Circa alterum, an videlicet Lac fiat per concoctionem, vel per ſimplicem mutationem; Inuenio varios inter ſe eſſe Medicinæ ſcriptores. Primum eſt autoritas Hippoc. qui loco citato, ſcribit Lac ipſum eſſe ſanguinem coctum: ſi eſt ſanguis coctus, Ergo fit per concoctionem. Præterea Galenus 7. de Vſu partium reddit rationem, cur Mammæ ſint poſitæ in pectore, quia in mammis debeat Lac fieri, Lac verò eſt cibus valdè coctus, in pectore autem viget calor: Ergo commodus eſt locus Lactis generationi: quæ ſententia ſi vera eſt, ſequitur Lac fieri per concoctionem. Ex aduerſo ſunt autoritates & rationes. Prima eſt, quia ſi fieret Lac per concoctionem, ſequeretur, quod Mammæ eſſent calidiores venis, quia in venis alijs corporis non fit Lac, quia ibi non coquitur, ſed coquitur in Mammis: Sed falſum eſt Mammas eſſe calidiores venis, quia vt ſcriptum eſt à Galeno, Mammæ ſunt corpora glandoſa, & valdè frigida. Addimus etiam ſententiam Ariſtotelis 4. Meteororum, illud quod ſemel eſt coctum, non poteſt amplius recrudeſcere, ſed ſi Lac fieret per coctionem, ſequeretur coctum recrudeſcere. Probo autoritatibus & experientia: autoritatibus, quia Alexander 2. problem. 8 inquit, quod Lac facilè mutatur in ſanguinem, quia factum eſt ex ſanguine. Si hoc eſt, ſi Lac eſſet ſanguis coctus, Ergo dũ lac fit ſanguis, recrudeſcit. Probo etiam experientia quia videmus mulieres, vbi renuũt lactare infantes proprios, perdere Lac. Et quãquam ſæpe per diſſipationem illud diſperdant, plerunque tamen fit, quia Lac regurgitat in venas, & fit ſanguis: præterea, ea quæ fiunt coctione, ſemper fiunt calidiora, Ergo ſi Lac fieret per concoctionem ſanguinis, eſſet ſanguine calidius, ſed hoc falſum eſt. Ergo Lac non fit per concoctionem. Probo experientia & autoritate Galeni: experiẽtia, quia videmus inflammationes Lacte demulceri, ſanguine magis exaſperari autoritate Galeni, qui 5. de ſimp. 21. ſcribit, Lac quod pertinet ad caliditatem, medium eſſe inter pituitam & ſanguinem, quia pituita calidius eſt, ſanguine verò frigidius. Eſt altera autoritas 5. Aphoriſm. quadrag. quo in loco ſcribit quod ſicuti Iecur eſt calidius corporibus glanduloſis mammarum, ita ſanguis eſt calidior Lacte. Si ergo per experiẽtiam & Galenum, ſanguis eſt calidior Lacte. ſequitur quod Lac non fiat per coctionem, quia eſſet calidius ſanguine. Accedit & altera Galeni autoritas prim. de Tuẽda Valetudin. ſept. vbi ſcribit, à natura pueros ſtatim ac nati ſunt, ideò delectari lacte, quia eſt ſimillimũ nutrimentũ ei, quod in vtero ſumebat fœtus,

tus,& addit Lac eſſe pauciſſimam mutationem adeptum. Quo in loco duo debetis aduertere: vnum eſt, quod in contextu Græco legitur, eſſe ſanguinem, pauciſſimam mutationem: in contextu Latino exiguam mutationem adeptum. ita fefellit nos ille interpres, dũ nõ reddit totam ſententiam: alterum eſt, quod autoritas lib 1. de Tuẽda Valetu. videtur contraria alteri autoritati Galeni decimo ſexto de Vſu part. duodecim. & ſeptimo, de Vſu part. vig. ſecundo, vbi ſcribit fieri Lac ex ſanguine, nõ quidem exiguè mutato, ſed ἀκριβῶς πεπεμμένου, ideſt, exactè mutato. In hac grauiſſima ſpeculatione puto reſolutè dicendum, Lac fieri ex ſanguine mẽſtruo cocto, non quidem ſummè concocto, ſed mediocriter, ita tamen, vt nihil deſit coctioni, atque hoc notat vox illa Galeni, ἀκριβῶς ſcilicet exactè. Sed quomodo fit hæc coctio ſanguinis in mammis? Dico fieri per adęquationẽ, hoc modo, quia in ſanguine mẽſtruo, ſi adſunt partes igneæ & acriores, beneficio teporis mammarum iſtæ partes, aut diſſipantur, aut attenuantur. Si verò adſint partes crudiores, attenuantur, coquuntur, ita vt tota illa ſanguinis maſſa adæquetur. Apud Ariſtotelem quarto Meteor. dicitur proba concoctio, quando quæ coquuntur, rediguntur ad æqualitatem. Ad rationes in contrariam partem, & primo cum dicebatur, quæ coquuntur fieri calidiora: dico hoc non eſſe ſemper verum, eſt quidem verum, vbi res ſummè coquuntur, falſum vbi mediocriter. Exemplum adfero vobis de Melle: Mel, ſi intenſe coquatur, fit calidius, quia amareſcit: ſi coquatur mediocriter, non fit calidius, quia mel crudum acrius eſt, nam inteſtina ſtimulat, cum verò mediocriter coctum eſt, non ſtimulat. Ratione, quia per moderatam coctionem partes acriores diſſipantur, itaque hoc modo videtur fieri tepidius. Idem poſſumus dicere de vino: vinum ſi coquatur mediocriter, vt in multis Italiæ locis ſolitum eſt, tantum abeſt vt fiat calidius, vt etiam remittatur caliditas: hoc probatum eſt, quia coctum minus inebriat, quod teſtatur Athenæus ex libro Ariſtotelis de Ebrietate. Ita clarum eſt, quæ coquuntur non fieri ſemper calidiora: Lac verò non per ſummam, ſed mediocrem fit coctionem: Ergo non debet eſſe ſanguine calidius. Ad alteram rationem, quod coctum non poſſit recrudeſcere: dico coctum recrudeſcere poſſe, intelligi dupliciter: vel per ſe ſolum, vel per admixtionem. Per ſe ſolum, coctum nunquam recrudeſcit: per admixtionem recrudeſcit. Probo experientia manifeſta: illi qui condiunt fructus melle & ſaccharo, clarum eſt quod coquant. Sed quid fit ſæpe progreſſu temporis? ſaccharum vel mel iterũ recrudeſcit, vt iterũ cogantur coquere mel & ſaccharũ, quia vel per aerẽ, vel ꝑ corporũ conditorũ cruditatem ſaccharum vel mel recrudeſcũt: ita euenit vt lac commixtum ſanguini iterum fiat ſanguis, quemadmodum

experientia & rationibus conſtat. Poſſum etiam alio modo reſpondere, cum ex Lacte iterum fit ſanguis, non dicitur recrudeſcere, ſed magis coqui, & ratio eſt, quia etiam in mammis dixi fieri exiguam coctionem, non repugnat in venis fieri coctionem vel maiorem, vel æqualem. Inter alias rationes quibus probaui non fieri Lac per coctionem, hæc vna erat, quòd neceſſariò mammæ eſſent calidiores venis: ad quam rationem reſpondendum eſt, mammas ſua natura eſſe quidem frigidiores venis, vt luculētiſſimè ſcriptum eſt à Galeno quint. Aphoriſmo quadrag. & ab Alexandro ſecundo problemat. octuageſimo: verumtamen ob viciniam cordis ita incaleſcunt mammæ, vt poſſint ſufficere coctioni: nec videatur vobis hæc reſponſio noua, quia Ariſtoteles libro ſecundo de Generatione animaliū nono dicebat, ſemen ſua natura frigidum quidem eſſe, & fieri calidū ob locum. Itaque non inconuenit mammas ſua natura frigidas eſſe, aduentitio tamen calore eſſe præditas, ob quem poſſunt coquere ſanguinem. Id quod poteritis etiam reſpondere ad alteram rationē, qua dicebatur, Lac eſſe frigidius ſanguine, & propterea nō poſſe fieri per coctionem. Lac quidem beneficio Mammarum frigus acquirit, ſed ratione materiæ, cum ſit ſanguis, etiam calidum eſt. Ad auctoritatem Galeni, ex 1. de Tuen. Valetu. vbi ſcribit, Lac fieri per minimam ſanguinis mutationem, debetis reſpondere, poſſe conſiderari Lactis mutationem dupliciter: vel ſecundum ſubſtantiam & qualitates primas, vel ſecundum qualitates ſecundas. Et ſi cōſideremus ſubſtantiam & primas qualitates, valde mutatum eſt à ſangnine: q.a quantum ad caliditatem & ſubſtantiam, facta eſt magna mutatio, ſed quantum ad dulcedinem & pinguedinem, minima facta eſt mutatio, & ita quo ad ſecundas qualitates, facta eſt parua mutatio, ideò delectantur pueri Lacte, quia eſt ſimile ſanguini, quo alebantur, ſcilicet dulcedine & pinguedine. Habetis ergo, Lac nihil aliud eſſe, niſi ſanguinem menſtruum concoctum, in mammis dealbatum: quam definitionem attulit Meletius in lib. de natura hominis. Erat ſecundum propoſitum, quomodo Lac generaretur. Circa quod Hippoc. in lib. de Generatione fœtus videtur habere nouam ſententiam, & ferè incredibilem; ſentit enim fieri Lac, quia ab vtero comprimantur vaſa corporis interna, quæ compreſſa emittunt humorem quendam pinguem ac dulcem, perinde ac ſi imbuamus corium oleo, & deinde cōprimamus, Ex corio emittitur humor pinguis & dulcis: ita à mole vteri emittitur humor pinguis, qui alteratur à corporibus mammarum ſpongioſis. Quæ ſententia, aut valde obſcura eſt, aut omnino fabuloſa, imò contra Hippocratis dogmata, qui ſentit Lac fieri ex ſanguine menſtruo. Dicebat enim 5. Aphoriſm. 39. Quod ſi mulier, quę neque peperit, neque vtero habet, Lac habeat, ſignum eſt menſtrua

defe-

defeciſſe. Igitur illa generationis Lactis ratio eſt, quam Ariſt. & Medici memoriæ prodiderunt, ſcilicet, quod ſuperfluus ſanguis, qui & mẽſtruus eſt, à natura, vel tempore partus, vel alia aliqua occaſione trahitur in mammas, quæ cũ plenæ ſint cauernis & meatibus, in ea parte recipiunt ſanguinem, vbi poſtmodum tepore à corde communicato, ſanguis ille leuigatur, coquitur, & tandem dealbatur: dealbatur autem, vt ſemen in vaſis ſpermaticis, ſcilicet à calore & natura vaſis. Scimus enim comparatum eſſe à natura, vt quodcunque aliud transſmutat, ſemper ſibi ſimile faciat. Sed quæret aliquis, cur natura ita fuerit ſolicita in fabricando lacte, eò magis, quod poterat efficere, & forſitan debebat facere, vt eodem ſanguine quo nutritur fętus in vtero, nutriretur etiam extra vterum; poterat efficere, vt ſine vlla alteratione, idem ſanguis emanaret ad nutriendum fœtum. Tres puto fuiſſe cauſas, quibus mota eſt natura ad faciendam hanc ſanguinis in Lac tranſmutationem: vna eſt, quia horrendum eſſet & ferinum, videre ſanguinem viuum exſugi ex mamillis, horrẽdum enim eſſet matri, infanti & alijs: natura autem, quantum fieri poteſt, conatur ſemper coniungere iucunditatem cum vtilitate. Altera cauſa eſt, quoniam puer extra vterum debebat nutriri per os, & per os debebat cibus meare in ventriculum, in quo coqueretur; deinde in iecore ſanguis fieri; ſi ſanguis exſugeretur à puero, nõ alteraretur, neque in ventriculo, neque in iecore fieret ſanguis. Itaque ſagaciſſima natura, dum videret ſanguine debere partem nutriri, & alterum fieri ſanguinem, adinuenit fœliciſſimum hoc medium, quod tale eſt: vt poſſit ex ſanguine fieri Lac, & iterum in ſanguinem conuerti: miſterium omnibus admirandum. Tertia cauſa fuit. quoniam cum videret natura, in ſanguine locatum eſſe totius vitæ theſaurum, coacta fuit ſanguinis vaſa ita fabricare, vt non poſſint facilè reſerari, neque rurſum facilè claudi. Si igitur debuiſſet fœtus nutriri ſanguine exſucto ex Mãmillis, neceſſarium fuiſſet, vt venæ facilè clauderentur & aperirentur: his imminebat periculum, ne quandoque venæ nõ poſſent amplius occludi, atque ita vita finiretur. Ex his igitur habetis locum Lactis eſſe Mamillas, quas idcirco dicebat Galenus 7. de Vſu part. 22. eſſe poſitas in pectore, aut in locis calidioribus, in omnibus animalibus; tum vt frigiditas Mamillarum remittatur à calore vicini cordis: tùm, vt calor cordis poſſit generationi Lactis inſeruire: tùm etiam, vt cor poſſit tutelam accipere ab ipſis Mammis. Plutarchus in libro de amore prolis, reddit rationem & ipſe non inuenuſtam, cur videlicet natura in pectore hominibus mamillas fecerit, vt poſſit, inquit, mater fouere filium, amplecti, oſculari & ita amorem erga prolem mouere & augere. Tertium circa Lactis generationem, proprium erat, de Tempore generationis Lactis, quod tempus dicebat

Ari-

Ariſtoteles idcirco incertum eſſe hominibus, quemadmodum & pariendi tempus. Cæterum in tempore etiam in hominibus, quemadmodum in alijs, videtur quidam ordo: quia aut tempus cõſideramus vniuerſale, aut particulare. Si tempus vniuerſale conſideremus generationis Lactis, tempus eſt à duodecimo ætatis anno, vſque ad annum quinquageſimum: & ratio eſt, quia hoc tempore intermedio educitur ſanguis menſtruus, qui eſt materia & ſubſtantia Lactis. Animaduertendum tamen vobis eſt, aliquas reperiri, quæ in mamillis poſt quinquageſimum ætatis annum Lac generant, quod tamen rariſſimum eſt. Tempus autem particulare eſt, vel quando defecerũt menſtrua, vel quando habet in vtero, vel quando partus in lucẽ eſt editus: & ratio eſt, quia hoc tempore, aut natura opus habet lacte, aut ſi opus non habet, impeditur quo minus poſſit excernere ſanguinem per vias conſuetas. Quapropter ne officeret corpori, potius cõuertit ipſum ſanguinem in Lac. Dicebat Ariſtoteles, aliquando ſolitum eſſe Lac fieri, quando fricantur Mamillæ vrtica, & deinde manibus contrectantur, quod fateor me numquam vidiſſe. Alb. Magnus tamen lib. 3. de Animal. 9. ſcriptum reliquit, ſe vidiſſe virgines, mulieres, & viduas, quæ hac arte ſibi ipſis Lac copioſiſſimum pararent. Sed vtcunque ſit, verum & proprium tempus lactis eſt, quando partus in lucem eſt editus. Atque hæc ſunt quæ de natura Lactis erãt dicenda. Lac igitur dicitur deficere, quando vel non fit eo tẽpore, quo fieri deberet, ſcilicet poſt partum: vel ſi generetur, minus tamen fit quam ſufficiat nutritioni fœtus, atque hunc lactis defectum, dicebat Iulius Pollux nũcupari à nõnullis Medicinæ ſcriptorib. ἀγαλακτίαν. Eſt verò hic defectus lactis, ſymptoma in genere excretorum mutatorum: quandoquidem non adeſt excrementum illud vtile, quod eſſe deberet. Defectum lactis ſymptoma eſſe in genere excretorũ dixi, quod vt aſſequi melius poſſitis, debetis breuiter ſcire, cibũ qui in corpus ſumitur, nunquam poſſe totum in ſanguinem conuerti, quare neceſſariò contingit, vt fiant excrementa, quæ aut prorſus ſunt inutilia, & extra corpus à natura reijciunt: aut ſunt vtilia, & retinentur pro reficiendis membris, vel pro conſeruanda ſpecie. Inter hæc eſt ſemen, & ſanguis menſtruus, qui inſeruit cõceptioni & nutritioni in vtero, vel poſt exitum ab vtero fętus: ita vt nutrimentũ, quod ſumit extra vterum fœtus, ſit excrementum vtile. Et dixi, vbi Mammæ carent hoc excremento, dicuntur laborare hoc ſymptomate, quod eſt excrementi vtilis defectus. Eſt igitur ſymptoma, defectus lactis, & quia ſymptomata omnia ſequũtur morbũ, ſic defectus lactis, ſequitur morbum proprium, ſcilicet aut malam formationẽ Mammarũ, tùm aliorum vaſorum, aut malam temperiem, aut continui ſolutionem, ita vt iſti morbi poſſint in mulieribus efficere defectum Lactis.

Cauſę.

Cauſæ.

IAM verò cauſarum defectus lactis aliæ ſunt internæ, aliæ aũt externę. Internę alię ſunt naturales, alię verò aduentitiæ. Naturales cauſæ ſunt, paruitas mãmarũ, anguſtia vaſorũ mãmarũ, & totius corporis. Etenim Hippocrates 1. de morbis muliebribus ſcribit, aliquas inueniri mulieres, quæ à natura lac non producunt, rurſum inueniri alias, quibus ante tempus lac deficit: & cauſam horũ dicit eſſe denſitatem & anguſtiam vaſorum, propter quod ſanguis ab vtero ad mãmas non poteſt deriuari. Aduentitię cauſæ ſunt, vt obſtructiones vaſorum factæ ab humoribus viſcidis & craſſis. Addit Auicenna ſecũdo primi debilitatem virtutis attractricis mammarum. Additur etiã inter cauſas aduentitias internas ſanguis videlicet, aut vitiatus, aut imminutus. Vitiatus eſt vel corruptus & venenatus, vt eſt in morbis peſtiferis: vel exſiccatus, vt in febribus magnis & ardẽtibus, vel pituitoſus, vel bilioſus, vel melãcholicus, neque miremini me dixiſſe, quod ſanguis bilioſus, pituitoſus, & melancholicus inducat defectum lactis, eò quod ſcribit Galenus 1. ſimpl. 20. & Auicẽna, Lac generari ex ſanguine meliori menſtruo. Vbi igitur nihil ſanguinis boni eſt, neceſſario deficit Lac. Diminuitur ẽt ſanguis à cauſa interna, qñ vel deeſt materia ſanguinis, vel qñ ſanguis per alias partes exit à corpore, vt puta, per os, per Hæmorrhoides per venas menſtruorũ. Cauſæ porrò externę ſunt, quę poſſunt coarctare vaſa, per quę defertur ſanguis, vt immodicum frigus Aeris aut Regionis: vſus adſtringentiũ. Similiter inter cauſas externas numerantur ẽt quæ minuunt ſanguinẽ & vitiãt, vt cibi praui, q̃a vitiatus fit ſanguis, & tũc Lac nõ fit. ic ieiunia, abſtinẽtia cibi & potus nimius labor, męror, & alij vehementes animi motus ſunt inter cauſas, quæ extrinſecè inducunt lactis defectũ. Sunt etiã nonnulli cibi, qui proprietate quadã lac deſtruũt, vt dicit Plinius, de Semine Cyrcæ. Albertus Magnus tert. de animal. 9. de Tritico illo, quod Patauij dicitur ſorgo, facere lactis defectũ ait: Sed an hoc verũ ſit, dicent vobis ruſticę Patauinę. Galenus 5. ſimpl. Medic. 20. dicit, oĩa illa quæ nimis calefaciunt, exſiccant & refrigerant, oĩa inquam Lac minuere. Sed hęc Galeni ſentẽtia dubia multa parit: primò, quia videmus multa, quæ impẽſè ſunt calida & ſicca, Lac etiam facere, vt eſt Fœniculum, Apium, & hæc licet calefaciant & exſiccent, tamen ad lac producendum & augendũ exhibẽtur. Similiter Lactuca valde refrigerat, tamen à Dioſcoride, & Auicẽna dicitur Lac generare. Et Auicẽna libro ſecundo, loquẽs de Agno caſto ſcribit, minuere ſperma & Lac augere. Tamen mihi non videtur

detur rationi conſentaneum eſſe, quia ex eadem materia fit lac, & ſemen, ex ſanguine ſcilicet ſuperfluo. Dicendum eſt, vt Galeni veritatem aſſequamur, quæ generant Lac, dupliciter generare, vel per ſe, vel per accidens; per ſe dicuntur generare Lac, quæ producunt ſubſtantiam Lactis, vt ſunt cibi calidi, & humidi, & optimi ſucci, dicuntur enim generare Lac, quia producunt multum ſanguinis. Per accidens autem dicuntur generare Lac, quæ aperiendo prouocāt ſanguinem ad mammas, vel remouendo cauſas imminuentes Lac, atq; hoc modo quæcunque aperiunt, adhibentur ad generandum lac. Itaque Galenus quando dicit, calefacientia, ſeu refrigerantia non generare Lac, loquitur de ijs quæ per ſe generant Lac: quando verò adhibentur aperientia, adhibentur, non vt Lac generent, ſed vt aperiendo, Lac ad mammas ducant. Idem de lactuca dicendū, lac generare, corrigendo ſcilicet intemperiem calidam, vel remouendo cauſas minuentes lac. Igitur vera eſt ſententia Galen. quæ impensè refrigerāt lac non generare. Inter has cauſas numeratur à quibuſdam debilitas aut calefaciunt infantis in ſugendo, ſed hoc rarum eſt, & ſuctio quidem infantis prouocat Lac, ſed ſi non adſit materia propria, nō prouocabit, ideo inter cauſas valde remotas ſtatuitur.

Signa.

SIGNA lactis deficientis ex puero lactante colliguntur: quia ſi puerum videatis clamantem ſemper, emaciatum, & non proficientem, & non videatis pannos madidos, quibus inuoluitur, ſignum eſt Lactis defectus. Item, ſi quæ nutrit, menſtruas purgationes habeat, colligere poteſtis Lac deeſſe, quod tradit Gal. 5. Simp. 22. Aduertere circa hoc debetis, Mulieres aliquas purgari, & Lac non deficere, ſed iſtæ non ſingulis menſibus purgantur, ſed quinto vel ſexto ſaltem menſe. Quod ſi quę ſingulis menſibus purgantur, & Lac habeant, rarum eſt, & prouenit ex ſanguinis multitudine. Signa cauſarum particularium: ſi cauſæ ſint externæ, comparabuntur à vobis ex relatione Nutricis, vel ex conſideratione infantis: ideò diligentes eſſe debemus de Aere, Cibo, potu, & Venere, quæ facere ſolent Lactis defectum, & interrogare debemus de animi affectibus: ſunt enim quæ mœrore lactis defectum patiuntur: aliæ amore & libidine efferūtur, & conſumunt Lac ipſum: Item contingit vt nutrices grauidæ fiant, & Lac deficiat, ideò diligentes ſitis neceſſe eſt. Signa internarum cauſarum, ſi ſint naturales, videbitis ex aſpectu mammarum paruarum, & anguſtarum, quia vaſa habent arcta & breuia. Quod ſi ex obſtructione malum eueniat, videbitis obſtructum totum corpus, examinabi-

nabitis vitam anteactam, vt ſi ſit vſa cibis craſſis. Quod ſi malũ fiat à paucitate ſanguinis, intelligetur, vel quia mulier pauco vtetur cibo, vel quia ſanguis euacuatur per nares, hæmorrhoides, vel per vterũ. Intemperiei ſigna habetis ex proprijs ſignis intemperiei calidæ, frigidæ, ſiccę. Si ſanguis ſit vitioſus, aut corruptus, cognoſcetis ex morbis, quia ſanguis corruptus alios morbos parit. Quod ſi ſanguis ſit bilioſus, cognoſcetis ex aſpectu & guſtu, quia Lac vergit ad pallorẽ, erit ſubamarum, vel parum dulce. ad hæc cognoſcetis ex habitu bilioſo, ex vitæ exercitationibus, ex cibo, quo vſa fuit: vt ſi ſit vſa cibis bilioſis Hoc autem loco annotare debetis, lac omne cum bonũ eſt, duas habere cõditiones. Prima eſt, vt ſit dulce, vel ſubdulce: etenim capræ tametſi veſcantur amaris frondibus ſalicum, carduis, tamen Lac euadit dulce. Quare miratus ſum Plinium & ſequaces, qui libro 15. de nat. Hiſtor. 27. fecit proprium quendam lactis ſaporem, quem noluit appellari dulcem vel pinguem, ſed lacteum, quaſi alius ſit ab his ſaporibus. Sed falſum eſt, quia lac dulce eſt, tamen diuerſa eſt dulcedo à dulcedine mellis & ſacchari. Alia proprietas lactis boni eſt, vt ſit album & candidum: & ratio eſt, quia vt intellexiſtis, fit lac in Mammis, quæ ſunt corpora glanduloſa & candida, quare neceſſariò inducitur albedo lacti. An verò verum ſit quod ſcribit Plinius lib. 2. cap. 13 ſcilicet in Ponto eſſe quaſdam oues, quæ faciunt lac nigrum, ipſe viderit, certè mihi videtur improbabile eſſe. Animaduertere tamen debetis, candorem qui ineſt lacti, diuerſum eſſe à candore aliorum corporum, quia alia corpora liquida alba reddunt imagines, vt aqua, vinum, ſed lac nequaquam reddit. Ratio accipitur ab Ariſtot. 4. Meteor. & à Plutarcho 6. ſimpoſ. cap. 8. qui ſcribunt, in lacte multum adeſſe terreum, & ideò fieri non poſſe vt ex parte terrea reddantur imagines. Si ſanguis pituitoſus ſit, & hac ratione lac minus fiat, Auicẽnas tria tradit ſigna noſcenda ex ipſo lacte, quamquã pauciſſimum ſit. Primum eſt albedo maxima: ſed miror Auicen. qui in hac re ita determinauit, & ratio eſt, quia ipſemet vbique fatetur, lac eſſe corpus albiſſimum: adhæc pituita minus alba eſt quam Lac, quomodo ergo lac ex miſtione pituitæ, poterit fieri albiſſimum? Si vos miſceatis Gypſo albiſſimo calcem, videbitis albedinem Gypſi remitti, ſic etiam deberet lactis albedo remitti, potius quàm augeri. Secundum ſignum eſt, ſi Lac pituitoſum ſit, poſitum ſupra vnguem, ſtatim defluit, vt neque horam neque momentum teneri poſſit, quia à pituita fit aqueum & fluidum. & ratio bona eſt. Alterum eſt, quod odor & ſapor vergunt ad acetoſitatem. Quod ſi lac Melancholicum ſit, cognoſcetis, quia lac erit terreum & craſſiſſimum, adhæc color erit liuidiuſculus, ſubniger. Sed dicetis, ſi lac ſubnigrum eſt Melancholicum & prauum, cur igitur Ariſtot. 3. de Hiſtor. animal. 21. circa

ſinem, dixit, lac liuidum eſſe melius, quam album: ſimiliter dixit, nutrices quæ ſunt liuidæ eſſe ſaniores, quam nutrices albas? Ego fateor ingenuè me ſępe cogitaſſe, ſi qua ratione poſſem Ariſtotelē defendere, ſed hactenus nihil inueni. Verum vt habetis à Galen. 1. de Tuen. valetud. 9. ab Auicenna, Moſchione & omnibus qui de hac re tractarūt, lac omnium optimum eſt, quod eſt albiſſimum: & ſi nutrices eligendæ ſint, debent eligi quæ viuidum & floridum colorem habeant. Igitur, aut Ariſt. errauit, aut error in ſcriptis eſt.

Prognoſtica.

SIGNVM prognoſticum eſt, quod vbi lac deficit, malū ſæpiſſimè eſt non modo fœtui, ſed etiam nutrici: dixi ſæpiſſimè, quia ſi mulieri Lac deficiat, quia grauida eſt, non eſt ſemper malum. Vbi autem Lac deficit, ſolet in communi eſſe conſuetudine, vt nutrix ſtatim mutetur, quod certe remediū ſaluberrimū ſemper eſt, verumtamē ſępè fit, vt hoc remediū nō poſſit adhiberi, vel non ſit vtile, ideò maximè erit vtile, intelligere, qua ratione Lactis defectus poſſit reſtitui.

Curatio.

IN eo agendo duplices ſunt ſcopi: vnus eſt, vt cauſæ omnes lac diminuentes aboleantur: alter verò eſt, vt ſanguis ad mammas, vbi fit Lac, trahatur. Hi duo ſcopi adimplentur potiſſimum victus ratione, adimplentur etiam pharmacis, itaque primo diligentes eſſe debetis, vt victum nutrici inſtituatis. Et primo, erit Aer temperatus, vel eligendus, vel efficiendus, quod autem aer maximè conferat, teſtis eſt Ariſtot. 3. Hiſtor. animal. 21. & Alb. Mag. 3. de Animal. 9. Qui omnes dixerūt, eſſe Regiones quaſdam, in quibus etiam pecora maximum Lactis prouentum habent, vt dicit Ariſtot. de Epyro, Albertus de Friſia & Holandia. Hoc enim tametſi in primis acceptum eſſe debet paſcuis, paſcua tamen hoc habent propter aerem, vt colligitur clariſſime ex Hippoc. lib. de flatu. *De ſomno* quoque maxima eſt habenda ſolicitudo, quia ſicut vigilia Lac conſumit, ſic ſomnus lac prouocat & facit. Exercitationes moderatæ ſunt adhibendę, immoderatæ fugiendæ, quia corpus colliquant & ſanguinem minuūt. Venus quoque, ſi quid aliud, nutrici inhibenda eſt, quia vel grauida fit, vel ipſi prouocantur menſes, vtrumque enim horum maximè lac cōſumūt. Dicebat Ariſt. loco citato, ſi bruta abſtineant à coitu, diutius lac conſeruāt. Circa *Cibum & potum*, debetis eſſe diligētes, & primò

circa

circa potũ, vt abſtineãt à vino craſſo & generoſo, quia vt habet Ariſto. lib. de ſomno & vigilia cap. quarto, vinum generoſum & nigrũ maximè inimicum eſt nutrici. Debet etiam potus eſſe moderatus, vini pauciferi, albi & tenuis. Neque exiſtimetis, quod putãt vulgo, ex vino videlicet fieri lac, quia hoc eſt falſiſſimum. Si quidem habet Galenus 5. ſimpl. & Ariſto. 4. Meteo. naturam Lactis eſſe aqueam & terream, naturã verò vini aqueã ſolum. Siquid aũt confert potus vini, confert, quia eſt vehiculum ſanguinis ad mammas. Cibus qui conuenit nutrici, vt habet Galenus 5. ſimpl. 21. & Auicẽ. 12. tertij tract. 1. cap. 21. eſt inquã cibus accomodatus nutrici, calidus, & humidus, qui optimos ſuccos gignit. Ideò panis optimè fermentatus cõuenit, panis tàm ex tritico quàm ex farre. Dicet aliquis veſtrũ, an panis fabaceus poſſit cõuenire ad generãdum lac, quia Ariſtoteles loco citato ſcribit, pecora ex vſu fabarum implere vbera: dico in brutis hoc quidem poſſe prodeſſe, quia mammas habent pendulas, inde à fabis facilè inflãtur & attrahitur lac, id autem nequaquam in mulieribus conuenit. Carnes caponum, vituli, oua ſorbilia, carnes omniũ auiũ: carnes autem ſylueſtrium non ita accomodantur, quia nimis exſiccant, & omnia exſiccantia ſunt fugiẽda. Laudat Rhaſis lac caprarũ: lac etiam vaccæ, & ouium maximè conuenit præſertim ſi fiant pultes. Et ſi quid eſt quod faciat vbertatem lactis, eſt puls ex lacte & aliqua farina: exẽpli gratia, ex farina orizæ, aut Seſami, etenim farina huiuſmodi in lacte coquitur, & fit puls, quæ maximè conuenit lactis vbertati. Butyrum maximè commendatur, ſed præſertim vbera cocta omnium animalium & manducata. Et ratio accipitur ab Auer. 5. Collec. 19. de Conferentibus ad membra, quo in loco ſcribit cõparatum eſſe à natura, vt propter ſimilitudinem membra membris languentibus conferãt. Exempli gratia, in ſtomacho languido maximè commendantur ventriculi animalium, & præſertim gallinarũ: in pulmone languente, pulmones. Sic quoque dicũt ſcriptores medici ad mammas ſeu generationem lactis cõuenire eſum mammarũ. Auic. laudat, & ſemina papaueris, ſed notate quod aliàs vos docui, ea quę impenſe refrigerant, nequaquam conuenire, & præſertim ſi ſola adminiſtrentur. Si autem conuenit ſemen papaueris, conuenit vbi propter cauſam calidam defectus lactis eſt. Arabes omnes, & ẽt Aetius, Moſchio, Alb. Mag. laudant capita piſcium ſalitorum, rationem certè me fateor ignorare, tamen putandum eſt hos grauiſſimos autores non temere id dixiſſe, ideò ſi cõueniunt, aliqua proprietate cõuenire poſſunt. Sed eſt quæſtione dignum, an pro lactis generatione conueniat cibis ſalitis vti? Ex vna parte videt̃ quod nõ, quia Gal. & oẽs Græci, item Auicen. iubent, vt mulieres abſtineant à rebus acribus, exſiccantibus & ſalſis, id quod præceptũ etiã fuit Hipp. 1. de morb.

Mulieb. Eſt & ratio quod non conueniant, quia vt videmus ſalem conſumere carnes, ita quoque putandum eſt lac conſumi eſu ſalitorum. Ex parte altera Moſchio, qui quandoque ſalſam aquam adhibet, & Alb. Mag. dicit, eſſe Regionem quandam Bardanuam vocatam, in qua pecora magnam lactis copiam habent, non alia ratione, quam propter paſcua ſalſa: ita vt videatur hac ratione etiam conuenire poſſe vſus ſalſorum. Dicerem ego & conſulerem, ſalem adhibēdum eſſe, vt potius condiantur dapes, quam ſecus, id eſt, vt abſtineant nutrices à frequenti & multo ſalis vſu, & non adhiberem niſi tantummodo cum alijs, quæ temperant ſalſuginem. Et ratio eſt, quia moderatè ſalſa adhibita, præter iucunditatem maiorem, iuuant etiā ad penetrationem ciborum. Sic legimus apud Plutarchum in quęſt. Apollonium Herophili Medici diſcipulum emaciatos homines impinguare ſolitum fuiſſe ſale, id eſt ſalitis cibis, quia ſalita ſi modicè adhibeantur, ſunt veluti vehicula ciborum, aut cunei, quibus alimētum partibus nutriendis affigitur. Atque hæc de victu. Deinceps videndum, quæ ſit cauſa, quæ defectum lactis inducit: quia ſi ſit cauſa natiua, eſt abſtinendum à pharmacis, ne fruſtra laboret Medicus, & nullum eſt conſilium, niſi vt mutetur nutrix. Si verò cauſa ſit aduentitia non naturalis, examinandum eſt quæ ſit cauſa. Quod ſi in cauſa ſit obſtructio vaſorum, conandum eſt omnino deobſtruere. Idcirco purgandum eſt primò moderatè corpus: deinde adhibēda ſunt quæ ſanguinem ad mammas attrahunt, quæ aperiunt. Et notate me dixiſſe, moderatè purgandum eſſe corpus, quia in nullo caſu debet medicus vti valde purgantibus, quia valida medicamenta, vt purgāt corpus, ita quoque ſanguinem colliquant, & imminuunt lac: idcirco nunquam vtendum eſt medicamentis validis. Itaque licebit purgare corpus hunc in modum:

℞. Mellis roſ. ſolut. vnc. iiij. vel v. pro captu mulieris: quod quidem capiat horis quatuor ante cibum. Poſtea erit vtendum ſyrupis, quibus poſſitis deobſtruere: vt

℞. Fol. Fœniculi, ſmirnij, Pulegij ana p. s. ſem. rapæ drach. ij. Fiat decoctio ſecundum artem: deinde

℞. Dictæ decoctionis vnc. iiij. Oximel. ſimp ſyr. de Eupato. ana vnc j. Miſce. Et notandum eſt, quod vbicunque nutrices purgare vultis, ſemper miſceatis cum alijs medicamenta ea, quæ facultatē lactis generatricem augent. Poſtquam humores erunt præparati, erūt expurgandi, & ſufficiet hæc expurgatio: vt

℞. Electuarij lenit. drach. vj. Mel. roſati ſolut. vnc. iij. Decoctio. cordial. q. ſ. Fiat potus. Poſtquam autem apertæ erūt obſtructiones, ſupereſt vt & intrinſecus & extrinſecus adhibeātur, quę poſſunt ſanguinem ad mammas prouocare. Inter cætera Paulus Ægineta lib. 1. ca. 4.

ca.4.commendat,neque immeritò,vt Mammæ ipſę fricentur,vt ipſis etiam apponatur cucurbitula citra ſcarificationē, quia talia auxilia aperiunt vaſa mammarum,& etiam prouocant & deducũt lac ad mammillas.Præter hæc,ſunt alia quæ in vſu habentur medicamēta, vt ſi brodium fiat,de quo capiat nutrix ſex vel octo vncias, & eodē etiam abluat mammas:vt exempli gratia:

℞.Sem.Fœniculi,Porri,Erucæ ana drach.ij.macis drach.j.fol.maluæ p.s.bulliant in brodio parui pulli.Cum hoc brodio abluantur mãmæ,& etiam de hoc ſumat.Sed hic non contemnēda eſt difficultas, an verè conueniant ea quæ dixi,vt fœniculum,apium,macis,& alia quæ numerantur inter generantia lac à Galeno: & ratio dubitationis eſt,quia vt habet quint.ſimp.22.& Ariſt.4. de Generatione animalium,ea quæ prouocant menſtrua,deſtruunt lac:quod autem hęc prouocent Menſtrua,teſtatur Galenus.Eſt etiã autoritas Auerrhois ſeptim.Collecta.capite quart.quo in loco ſcribit,omnia ea quę prouocant vrinam,prouocare ēt menſtrua. Sed apiũ,fęniculum,&c.ꝓuocant vrinam:Ergo & menſtrua, & per conſequēs non cõueniunt, quia deſtruunt lac.Dico, ea,quæ prouocant menſtrua, eſſe duplicia: vel enim vehementiora ſunt,vel mediocria. Si ſunt vehementiora, vt calida & ſicca in tertio gradu, dico quod omnia hæc deſtruunt Lac,quia impenſe exſiccant ſanguinem,& conſequenter lac conſumunt. Si autem accipiantur ea,quæ moderatè calefaciunt & ſiccãt, dico quod hæc non deſtruant lac, ſed promoueant,vt ſunt præſcripta.Ratio eſt,quia quæ ſunt debilia,tametſi modicè aperiãt, tamen modica aperiendi facultas confert ad Lac producendum,quia ſanguinem menſtruum attrahunt ad mammas. Idcirco parua apertio ſufficit,cum attractione mammarum ad deducendum ſanguinem ad mammas. Modica autem apertio aut parum, aut nihil facit ad prouocationem menſtruorum,quia vterus non trahit ſanguinem menſtruum,ſed ſanguis detruditur à facultate expultrice ad vterum. Et tamen vnum eſt aduertendum, quod ſolus Paulus videtur animaduertiſſe,ſcilicet vt hæc medicamenta quæ iuuant,& lac generãt,parcè adhibeantur,propterea quod licet non adeò exſiccent, exſiccant tamen,& ratione exſiccationis, valde inimica ſunt lactis generationi.Atque hic eſt modus prouocandi lac in mulieribus, in quibus obſtructa ſunt vaſa.Quod ſi qua alia ratione lac deficit,tũ diligēter examinandũ eſt,quæ ſit illa cauſa,nam ſi ſit febris ardens, vel peſtifera, vnus eſt ſcopus,vt primo illa febris è medio tollat̃:deinde ſublata febre,ea adhibeãtur,quæ generant lac,& id perducũt ad mãmas. Ego in his caſibus,qui ſæpiſſimè contingunt,vt nutrices egeãt lacte,vtor poſt ſublatã febrim brodijs caponũ,in quibus coquo ſemen raparũ, & ſemen porri,& præter hoc brodium,vtor hac confectione: vt

℞.Nu-

℞.Nucleorum pini, Amygd.dulciũ, ana vnc.j.ſem.petroſelini, fœniculi, raparum ana drach.j. Pulueris Vermium terræ vino abluti drach.ij.ſacchari quantum ſufficit. Fiant Rotulæ. Et notate omnes ferè Medicos commendare vermes terræ, & Græcos & Arabes, eò quod ſit medicamentum experientia cognitum ad generãdum Lac. Exhibẽdum ſummo mane ad quantitatem vnius aut alterius drachmæ,& poſt potetur vinum mediocre, vel brodium prædictum. Sic etiam in his caſibus maximè conueniunt Balnea, adminiſtrata ipſis mammis, quæ fiunt ex cytiſo,malua,lactuca,vel in brodijs coctis,vel in vino modico,vel in aqua ſalſa,modo non ſit valde ſalſa. Quia,vt eſt ſententia Moſchionis,aqua ſi non ſit valde ſalſa, aperit citra exſiccationem,ideò ipſe incoquit mollientia,vt eſt malua,cytiſus. Si aliqua intemperies in cauſa ſit,vt in corpore Lac non fiat, eſt primò vigilandum,vt ea intemperies tollatur:deinde ſtudendum eſt,vt sãguis ad mammas trahatur,vt Lac gignatur. Tollitur intemperies per contraria,vt ſi intemperies calida fuerit,conueniunt brodia frequẽter exhibita,in quibus Lactuca,Acetoſa,Endiuia coquantur:ſimiliter Lactuca ſaccharo condita,& tandem omnia illa, quæ intemperiẽ calidam corrigunt. Conueniunt etiam Balnea aquę dulcis,& ea quę mammis impoſita,intemperiem ipſam corrigunt. Quod dixi de intemperie calida,idemquoque dicendum eſt de frigida, vt ſcilicet per ea tollatur, quæ calefaciunt. Adhibenda intrinſecus & extrinſecus, quæ calida ſunt,& ſanguinem ad mammas trahunt, vt eſt decoctum ex Aniſo,fœniculo,ſemine Rapæ & Erucæ: hæc omnia conueniunt in intẽperie frigida,& maximè lac ad mãmas trahere poſſunt. Quod ſi præter intemperiem, cauſa defectus lactis fuerit vitium ſanguinis, omni ſtudio innitendum eſt, vt ſanguinis vitium remoueatur, quo facto adminiſtranda ſunt ea,quæ ſanguinem ad mammas trahunt. Et vt exemplum habeatis,ſi cognoſcatis ſanguinem bilioſum eſſe, primum inſtituta victus ratione lenietis aluum hoc modo:

℞.Floris Caſſię vnc.j.elec.de ſebeſten,ſine ſcammonio drach.iij. Miſce cum ſaccharo quantum ſufficit, fiat bolus, & capiat hora vna ante cibum. Lenita aluo humores ſunt præparandi hunc in modum.

℞.Folio.maluæ,lactucæ ana.m.j hordei p.s.ſemin.cucum. drach. iij.Fiat decoctum ſecundum artem:deinde

℞.Decoction.vnc.iiij.ſyr.de endiuia,de ſuc.boragi.ana vnc.j miſce.Sic præparabitis humores ſex, aut ſeptem diebus nulla ſectione venæ habita ratione,quia nunquam in defectu lactis curando, mittendus eſt ſanguis. Poſtquam humores erunt præparati, deinde purgandi erunt,non quidem medicamentis validioribus, quæ ſemper nocent,ſed mitioribus,quemadmodum.

℞.Rha-

℞. Rhabar. infuſi & expreſſi ſecundum artem ſcrup. iiij. ſyr. roſati ſoluti. mannæ electæ ana vnc. j. s. decoction. cordial. q. ſ. Miſce & fiat potio: capiatur hora conſueta. Poſtquam ita purgatum fuerit corpus, deinde ſatagendum eſt, vt Lac ad mammas trahatur: hoc fit tũ brodijs quibuſdam intra & extra adminiſtratis: tùm inũctionibus. brodium autem tale erit: vt

℞. Cicerum rubro. p. j. ſemi. aniſi vnc. s. lactu. citrulli, cucumeris ana drach. ij. bulliant in brodio: deinde

℞. Dicti brodij vnc. vij. vel viij. Ego vtor & cum ſucceſſu, brodio ſimplici, cum ſucco ſem. melonum & ſem. citrulli. Brodio prædicto poteritis continuo mammas fouere cum ſpongijs, nam illo fotu aperiuntur cauernæ mammarum, & trahitur ſanguis ad ipſas. Si ſanguis fuerit pituitoſus, eadem ratione erit conandum, vt primum aluus leniatur hoc modo: vt

℞. Specierum Hierę drach. j. Diacatho. electua. lenitiui ana vnc. s. Miſce cum ſaccharo fiat bolus. Lenita aluo, ſic deinde præparantur humores:

℞. Sem. aniſi vnc. s. erucę, porri, rapę ana drach. j. s. bulliãt in aqua communi: &

℞. Dictę decoctionis vnc. iiij. mellis roſati ſimpl. ſyr. de beton. an. vnc. j. miſce. Poſtquam humores fuerint præparati, purgabuntur leui medicamento, quale eſt iſtud:

℞. Mellis roſati ſolut. vnc. iij. Diacatholi. drach. vj. decoct. cordial. q. ſ. Fiat potus, & capiatur hora ſolita. Poſtquam expurgati fuerint humores, ſimiliter erit prouidendum aliquibus decoctis, aut alijs rebus extrinſecis, vt ſanguis prouocetur ad mammas. Hæc confectio probatur in affectibus pituitoſis: vt

℞. Seſami vnc. j. amygd. nucleo. pini an. drach. vj. ſem. rapæ, erucę an. drach. j. s. Contundantur & cum melle optimo deſpumato, fiat mixtura. Huius mixturæ capiat drach. j. vel alteram duabus horis cùm ante prandium, tum ante cœnam. Deinde ſuperpotetur vinum album, vel brodium: & hoc experiemni Lac ipſum maximè prouocare. Vtor quoque mentha in lacte decocta & mammis ipſis in formam emplaſtri apposita. Sed aduertendum eſt, quod dixit Galenus, ne in hoc caſu decipiamini, ne ſcilicet videntes pituitam redundare, adhibeatis remedia calida & ſicca, quia, vt monet Galenus, in omni caſu hæc ſunt vitanda, quia vt exſiccant humores, ita & ſanguinem & Lac conſumunt. Hæc eſt ratio vniuerſa, qua poteritis vti, vbi Lac deficit, ad ipſum prouocandum.

De lactis abundantia. Cap. II.

SEQVITVR aliud vitium non contemnendum, & eſt lactis abundãtia: nã vt lactis defectus mirificè incommodat, ita dicebat Auicenna, Lac vbi ſuperfluũ eſt, valde nocet & ægritudines facit. Vitium hoc apud Dioſcoridem lib.2.cap.212. vocatur σπαργάνωσις, ſicut & mammæ, quæ hoc vitio laborant, ab eodẽ dicuntur σπαργάνωντες. Sunt qui credãt mammas à lacte valde diſtentas à Plinio lib. 31.cap.6. vocatas eſſe mammas ſororiẽtes: Sed placet mihi, vt placuit Cornario doctiſſimo, vt ſignificent ibi ingentes mammas. ait.n. Feſtus ſororias mammas dici puellarum, cum primum tumeſcunt. Σπαργάνωσις, ſeu lactis abundantia eſt vitium, quod quidem nõ modo lædit infantes, verùm etiam & mulieres & mammas. Quod lædat nutrices, clarum eſt, quia ex multitudine Lactis valde diſtenduntur mammæ, & interdum non modo dolent, verùm etiam inflãmantur. Id quod etiam Serenus Medicus antiquiſſimus annotauit, cùm ſcribit, vbera ob nimiam lactis copiam, ſibi ipſis valde nocere. Quod autem hæc copia lactis pueris obſit, habetis locupletiſſimum Ariſtot. teſtimonium 7. de Hiſtor. animalium in fine, vbi ſcribit, pueros ſæpè conuulſiones pati ob nimiam lactis boni, & pinguis copiam: Quod Rabi Moyſes nono Aphoriſm. in fine, miratur non obſeruatum fuiſſe à Galeno. eſt & hic locus tactus à Lucretio in primo de natura, vbi ſcribit, lac merum ſæpè etiam teneras capellas dementare. Sed dicetis, qua ratione fit vt lac bonum & pingue, poſſit propter multitudinem puero nocere. Duæ cauſæ concurrunt, vt offendantur pueri: vna eſt, quia, vbi lac pingue, iucũdum & copioſum eſt, magno impetu trahitur à puero, vnde fit vt facilè corpora tenera repleantur, repleta deinde conuellantur. Alia cauſa eſt, quia nerui puerorum debiles ſunt & infirmi, vnde à magna illa lactis vi facilè percellũtur: itaque non eſt dubitandum verum eſſe quod ſcribit Ariſtoteles, ex lactis videlicet boni abundantia ſæpè affici pueros maximè. Sed dicetis. Cùm lac & ſemen ferè ſint ſoboles eiuſdem molis, ſcilicet ſanguinis, cumque ſemen, vt lac etiam, ob nimiam copiam noceat, vellemus ſcire, an eadem ratione lac copioſum, & ſemen copioſum noceant. Dico diuerſa ratione id fieri, quia Lac præ ſua copia detẽtum in mammillis, craſſeſcit, craſſefactum corrumpitur, corruptum exulcerat & morbos varios (vt dicit Auicẽna) parit. At ſemen, quanquã ſua copia noceat, alia tamen ratione, quia vt docet Galenus 6. de Locis Affec.5. retentum ſemen, non modò corrumpitur, verum etiam inimicam & venenatam qualitatem contrahit. Dico hæc ex ſenten-

tia

tia Galeni, quoniam ſum alterius opinionis, ſcilicet, nequaquam fieri, vt poſſit ſemen adeò venenoſum euadere. Nam ſcimus traditum eſſe à veteribus medicis, ab Hippocrate, & alijs, vt docet Plutarchus lib. de tu. ſanit. tria maximè conducere ad ſanitatem tuendam, ſcilicet exercitationem corporis, moderantiam in cibo atque potu, nec non etiam conſeruationem ſeminis. Quod ſanè non præcepiſſent veteres Medici, ſi potuiſſet ſemen retentum tot mala facere. Sed aliàs de his copioſius. Igitur redundantia lactis eſt vitium, quod quidem mulieribus proprium eſt. Dico proprium mulieribus, quia licet Auicenna videatur ſentire, etiam in viros hoc vitium cadere, tamẽ proprium eſt ipſis mulieribus, & præſertim quando pepererunt, & quando menſtrua ſunt ſuppreſſa, quo tempore interdum vbera pręlactis copia adeò diſtenduntur, vt non poſſint lac ſuſtinere, & incredibilia tormenta patiantur. Dicit Ariſt. 7. Hiſtor. animalium. cap. 11. interdum adeò creſcere lac poſt partum, vt non tantum per papillas, verum etiam per tota vbera, & alas defluat. Itaque ſi lac ſpontè diffluat præ copia, ſymptoma eſt in genere excretorum immodicè fluentiũ. Si verò lac non fluat, ſed retineatur, eſt cauſa morbi in magnitudine ſcilicet humorum, inflammationum, & aliorum malorum.

Cauſæ.

ABundantia lactis cauſa nulla eſt alia, quàm copia ſanguinis: fit verò ſanguinis copia in mammis, aut quia in toto corpore copioſus gignitur, aut quia non demandatur ſanguis à natura, quo deberet mitti. Cur verò ſãguis copioſus gignatur, nulla eſt potior ratio, quàm copia ciborum & potuum, præſertim eorum, qui calidi ſunt & humidi, & qui optimum ſuccum habent. Adhæc copia ſanguinis naſcitur ex multo otio, ex balneis, & tandem ex omnibus ijs, quæ ſanguinem multiplicare poſſunt. Sunt præter hæc aliæ cauſæ ſanguinis abundãtiæ, & inter alias ſunt herbæ quædam, quas dicit Albertus comeſtas copioſum lac generare. Sunt etiam quædam naturales proprietates, ꝓpter quas ſicut in brutis, ita etiam in humano genere fit lactis abundantia, vt dicit Hippocrates, lactis inopiam interdum ex hac eadem proprietate oriri.

Signa.

SIGNA lactis abundantiæ per ſe manifeſta ſunt, & viſu & relatu mulierum ſatis apertè cognoſcuntur.

Prognoſtica.

PRognostica ſunt,quod ſi lac abundet,& ſpontè eſfluat,nihil mali portendit:ſi verò lactis copia retineatur,multa mala minatur,& præſertim tumores,inflammationes,& vt ait Aetius,vlcera praua.Habetis apud Hippoc.1.Epid.2. exemplum illius mulieris,quæ vbi lactabat,ſemper vlceribus plena erat, quod potiſſimum tribuēdum eſt ipſius lactis copiæ,ob quam corrumpebatur.

Curatio.

CVm itaque non pauca ſint mala,quæ propter lactis naſcuntur abundantiam ſtudendum eſt omnino,vt tempeſtiuè hiſce malis occurratis: pro quo duo ſunt ſcopi. Vnus eſt,vt id Lac quod excedit,diſſipetur,exſiccetur. Alter,vt luxuries naturæ in gignendo lacte cōpeſcatur. Primus ſcopus adimpletur medicamentis exſiccantibus, & diſcutientibus.Secundus ijs,quæ impetum ſanguinis ad mammas repellunt,vel alio deflectunt:hi ſunt ſcopi Medicis inſtrumentis adimplendi. Et primò Diæta;in qua ante alia eligendus venit Aer frigidus & ſiccus,aut potius calidus & ſiccus. Sic enim experimento comprobatur, Aeſtate & Autumno lac minus abundare: ſic etiam cognitum eſt Æthiopas lactationē citius finire. Vigiliæ conueniunt potius quàm ſomnus.Corpus valde exercendum, currendum & fricandum,& omnibus laboribus conterendum. Inedia omnis vtilis & euacuatio,modò tamen prudenter efficiatur. Potus exiguus eſſe debet,quantum fieri poteſt; Aqua ſit potus,vel ſimplex cocta tantùm,vel cui incoctum ſit ſemen Rutæ, aut agni caſti, quæ & Lac & ſemen conſumere putantur.poſca etiam conuenit pro potu,qua ſcimus veteres interdum pro potu vſos fuiſſe. Cibi ſimiliter pauci & qui vel pauciſſimum,vel nullum exhibent alimentum, vt panis furfuraceus,panis ex Zea,ex Melga,quem intellexiſtis Alb.dixiſſe Lac in brutis minuere:Herbæ omnes conueniunt:piſces, carnes auium ſiccæ & aridæ conueniunt,& intinctus ex Aceto,Cumino,Croco. Nam mulieres noſtrates doctæ longa quadam experientia, vbi volunt Lac exſiccare,appendunt ſibi Crocum,aut Cuminum, quæ licet id facere exiſtimentur propria quadam virtute, tamen efficiunt etiam quia exſiccant.Et Cuminum à natura hac facultate donatum eſt,vt à ſeſe ſanguinem repellat, propter quod legimus apud Pliniū lib. 26. cap. 14. veteres vſos eſſe Cumino ad conciliaudum vultus pallo-

pallorem. Quod ad aliud ſpectat medicum inſtrumentum chirurgiā, hoc etiam in huiuſmodi curatione accomodatiſſimum eſt, quia ſi Lactis copia fit ob ſanguinis redundantiam, proculdubio miſſo ſanguine, minuitur generatio Lactis: Et ego in multis mulieribus, quæ maximè luxuriant in gignendo lacte, nullum magis præſentaneum remedium inueni, quàm crebro ſanguinem mittere. Eſt locus aptiſſimus miſſioni ſanguinis, vena communis, per quam plenitudo exinanitur, poſt quam ſectio ſaphenæ eſt vtilis, non ſolùm quia ſanguinē euacuat, verùm etiam quia prouocat menſes, quibus prouocatis deflectitur curſus ſanguinis à mammis ad vterum, idem quoque præſtant Cucurbitulæ ſcarificatæ, & non ſacrificatæ appoſitæ cruribus, & coxis. De tertio inſtrumento, videlicet Pharmacia, id ſtatuo, medicamenta euacuantia ſeu purgantia, aut nullum, aut exiguum adferre adiumentum: ratio eſt, quia hoc, quidquid eſt mali, ortum ducit à ſanguinis redundantia. Purgatio quidem malos humores tollit, ſed ſanguinis copiam minimè minuit, aut ſi minuit, id facit corporis maximo detrimento. Propterea potius conueniunt ea medicamenta, quæ exſiccant, vel quadam vi propria dicuntur lac ipſum cōſumere. Vtor ego intrinſecus huiuſmodi decocto: vt

℞. Sem. Cymini ſcrup. j. agni caſti ſcrup. ij. Granorū melgę drach. j. miſce, contundātur & in brodio bulliant. Huius brodij mane & veſperi potentur hora vna aut altera ante cibum, vnc. vij. vel viij. Vtor etiam medicamento quodam, quod ab Arabibus commēdatum eſt, factum ex lacte, Croco & Muria. exempli gratia.

℞. Lactis vaccini vnc. iij. muriæ vnc. j. Croci ſubtil. puluer. ſcrup. j. miſce, & ſummo mane potentur. Intrinſecus medicamenta frigida minimè conueniunt, præſertim ſi immodicè refrigerent, quia vt, & Auerrhoes dicit prudenter, cauendum eſt, ne dum mala tollere cupimus, etiam calorem natiuum euertamus. Extrinſecus ſimiliter cōueniunt multa remedia, fomentationes, ablutiones fumi, ſeu ſuffumigationes, & inunctiones: Serenus medicus laudauit acetum acerrimum, quod quidem conuenit ſuffumigatum; nam accipiuntur lateres igniti, ſuper quos ſpargitur acetum, & mammis ſupponuntur, vt fumum recipiant. Similiter ſi abluamus aceto, nec tantum acetum, verùm etiam fex aceti maximè prodeſt, ſi in forma emplaſtri ſuperponatur mammis. Hoc enim remedium præterquam quod commēdatur à Medicis antiquis, à me etiam vſu efficaciſſimum, probatum eſt. Si mammæ præ lactis copia inflammentur, aut doleant, modus curandi erit, vt à principio adhibeantur illa, quæ à virtute frigorifica repellunt & inflammationem ſedant: vt ſi folia lactucæ, ſemperuiui, nympheæ, papaueris ponantur ſuper mammas, & frequenter mutentur: aut etiam ſi nymphea, aut ſemperuiuum incoquantur lacti,

& ad formam emplaſtri redacta, mammis applicentur. Auicenna cō mendauit cancros fluuiatiles exſiccatos & aceto maceratos, quos tametſi dicat proprietate conuenire, conueniunt tamen & vi, & facultate exſiccatoria. Sed quando non adeſt dolor, aut eſt mitiſſimus, ſedato dolore & inflammatione, conueniunt ea medicamēta, quę magis exſiccare & diſſipare poſſunt. Hoc medicamentum, ſeu emplaſtrum erit accomodatiſſimum.

℞. Far. lentis, lupinorum ana lib. s. ſem. cymini, rutæ ſubtil. puluериſ. ana drach. ij. aceti acerrimi q. ſ. Fiat emplaſtrum. Theodorus Priſcianus Medicus antiquiſſimus, & grauiſſimus, commendauit in his caſibus alumen ſciſſum, coriandrum: addit Aetius & Pſylium. Sed hoc loco duo ſunt vobis animaduertenda: vnum eſt, ſæpè mulieres alioqui benè valentes, nec etiam multo lacte abundantes requirere, vt lac ipſis deſiccetur, eò quod ob laſciuiam velint lactationis moleſtias euitare, quo in caſu cogemini interdum inuiti huiuſmodi mulieribus inſeruire, propterea neceſſarium erit, vt habeatis parata aliquot medicamenta, quæ hoc facere poſſunt citra detrimentum corporis. Dixi vobis Cyminum & Crocum ſi appendatur collo, hoc efficere: idem quoque ſemen Agni caſti præſtat, propter quod in primis debetis huiuſmodi medicamenta experiri, vnà cum inedia. Quod ſi vobis non ſuccedat optata conſequi, habetis aliquot remedia à veteribus, & recentioribus comprobata. Et ego ſoleo vti hoc brodio extrinſecus:

℞. Sem. pſyllij, agni caſti ana drach. ij. Cumini drach. j. s. Aluminis ſciſſi ſcrup. ij. brodij lib. j. bulliant ad conſumptionem quartę partis, ſemper miſcendo cum ſpatula. Deinde cum ſpongijs abluantur mā-mæ, nec ſolùm confert abluere, imò maximè hoc præſentaneum eſt, ſpongias hoc brodio imbibitas ſuper mammas detinere, quæ etiam ſpongiæ aceto acerrimo imbutæ, & detentæ ſuper mammas, mirificè proſunt. Et vobis volo præparare medicamentum, quo ſtatim diſſipabitis Lac, & nihil aliud eſt, niſi vt capiantur ſpongiæ recentes, & acetum cui incoctum ſit Cuminum, deinde madefacietis ſpōgias iſtas in aceto, & detineatis arctè ligatas ſuper mā mas, videbitis vna nocte ſtatim Lac diſſipari, modo tamen per biduum, aut triduum victus ſaltem tenuiſſimus ſeruetur. Aduertendum vnum eſt, quod vbi hæc medicamenta adminiſtrantur, aut alia, ſi non ſuccedat Lac ſtatim diſſipari, debetis curare, vt per longa ſpatia Lac exugatur è mā-mis. Dico per longa ſpatia, quia ſi frequenter exſugantur mammę, nihil profuerit medicamentum, quia quātum per medicamentū exſiccatur, tantundem per exſuctionem attrahetur, quod ſi etiā nihil exſugeretur, periculum eſſet interdū ne Lac ipſum corruptū euaderet. Confert etiam ad hoc vnguentum diapopuleon, cum cumino illitū

ipſis

ipſis mammis,vnde poteſtis intelligere,Medicos interdum neceſſariò cogi,vt Lac ipſum conſumant & minuāt. Vnde miratus ſum Cornarium virum alioqui doctiſſimum, qui in 7. Commen. (ni fallor) cap.5.vt ſuo ſpiritu loca quædam Galeni immutaret,dicebat,Medicos nunquam Lac minuere. Alterum hoc in loco aduertendum eſt, an vbi mammæ dolent,ſit exugendum Lac. Etenim ex vna parte eſt Aetius,qui clarè præcepit,nequaquam exugendum eſſe,quia quantò magis exſugetur,tantò fit maior lactis & ſanguinis attractio,& cōſequenter augetur dolor & inflammatio. Ex altera parte ſunt Medici multi recentiores,qui ſcribunt omnino per interualla dolentibus Mammis lac eſſe exſugendum,adducti hac ratione,quod ſcilicet dolor ſpontè trahat ſanguinem,& Lac multiplicetur: vnde niſi minuatur,periculum imminet ne vſque adeò creſcat Lac,vt malum augeatur. Vos autem,vt ex iſtis difficultatibus voſmetipſos liberare poſſitis,debetis primò attendere,an mulier,quæ abundat lacte,ſit aſſueta lactare,an inſueta. Si ſit inſueta,omnino dolentibus mammis eſt abſtinendum ab exſuctione,& ratio eſt,quia præter dolorem mammarum,additur & alter,qui neceſſariò fit inaſſuetis. Quod ſi mulier ſit aſſueta lactare,debetis iterum conſiderare,an copia lactis ſit moderata,ita vt excedat moderatè,aut ſi excedat immoderatè. Nam ſi moderatus ſit exceſſus,ita vt extendantur quidem mammæ,ſed nō immodicè,abſtinendum eſt ab exſuctione, & vtendum eſt ſolis medicamentis,quia ſperandum eſt ſolis medicamentis eam extenſionem poſſe curari. Quod ſi immodica ſit illa extenſio, tum proculdubio etiam ſi doleant mammæ, aliquantiſper etiam exſugendum eſt Lac. Et quia ſolet fieri exſuctio duobus modis, vel inſtrumento quodam ad id fabricato à mulieribus,vel à paruulis, aut mulieribus. Probo ego,vt non hoc inſtrumento fiat exſuctio, ſed potius à muliere cordata,vt prudenter & leuiter exſugatur,ita vt etiam dolorem non augeat. Atque hæc de vitijs in quantitate.

De mutatione lactis ſecundum qualitatem. Cap. III.

SEQVITVR vt de lactis mutatione ſecundum qualitatem tractemus,quod vt facilius conſequi poſſitis, ad memoriam ſunt vobis reuocandæ lactis optimi conditiones: quæ, vt docuit Galenus 1. de Tuenda Valetud. & Paulus, omnes ſummatim quatuor ſunt. Vna eſt dulcedo,alia eſt candor,tertia odor,quarta & poſtrema media quædā conſiſtentia inter fluidum & craſſum. Quare, vbi Lac his qualitatibus priuatum eſt,neceſſariò vitioſum fit:nam ſiue fiat acre, aut acidū,aut amarum:ſiue fiat craſſius,aut fluidius: ſiue malū odo-

rem

rem ſuſcipiat,ſiue etiam nigrum, aut rubrum euadat, proculdubio lac à ſua integritate deficit. Vnde, quod antea dixi, facilè patere poteſt Ariſtotelem erraſſe, qui Lac liuidum præ cæteris commendare viſus eſt. Primum de mutatione lactis ſecundum odorem, ſaporem & colorem, tractabo breuiter. lõgior autem nobis erit ſermo de mutatione ſecundum craſſitiem. Neque dicat aliquis veſtrum, huiuſmodi lactis mutationem non eſſe inter mulieres affectus, eoquòd mulieres ipſæ nequaquam videntur lædi, quia licèt corpora ipſarũ mulierum non lædantur, tamen læditur optima nutritio infantis: nam vt dicebat Aetius & prudenter, infantes vitioſo ſanguine nutriti, ſępè veniunt in extremam perniciem. Sunt iſti affectus ſymptomata in genere mutatorum excrementorum, quia excrementum illud vtile, lac ſcilicet, non eſt tale, quale eſſe deberet.

Cauſæ.

SVNT cauſæ ſymptomatum aliæ internæ, aliæ externæ. Internæ naturales ſunt omnes intemperies, à natura datæ, & præſertim intemperies Iecoris, calida, & ſicca, nec immeritò. quia cum lac gignatur ex ſanguine, in Iecore autem fiat ſanguis, proculdubio cùm temperies Iecoris, à qua naſcitur facultas ſanguifica, eſt vitiata, neceſſariò vitiatur ſanguis, & conſequenter Lac efficitur vitiatum. Itaque Hippocr. 4. de Morbis dicebat, Lac fieri impurum tùm ex mala corporis nutricis temperatura, bilioſa, melancholica, pituitoſa, ſanguinea: tùm ex prauis cibis, quo deinde Lacte nutritos pueros Veſicæ lapide tentari. Cauſæ aduentitiæ internæ ſunt pariter intemperies Iecoris, ac Apoſtemata Mammarum: & tandem omnes illæ, quę ſanguinem vitiare natæ ſunt, vt ſunt animi omnes vehementes motus, nimiæ corporis exercitationes, nimia libido, potus aquarum prauarum: Cibi praui, vt ſunt, Carnes putridæ, ſalitæ, porrum, allium, cœpe: Aromata etiam ſi nimis adhibeantur, vitiare lac ſolent: ſed præſertim lac vitiant Cibi praui, vt dixi, herbæ prauæ. Scribit Galenus lib. 3. de Alim. facult. 15. hiſtoriam illam de infante, qui cum mutaſſet prioremnutricem, & alteram veſcentem malis herbis ſuxiſſet, totus prauis vlceribus repletus eſt.

Signa

Signa.

COGNOSCVNTVR hæc vitia tribus, ipſo lacte, infante, & Nutrice. Indicia quæ capiuntur à Lacte, vt docuit Aetius lib. 16. cap. 36. ſumuntur, vel à viſu, vel ab odoratu, vel a guſtu. A viſu capiuntur indicia hoc modo; Lintea candidiſſima immergantur lacti, & ſiccentur in vmbra, poſtquam ſiccata ſunt, referũt colorem lactis, qualem habet Si lac ſit bilioſum, videbitis lintea illa flaueſcere: ſi ſit melancholicum, nigreſcere: ſi pituitoſum, videbitis maculari veluti ſanie illa linea. Ex odore comparantur ſigna, ſi lac calidum naribus opponatur, vbi namque vitiatum erit, ſtatim aliquem odorem prauũ, aut virus percipietis. Ex guſtu ſimiliter habentur indicia, quia ſentietis lac amareſcere, vel acidum ſaporem habere, vel aliquem aliũ diuerſum à dulci. Porrò ex Infante cognoſcuntur vitia Lactis: ſiquidem vbi videritis infantem vberrimè ſugere, nequaquam tamen quidquam proficere, ſed emaciari, carnes flaccidas habere, plorare multum, parum dormire, vbi inquam videbitis hæc, argumenta erũt vobis Infantem vitioſo lacte nutriri. Ex muliere denique ſigna habentur quia vbi videbitis mulierem, vel pituitoſam, vel melancholicam, vel bilioſam, ebrioſam, libidinoſam, iracundam, ſtatim intelligere poteritis, fieri non poſſe, quin lac eius ſit vitiatum.

Curatio.

CVRATIO horum vitiorum tota poſita eſt in ſanguinis correctione, & in ſanguinis optimi generatione. Sanguis potiſſimum emendatur, & bonus euadit ex optimo victu: vt iure dictum ſit ab Aetio, vitia lactis ferè ſolo victu curari debere. Vnde ante cætera ſtudere debetis, vt à muliere auferantur omnes vehemẽtiores animi motus, omnes paſſiones, nimiæ corporis exercitationes, à Venere erit arcenda omnino: aluus lubrica eſt ſeruanda, quia fæces ſi nimiũ detinentur, vapores emittunt, & lac contaminant. Vinum bibendum eſt, neque admodum debile, neque etiam generoſum, ſed odoratum. Sic Paulus libr. 1. cap. 4. & Aetius loco citato, fœtorem lactis maximè omnium à vino moderato emendari dicebant. Abſtinẽdum eſt ab omnibus cibis acribus, ſalitis, mali ſucci, ab omni genere calidorum eduliorum. Optimo pane vtendum, optimis carnibus, & prę cæteris curandum eſt, vt fiat in muliere optima coctio, quia ſi cibus male coquatur, vix fieri poteſt, quin Lac omnino vitiatum gignatur.

Poſt victum inſtitutum, videndum quæ ſint intemperies, atque illæ corrigendæ ſunt ſuis contrarijs, tùm medicamentis internis, tùm externis. Si pituitoſa fuerit Mulier, atque intemperies frigida & humida, iam ſcitis, quibus debeatis medicamentis vti, quia docui vos, quid agendum in vnaquaque intemperie, vt ſcilicet per accommodata remedia tollatur. Sed dicetis, num ſemper conueniant hoc in caſu medicamenta purgantia? Dico, ſi humores praui præter intemperiem, lac ipſum vitiant, omnino purgandos eſſe per medicamenta accommodata, ſed parcè. Si verò humores vitiati in corpore nõ fuerint multi, abſtinendũ eſt à purgatione, hoc eſt quod dicebat Aetius, recuſandas eſſe purgationes, præſertim vbi mulieres, dum lactant, eo vitio laborant. Ratio cur purgantia non conueniant eſt, quia medicamenta quæ purgant, auocant ſanguinis impetum à Mammis, & conſequenter lactis generationem non paruum minuunt.

De lactis fluiditate. Cap. IIII.

QVOD ſi Lac fluidius ſit quàm conueniat, proculdubio non parum infantes offenduntur.

Cauſæ.

ET huius affectus nulla eſt ferè alia cauſa, quàm intemperies humida, & frigida, cuius cauſa ſanguis efficitur ichoroſus, & ſubtilis, & ex ſanguine ichoroſo neceſſariò fit Lac aqueum, & fluidum valde.

Signa.

COGNOSCITVR lactis fluiditas (vt docet Aetius) tribus, vno, ſi lac ipſum ſuper vnguem ponatur, vbi namque ſtatim diffluet, colligendũ eſt lac eſſe aquoſum & fluidum nimis. Vbi conſiſtit & manet, colligendũ eſt fluiditate carere. Alterum, quo intelligitur lactis fluiditas eſt. Si pilum immergatis lacti, deinde attollatis, ſi lac fluidum eſt, ſtatim à pilo excurrit, ſi ſit mediocre, videbitis pilo adhærere. Tertium eſt coagulatio: curatur enim, vt lac per coagulum craſſeſcat, deinde exprimenda pars caſeoſa & ſeroſa. Si pars ſeroſa multa ſit, & caſeóſa pauca, proculdubio ſignum eſt lac eſſe nimis fluidum: poteſtis addere, & aliud ſignum ex infantibus, quando plurimum mingunt, & lintea valde madefaciunt, quod non aliunde proficiſcitur, quàm ex nimia lactis aquoſitate.

Curatio.

VBI igitur occurrit vobis huiuſmodi lactis vitium, corrigendum, & ſtatim recurrendum ad victum inſtituẽdum. Inſtituatis autem victum eum, qui poteſt calefacere & incraſſare. Vnde dicebat Moſchio eas, quarũ lac aquoſum eſt, debere vinum potare, ſolidum cibũ accipere, oua frixa, carnes aſſas, ſuillas, bubulas pultes duras, pedes, & cerebella vitulorum, hædorum, agnorum, & tandem quidquid lac incraſſare poteſt, vt ſunt laganorum omnium genus, & paſtitiorum. Præter victum, corrigenda eſt intemperies frigida, & humida, calefacientibus, cùm intrinſecus, tum etiam extrinſecus.

De grumefactione, & caſeatione lactis. Cap. V.

QVOD ſi lac ſit craſſius quàm conueniat, innumera naſcuntur mala, non modò ipſis infantibus, verùm etiã ipſis mulieribus; propterea hæc tractatio magis expoſtulat diligentiam veſtram: vbi namque lac craſſius fit quàm conueniat, duobus modis hoc fit, vel quia omnes lactis partes craſſeſcunt, ſcilicet caſeoſa, butyroſa & ſeroſa: vel ſolummodo duæ partes, ſcilicet caſeoſa, & butyroſa, ſeroſa nequaquam. Vbi primo modo lac craſſeſcit, dicitur hic affectus à Paulo θρόμβωσι: Latinis Grumefactio: Arabes appellant congelationem. Vbi verò ſecundo modo fit craſſius, dicitur hæc affectio à Græcis τύρωσις: Latini appellãt caſeationem & Arabes. Sed notate, non defuiſſe antiquos, qui huiuſmodi duos affectus exiſtimarunt vnum, & eundem eſſe, quod tamen falſum eſt. Dubitare poſſit aliquis, an in τρόμβωσι, ſeu in congelatione verè pars ſeroſa poſſit craſſeſcere: & ratio dubitationis eſt, quia vbi videmus ſanguinem extra vaſa grumeſcere, aut congelari, videmus partem ſeroſam ſeparari, ita vt nõ appareat ipſa craſſefieri. Dico dupliciter, vno modo quod Grumefactio lactis, aut ſanguinis in corpore, nequaquam aſſimilatur congelationi ſanguinis extra vaſa: & ratio eſt, quia ſanguis extra vaſa, priuatur, & ſpiritibus, & calore: in corpore viuente, qualiſcunque fiat congelatio, nunquam materia congelabilis poteſt priuari ex toto calore, & ſpiritu, vt hinc pateat, non eſſe veram ſimilitudinem. Altero modo poteſt reſponderi, quod tametſi pars ſeroſa in ſanguine extra vaſa non craſſeſcat, eo modo quo craſſeſcit altera ſubſtantia, tamen & illa aliquantiſper craſſior euadit. Et cognoſcetis hoc, ſi conferatis vrinam mox mictam ſero illi, quod ſeparatum eſt à ſanguine, ſiqui-

dem proculdubio videbitis ſerum illud ſanguinis craſſius eſſe, quàm ſit vrina, cùm tamen ſit vna eademque ſubſtantia. Qui affectus ſint præter naturam lactis, grumefactio, & Caſeatio, conatus eſt Altimarus explicare, dicẽs, hoſce eſſe morbos in magnitudine, & numero. Sed cum hic nihil ſit præter naturam, quod adeſſe non debeat, non poſſumus iure fateri morbum eſſe in numero; quemadmodum etiã non ſemper lac grumefactum magnitudinem auget. Vnde non video cur cogamur aſſerere eſſe morbum in magnitudine: ſed hoc perpetuum eſt, eſſe excrementa mutata, quia ſiue Lac congeletur, ſiue grumeſcat, ſemper mutatum eſt hoc excrementum vtile. Vnde magis æquum videtur appellari ſymptomata in genere excremẽtorum mutatorum, quàm morbos, aut magnitudinis, aut numeri. Morbi, à quibus dependent hæc ſymptomata, ſunt, vel intemperies Mammarum, vel ipſius etiam lactis: quæ intemperies fouetur, & quaſi perficitur modo à copia Lactis, modò à craſſitie.

Cauſæ.

GRVMEFACTIONIS Lactis clarum eſt eſſe cauſam frigus, intemperiem nimirum frigidam, quæ intemperies congregans ſubſtantiam Lactis, ſimilem propè facit atque gelu, ſiue frigus externum, condenſans lutum, & alios liquores. Sed dubium eſt, an ẽt poſſit lac grumefieri à cauſa calida. Fuchſius fuit omninò huius ſententiæ, poſſe à cauſa calida fieri. Altimarus ex aduerſo duobus argumentis probare conatus eſt non poſſe fieri à cauſa calida. Argumentum primum fuit ex ſanguine extra vaſa congelato, qui cum ſolum congeleſcat ob frigus, videtur, inquit, debere etiam congelari in corpore lac ipſum ſolo. Aliud argumentum Altimari erat ex verbis Gal. quando dicebat, ex grumefacto ſanguine oriri morbos frigidos, vt defectus animi, exſolutiones, pulſus paruos, & debiles. Quod ſi à ſanguine congelato fiunt morbidi frigidi, videtur rationi conſentaneũ (dicebat ille,) quod congelatio ſanguinis, & Lactis fiat à frigido. Sed prorſus ſum ego contrariæ ſententiæ, & ad ſentiendum contrarium impellor partim autoritate Auic. qui de lactis cõgelatione ſermonẽ habens, docuit omninò etiam fieri à calido. Præter Auicẽ. autoritatem, impellit me etiam Ariſt. ratio, in 4 Meteo. vbi dicit, aquea, concreſcere à frigido, terrea à calido: quæ ſimul terrea, & aquea ſunt, vti Lac, à calido, & frigido. Ex quo diſcurſu elicio, lac non ſolùm à frigido, ſed etiam à calido congelari. Ad rationes Altimari reſpondeo, exemplum ſanguinis extra corpus poſiti non ſufficere ad probandã ſuam ſententiam, eò quod videmus etiam in ventriculo, & in pectore ſan-

re ſanguinem grumefieri, vt in vulneratis apparet, nunquàm tamen aſſerendum eſt, in hiſce locis poſſe ſanguinem propter frigus grumeſcere. Neque etiã aliud valet argumentũ, quia morbi illi enumerati à Gal. poſſunt conſequi alias etiã cauſas calidas, nã pulſus paruus, & debilis fit in febri hectica, in qua tamen calor eſt perpetuus: ſimiliter ſyncope, & exſolutiones animi conſequuntur interdũ febres ardentes, ita, vt clariſſimè appareat, hos affectus etiam poſſe à cauſa calida fieri, & proinde nihil valere eius argumentũ. Sit igitur hoc vobis cõſtitutũ, grumefactionẽ lactis poſſe fieri in Mammis, tàm ab intẽperie calida, quàm frigida. Nõ minus dubiũ eſt de caſeatione lactis, an ſcilicet ſicut fit in mãmis à calido, ſimiliter poſſit fieri à frigido. Ex vna parte eſt autoritas Hipp. 4. de Morb. vbi ſcribit lac congelari ſucco propter frigiditatem. Et vt ſciatis, quid ſit ſuccus apud Hipp. non eſt vobis ignorandum, veteres cõſueuiſſe lac coagulare lacte ficulneo, quod lac ficulneum appellabãt ὀπὸν. i. ſuccum per excellentiã. Cùm igitur Hipp. in externa coagulatione, videat̃ cauſam aſcribere frigido: ita etiã poſſumus iudicare, coagulari, & caſeari poſſe lac in mammis, propter frigiditatem. Accedit etiam, & alia ratio, quia vt docet Alexãder 2. probl. 80. multa ſunt q̃bus lac coagulat̃, vt ſunt, cnycũ, cinara, guttur gallinæ, inter quæ ſunt aliqua, quæ potius refrigerãt, quàm calefaciunt. Quod ſi verùm eſt, videtur Caſeationẽ ęquè fieri poſſe à frigido atque à calido. Ex aduerſo, eſt ratio, & autoritas. Ratio, q̃a vbi lac à coagulo caſeat̃, id ſolùm fit opera caliditatis: quod ſi caſeatio interna eſt ſimilis veræ caſeationi externę, proculdubio videtur fieri a calido. Altimarus, qui hanc opinionẽ tutatus eſt, ad eam confirmandã, adduxit autoritatẽ Gal. 5. ſimpl. 13. vbi dicebat Gal. prouocãtia vrinã, idẽ facere quod facit coagulũ in Lacte. Nã primò fundunt ipſum ſanguinẽ, fuſo ſanguine, partes craſſę, & ſeroſę ſegregantur, craſſa manet, ſeroſa verò, & tenuis excernitur, quod fit a ꝓuocantibus vrinam in ſanguine, idem fit in lacte a coagulo, quia caliditas coaguli, primò ſeparat caſeum a ſero, deinde craſſefacit. Ex quo Gal. diſcurſu probat Altimarus, aut probare ſe putabat, Caſeationem lactis ſolùm poſſe fieri a calido. Sed præter hanc Gal. autoritatem, ſunt & aliæ: Nam 3. de Alim. facult. cap. 16. ſcribit, Coagulum habere igneam facultatem: quam Galeni ſententiam habet Ariſtot. 3. de Hiſt. animal. 21. & confirmat Auerrhoes 3. de partibus animal. 15. ſcilic. Coagulum eſſe facultatis calidæ, & ſiccæ, atque igneæ. In hac difficultate, vt poſſitis eſſe certiores, nonnulla vos docebo, non vulgaria de coagulatione lactis, quę, ne ſitis vulgares medici, debetis diligenter aduertere, quia nõ ita facilè ab alijs audietis. Coagulũ lactis, quod a Gręcis dicitur πητύα, aliud quidem eſt externũ, aliud internum ipſimet lacti a natura inſitũ. Coagulũ externũ illud appello,

quod extrinſecus appoſitum lacti ipſum cogit, & caſeari facit. Iſtud verò nihil aliud eſt, quàm, vt habet Ariſtoteles tert. de Hiſt. animaliũ 21. & 3. de Partibus animalium 15. Albertus Magnus lib. de Animalibus, & Auerrhoes in Comment. ſuper 3. de part. animalium 15. nihil inquam aliud eſt, quàm Lac fermentatum, ſeu congelatũ, vel ſubſtantia quædam alba, quæ reperitur in ventriculis eorum animaliũ, quæ ſolum altera parte dentata ſunt, & quæ non vſa ſunt alio cibo, quàm Lacte. Hæc eſt deſcriptio coaguli externi. Dixi in altera parte tantùm dentatorum, quia Lepus, vt dicit Ariſt. loco citato, & Vrſus, vt docet Ariſt. 4. de Hiſtor. animalium 3. habẽt quidem Coagulum, & ſunt vtraq; parte dentata animalia: verumtamen coagulum illud inefficax eſt. Dixi etiam non eſſe alio cibo vſa, quàm Lacte, quia vbi incipiunt animalia cibum ſumere, herbas depaſcere, corrumpitur coagulum illud. Et vt omnia hæc diligentiſſimè intelligere poſſitis, debetis ſcire, animalia ruminantia, quæ ex altera parte ſunt tantum dentata, habuiſſe à natura quatuor ventres, vt habet Ariſt 3. de partib. animal. 14. Galenus 2. de natura humana *6*. & *6*. de Anato. adminiſt. 3. qui Ventres idcirco ipſis fuere dati, quia cum propter carentiam dentium ſuperiorum, non poſſent cibos optimè conficere, coacta eſt natura hoc machinari, vt poſſit cibus confici in pluribus ventribus. Et certè miror Gal. qui *6*. de Anatom. adminiſt. 3. dixit, hæc animalia non habuiſſe dentes ſuperiores, quia debebant nutriri cibo ſolido & ſpinoſo, nam hac ipſa ratione debebat potius natura facere non ſolùm duos ordines dentium, imò tres, & quatuor. Sed ſpero ab excellentiſſimo Anotomico me præſente vobis hæc demonſtranda eſſe in ruminantibus. In horum quatuor ventrium vno, qui dicitur Omaſus, reperitur hæc materia, id eſt, Lac iſtud fermentatũ, quod coagulum dicitur. Nam quemadmodum mulieres, vbi volunt panem fermentatum conficere, conſeruant paſtam crudam, quę acorem, & caliditatem quandam contrahit, vnde poſtmodum melior panis efficitur, ſic Lac in hoc ventriculo conſeruatum acorem quendã contrahit, & quandam caliditatem igneam, vnde commixtum deinceps lacti, caſeationem facit. Atque hoc dictum ſit de coagulo externo. Coagulum verò internum nihil aliud eſt, quàm ſubſtantia quædam calida & ſpirituoſa ipſi Lacti à natura inſita, vt ſcilicet Lac alioqui fluidum, poſſit in ventre, ſeu ſtomacho animalium concreſcere: quandoquidem ſi Lac ita fluidum in corpore maneret, ſtatim excurreret, non firmaretur, neque nutriret: Itaque vt poſsit firmari, indita eſt hæc vis coagulatoria, & caſeatoria: atque hoc poteſtis clariſsimè intelligere ex pueris ipſis, quos videbitis ſæpè Lac ab ore mittere caſeatum, quod non ob aliud eſt, niſi quia hac facultate in ſtomacho coagulatum eſt Sed dicet aliquis, ſi caſeatur Lac in vẽtriculis infan-

tium,

tium,cur igitur Medici cum præbent Lac,valde cauent,ne in ventriculo coaguletur, imò verò refertur inter ſpecies lethalis veneni, ſi lac in ventriculo coaguletur? Dico aliam eſſe hanc caſeationem,quę fit propria facultate lactis:aliam verò eſſe eam coagulationem, quã cauent Medici,quæ ſcilicet fit à frigore,vel à nimio calore, & ſicco nimis indurante ipſum Lac. Cùm igitur iam habeatis,quæ ſit natura coagulationis vtriuſque,iam danda eſt vobis reſolutio quæſtionis. An ſcilicet caſeatio Lactis in Mammis poſsit fieri à cauſa frigida,vt à calida. Pro qua reſolutione ſciendum eſt vobis, eſſe duplicem caſeationem. Aliam propriam,& veram, aliam impropriam. Propria caſeatio eſt illa,quæ fit,vel à coagulo interno ipſius Lactis, vel etiã à vero coagulo externo: hæc ſemper fit à calido, quia, vt intellexiſtis,natura ipſius coagulationis nulla eſt alia,quàm calida, & ſicca. Nam Ariſtot.lib.3.de Hiſtor.animalium 6.dicebat,ſanguinem Ceruorum,& Leporum,non coire coitu firmo,ſed potius fluido,vt Lac coactum ſine coagulo. Ex quo loco colligo propriam eſſe coagulationem,quæ facta eſt à coagulo:aliam eſſe impropriam. Et notate errorem Theodori Gazæ,qui dum interpretaretur locum Ariſtot.citatum,tranſtulit hanc coagulationem propriam, nomine Colloſtrationis,ſeu Colloſtri,in qua quidem interpretatione valde decepit vos, quia pueri dicuntur propriè Colloſtrati, quando nutriuntur Lacte materno,biduo,vel triduo poſt partum:ita, vt Colloſtrum ſit ꝓpriè Lac illud poſt partum ſtatim emulctum, quamquam etiam inuenio pueros vocatos fuiſſe Colloſtratos, qui vtuntur lacte nutricis prægnantis,vt docet Plinius lib.11.cap.4.& lib.28.cap.9.Sed vtcunque ſit hæc Coagulatio Lactis,non eſt Colloſtratio,ſeu Colloſtrum. Secunda ſpecies Coagulationis,id eſt impropria,dicitur illa,quę fit ab omnibus rebus præterquam Coagulo: & hæc Caſeatio poteſt æquè fieri à cauſa frigida,atque à cauſa calida. Nam, vt ſcriptum eſt ab Ariſtot.4.de Hiſtor.animalium 3.frigidum non propriè Lac ad caſei formam reddit,ſed potius calor eſt,qui coagulat verè,& propriè. Et hoc eſt,quod dicit Galenus 3. de Alim. facult. cap. de Oxygalacte, vbi ſcripſit,ſpiſſari Lac interdum vſu vaſis aqua frigida pleni. Sed vt dixi,hæc omnis Coagulatio eſt impropria. Dicendum eſt igitur cum Caſeatio lactis,quæ in Mammis fit, non ſit propria, & naturalis,ſed præter naturam,fieri poſſe æquè à cauſa calida,atque à frigida.Sed dicetis,poteſtne in Mammis propria fieri Caſeatio vnquam? Dico fieri poſſe,quia,vt in ventriculo ob propriam facultatem Lac craſſeſcit, pariter poteſt in Mammis hac facultate craſſeſcere. Sed dum hæc craſſefactio non excedit,parum,aut nihil offendit: vbi autem excedit,cùm calor pręter naturam magis augeatur,fit etiam Caſeatio præter naturam,vnde maximè læduntur Mulieres. Cauſę ex-

terně,

ternæ, tam Coagulationis, quam Caſeationis lactis, ſunt omnes illę, quæ ſanguinem copioſum, & craſſum gignunt: vt ſunt ea eduliorum genera, quæ copioſè nutriunt, ea quæ viſcidum, & craſſum gignunt ſanguinem. Inter hæc quoque enumerantur ea omnia, quæ vi quadam naturali ſanguinem cogere, & lac condenſare putantur, vt eſt omne coaguli animantium genus, Cnycus, Cynara, guttur gallinæ, & tandem omnia, quæ adhibentur ad lac cogendum.

Signa.

SIGNA horum affectuum communia ſunt, quod Mammæ dolent, extenduntur, tument. Quod ſi lac Caſeatum eſt, videbitis durities quaſdam latas. Sin autem grumefactum ſit, apparebunt hinc, & inde quidā grumi, & varia tubercula. Particularia ſigna ſunt, quod ſi malum a cauſa frigida ſit effectum, tumor grauis erit, dolor, ſed obtuſus, ſenſus frigoris in Mammis. Atteſtabuntur huic præcedens victus ratio, complexio, tempus anni, & ſimilia. Sin a cauſa calida ſit effectum malum, febris aderit, inflammatio quædam, dolor maior, tumor latior, feruor quidam papillarum, & partium circumſtantium. Franciſcus ille Pedemontanus, qui vbi Meſues defecit, ſupplere conatus eſt, hanc affectionem vocatam eſſe ſcribit Malum pili, dixitq; apparere ſenſu quòd hoc malum curatur ſolum, quando pilus è mā-mis, vel manu educitur, vel ab infante exſugitur: Et quoniam bonus hic vir vidit difficultatem huius generationis pili in mammis, dixit hoc non eſſe difficile, quia Ariſtoteles etiam ſcribit in lib. de generat. animalium, in ſanguine reperiri pilum quendam, quo ablato, ſanguis non amplius congelatur, quod ſi (dicit ille) hoc nos Ariſtot. docuit, neque etiam videtur rationi diſſentaneum, poſſe in lacte fieri huiuſmodi pilum, cùm Lac nihil aliud ſit, quam ſanguis mutatus. Sed Pedemontanus multos errores commiſit in hac re. Primus eſt, quia Ariſtoteles (quod ego meminerim) nunquam dixit pilum ineſſe ſanguini: ſcribit quidem, & fortaſſe hinc deceptus eſt, 3. de hiſtor. anim. 6. & 2. de part. anim. 4. ſanguini ineſſe fibras quaſdā, quæ ſunt corpora ſubtilia, & terrea, quę fibræ ſunt in cauſa, vt ſanguis congeletur, & quibus ablatis ſanguis congelari non pōt: Quod videntes Coqui, dicit Ariſtoteles, cùm volunt ſanguinem fluidum edendum dare, auferunt has fibras, & propria vota ſua conſequuntur. Alius error ab eo commiſſus eſt, quia ſi malum pili oriretur hac ratione, ſequeretur, poſſe quidē ablato eo prouideri ne ſanguis congeletur, at cū iā congelatus eſt, vel lac grumefactum, vt per illius ablationē curarer, fieri nō poſſe, verūtamen experiētia apparet hoc fieri.

Ter-

Tertius error commiſſus eſt, quia Ariſtoteles, cuius autoritati innixus videtur, alio modo nobis declarat malum pilare, ſeu malum pili, quia 7. de hiſt. anim. cap. 11. ſcribit, interdũ mulieres potu haurire pilum, qui vbi ad Mammas pertingit, dolores, & cruciatus maximos parit, deinde educto hoc pilo, malum finitur: ita vt omnibus perſpicuum ſit, Ariſt. docuiſſe aliud mali genus, malum pilare eſſe, quam illud quod dixit Pedemõtanus. Rhaſes magnus Arabũ medicus 6. ſui Cont. hoc malũ appellat malũ pili. Sed an verũ ſit, quod dicit Ariſt. pilum hauſtum poſſe hoc malum parere, ſanè mihi ꝓbatu admodũ difficile videtur, & ratio eſt, quia cùm tot fiant mutationes, antequã cibus, vel potus conuertatur in Lac, difficile admodum videtur, vt pilus hauſtus, ita remaneat integer, vt poſſit huiuſmodi malum parere: propterea mihi veriſimilius videtur, ſi quid vnquam educitur è Mammis, ſimile pilo, eſſe huiuſmodi fibras ſanguini a natura inditas, eò magis quòd noſtrates mulieres, niſi me deceperint, ſolent vocare, malum pili, quando propter lactis abundantiam puerperę recẽtes febres, & dolores, ſubeunt. Cur autem Ariſtoteles in hunc modũ deceptus ſit pueriliter, fortaſſe in cauſa fuit, vt dicit Veſalius, alicuius mulierculæ, quæ id perperam Ariſtoteli perſuaſit, narratio.

Prognoſtica.

PRognoſtica ſigna hæc ſunt: quod vbi vel caſcatur, vel grumeſcit Lac in mammillis inflammationes fiunt, tumores, & vlcera. Hippo. 5. Aphoriſm. 40. ſcribit, quòd ſi ſanguis colligatur in Mammis, inſaniam ſignificat: quam ſententiam, ſcribit Galen. ſeſe nunquam expertum, veram fuiſſe, ait tamen hoc non eſſe rationi diſſentaneum, quia vbi ſanguis colligitur in Mammis, & non conuertitur in Lac, neceſſarium eſt, vt primò incaleſcat, deinde putredinem concipiat putrefacto ſanguine in Mammis, alterantur vapores, & fiunt praui, qui partim cerebrum lædunt, partim Cor, & ſeptum tranſuerſum offendunt: vnde non eſt mirum, ſi inſaniæ, phrænitides; & alia mala, oriantur.

Curatio.

CVratio horum affectuum duplex eſt, alia quæ tota inhæret tollendis cauſis, alia quæ ſtudet affectus amputare. Prima tribus ſcopis impletur: primus eſt, vt ſanguis non gignatur, neque multus, neque craſſus. Alter eſt, vt ſanguinis curſus auocetur à mammis ad

alias partes. Tertius eſt, vt intemperies Mammarum, & ſanguinis corrigatur. Vt hos ſcopos exequi poſsitis, omnium maximè neceſſaria eſt victus ratio, quæ nulla alia eſſe debet, quàm quæ præſcripta eſt à nobis in Lactis abūdantiæ curatione. Scilicet, vt Aer ſit ſiccus, ſi non ſit, attamen paretur. Vigilet mulier, & ſi ſit ſine febri, exerceatur: aluus mollis ſit. potum exiguum ſumat, & à vino prorſus abſtineat. Cibi ſint pauci, extenuantes, & qui paucum præbent alimentum: & tandem is ſit Victus, qui minuere ſanguinem, & ſimul attenuare poſsit. Pro ſecundo ſcopo ante omnia conuenit Venę ſectio, modò nihil prohibeat. Locus venæ ſectioni nullus mihi accommodatior videtur, quàm inferior, ſiue ſit Poplitis vena tundenda, ſiue Saphæna: & ratio eſt, quia per hanc non modo euacuantur humores, vt habet Gal. libro de curatione per ſanguinis miſsionem, & aufertur plenitudo, ſed quod optandum eſt in hoc caſu, deflectitur curſus ſanguinis ad inferiora. Ad hoc idem non paruum emolumētum adferunt ſcarificationes crurum, & Cucurbitulæ appoſitæ; frictiones, & ligaturæ, quæ efficaciſsima ſunt ad retrahendum ſanguinis fluxum ad inferiora. Pro tertio ſcopo, ſcilicet pro intemperie corrigenda, quid agendum ſit, clarum eſt vobis. Docui iam pluries, contrarias intemperies, contrarijs remedijs eſſe curandas, non modò medicamentis externis, ſed etiam internis. Pro affectu ipſo amputādo, quæ ſecunda pars curationis eſt, vobis ante alia cogitandum eſt, quis ſit iſte affectus, & cuius naturæ. Natura affectus eſt, quod lac eſt quædam concreta materia in Mammis, itaque indicatur, hanc materiam eſſe diſſoluendam. Modus diſſolutionis habetur ab intellecto modo concretionis. Eſt enim perpetua, & Galeni, & Ariſto. regula, quòd quæ concreſcunt frigido, ſoluuntur calido, & quæ calido concreſcunt, frigido. Ideò vbi notum fuerit vobis Lac concreuiſſe propter frigus, debebit vobis parata eſſe medicamentorum ſylua, quæ poſſunt attenuare, calefacere, exſiccare: vbi autem ex calido concreta fuerit materia, econuerſo agendum erit, vt ſcilicet rebus ſi non refrigerantibus, ſaltem tepidiuſculis, incidentibus, & attenuantibus vtamini. In cauſa frigida conneniunt Mel, Sal, Oxymel, Crocus, Cuminum, ſemen fœniculi, ſemen Apij, radix Apij, Eryngij, Raphanus, Myrrha, Fœnugręcum, Altea, & multa alia medicamēta relata à Paulo & Aetio. Et quia non ſit ſatis vniuerſaliter hæc medicamenta intelligere, dabo formas medicamentorum, quibus vti poteritis. Intrinſecus maximè commendo hanc potionem:

℞. Radi. Eryngij. Fœniculi ana drach. ij. ſemi. Apij. drach. j. Folio. Maluę, Fęniculi, an. m. s. fiat decoctio ſecūdū artē in brodio: deinde

℞. Dicti brodij vnc. v. vel vj. ſyr. de quinq. rad. Oxymel ſimpl. ana vnc. j. Miſce. Hac potione mulier poterit vti, & mane, & veſperi, cum

cum libuerit. Sic quoque poteſtis parare aliquas confectiones, vnà cum iſtis ſeminibus, quibus vtatur. Extrinſecus poteſtis etiam vti fomentationibus, cum ſpongijs atque emplaſmatibus. Fomentationes ita fient.

℞. Folio. Fœnugræci. Meliloti ana m. j. Rad. Altheæ vnc. j. Raphani vnc. s. Sem. Apij, rutæ ana drac. ij. Contundantur omnia diligenter, deinde bulliant in aqua communi, ad conſumptionem tertiæ partis: Demum facta expreſſione, adde aceti partem ſextam, vel octauam: poſtea cum ſpongijs foueantur Mammæ, & poteſtis non modo fouere, verùm etiam ſpongias madefactas hac decoctione continere ſupra Mammas. Muria quoque, & Acetum maximè commendatur. Soleo ego vti muria, aceto, croco hoc modo, præſertim quando febris abeſt.

℞. Muriæ lib. j. aceti vnc. ij. cymini, croci ana drac. j. s. Miſce ad ignem, deinde foueantur. Atque hic eſt modus, quem poteſtis obſeruare in curandis affectibus à cauſa frigida obortis. Si autem malum à cauſa calida duxerit originem, poteſtis ijſdem Medicamentis vti, id eſt eadem facultate pollentibus, ſed tepidiuſculis & infrigidantibus. Exempli gratia.

℞. Sem. altheæ, lactucæ ana drac. j. Melon. drac. ij. rad. petroſeli. Cichorei ana drac. j. s. fol. cicho. endiuiæ ana m. j. Contundantur, & fiat decoctio ſecundum artem: deinde.

℞. Dictæ decoctionis vnc. v. oxymel. ſimp. vnc. s. ſyr. de ſucco endi. vnc. j. miſce. Extrinſecus poteſtis huiuſmodi medicamẽtis vti.

℞. Succi limonis vnc. ij. aceti vnc. iij. aquæ communis lib. j. croci drac. s. Sem. cichor. apij ana ſcrup. iiij. Contundantur & fiat decoctio, & cum ſpongia, vt dictum eſt, foueatur locus. Soleo vti in materia calida emplaſtro ex malua, lentibus in aceto decoctis. Exempli gratia:

℞. Lentium P. j. foliorum maluæ m. j. bulliant, deinde contundantur diligenter, & per cribrum tranſmiſſa redigantur ad formam emplaſtri, & mammis apponantur. Circa vſum horum medicamentorum tria eſtis vtiliter docendi. Vnum eſt, quod ſi fieri poteſt, vno & eodem tempore debebitis ſimul & cauſis delendis ſtudere, & affectui ſuperando. Quod ſi affectus maximè cruciet, proculdubio debebitis non prorſus neglectis cauſis, ſtatim ſtudium conuertere ad affectum tollendum, id eſt, ad diſſoluendam materiam: & ratio eſt, quia niſi tumor, & extenſio minuantur, niſi dolorem minuatis, continuo fit nouæ materiæ attractio, & ideo augetur incredibiliter morbus. Alterum quod eſtis docendi, eſt quod tametſi à Galeno & Ariſtot. proditum ſit, quæ concreſcunt frigore, debere calido reſolui, verum tamen non omnia calida conueniunt, ſed quæ calida quidem

ſunt remiſſiora. Et ratio eſt, quia periculum eſt, ne ſi nimis calida adhibeatis, fiat maior materiæ attractio. Nec moueat vos ratio quorundam dicentium, ſolummodo calida vehementer diſſoluere, quia videbitis glaciem diſſolui ab aqua tepida. Tertium eſt Auerrois 5. Colle. cap. 47. dictum: Coaguli videlicet omne genus facultatem adſtrictoriam poſſidere, atque id perſpectum eſt fieri, quia fluxus alui compeſcitur adminiſtratione Coagulorum: quæ ſententia Auer. vera quidem eſt, & vſu probata, verum tamen propter hoc nihil prohibet, quin coagula ipſa maximè diſſoluant & attenuent. Sed quomodo dicetis Coagula contrarios hos effectus edere? Dico id, quod dicit Auerroes, facultatem adſtrictoriam coagulorum eſſe ſolum propter quandam occultam proprietatem: & facultatem extenuandi & diſſoluendi coagulis ineſſe ob manifeſtas qualitates. Audiuiſtis coaguli omne genus eſſe calidum, & habere propè eaſdem facultates, quas fermentum, quod ſicut tubercula, & materiam crudam coquit, attenuat & diſſoluit, ſic coaguli genus omne coquit, attenuat, & diſſoluit. Ideò à Galeno commendatur coagulum Leporinum aceto dilutum, & potatum in diſſoluendo etiam ſanguine grumefacto. Ego etiam ſoleo vti huiuſmodi Coagulo vnà cum cymino, & vino, & expertus ſum ſæpius ſubitaneum, & maximè præſentaneum remedium attuliſſe.

De mammarum inflammatione. Cap. VI.

POST Coagulationem, & grumefactionem ſolent multi alij affectus ſuboriri: & præcipuè inflammatio mammarum, quæ nihil aliud eſt, niſi tumor quidam durus, calidus cum dolore pulſatili, & cum renitentia: ita vt multum differat ab ea mammarũ craſsitie, quæ naſcitur ob Lactis abundantiam, in qua ſcilicet etſi tumor appareat, non eſt tamen dolor, non calor magnus, ſed extenſio duntaxat quædam.

Cauſa.

CAVSAE huius tumoris immediatę, & materiales nullæ aliæ ſunt, quàm copia Lactis aut ſanguinis. Sanguis multiplicatur in mammis, vel quia mittitur ab alijs corporis partibus, vel quia attrahitur. Attrahitur autem, vel propter dolorem ipſius partis, vel propter calorem. Cauſæ autem mediatę & externæ ſunt omnes illæ, quę occaſionem prębent, vt vel Lac, vel ſanguis mittatur ad mammas,

vel trahatur: vt ſunt ſuppreſſiones menſium, & Hęmorrhoidũ, propter quas membra ſanguinis copia onerata eum ad mammas, tanquam ad cloacas mittunt. Sic quoque percuſſiones factæ mammarum in cauſa ſunt harum inflammationum, ſicuti nimiæ ſtricturæ. Continget interdum vobis mulieres videre in maxima diſcrimina duci, & inflammationum, & aliorum tumorum, non ob aliud, quàm propter magnas mammarum ſtricturas.

Signa.

SIGNA vniuerſalia huius inflammationis ſunt ferè omnia illa, quæ reperiuntur in alijs inflammationibus, quia apparet tumor tactui durus, rubor, calor igneus, febris ſemper copulata. Sed quia dixi hanc inflammationem & à Lacte oriri, & à ſanguine, ſunt propria quædam ſigna, quibus diſtinguitur facta à Lacte, ab ea, quæ fit à ſanguine. Quæ fit à Lacte vt plurimum contingit vel in prægnãtibus, vel in puerperis. Dico vt plurimum, quia ſicut Lac interdum fit propter ſuppreſſa menſtrua, ita fit etiam inflammatio à Lacte propter menſes ſuppreſſos. præterea vbi fit inflammatio ex Lacte, rarũ eſt, imò nunquam, quin præceſſerit magna lactis abundantia. Si facta ſit inflammatio à ſanguine, cognoſcetis, quia aderit aliqua ſanguinis ſuppreſſa euacuatio: mulier non erit puerpera, non erit prægnans. Sed percunctabitur aliquis veſtrum à me, quomodo poſſit fieri inflammatio à Lacte, quandoquidem conſtat ex Galeni ſententia in libro de tumorib. præter naturam: & 2. ad Glauconem, inflammationem ſcilicet eſſe ſolius ſanguinis ſobolem. Præterea interrogabit quiſpiam, cum dixerim inter alia ſigna vniuerſalia tumoris eſſe ruborem, quomodo in inflammatione à Lacte poſſit rubor apparere? Dupliciter ad primum reſpondeo: Vno modo quod inflammatio interdum eſt nomen commune ad omnia apoſtemata calida, interdum eſt peculiare nomen tumoris ſanguinei. Igitur quando dicitur hunc affectum inflammationem eſſe: capitur inflammatio pro nomine communi ad omne apoſtema calidum. Alio modo poteſt reſponderi. Inflammationem ex lacte eſſe veram inflammationem ſanguineam, quia vt aliàs declaraui, Lac nihil aliud eſt quam ſanguis dealbatus. Ad aliud dico, non eſſe mirum vt in tumore ex lacte alioqui candidiſſimo ſubſequatur rubor, quandoquidem propter dolorem partis fit continua ſanguinis attractio, qui diſperſus per ſuperficiem mammarum neceſſario illas colorat colore rubro.

Prognoſtica.

PRognostica ſigna huius affectus ſunt, quod vt plurimum inflammationes benè terminantur: dico vt plurimum, quia interdum etiam contingit, vt malè terminentur in praua vlcera, in cancros, & interdum etiam in mortem. Optabit aliquis ingenioſus ex me intelligere, an ſententia Hippoc. 6. Epid. Com. 5. Text. 18. poſſit verificari in inflammatione Mammarum ipſarum. Eſt enim ſententia Hippoc. Quod ſi papillæ Mammarum, & rubrum ipſarum, ad pallidum, ſeu liuidum, conuerſum fuerit, ſignum eſſe. Vterum laborare. Galenus in explicatione huius ſententiæ, præter conſuetudinem ſuam valde ieiunus fuit: Itaque dico ego Hippoc. ſententiam intelligendam eſſe, vbi Mammillarum papillæ mutauerunt colorem citra aliquam manifeſtam cauſam: nam vbi color pallidus vel liuidus apparet in hac parte citra inflammationem, vel aliud accidens malum, non ob aliud contingere poteſt, niſi quia vterus ſit malè affectus, & propter venarum communicantiam ipſis papillis malum communicetur. Vbi autem malum aliquod manifeſtum eſt, non eſt vt quæramus malum aliunde; propterea oraculum Hippoc. vt dixi verum eſt, quando citra vllam cauſam manifeſtam hoc in Mammis apparuerit. Et notate hunc locum, quia nullus alius explicauit, quem ipſe viderim.

Curatio.

CVratio huius affectionis eadem ferè eſt, quæ omnium aliarum inflammationum, quę duos ſcopos habet: vnus vt prouideatur, ne creſcat: alter vt quidquid factum eſt inflammationis tollatur. Primus ſcopus adimpletur ante cœtera certa viuendi ratione inſtituta, vt ſcilicet primum Aer frigidus, humidus, aut paretur, aut eligatur: omnes animi affectus vitandi, ſomnus conciliandus: Frictiones & ligaturæ adhibendæ, præſertim coxis, & cruribus. Aluus lubrica reddenda & ſeruanda vel clyſtere, vel lenientibus medicamentis. A vino abſtinendum eſt omnino, niſi placeat vinum Granatorum propinare cum aqua ſimplici cocta, vel cum aqua hordei. Poſca etiam bene temperata concedi poteſt. Cibi pauci eſſe debent, atque illi refrigerantes & humectantes: vt Ptiſana tota, vel eius ſuccus. Panis ſimplex lotus, vel herbæ refrigerantes in brodio pulli coctę, vt ſunt lactuca, borago, endiuia, portulaca. Inſtituto victu conſideran-

ſiderandum ſtatim an inflammatio ſit ex lacte, an verò ex ſanguine. Si ſit ex ſanguine, modò nihil prohibeat, quamprimùm veniendum eſt ad venæ ſectionem. Si menſes, vel hæmorrhoides fuerint ſuppreſſæ, aut ſcarificanda erunt crura, aut coxæ, aut pertundenda Saphena. Si nihil horum adſit, conſiderandum eſt quæ pars ſit magis affecta: & ab eo latere, à Baſilica mittendus eſt ſanguis, nec ſolùm ſemel, ſed iterum atque iterum: & ratio eſt, quia repetita ſanguinis miſſio non ſolùm euacuat, & retrahit fluxum ſanguinis, ſed maximè refrigerat, quod in inflammationibus expoſtulandum eſt. Et hoc eſt, quod Auicenna dicebat: ſi caput Mammarum doleat, phlebotomādum eſſe. Quod ſi à lacte ortum duxerit inflammatio, videndum eſt, an adſit ſanguinis abundantia in corpore nec ne. Si adſit, etiam hic mittendus ſanguis eſt, modò nihil aduerſetur: & ratio eſt, quia vbi ſanguis abundat, periculum eſt ne fluxiones, vbicunque ſint, augeantur magis. Itaque lenita primum aluo vel clyſtere, vel manna, vel ſyruporoſa. ſoluti. erit ſtatim deueniendū ad ſanguinis miſſionem. Vbi ſanguis, vel per venæ ſectionem, vel per ſcarificationem fuerit miſſus, ſtatim deueniendum eſt ad alia remedia. Primum & præcipuum cuiuſque inflammationis remedium ſolet eſſe vſus medicamentornm repercutientium; propterea in hoc caſu ſtatim ad repercutientia veniendum eſt. Sed hic inſurgit grauis dubitatio, an ſcilicet inflammatis Mammis ſint ſtatim repercutientia medicamenta adhibenda. Ratio dubitationis eſt, quia Galenus 3. de Medicament. local. cap. de Parotide ſcribit: In Parotidibus curandis, non eſſe eam curationem adhibendam, quæ debetur alijs inflāmationibus, id eſt, non eſſe repercutientia medicamenta adhibenda, ſed potius attrahentia, & euocantia. Ratio qua Gal. impulſus hoc nos docuit, fuit hæc: quia locus aurium proximus eſt cerebro, vnde maximum periculum immineret, ne ſi materia repelleretur, in cerebrum mitteretur, & hominem iugularet. Si enim hæc ratio potuit Gal. inducere, vt dixerit non vtendum eſſe repercutientibus, etiam in caſu noſtro videtur efficaciſſima, quia Mammæ, vt noſtis, ſunt proximæ cordi, imò factæ ſunt mammæ propter cordis tutelam, vt dicebat Galenus. Itaque ſi inflammatis mammis repercutiēntia adhibemus, periculum eſt ne materia repercuſſa cor petat, & necem inferat. Tamen ex altera parte eſt ferè omnium medicorum Græcorum, & Arabum communis ſententia, vt ſcilicet ſemper in inflammatione mammarum in principio adhibeantur repercutientia. Hanc difficultatem vt diſſoluere ſciatis, dicendū eſt repercutientium alia valida eſſe, alia verò leuia. Valida ſunt, quæ & multum refrigerant, & multum adſtringunt, quæ verò minus refrigerāt, & adſtringunt, minus etiam repellunt. Præterea medicamenta repellentia,

tia, vel poſſunt ſola adminiſtrari, vel cum diſcutientibus, & incidentibus. His conſtitutis, dico, in inflammationibus Mammarum curandis eſſe fugienda omnia, quæ validè & profundè repercutiunt: & ratio eſt, quia cum locus ſit cordi proximus, facilè eſt, vt non modo materia pellatur ad Cor, imò verò vt qualitas frigida per Mammas ſtatim Cordi communicetur. Nam quod facilè per hanc viam qualitas Cordi communicetur, non ſolùm Medici nouerunt, verùm etiã Cleopatra Aegyptiorum regina, quæ vt ſtatim concideret, venenũ Mammis appoſuit. Præterea dico, repercutientia ſola nunquam adhibenda eſſe, ſed permixta alijs, & hoc eſt quod dicit Auicenna, in hac curatione ſubtiliatiua eſſe adhibenda, & permiſcenda repercutientibus. Quid autem dicemus ad Galenum? Dico Galenum iure in Parotidibus curandis hoc præceptum dediſſe, quia cum locus ille ſit emunctorius, & factus à natura, vt recipiat ſordes Cerebri, iure debent Medici has materias ad eam partem potius attrahere, quàm repellere. Secus autem eſt in Mammis, quia licet ſint corpora ſpongioſa & cauernoſa, & ad materiam recipiendam idonea, verumtamen nõ ſũt facta à natura, vt recipiant ſordes, ideo curare debemus, ne materia figatur illis in partibus, ex quibus non ſolum nõ poteſt expelli, verum etiam ſi putrefiat, in immenſum putredo propagatur. Igitur vtendum erit repercutientibus non ſolùm externis, ſed etiam internis. Internis, quia repercutientia, & refrigerantia intus adhibita duo præſtant. Vnum, quod ſanguinem refrigerant: alterum, quod fluxum retardant, ac torpidum reddunt ſanguinem. Poteritis igitur interius hoc potionis genere vti:

℞. Fol. Lactucæ, Plantaginis. Portulacæ, Sonch. ana M. j. Polygani. M. s. fiat decoctio ſecundum artem: deinde

℞. Dictæ decoctionis vnc. v. Oxyſacchari, Syr. de portulaca ana vnc. j. Miſce. Extrinſecus autem ſunt multa, quæ in vſu habentur: ſed ego laudo vt accipiatur poſca cum oleo Roſato, & ſæpius Mammæ irrorentur: vel ita componatis.

℞. Flo. Camomil. M. j Fol. Roſa. Lactucæ, Endiuiæ ana M. j. s. Fiat decoctio ſecundum artem: deinde

℞. Dictæ decoctionis lib. j Aceti vnc. ij. Miſce. Cum ſpongia apponanẽ mãmę inflãmatæ. Soleo ego ſumere folia Lactucæ ampla, & madefacta tum in ſimili decocto, tum in aceto Roſato, atque oleo Roſarum, imponere Mammis dolentibus, atq; inflammatis. Hæc eſt ratio curationis in principio. Tranſacto principio, conſiderandũ eſt, quo vergat inflãmatio, an videlicet velit digeri, an ſuppurari, an potius finiri in aliquam duritiem. Qđ ſi neutrum horũ vobis ſit manifeſtũ, proculdubio ſemper debetis ea via incedere, qua ſolet incedere natura, vt. ſ. diſſipetis ijs medicamentis, quæ diſcutiunt & diſſipant.

Exempli

Exempli gratia, ſi velitis inunctionem, hæc erit commoda:

℞. Olei Vitel. Ouorum vnc. iij. Camomil. vnc. ij. Panis triti vnc. j. Miſce omnia ſimul, & imponantur parti inflammatæ.

Si velitis Emplaſmata, poteritis hoc modo parare

℞. Farinam Lupino. Fabarum ana lib. j. Olei Camomil. vnc. iij Ol. ſeſam. ſem. Lini ana vnc. j. s. Aceti vnc. iiij. Aquæ communis q. ſ. Miſce omnia ad ignem, & fiat emplaſtrum ſecũdum artem. Emplaſmate hoc poteritis plurimis diebus vti, quia mirificè diſcutit. Quod ſi tumor vergat ad ſuppurationem, debetis auxiliari naturæ ſuppuranti. Habetis apud Pharmacopeos Vnguentum Diachylon vocatum. Ego magis laudo Emplaſmata ſuppurantia, quale eſt hoc:

℞. Rad. Altheæ vnc. iiij. Fol. Maluæ M. j. Coquantur omnia diligẽter, piſtentur, & per cribrum mittantur: deinde adde Fermenti vnc. j. Butyri recen. vnc. ij. Miſce, fiat Emplaſtrum. Eſt & aliud quod ſuppurat, & lenit dolorem:

℞. Lactis vaccini lib. j. Panis triti lib. s. Medullæ pomorum coctorum vnc. j. s. Fermenti vnc. j. Miſce, fiat Emplaſma. Poſtquam ſuppurauerit inflammatio, erit deinde incidẽda. Et quia mulieres ſępè abhorrent inciſiones, poteritis vbi pus videritis in ſummo, curare vt ſpontè aperiatur, quod facietis, ſi Cochleas vſtas & in cinerem redactas Emplaſmatis ſupponatis, ita vt cinis ei parti iungatur, quę videtur magis acuminata. Si inflammatio Mammarum duritiem minetur, totum ſtudium conuertendum eſt, vt partim emollientibus, partim attenuantibus durities illa coerceatur. nam Aetius multa, eaque vſu probata proponit remedia, inter alia hoc vnum ſatis efficax, Stercus videlicet Caninum cum Therebinthina. Semen lini aceto maceratum, Inteſtina terræ in oleo amygd. dulcium macerata. Vtor ego hoc medicamento:

℞. Medullæ cruris vitulini vnc. ij. Hyſſopi vnc. j. Croci ſcrup. iiij. Cumini ſcrup. ij. Miſce fiat linimentum. Sæpe vſu venit, vt medicamenta emollientia nihil efficiãt, ea propter, vt docet Leonidas apud Aetium, interdũ neceſſe eſſet ad opus Chirurgicũ deſcendere, ideſt, duritiem illam totam amputare, quod tamen faciendum, quando nullum vitæ periculum imminet. Oriuntur in Mammis multi alij tumores, vlcera praua, & præ cęteris ſolent oriri Cancri: quin imò nulla eſt pars in corpore Mulieris, quæ magis ſit obnoxia Cancro ipſis Mãmis: Ratio ea eſt, quia caro Mammarum ſpongioſa, & cauernoſa eſt, humor multus, craſſus & terreſtris, ita vt nullibi poſsit magis figi humor melãcholicus, quàm in hac parte. Sed de huiuſmodi morbis, non eſt vt hoc tempore tractem, tum quia potius ad Chirurgum ſpectant, tum quia properandum eſt ad vtiliora, ſeu quæ magis ad nos pertinent.

De

De magnitudine mammarum, Cap. VII.

PRo coronide huius tractatus nolo vnum omittere, ſcilicet magnitudinem Mammarum,quę tametſi morbus non ſit, attamen multam turpitudinem parit: vnde Auicennas inductus fuit, vt inter alia mammarũ vitia, etiam de magnitudine ipſarum tractaret. Eſt hæc affectio immoderata quædam & indecora mammarum magnitudo, quæ in mulieribus reperitur, & interdum operationes impedit, ſemper autem turpitudinem inducit. Dico autem eſſe immoderatam magnitudinem, & indecentẽ,quando quidem ſunt quædam mulieres, quæ adeò magnas has partes habent, vt videantur in ſinu culcitras ferre: Sunt rurſus quæ habent mammas adeò pendulas, vt parum differant à capris, & has appellant Latini mulieres mammoſas, Paulus vocauit mammeales. Poſtquam autem nunc iocosè agere debemus, volo quædam venuſtè dicta obiter referre poetæ cuiuſdam ad huiuſmodi mulierem ſcribentis.

Taurino poteris pectus conſtringere tergo,
Nam pellis Mammas non capit iſta tuas.

Eſt igitur hic affectus magnitudo indecora, & indecens mammarum. Dixi eſſe Mulierum, quia in viris etiam quandoque reperitur, vt dicit Ariſtot. 7. Hiſtor. animalium 1. vbi dicebat mammas fieri magnas in illis viris, qui leuore quodam præditi ſunt, humidius habent temperamentum, paruas venas, & colore ſunt fuſco. Dixi interdum impedire operationes, quia mammæ, ſi nimis excreſcant, impediunt operationes brachiorum, & generationem lactis. Quod impediant operationes brachiorum, ſatis nouerunt Amazones illę celebratæ, quæ reſecabant ſibi mammas dextras, vt habet Strabo.li. 11. ne impediretur brachiorum & manuum motus, & magis aptæ eſſent armis gerendis. Quanquam Gal. 7. Aphoriſ. 43. ex ſententia Hipp. dixit has mulieres id feciſſe, vt manus dextra robuſtior euaderet, vt ſcilicet nutrimentum illud, quod in mammam dextram diſtribui debebat, totum in manum diſtribueretur.

Eſt dubium an magnitudo mammarum præter turpitudinẽ, aliud etiam malum pariat, quod ad lactis generationem pertinet. Ratio dubitandi eſt, quia inuenio inter Medicos diuerſitatem. Paulus Aegineta lib. 1. c. 2 quem ſecutus eſt Auicenna lib. 1. Fen. 3. doct. 1. cap. 2. fuit huius ſententiæ, ad optimam nutritionem debere eſſe mammas magnas. Altera ex parte fuit Moſchio, Aetius lib. 4. cap.

4. Al-

4. Alzarauius 1. Prac. tract. 26. cap. 3. qui omnes dicunt mammas debere eſſe mediocres, id eſt neque paruas, neque magnas. Addebat Aetius rationem, quia mammæ magnę plus faciunt Lactis, quam conueniat: vnde lac retentum, dicebat ille, putreſcit, atque etiã moleſtiam mulieribus adfert. Paruæ minus lactis producunt, quam neceſſarium ſit. Pro reſolutione huius id mihi dicẽdum occurrit, quod ſcribit P. Aponenſis in Concil. differentia 79. & 30. part. Problematum in eo Problemate, vbi diſputat Ariſtot. Cur habentes caput paruum ſint prudentiores. Hic autor, vt tolleret contradictionem inter Ariſtotelem, & Gal. de capite paruo & magno, dixit, duplicem eſſe paruitatem, & duplicem magnitudinẽ. Alia eſt paruitas quo ad vas, alia quo ad oſſa, & carnem. Exempli gratia, beluæ habent capita magna, quia capita eorum habent multa oſſa, non quia capita ſint magna quo ad vas: homo dicitur habere caput magnum & paruum, magnum quo ad vas, quia multum cerebri continet, paruum quo ad oſſa, quia parua habet oſſa reſpectu brutorum. Habita hac ſententia, dico mammarum magnitudinem duplicem eſſe, ſimiliter paruitatem: aliam ſecundum carnem, aliam ſecundum cauernas & capacitatem. Mammæ magnæ ſecundum capacitatem, non autem ſecundum carnem, ſemper mea ſententia ſunt meliores: Mammę autem paruæ ſecundum carnem, & non ſecundum capacitatem, ſunt meliores magnis, & ſecundum capacitatem, & ſecundum carnem: & ratio huius eſt, quia mammæ paruæ ſecundum carnem, quæ mediocres dicuntur ab Aetio, & Moſchione, multum lactis producunt, & nullam turpitudinem, nullam incommoditatem inferunt.

Cauſæ.

CAVSÆ internæ huius magnitudinis, ſunt calor magnus, & vbertas & copia materiæ: quæ enim cauſæ in omnibus augmentum faciunt, eædem quoq; faciunt in mammis ipſis. Cauſæ externæ ſunt in primis crebra tractatio mammarum, quę occaſionem augendis ipſis præbet: præterea etiam retentio menſium, & retardatio. Dicebat Ariſt. 7. Hiſtor. anim. 1. quod virginibus, quibus tardant menſes, materia attollitur ad pectus redundans, vbi augmentum mammarũ facit. Quod ſi erumpant menſes, propter hoc, dicit Ariſtoteles, non diminuuntur mammæ.

Signa.

SIgna affectus huius, non eſt quod vos doceam, quia & viſui, & manibus ſatis patent.

Prognoſtica.

PRognoſticvm ſignum eſt, quod ſemper hæc magnitudo turpitudinem inducit. Dicebat Aetius libro 16. cap.43. has mulieres non carere aliquo periculo, quia Mammæ quæ maiores ſunt, magis expoſitæ ſunt ſuſcipiendis Cancris. Adamantius in lib. Phyſiognomiæ ſcribit, eas, quæ habent Mammas grandes, vinoſas, & libidinoſas eſſe. Et ratio huius eſt, quia magnitudo proficiſcitur a caliditate, & vbi eſt magnitudo ibi caliditas eſt præſertim vteri, propter quod ſunt vinoſæ, & libidinoſæ, & hæc eſt ratio, quod quando vultis ad libidinem mulieres incitare, tangitis Mammas, quia ex caliditate quę ingeneratur Mammis tractando, incaleſcit vterus, & ita excitatur libido.

Curatio.

CVratio huius affectionis, vel reſpicit factum malum, vel futurum. quæ malo facto innititur, in hoc caſu exigua eſt admodum: quia vt dicebat Ariſt. vix fieri poteſt, vt vnquam Mammarum magnitudo iam facta aboleatur, niſi velis totum corpus tabefacere, & emaciare, quod quia non fit abſque periculo, idcircò non eſt ita facilè tentandum. Eſt tamen aliquod in hoc genere remedium, qđ interdum proponere poteſtis, ſi mulieres à vobis remedium flagitent, & eſt, ut fiat forma Mammarum plumbea, & illiniatur interior pars oleo ſeminis Hyoſciami, atque detineantur Mammæ inter has formas, ſimiliterque coanguſtetur pedetentim illa forma: ſic enim ſperari poteſt lõgo huius remedij vſu tandem comprimendam eſſe Mammarum magnitudinem. Alia verò curatio, quæ potius pręſeruatio dici debet, tota poſita eſt in medicamentis aſtringentibus, & refrigerantibus. Refrigerantia medicamenta cum calorẽ augentem cõpeſcant, efficiunt vt malum non creſcat. Aſtringentia ſimiliter cũ coanguſtent locum, & impediant aduentũ materiæ, neceſſariò intercipiunt auctionẽ ipſam. Sic videbitis apud Auicennam 12. tertij tract. 1. cap. 10. multa vobis proponi remedia, quæ ad Mãmas ipſas caſtigandas coercendaſque hac facultate prædita proponuntur. Serenus Medicus antiquiſſimus tria remedia ad caſtigandas Mãmas nobis proponit. Vnum eſt ſuperſtitioſum, vt ſcilicet Mãmis circumponatur Hedera, atque ea deinceps concremetur, & fumus capiatur

ſuper ipſas Mammas. Alterum eſt pinguedo Anſeris cum Lacte. Tertium eſt, quod apud multos reperitur, ouum Perdicis illitum; hoc namque ſcribunt Democritus, & multi alij, facultate quadam præditum eſſe, qua magnitudinem Mammarum tollit, atque impedit. Aetius etiam multa nobis remedia propoſuit, vt eſt Aerugo ferri cum oleo Omphacino, aut vino appoſita: Cicutæ ſemen cum folijs tritum, & appoſitum. Multa etiam alia apud Rhaſem, & alios Arabes inueniuntur remedia, ſed non eſt, ut vos diutius detineam. Hic erit finis de vitijs in nutritione.

Supereſt vt deueniamus ad ea vitia, quæ vniuerſi vteri ſtatum reſpiciunt.

HIERONYMI MERCVRIALIS DE MORBIS MVLIEBRIBVS.

Liber Quartus.

DE VITIIS QVÆ STATVM *vniuerſi vteri reſpiciunt.*

PRÆFATIO.

HACTENVS de illis morbis tractauimus, qui Conceptum, & Partus nutritionem reſpiciunt;ordini noſtro conſentaneum eſt, vt de alijs morbis tractemus,qui ſtatũ vniuerſi vteri reſpiciunt,nec ad vnum ex prædictis referuntur:qui ſtatus vteri in duobus à nobis fuit poſitus,ſ.in humiditatibus quę per vterũ excurrunt,nec non in ſolidorum vteri tum Cõplexione,tum Conſtitutione.Appello humiditates,nõ humores oẽs quatuor,ſed Menſtrua,ſemen,& alias humiditates ab vtero excurrentes.Itaque Morbi,qui fiunt in his humiditatibus vteri, aut ſunt circa Menſtrua,vel exuberantia,vel deficientia:aut fiunt in ſemine, qualis eſt morbus Gonorrhæa dictus,aut in alijs humiditatibus,qualis eſt Fluxus muliebris appellatus.In complexione ſolidorum vteri fiunt Morbi, quando aliquã ex intemperiebus patitur, ſiue ea ſit ſimplex,ſiue cum alijs humoribus copulata. Quæ autem fiunt circa aliam conſtructionẽ vteri,aut ſunt in vnionis ſolutione, qualia ſunt omnia Matricis Vlcera:aut ſunt circa vias vteri,quales ſunt oppilationes vteri, aut in via & magnitudine, vt tumores omnes vteri, Nympha (de qua Paulus) Hydrops vteri,Cauda appellata,quã Moſchio cap.18.appellat ſymptoma turpitudinis, aut ſunt morbi in ſitu vteri,vt cum ſurſum vel deorſum vterus relabitur; aut in latera inclinatur. Præter hos affectus eſt & alter, qui videtur hos omnes conſequi, ſcilicet præfocatio vteri, de quibus omnibus ordine tractabimus.

De vitijs menſtruorum in defectu. Cap. I.

INCIPIAM autem à menſtruis, quæ peccant, vel quia deficiunt, vel quia abundant, vel quia talia non fluunt qualia deberent. Tractabimus primum de deficientibus menſtruis, eò quod hic morbus frequentiſſimus eſt, qui vt rectè à vobis cognoſci poſſit, operæ pretiũ eſt, vt cognoſcatis exactè quænam ſit menſtruorum natura, id quod ſeptem docebo capitibus, ea qua fieri poterit breuitate. Primum erit, quid ſit menſtruum: ſecundum, quomodo generetur: tertium, in quibus generetur: quartum, quando gignatur: quintum, cuius gratia fiant menſtruorum fluxus: ſextum, quæ ſit quantitas menſtruorum: ſeptimum & vltimum, quænam ſit qualitas. His omnibus à vobis intellectis, non vereor quin omnis natura menſtruorum cognoſcatur. Menſtruum communiter vocatur à Græcis, καταμήνιον, Latini appellant modo menſtrua, modò menſes: quod quidem menſtruum, vt colligitur ex Ariſtot. 1. de Generatione animalium capit. 20. & 4. de Part. animal capi. 10. Et à Galeno multis in locis, præſertim 14. de vſu part. capit. 8. nihil aliud eſt, niſi profluuium naturale ordinatum ſanguinis excrementij vtilis, ſed crudi. Dicitur naturale profluuium, eò quòd omnis ſanguinis fluxus, vt docet Galenus 4. de Sympt. cauſis capit. 2. eſt ex toto genere præter naturam, ſolus menſtruus fluxus non eſt præter naturam. Atque hoc non ſolùm à Galeno dictum eſt, ſed etiam confirmatum ab Auicenna 21. tertij, vbi tractat de menſtruis. Dicitur ordinatum profluuium, quia ſunt multi è matrice ſanguinis curſus, ſed niſi ſint menſtruorum, nullum ordinem ſeruant: qui ordo poſitus eſt tùm in quantitate, vt videbitis, tùm etiam in tempore. Dicitur ſanguis excrementitius, quia tametſi ſanguis menſtruus, ſit eiuſdem naturæ cum eo, qui in venis mulierum reperitur, verumtamen eſt quoddam ſuperfluum, quia ſupereſt naturę. Vnde errauit Florus ille medicus apud Plutarchum in ſympoſiacis, quando dicebat, ſanguinem menſtruum eſſe vitioſum & corruptum. Dicitur vtilis, eò quòd ſunt & alij fluxus vteri, in quibus ſanguis excluditur, ſed excluditur tanquam inutilis. Dicitur poſtremo crudus, ad differentiam ſeminis, quod quidem & ipſum eſt ſanguis ſuperfluus & vtilis, ſed concoctus, non autem crudus, vt ſanguis menſtruus: nam ſcio ſanguinem menſtruum, etiam quodammodo poſſe appellari ſemen. Verùm, vt docet Ariſtot. 1. de generatione animalium cap. 20. & 2. eiuſdem c. 3. differt ſanguis menſtruus à ſemine, tãquam purum ab impuro, & tanquam crudum à cocto: Quo in loco Auerroes ſcribit

Semen eſſe veluti butyrum quoddam multis ſpiritibus plenum, & propterea delaſſari magis mulieres in emiſſione ſeminis, quam in emiſſione ſanguinis menſtrui, quia cum ſemine multi ſpiritus exeũt, cum ſanguino menſtruo pauciſſimi, quia materia eſt cruda: vnde etiam Auicennas 3. de animal. 3. ſcriptum reliquit, emiſſum ſemen multum plus inferre damni, quàm ſi quadragies tantum ſanguinis mitteretur. Sed dicet aliquis veſtrum: ſi ſanguis menſtruus eſt materia vtilis, cur ergò à natura ſingulis menſibus expellitur. Dico expelli à natura non propter vllam qualitatem, ſed tantum modo propter copiam, quia copia huius materię adeò excreſcit, vt naturam ad ſe expellendam ſingulis menſibus, ſuſcitet. Non igitur mirum vobis videatur, idem enim contingit in emiſſione ſeminis, quemadmodum Galen. 6. de locis affect. cap. 5. ſcribit, animalia bruta concitari ad coitum non alia ratione, quàm quòd copia ſeminis grauata ſtimulatur natura ad ipſum expellendum. Hęc igitur, vt audiuiſtis, eſt natura & deſcriptio ſanguinis menſtrui. De modo generationis menſtruorum, inuenio apud veteres nonnihil diſſenſionis: Democritus & Parmenides habuerunt hanc ſententiam, quòd cùm mulieres ſint valde calidæ gignant ſanguinem acrem & feruidum, qui vbi nimium excreſcit, ſua acrimonia irritat, & ſtimulat naturam ad ſeſe excernendum: Quæ opinio quoniam abundè exploſa eſt ab Ariſtotele, præſertim 4. de generat. animal. cap. 1. non eſt quod in hac diutius refutãda hæream. Id ſolum notare placet, hanc opinionem ſupponere rem falſiſsimam, ſcil. Mulieres eſſe calidiores viris, Hippoc. ſeu potius Polybus lib. de morbis mulieb. nouam quandam opinionem de generatione menſtruorum habet: quòd ſcilicet corpora mulierum, cùm ſint rara, & poroſa, vt raritates impleantur, magno impetu attrahitur ſanguis ad ipſos poros, ita vt cũ nimis trahatur quàm par ſit, atque ob id multum ſanguinis ſuperſit, id quòd ſuperuacuum eſt & nimium, continuò excernitur ad vterum, & inde per ſingulos menſes foras prodit. In viris autem (dicebat iſte autor) non fit ſanguinis menſtrui fluxus, quia corpora virorum denſa ſunt, & non opus habent attractione, & propterea non excreſcit ſanguis vltra menſuram debitam. Hæc ſentẽtia etiam multis abſurdis referta eſt, vnde fit vt illum librum minimè Hippocratis eſſe ſentiam, ſed potius alterius ſectatoris Democriti, & Parmenidis, cùm in eo libro ſcribat mulieres eſſe calidiores viris, quod contra Hippocr. eſt. Abſurda quæ conſequuntur hanc ſententiam plurima ſunt, ſed potiſſimum duo: Vnum, quod licet demus fieri attractionem ſanguinis ad corpus, vt repleantur vacua, non ſequitur attrahi ſanguinem nimium, quia repleto vacuo ceſſat ſemper omnis attractio, quæ fit gratia ipſius. Aliud abſurdum eſt, quod mulieres,

lieres nequaquam, vt ſupponit hæc opinio, ſint corpore rariora, imò verò cum ſint frigidæ, cùm ſint pinguiores viris, cùm ſint glabræ, neceſſariò concluditur corpora ipſarum eſſe denſiora. In libro illo de Spermate Galeno attributo, legitur quod in viris non fiant Menſtruæ purgationes propterea quòd ob raritatem corporis virorum omnia excrementa expirant, & in pilos conuertuntur, vt hinc pateat contrariam potius eſſe rationem, quàm eam quæ in hoc libro ſcripta eſt. Quapropter verus menſtruorum generationis modus eſt ille, qui traditur ab Hippocrate, ab Ariſtotele, à Galeno, & omnibus Medicis, ſcil. quòd cùm corpora mulierum ſint frigida, non poſſunt vltimum alimentum totum conficere, neque in ſubſtātiam corporum nutriendorum conuertere. Vnde, quod ſupereſt, & confici & conuerti non poteſt, paulatim & in dies mittitur ad venas vteri, vbi colligitur, donec tandem in eam molem excreſcit, quę cum ſuſtineri à natura non poteſt, ea ad expellendam irritatur, niſi potius dicamus, cum natura cogatur plus ſanguinis in mulieribus ob fœtum nutriendum facere, quo tempore conceptus in vtero non eſt, neceſſario illum exuberare, ob idque ſingulo menſe nimis auctum vno impetu a toto ad vterum mitti, vt oſtendunt miræ illæ totius corporis turbationes, quas ſuſtinent mulieres dum menſes fluunt. Ex quo poteſtis intelligere, non eſſe qualitatem, quæ naturam ſtimulat, ſed ſolam quantitatem. An verò huiuſmodi ſanguis excludatur in vterum per reſudationem, vt voluit Ariſtot. 2. de Gener. animal. cap. 4. an verò per vaſorum reſerationem; ſum huius ſententiæ, ſanguinem excludi in vteri capacitatem per reſerationem vaſorum, atque ad hoc credendum impellor, tùm quantitate ſanguinis quæ exit, quia per reſudationem tantus exire non poſſet, tùm etiam craſſitie, propterea quod ſanguis qui emanat è vaſis per reſudationem, ſemper ſubtiliſſimus eſt, menſtruus vero craſſus, vt non poſſit intelligi, quomodo ſanguis ille ex venis non apertis exire poſſit. Circa hanc degeneratione menſtruorum ſpeculationem, tria occurrunt pulcherrima problemata. Vnum eſt, cur ſi ſanguis menſtruus exit, quia non poteſt confici, & in membra conuerti, tamen videntur mulieres pinguiores viris ſemper? Etenim videtur potius contrarium euenire debere, quia ſi totum nutrimentum vtile, non poteſt conuerti in ſubſtantiam membrorum nutriendorum, ergo deberent corpora priuata nutrimento debito emaciari: ſecus autem videtur, vt dixi, quia ſemper mulieres pinguiores ſunt viris, id quod intelligentes priſci noſtri, volentes vrere corpora virorum, ſemper decem corporibus virilibus adiungebant vnum corpus muliebre, vt præ pinguedine eſſet veluti tæda, & fax ad accelerandam corporum combuſtionem. Secundum problema eſt: Cur natura

non

non potius quotidie excernit paulatim hunc ſanguinem, eò magis, quòd hoc naturæ facilius eſſe videtur,& etiam minus moleſtum mulieribus. Facilius naturæ,quia facilius eſt expellere paruam quantitatem, quam magnam. Minus verò moleſtum mulieribus, quia videbitis ferè omnes mulieres, quo tempore inſtant menſtrua, magis perturbari, non ob aliud, niſi ob impetum ſanguinis copiosè excurrentis. Tertium eſt, quod ſi menſtruum eſt eiuſdem naturæ, cuius eſt ſanguis ille,qui continetur in venis, videtur infinita mala facere, quæ referuntur à Columella, Plinio, & Ariſtot. ſcil. corrumpere arbores & flores, rubiginem ferro,dare,canes in rabiem concitare, homines dementare, ſpecula corrumpere,& alia innumera damna inferre. Imò experientia compertum eſt, quod ſi quis cum menſtruoſa concumbat, morbos ſęuiſſimos contrahit, vt interdum vidi experientia. Auer. 5. Collec. cap. 7. dicebat, coitum cum menſtruata lepram inducere, atque hoc ſe experientia cognouiſſe, vt non ſolum à legiſlatoribus prohibitus ſit huiuſmodi cōcubitus,ſed etiam ab Heſiodo vetitus, ne in balneis verſetur quis, vbi lauatæ ſunt mulieres menſtruatæ. Ad primum problema dicendum, quod tametſi mulieres totum alimentum vltimum non perficiant, tamen tantum perficiunt, quantum ſat eſt tùm ad reſtaurandum quod eſt deperditum, tùm ad augendam pinguedinem. Cur autem potius in pinguedinem conuertatur, ratio eſt, quia humiditas mulierum adipoſa eſt & pinguis, vnde facilè frigiditate ipſarum concreſcit hæc humiditas, & pinguedo euadit: Sic etiam videmus Vrſos & Sues pingueſcere, non tàm propter frigiditatem, quàm propter humiditatem adipoſam. Et aduertite, cùm dico corpora mulierum frigidiora eſſe, non intelligendum eſt ratione frigiditatis poſitiuæ fieri pinguedinem, ſed ratione moderati caloris, qui reſpectu caloris viri quoquo pacto poteſt dici frigus. Sed optabitis forſan intelligere, quare à natura comparatum ſit, vt mulieres viris ſint frigidiores: Cuius rei nulla poteſt potior aſſignari ratio,quā hæc, quòd tū propter Conceptionem, tùm propter conceptus nutritionem, neceſſarium eſſet, vt mulieres frigidæ eſſent,aut ſaltem frigidiores viris:nemini dubium eſt, quod ad Conceptum, & ad eius nutritionem neceſſaria eſt magna materiæ copia, magna autem copia, non poteſt eſſe in muliere, niſi multum ſuperfluum extitiſſet: Quoniam ſi fœmina quod ſibi neceſſarium erat tradere debuiſſet fœtui, proculdubiò ipſa magnopere offenſa fuiſſet, ideò neceſſarium fuit, vt in ipſa materia ſuperflua inueniretur: iam verò inueniri non poterat hęc materia, niſi calor debilis extitiſſet, eò quia calor magnus conficit, & diſſipat valde, vnde paucum omnino poteſt ſupereſſe, quod non conficiatur. Ergo neceſſe fuit, vt calor eſſet debilis,quo poſſet multa ma-

ta materia ſupereſſe, quæ non conficeretur. Vnde videtis quàm neceſſarium fuerit Mulierem frigidam eſſe. Erat ſecũdum propoſitum Problema, qua ratione natura nõ fecit, vt quotidie mulieres potius expurgarentur, quàm ſingulo menſe? Cuius rei multæ rationes haberi poſſunt: vna eſt, quia valde turpe & fœdum fuiſſet, ſi mulieres quotidiè fluore Menſtruorum inquinarentur. Altera ratio eſt, propter conceptum, quia vt ſcriptum reliquit Hippoc. lib. de Genitura, & in libro de natura Mulieb. Mulieres concipiunt, vel quando Menſes iam incipiunt erumpere, vel quando deſierunt. Concipiunt quidem incipientibus Menſibus, quia eſt magna materiæ vbertas: concipiunt deficientibus menſibus, quia vterus iam depuratus eſt. Sed & huius rei a Galeno libro de Vuluæ ſectione cap. 10. adfertur alia ratio, cur ſcilicet incipientibus, & deſinentibus menſibus fiat Conceptus: quia hiſce temporibus cum aperta ſunt ora vaſorum vteri, interna eius ſuperficies tota aſpera facta eſt, propter quam aſperitatem dicit Galenus, fit, vt ſemen facilè adhæreat, & in conceptum tranſeat: reliquis temporibus, quando ſcilicet fluunt menſes, ſemen excurrit cum ſanguine extra vterum, vel materiæ copia nulla adeſt. Dicebat Diocles & iurè, idem contingere in his caſibus, quod contingit cœmentarijs, cum volunt lapides conglutinare, quia ſi lapides politi ſint, nequaquam ferruminari poſſunt, propterea prudentes Cœmentarij aſperant eos: ſic ſi debet ſemen adhærere, operæ precium eſt, vt vterus ſit aſper, non leuis & politus. Tertia cauſa huius rei, nempe, quòd ſingulo menſe exeant menſtrua eſt, quia ſanguis menſtruus ſuapte natura benignus eſt, nec ab vtero trahitur, vt docet Galenus 14. de vſu part. 8. ſed ſolùm tranſmittitur ab vniuerſo corpore ad vterum à facultate expultrice, vnde cum ſanguis ſua qualitate non irritet naturam ad expulſionem, neceſſarium eſt, ſi debet excitari facultas, vt copia id fiat, & ideò natura, vt excitetur facultas expultrix vteri, coacta eſt machinari hanc excitationem ſola ſanguinis copia, quæ non poteſt congregari niſi ſpatio longo dierum. Erat tertium Problema: Cur ſanguis mẽſtruus alioquin benignus, tot prauos effectus edat, quos audiuiſtis. Nonnulli pro diſſolutione huius problematis dixerunt, ſanguinem menſtruum licet ſua natura ſit benignus, tamen ob diuturnam in vtero moram, malam quandam naturam contrahere, & idcircò tot prauos affectus parere. Sed hæc ſolutio nõ videtur mihi accommodata: Ratio eſt, quia ſanguis menſtruus, ſi ſua natura eſt benignus, vbi eſt in venis, eſt in proprio ſuo loco: ſi eſt in proprio loco, non debet corrumpi, ſed conſeruari, quia locus ſeruat locatum. Alij vt melius ſoluerent hoc problema, dixerunt in ſanguine menſtruo duas partes reperiri: vnam puram, & vtilem, aliam impuram, & fœculentam. Ex

pura dicunt iſti,fit conceptus,& nutritur:impuram eam eſſe, quę tot malos effectus parit.Sed neque mihi ſatisfacit hæc ſolutio: ratio eſt, quia hoc omnis ſanguis habet,vt in eo ſit pars purior, & pars impurior.Si ergo hoc habet ſanguis omnis,& ſanguis Menſtruus non differt ab eo,qui eſt in venis,cur ergo ſanguis totius corporis non hęc eadem mala facit,quæ Menſtruus? Ergo mea eſt ſententia,ſanguinem illum,non ſemper ita prauum eſſe, vt referunt ſcriptores, eò quia vbi corpora mulierum temperata ſunt,neceſſarium eſt, vt ſanguis menſtruus ſit temperatus,& propterea tunc nullos prauos effectus edere poteſt: Vbi corpus vitioſum eſt, ſanguis menſtruus vitioſus redditur. modus autem quo hic ſanguis redditur vitioſus hic eſt. Conſtat apud oẽs Medicos,vterum eſſe veluti ſentinam & cloacam, in qua natura ſolet corporis ſordes deponere: quod cum ita ſit,omni quidem tempore natura ad venas vteri mittit humores vitioſos,& prauos,ſed potiſſimum eo tempore,quo menſes incipiũt fluere. Et ratio eſt,quia tum temporis vis expultrix magis excitata eſt,& viæ magis ſunt apertæ.Vnde ſi hoc tempore maiori impetu praui humores mittuntur ab vniuerſo corpore ad vterum,iſti humores in vtero commixti ſanguini menſtruo mixtionem quandam deterrimam efficiunt,propter quam deinde non eſt mirum, ſi innumera mala oriantur.Tertium caput erat, in quibus corporibus fiant menſtrua.Ariſtot.6.de Hiſtor.animal.8.& 3.de Generat.anim.ſcribit,menſtrua videlicet non fieri neque in piſcibus,neque in auibus, ſed ſolum modo in ijs animalibus,quæ ſunt prędita ſanguine,& quę ſunt viuipara.Inter animalia maximè omnium menſtruas purgationes habet mulier,deinde Vacca,poſtea Equa,& Canis. Cur autem omnium animalium maximè mulieres menſtruas purgationes habeant,duæ ſunt cauſæ potiſſimum: Vna eſt, quia in Brutis excrementitia hæc materia in Pilos vertitur, in Cornua,in excrementa varia,in vrinas craſſas.In muliere autem materia hæc non vertitur in quidquam horum, propter quod omnium maximè neceſſariò etiam purgatur.Altera cauſa eſt,quia bruta vno victus genere vtuntur,maximè laborant,& exercentur.mulier verò largè viuit, & varijs cibis vtitur:adhæc otioſa, & ſedentaria eſt, vt ob has rationes iurè maximos fluores ſanguinis menſtrui habeat. Quartum caput erat de tempore menſtruorum, quod quidem duplex eſt: aliud vniuerſale,aliud verò particulare. De vniuerſali ſic conſtitutũ ſit apud vos,quod vt plurimum menſtrua incipiunt fluere à decimoquarto ætatis anno,deſinunt autem ferè ſemper circa quinquageſimum. Dicebat Ariſtot.7.de Hiſtor.animalium 1.tunc incipere menſtruorum curſus,quando vbera prominent ad duos digitos, & quando viro ſemen mouetur, quo quidem tempore dicebat maximas fieri mutationes,

tationes,& in viris & in mulieribus,tum vocis, tum etiam aliarum rerum. Dixi,vt plurimum incipere a decimoquarto ætatis anno, q̃a reperiuntur mulieres,quibus etiam incipiunt duodecimo anno. Sed vt docet Paulus Aegineta lib. 3. cap. 50. hæc ſunt admodum rara, vt rariſſimum ſit,quod ſcribit Sauonarola,ſcilicet fuiſſe quandam,quę cœpit nono anno purgari,& facta eſt prægnans, Sed optabit aliquis veſtrum intelligere: Cur potius decimoquarto anno, & non ante. Cur quinquageſimo deſinant,& non poſt. Dico non ante decimũquartum annum incipere,quia in ſecundo ſeptenario corpora noſtra ſunt valde calida, ita vt calor magnopere conſumat, nec ſinat quidquam ſuperfluum eſſe: Poſt ſecundum ſeptenarium, cùm incipit remitti,incipit materia ſupereſſe, & propterea incipit materia excludi,quamquam in minori quantitate quàm antea,vel alio tempore. Poſt quinquageſimum annum deſinunt menſes, duabus de cauſis: Vna eſt,quia calor non poteſt id quod reſiduum eſt, conuertere in ſanguinem,ſed conuertit in pituitam. Altera cauſa eſt, quia propter caloris natiui imbecillitatem, vis expultrix valde tarda eſt, & debilis,ita vt non ſufficiat expellere hanc materiam. De tempore particulari,ſcribit idem Ariſt. 2. de Gener. animal. 4. & 7. de Hiſtor. animal. 2. quod videlicet menſtrua nullo certo termino currunt, ſed vt plurimum mouentur decreſcente Luna, propter quod inquit nonnullos appellaſſe Lunam fœminam. Dixit iurè, nullo certo termino currere,quia vt ſcribit Aetius & Auicenna, vt plurimum ad minus interſunt 22. dies inter vnam, & alteram purgationem ad ſummum triginta:inter hos terminos, inuenietis aliquas quibus tũc intercedũt vigintiquinque dies, alijs vigintiſeptem,alijs vigintiquatuor,ita vt iurè dictum ſit,nullum eſſe certum terminum:Cuius varietatis ratio nulla poteſt melior aſſignari,quàm varietas temperatu rarum, Regionum,cibi & potus,quibus omnibus de cauſis fit varia humorum aggregatio,ad quam magnus Auerroes reducebat cauſas oĩs inordinationis. Cur verò decreſcente Luna fiant potiſſimũ men ſtruæ purgationes,ſcribit Ariſtoteles,& Auerroes 2. de Gene. anima lium c. 2. & 4. quia tunc corpora hominum,& animalium frigidiora, & humidiora ſunt. Circa quam ſententiam duo occurrunt dubia diſcuſſione digna. Vnum eſt,quoniam Ariſtoteles 7. de Hiſtor. animalium capit. 2. ſcribit: paucas mulieres ſingulo menſe purgari, plurimas verò tertio quoque Menſe: nam Aetius lib. 16. capit. 4. ſcribit omnes mulieres ſingulo Menſe purgari. Sed quid quærimus autoritates,quotidiana experientia ſatis teſtatur,omnes mulieres ſingulo Menſe purgari, rariſſimas verò eſſe, quæ tertio tantum Menſe, ita vt ſatis apertum ſit Ariſtotelis ſententiam falſam eſſe. Alterum dubium eſt, quomodo Ariſtoteles dixerit Luna decreſcente

corpora noſtra frigidiora & humidiora eſſe: Etenim Galenus 3. de Diebus decretorijs capit. 2. & 3. Aſtrologorum omnium ſententia confirmatus dicit: Luna plena exiſtente, corpora omnia augeri, animantia pingueſcere, ita vt clariſſimè teſtetur humiditatem potius exuperare in plenilunio, quàm Luna decreſcente: Hoc quoq; abundè teſtantur agricolæ omnes, qui iubent cędendas eſſe arbores Luna decreſcente, eò quod tunc corpora ſunt aridiora, & humore priuata: Apparet idem in Conchylijs, quæ Luna decreſcente, inania ſunt, in plenilunio verò prægnantia & plena. Pro prima dubitatione, Alb. Magnus lib. 4. Animal. ca. 2. videns Ariſtotelis ſententiam falſam eſſe, vt ipſum tueretur, permutauit literam Ariſtotelis, quaſi dicat Ariſtoteles, ſingulo menſe purgari mulieres plurimas, paucas verò tertio quoque menſe. Sed hæc Alberti ſententia duo contra ſe patitur: Vnum, quod contextus Ariſtotelis contra omnes manuſcriptos & antiquos peruertitur. Alterum eſt, quod licet concedamus Alberto, literam illam corrigēdam eſſe, verumtamen Ariſtoteles veritatem non dicit, eò quòd non ſolùm plurimæ purgantur ſingulo menſe, ſed omnes, & nullam inuenietis quæ ſolum tertio quoquo menſe purgetur. Auguſtinus Sueſſ. in commen. ſuper lib. de Hiſtor. anim. videns, & ipſe hanc difficultatem dixit, hoc fortaſsè verum fuiſſe in regionibus Ariſtotelis, vt ſcilicet paucæ purgentur ſingulo menſe, ſed nugæ ſunt quoniam id quod naturale eſt, vbicunque idē eſt. Sed à natura comparatum fuit, vt mulieres ſingulis menſibus purgentur, & ideò etiam in regionibus Ariſtotelis, & vbicunque locorū hoc perpetuum eſſe debet. Fuerunt aliqui, qui dixerunt & non ſine ratione, Ariſtotelis libros de Animalibus ex aliorum relatione conſcriptos eſſe, & ideò multos errores commiſiſſe, quòd deceptus fuerit à referentibus. Sed iniquum eſt ita tractare ſummum Philoſophum, vt permiſerit ſe decipi in re apertiſſima. Ideò ſum ego huius ſententiæ, Ariſt. ſententiam poſſe defendi, modò non credamus Gazę, qui hunc locum & alios multos deprauauit, omiſſione vnius vocis, vox autem eſt σωυεχῶς, quæ quid importet, animaduertite: Ariſtotelis verba hoc ſonant, quod paucæ ſunt quæ ſingulis menſibus, σωυεχῶς, id eſt, aceruatim purgentur: plurimæ ſunt, quæ aceruatim purgantur tertio menſe: quaſi dicat Ariſt. purgari quidem omnes mulieres ſingulo menſe, ſed paucas purgari aceruatim. Adſtipulatur huic ſententiæ Plinius, qui libro 7. ca. 15. verba Ariſtot. ferè transferens dixit, omnes mulieres tricenis diebus purgari, ſed largius tertio quoque menſe, quaſi hæc ferè ſit Ariſt. ſententia, vt dixi. Ad ſecundam dubitationem. Auerroes in commen. ſupra 2. de generatione animal. c. 4. exponens Ariſtot. ſententiam ait, magna luminaria tempore coniunctionis, & oppoſitionis diuerſa eſſe inter ſe, quia quo tē

pore

pore coniunguntur, tempus frigidius eſt, eò quod hoc tempus aſſimilatur Hyemi. tempus verò quo opponuntur calidum eſſe, atq; hoc tempus Æſtati aſſimilari, quaſi voluerit Auerroes, totum hoc tribuẽdum eſſe frigiditati aeris: Sed neque hæc Auerrois reſponſio tollit dubium, eò quod addubitari poſſit, qua ratione his temporibus frigiditas dominetur: adhæc, poteſt eſſe frigidum cum ſicco. Propterea dicendum iudico, quòd declarat Picus lib. 3. contra Aſtrologos c. 6. qui ſcribit, Lunam minimè ex ſe frigidum, aut calidum poſſe facere poſitiuè: ſed ſi frigidum faciat, id facere priuatiuè: eò quod aere nocturno exiſtente ex ſeſe ſemper frigido, vbi Luna lumine plena eſt, reſiſtit frigiditati nocturnæ: vbi verò lumine ſpoliatur, cùm non poſſit reſiſtere, dimittit aerem in ſuo frigore, atque dimittit corpora animalium omnibus aeris iniurijs. Quæ ſententia confirmata eſt à Galeno tertio de diebus decretorijs, capite ſecundo. Sed quid dicemus de humiditate, vt tueamur Ariſtotelem & Galenum? hæc habenda eſt vobis in hac re reſolutio, quod in noſtro hoc orbe, & in omnibus corporibus duplex eſt humiditas: alia quidem viuifica, & intrinſeca: alia verò extrinſeca, ab elementis huius mundi communicata. Poſterior humiditas ſcilicet excrementitia augetur in corporibus decreſcente Luna. Ratio eſt, quia Luna ſpoliata lumine non reſiſtit frigori externo. Proculdubio corpora animalium elementorum iniurijs expoſita quoquo pacto humiditate excrementitia imprægnantur. Hinc fiunt pluuiæ Luna decreſcente, & alia plurima: ſic etiam dicimus fieri menſtrua, propterea quod corpora Mulierum hoc tempore humiditate externa veluti intumeſcant, præſertim vteri vaſa, quo fit, vt ora ipſorum aperiantur, id eſt, naturæ expellenti diligentiſſimè famulentur: Atque hoc voluit intelligere Gal. loco citato, quando dicebat, excrementa ſeu menſtruas purgationes ſecundum proprios circuitus conſeruari à Luna, pro vt vel magis, vel minus plena eſt lumine. Prior humiditas, id eſt intrinſeca, & viuifica augetur potius plenilunio quàm ſecus: & ratio eſt, quia tùm corpora animantium, & plantarum vigorata, magis concoquunt, & cõſequenter magis humiditas viuifica augetur: propter quod iurè dictum eſt à Galeno, in plenilunio corpora augeri, & pingueſcere, hac ſcilicet humiditate. Accedit his & aliud, quod tempore plenilunij, humiditates corporum hominum aliqui congelatæ eliqueſcunt: eliquatæ diffunduntur, diffuſæ, maiorem copiam humiditatis apparere faciunt. Erat quintum caput à nobis propoſitum de fine, ob quem mulieres, & alia animalia habeant menſes. Ariſtoteles 2. de Gener. anim. 4. ſcribit menſtruas purgationes fieri in mulieribus tùm propter neceſſitatem, tùm etiam propter vtilitatem, ſeu vt ipſe dicit, nobilitatis alicuius gratia. Fiunt propter neceſſitatem,

tem, eò quod cùm mulier ſit frigida, neceſſariò multa materia ſupereſt poſtremæ concoctioni, quare neceſſarium eſt, vt ſtato quodam tempore expurgetur. Propter vtilitatem autem fit purgatio menſium, quia ad propagationem humanæ ſpeciei conueniunt, & cauſæ efficientes, & materiales. Cauſa efficiens, in viro eſt: cauſa verò materialis, ſubminiſtratur à muliere menſtruis iſtis purgationibus. Sed aduertite, hanc eſſe Ariſtotelis ſententiam contra medicos, qui putat mulieres tantùm materiam præbere in generatione, de quo nunc non eſt nobis diſputandum. Galenus de ſectione venæ contra Eraſiſtratum cap. 5. videtur voluiſſe menſtruas purgationes tantùm fieri ex neceſſitate, eò quòd mulier frigida eſt, otioſa, propter quæ omnia neceſſariò multa excrementa in ipſis colliguntur. Sed idem Galenus in libro de ſemine, & 14. de vſu partium ſcribit, non propter neceſſitatem ſolùm fieri menſtruas purgationes, verùm etiam propter duos fines nobiliſſimos, quorũ alter eſt, vt fiat conceptus: alter, vt conceptus nutriatur tùm in vtero, tùm extra vterum. In vtero quidem, quando fœtus ſanguine menſtruo nutritur: extra vterum, quando Lacte, quia lac eſt ſanguis menſtruus dealbatus. An verò natura etiam vtatur ſanguine menſtruo ad nutriendum vterum: dico id quod probauit Auerroes 3. Col. 3. item 29. Vterum videlicet nequaquam nutriri ſanguine menſtruo, & hęc ratio maxima eſt, quia natura ad nutriendas partes ſemper vtitur eodem nutrimẽti genere: quod ſi verum eſt, ergo deberet vterus ſemper nutriri ſanguine menſtruo. Si ergo & hoc verum eſt, quod nutritur ſanguine menſtruo, quomodo nutrietur vterus poſt quinquageſimum annũ, cum deſierint menſes, & ante decimum quartum, cum nondum inceperunt: quomodo item nutrietur vterus animalium, quæ carent menſtruis. Itaque hoc conſtantiſſimum ſit apud vos, naturam non vti ſanguine menſtruo ad nutriendum vterum, ſed ſolùm ad nutriẽdum Fœtum. Quantitas menſtruorum, quod erat ſextum caput, alia eſt diſcreta, alia continua. De diſcreta quantitate, inuenio nonnihil diuerſitatis inter authores. Hippocr. ſiue alius author in lib. de Morbis muliebribus ſcribit: Purgationes menſtruorum in mulieribus fieri duobus, vel tribus diebus. Aetius loco citato ſcribit has purgationes fieri quatuor diebus. Paulus Aegineta lib. 3. ſcribit, multis mulieribus fieri has purgationes duobus, vel tribus diebus, plurimis fieri quinque, nonnullis quoque ſeptem diebus. Auerroes 3. Collecta. loco citato, ſcribit minimum purgationis tempus eſſe vnius diei: ſummum ſeptem. In hac controuerſia illud cupio vobis conſtitutum eſſe, non poſſe certam quantitatem dierum definiri, eò quod mira varietas ineſſe poteſt propter laxitatẽ, & ſtructuram vaſorum, propter ætatem, regionem, & alia, quæ conſueuerunt ſta-

tum

tum noſtrum euariare. Præterea etiam vobis hoc notandum, quod colligitur ex Ariſtotele 7. de Hiſtor. anim. 2. ſcilicet purgationes, vel conſiderari in ſanis mulieribus, & ſecundum facilitatem: vel conſiderari indifferenter. Si primo modo conſideremus, mulier ſana, & ea quæ facilè purgatur, nunquam purgatur minus ſecundo die, neque plus tertio. Et hoc eſt, quod ſcribit Ariſtoteles, ſi purgatio hos termi nos tranſeat, difficile fieri, & cum labore: hoc idem innuit autor lib. 1. de Morb. mulieb. dicens, non fieri purgationes, niſi duobus, aut tri bus diebus, quod ſi aliter fiat, vel mulier morboſa eſt, vel ſterilis fit. Quod ſi ſecundo modo conſideremus, vt dixi, non poteſt certa quantitas aſſignari, quia Virgines alio modo, alio adultæ, alio mo do carnoſæ, & alio non carnoſæ purgantur, ita vt appareat mira varietas. De quantitate continua ſcribit idem autor, quantitatem moderatam debere eſſe duarum Cotylarum Atticarum. Hoc idem confirmauit Aetius lib. 16. cap. 4. Eſt verò menſura Cotylæ nouem, vel decem vnciarum, paulo plus, minuſvè: Ita vt quantitas menſtrui debeat eſſe uiginti vnciarum. Sed ſum huius ſententię, quod non poſſit hæc certa quantitas conſtitui: quia Virgines à principio minus purgantur, adultæ copiosè, ſeneſcentes minus, macilentæ plus, pingues miuns, quia in pinguedinem abſumuntur hęc excrementa: Sic quoq; Sanguineæ magis quam Bilioſæ; Pituitoſæ magis, quã melancholicæ; debiles plus quàm robuſtæ. Regio quoq; & victus ratio, Exercitationes uitæ & alia, poſſunt miram varietatem parere: Et hæc eſt quantitas menſtruorum. Sunt quædam aliæ purgationes muliebres, quæ Latini appellant Puerperium, & ſunt iſtæ purgationes, quas omnes mulieres patiuntur, quando pepererunt, vel quando Aborſum fecerunt, quarum purgationum quantitas diuer ſa eſt à quantitate prædictarum. Nam vt habetur in lib. 1. de morbis muliebr. a principio exeunt hę purgationes ad menſuram Heminæ vnius & ſemis, plus minuſvè, & hoc ſi ſana ſit, quæ quantitas deindè in dies minuitur, vſque quo perfectæ iſtę purgationes deſierint, excipitur tamen ea aquæ, & ſanguinis purgatio, quæ exit in ipſo partu, & ſtatim poſt partum copioſiſſima. Si fœmellam mulier pepererit, durat huiuſmodi purgatio ad ſummum quadraginta duos dies, ad minus verò triginta. Si verò marem pepererit, ad ſummum durat triginta dies, ad minus verò viginti. Quamquam & in hac re nonnihil eſt diuerſitatis, quia quæ abortiunt, prout fœtus aborſus eſt, vel grandiuſculus, vel minor, ita & magis & minus durat huiuſmodi purgatio. Eſt verò Qualitas harum purgationum, quod erat poſtremum caput, in tribus collocata. In craſſitie, & tenuitate, in colore, & odore, poſſumus addere, & modum exitus. Quod ad primam conditionem ſpectat, debent menſtrua neque eſſe

ſubtilia,

ſubtilia, neque tenuia, neque admodum craſſa & viſcida, ſed mediocria, quanquam videbitis ſemper Virginibus menſes exire ſubtiliores; vetulis & adultis craſſiores, vt & melancholicis: Bilioſis contra tenuiores. Odor nullus certè eſſe debet, quia ſanguis dum optimè conſtitutus eſt, expers eſt omnis odoris. Vbi adeſt odor, ſignum eſt adeſſe alterationem, & corruptionem. Color, vt habetis apud Ariſt. 7. de Hiſtor. animal. 2. & Auicennam lib. 9. de animal. debet eſſe, qualis eſt ſanguinis exeuntis è venis animantis recenter mactati, ideſt, vt ſit floridus & viuus. At hic quoque alia diſcrimina intercedunt, quia videbitis mulieres bilioſas habere menſes flauiores, Pituitoſas albicantes: melancholicas ſubnigros: qui omnes colores deprehenduntur, vt docet Rhaſis, ex ſententia Galeni, ex pannis. Modus autem exitus bonus eſt, ſi ſine vllo ſymptomate exeant. Videbitis interdū mulieres dū purgātur, mirificè torqueri, alijs dorſi dolor adeſt, alijs dolor capitis, alijs debilitas viſus, & alia multa accidunt ſymptomata. Ex ijs q̃ hactenus de natura menſtruorū diximus, colligere licet, menſtrua ea eſſe naturalia, quæ vt ſcribit Hipp. 2. Prorrhet. ſingulis menſibus fluunt, in moderata copia, quæ colorem naturalem habent, ſine ſymptomate, ſine etiam dolore, quæ neque pluribus, neque paucioribus fluunt diebus, quàm par ſit. Quod ſi aliqua ex his conditionibus deſit, proculdubio vitioſas illas eſſe purgationes cenſendum eſt. Itaque ſi vel fiat nunquam, vel rarò, aut vnica ſolummodo die, & pauca quantitate, dicuntur menſtrua deficientia a Medicis. Rurſus ſi fiant bis in menſe, pluribus diebus, exempli gratia, octo vel nouem diebus, ſi in multa copia, dicuntur menſes exuberantes. At ſi ſanguis non eſt qualis eſſe deberet, ſi alieno colore, ſi odore infectus, ſi cum dolore, dicuntur ſimpliciter menſes vitiati. Iam verò menſes deficientes, quia primo de his agere debemus, ſymptomata ſunt, in genere excrementorum retentorum, quæ ſymptomata referuntur ad morbos proprios, ſcilicet aut ad prauas intemperies, aut ad morbos ex mala conformatione. Locus affectus, nullus alius eſt, quam vterus.

Cauſæ.

PORRO cauæ ſquæ hoc malum pariunt, aut ſunt Externæ primitiuæ, aut Internæ. Inter externas primum locum obtinet aer ſiccus, ſiue calidus ſit, ſiue frigidus. Similiter etiam nimius corporis motus, de quo loquēs Rufus apud Aetium dicebat, Saltatrices mulieres, & Cantatrices non purgari. Vigiliæ quoque immodicæ ſolent menſes

ſupprimere,

ſupprimere, de quibus loquens Albert. Magnus lib. 9. de animalibus ſcripſit, ſe vidiſſe multas Virgines, quę cum macerarent corpus Vigilijs, nunquā purgabantur. Vehementes animi motus inter has cauſas referendi, præſertim mœror, & timor. Videbitis ſæpè Viduis, & alijs mulieribus, ob tot continuos mœrores deficere has ſuas purgationes, vt ego vidi atque curaui, cui ex ipſo timore ſuppreſſi erant menſes. Adhæc Cibi & Potus magnoperè conferunt ad retinendos menſes, præſertim cibi, & potus exſiccantes, & adſtringentes, & refrigerantes, vt aquæ potus, quem dicebat Auicenna ſæpè menſes tollere. Paucitas cibi, & potus, inter has cauſas quoque referuntur ab Aetio. Internæ cauſæ, vel ſunt propriæ, & eſſentiales, vel ſunt per cōmunionem. Internas cauſas magnus Auenzoar videtur reduxiſſe lib. 2. Tract. 1. c. 5. ad duo ſolum genera, ſcilicet ad viſciditatem, & craſſitiem humorum, nec non ad facultatis expultricis imbecillitatem, quod etiam interdum factitauit Galenus, vt etiam teſtatur Rabi Moyſes lib. 10. Aphoriſm. Sed prӕter has cauſas, a Galeno, & Auicenna aliæ multę in medium ſunt propoſitæ: à Galeno 5. Aphoriſm. 28. & 6. de locis affect. 5. Vt autem habeatis has omnes cauſas ſub certis generibus diſtinctas, dicendum eſt: Cauſas internas alias eſſe naturales, & has omnes pertinere vel ad inſtrumentum, ſcilicet Vterum, vel pertinere ad facultatem expultricem, vel materiam ipſam. Quæ pertinent ad inſtrumentum, primò ſūnt intemperies, prӕſertim tres, calida videlicet, frigida, atque ſicca. Sed dicetis, qui fieri poteſt vt à cauſa calida ſupprimantur menſes, quia ſatis compertum eſt, calidi proprium eſſe aperire, & rarefacere? Auicennas tres proponit cauſas, propter quas intemperies calida ſupprimit menſes: prima eſt communiſſima, quia ſcilicet vbicunque partis alicuius temperatura vitiatur, conſequenter vitiantur etiam partis illius actiones, quod ſæpiſſimè teſtatur Galenus præſertim in libro de inęquali intemperie. Iam verò, vbi adeſt calida intemperies vteri, vitiatur eius temperies & conſequenter vitiatur eius actio. Altera cauſa eſt, quia vbi Vterus laborat calida intemperie, humores ſubtiles, & acres, qui aperiunt, diſſipantur, & exſiccantur: vnde remanent terreſtres duntaxat, & conſequenter retinentur iſtæ purgationes. Tertia cauſa eſt, quia calidus Vterus, tametſi ratione caliditatis attrahat, verumtamen plus eſt id, quod conſumit ſanguinis menſtrui, quàm quod attrahit. Cur intemperies frigida retentionem menſtruorum faciat, aperta eſt ratio, quia ſcitis proprium frigiditatis eſſe condenſare, & adſtringere. Præterea perſpicuum eſt, cur hoc faciat, vtpote a qua Venæ conniuent, atque ſimul concidunt, vt non pateat excurſus ſanguini fluenti: atque hæ ſunt intemperies ſimplices: Intēperies uerò coniunctæ ſunt, qn̄ his intemperiebus coniū

guntur humores frigidi, viſcidi, & craſſi. Neque eſt credendum nonnullis, qui putant quoſlibet humores aſſociatos intemperiei poſſe facere hanc retentionem, quia vbi ſunt humores, ſubtiles & tenues, nequaquam retentionem menſium poſſunt efficere. Cauſæ ex mala formatione omnes videntur ab Auicenna reduci ad anguſtiam, & ſtricturam vaſorum, quæ anguſtia interdum naturalis eſt, vt docet Galenus 3. de Sympt. cauſ. 4. quod experientia comprobatur in illis mulieribus, quę Ilia, & anchas uocatas ſtrictas habent, & pectus latum, de quibus dicit Aetius, & Auicenna, neceſſario habere vaſa Iliorum, & vteri anguſta. Poteſt eſſe hæc anguſtia non naturalis, atque tunc ſequitur vel prædictas intemperies, vel alias ęgritudines. Quæ ſint autem illæ indiſpoſitiones: quas conſequuntur anguſtię vaſorum, ſatis copiosè docuit Auicenna quas omnes ſub ſeptem generibus comprehendere poſſumus. Primum genus eſt multitudo pinguedinis, propter quam vaſa ita compinguntur & coarctantur, vt nequeat ſanguis exire. Secundum eſt apoſtema & tumor, à quibus compreſſa vaſa coanguſtantur. Tertium eſt clauſura vaſorum facta ab ipſa carne, vel aliqua membrana, vt cum membrana quædam oritur in vtero, quæ prohibet ſanguinis menſtrui purgationes, de qua loquitur Hippoc. & Paulus, & nos loquemur ſuo loco. Quartum eſt cicatrix: etenim vlcera matricis ſæpè conſequuntur cicatrices, ob quas ita corrugantur interni vteri parietes, vt facilè omnia uaſa ipſius coarctentur. Quintum eſt tortuoſitas colli vteri, quæ affectio naſcitur, vel quando nimis deſcendit vterus, uel aſcendit, vel ad latera conuertitur. De quo affectu loquens Galenus 5. Aphoriſm. 28. ſcribit ſupprimi menſes ob peruerſionem vteri. Sextum eſt condenſatio ſubſtantiæ totius vteri, quę vt idem teſtatur 3. de Sympt. cauſis: modo naturalis eſt, modo pręter naturam. Sed dicetis, quid poteſt efficere huiuſmodi denſitas? Dico, quod ſi ſit naturalis, neceſſariò adiunctam habet vaſorum anguſtiam: Si ſit præter naturam, non ſolum vaſa ſunt anguſta, imò verò quod notat Auicen. fit breue vteri collum. Septimum genus eſt Aborſus, poſt quē venæ illæ quibus colligabantur Secundinæ ita coaleſcunt, vt poſtea reſerari amplius non poſſint. Dicebat Paulus lib. 3. cap. 59. ferè ſemper poſt Aborſum ſequi Menſtruorum retentionem, quæ ſententia niſi ſano modo intelligatur, falſiſſima eſt, quia videbitis Mulieres abortientes etiam exactiſſimè purgari. Eſt autem Pauli ſententia intelligenda, vbi frequentes fiant Abortus, tùm ſolere conſequi Menſtruorum retentiones, ea ratione quam vobis antea explicui. Cauſæ Menſtruorum retentionis pertinentes ad ipſam materiam, vel ſunt ob quantitatem materiæ, vel ob eius qualitatem, vel ob vtrumque: ob quantitatem, vt ſi ſanguis paucus

ſit,

ſit, neceſſariò ſunt diminutæ purgationes. Fit verò paucus ſanguis, multis de cauſis, vel ob paucitatem ciborum, vel quia alio auertitur ſanguis, vt in euacuatione ſanguinis per nares, ex hæmorrhoidibus. An autem ſanguis multus poteſt efficere retentionem? Dico ex ſe non poſſe multitudinem efficere retentionem: ratio eſt, quia vt noſtis, vbi multus ſanguis eſt in venis ſpontè ſolent ipſarum ora hiare, & ideo ſanguis exire: ſed fit bene, vbi ſanguis multus eſt, vt poſſit craſſeſcere, & ſic retineri. Verum retentio non eſt adſcribenda copiæ, ſed craſſitiei. Cauſæ per communicationem vel ſunt per communicationem a toto, uel ab aliqua parte. A toto, ut cum totum corpus conſtipatum eſt, aut obſtructum, unde fit, ut a toto corpore non mittatur ſanguis ad uterum. A parte, quando iecur obſtructum eſt ualde, quo in caſu ſanguis ad Vterum non poteſt fluere, uel quando Inteſtina & Panniculus adeò ſunt pinguia, ut comprimant Vterum & uaſa coarctent.

Signa.

SIGNA menſtruorum retentionis ut plurimum habentur ex relatione ægrotantis, propterea ſemper diligentes eſſe debetis, ut primum, quod petitis ab ægra ſit, an menſtrua ſint retenta, nec ne. Dicit Hippocr. 1. de Morbis muliebribus, Muliebres morbos ideò difficiles eſſe curatu, quia ſæpè latent Medicum veręmorborum cauſæ, eò quod mulieres verecundentur vitia ſua confiteri. Sed præter relationem ęgræ, aut miniſtræ, ſunt alia ſigna tradita ab Hippocrate & Gal. Hipp. 5. Aphor. 39. ſcribit: ſi mulier neque peperit, & lac habeat in mammillis, ſignum eſt menſtrua defeciſſe. Galenus 6. de locis affectis 5. multa alia adijcit ſigna, quorum hæc ſunt præcipua. Corporis totius grauitas, faſtidium ciborum, horrores inęquales, lumborum, colli, & capitis dolores, febres graues, atque ardentes, vrinæ nigricantes, tumores, præſertim vbi durat diutius retentio. Addit Aetius, febres continuo comitari ſuppreſſos menſes. Sed falſiſſima eſt hæc ſententia, & puto errorem eſſe in Aetio, quia multum abeſt, vt ſemper retentos menſes comitetur febris, imò uidebitis plurimas laborare retentione, & non febre. Signa autem particularia ſunt, quod ſi retineantur menſes propter communicationem alterius partis, intelligetis per ſigna, quæ declarant partem illam affectam, & præſertim ſi nulla alia ſigna adſint proprium affectum oſtendentia. Quæ verò ſunt retenta per eſſentiam, ſi a cauſa frigida, ſomni adſunt longi & profundi, torpor totius corporis, pul-

ſus valde rarus, color albus. ſudor frigidus, vrina copioſa, egeſtiones pituitoſæ. Dicit vnum Auicennas notatu dignum, in hoc caſu venas virorem quendam contrahere, quæ res tametſi non ita frequens ſit, tamen poteſt euenire, non quod ſanguis in venis retentus putreſcat, alioqui mulieres iſtę peſte maxima laborarent, ſi ob putredinem viriditas naſceretur; ſed quia ſanguis alteratur tunc quadam alteratione ſibi propria, eo pacto, quo videmus aquas quæ non percutiuntur à Sole, propter frigiditatem, & torporem vireſcere, nec tamen inſignem putredinem contrahere. Si verò menſes ob cauſam calidam ſupprimantur, hęc erunt vobis ſigna, Vteri videlicet quædam inflammatio, quidam feruor, ſiccitas Vteri, Color corporis rubeus, pulſus velox, vrina feruida. Quod ſi fiat ſuppreſſio a ſiccitate, cognoſcetis ex totius corporis ariditate, ex ijs quæ præceſſerunt ſcilicet immodicis exercitijs, vigilijs, euacuationibus, & alijs quæ ſolent corpora noſtra exſiccare. Addit Rhaſes, coloris quoque citrinitatem adeſſe. Vbi fiet ſuppreſſio a craſſitie ſanguinis, erunt talia ſigna: inflammatio & magnitudo venarum, præſertim in partibus inferioribus, coloris nigredo, palpebrarum & oculorum color obſcurus, vrina craſſa, rubea & interdum ſubnigra. Quod ſi fiat ex clauſura oris Vteri ab oppilatione, vel alio modo inſtrumentali, per propria indicia horum morborum cognoſcetis.

Prognoſtica.

SIGNA prognoſtica hęc ſunt: quod ſicut fluentibus mẽſibus naturaliter mulieres ſanæ degunt, & ut dicit Auicenna, caſtæ ſunt, & pauco coitus deſiderio tentantur: ſic ſi non fluant, fiunt morbi dicebat Hippoc. 5. Aphoriſm. 57. quam ſententiam confirmat Ariſt. 2. de Gen. ani. 4. vbi dicebat, ſi menſes, vel non fluant, uel immodicè fluant, morbi varij exoriuntur, corpus mulieris emaciatur, atq; etiã ſterileſcit: addatis etiam, interdum ex retentis menſibus mulieres habitum virilem cõtrahere & deformari, ita vt pili varij, & barba oriatur, quod teſtatum habemus non modo ab Auicenna, ſed etiam ab Hippoc. 6. Epid. circa finem, vbi exemplum affert Phętuæ, & Namyſiæ, quæ ob retentos menſes barbam acquiſierũt. Qui verò ſint morbi illi, qui ſolent oriri ob retentionem menſium, docet Hippoc. 1. de Morbis Mulieb. & alibi, & in Coacis pręnotionibus. Nec nõ Gal. 6. Loco. affec. 5. & libro de Venę ſectione aduerſus Eraſiſt. ſcilicet morbus comitialis, paralyſis, tabes, fluxus alui, hęmorrhoides, pręfocationes vteri, vrinę difficultates, hydrops, melancholia, febres ardentes,

apoſtemata.

apoſtemata uaria:& præſertim hæc fiunt,quando retentio diu permanet,ita ut breuiter dicam,pauci ſunt omnino morbi,qui ob menſtruorum retentiones mulieres non infeſtent.Scriptũ eſt 1.de Morb. mulieb.ſi menſes ſupprimantur ſex menſibus, malum incurabile euadere,quæ ſententia à nonnullis malè accepta eſt, & idcirco hoc modo intelligenda,quod ſcilicet vbi menſes ſupprimantur ob colli vteri peruerſionem,tum mala vehementia ſuboriuntur, ita vt ſi perdurarit ſpatio ſex menſium,omnino iugulatur mulier atque ita malum ſit incurabile.Quod autem ita intelligendus ille autor ſit, ſatis demonſtrant eius verba, præter quamquod habetis exemplum vxoris Gorgiæ 5.Epid.4.quæ cum per quatuor annos ſuppreſſos habuiſſet menſes,tandem peperit, & poſt multos labores tandem curata fuit.

Curatio.

CVM igitur ſuppreſſio tot mala adferat, ſumma curæ adhibenda,vt mulieres ab hoc morbo curentur. Pro qua curatione communiſſimus Scopus eſt, ut ſanguis reddatur fluxilis, & curſus eius reuocetur, ſed quia id obtineri non poteſt,niſi prius cauſæ omnino tollantur:propterea ſtudendum eſt, vt cauſæ auferantur. Et quia multæ(vt audiuiſtis)ſunt ſuppreſſionis cauſæ,multa quoque ſint curationis genera neceſſe eſt. Si ab externis cauſis efficitur, ideſt, ab aere,a motibus corporis vel animi,vel a cibo & potu, quia aut pariant malum,aut foueant,ante cætera ſtudendum eſt has cauſas maputare.Sic etiam,ſi malum fiat non per eſſentiam, ſed per communicationem totius corporis,aut alicuius partis, erit ſedulo incumbendum,vt totum corpus curetur,aut curetur ea pars, quæ communicat morbum,poſt quod,vt docet Paulus & rectè, erit prouidẽdum vtero.Similiter ſi retentio orta ſit ob aliquas cauſas naturales, ſcilicet ob membranam occludentem,& ſimiles, Curatio in hoc poſita eſt,vt id quod impedit,ea ratione qua fieri poteſt amputetur. Vbi autem fiat a cicatrice malum,eſt res ſine ulla ſpe de Auicenna ſententia.Sed dicet aliquis veſtrum,vbi nulla arte poteſt reuocari menſium fluxus,quid agendum,nam ſi mulieres ita dimittentur,fieri nõ poteſt ut ſanæ fiant,& vitam proferant? Dico in his deſperatis caſibus,omnia eſſe tentanda,vt ex ratione reuocentur, etiam ſi naturalia ſint uitia,dicit Gal. 3.de Sympt.cauſis 4.etiam naturalia impedimenta poſſe corrigi.Quod ſi remedijs malum non cedat, conuertendum eſt ſtudium ad euacuandum ſanguinem per alias vias.Et in his caſibus conſueui ſæpè mulieribus venas Saphenæ incidere, aut etiã

venas cubiti:ſed melius eſt incidere venas inferiores, quia vt habet Oribaſius 7.Coll.feliciſſimè ſemper purgantur mulieres per illas venas,per quas conſueuit natura eas purgare.Loco miſſionis ſanguinis,ſunt uehementes corporis exercitationes, frictiones, purgationes corporis frequentes,quæ omnia poſſunt ſanguinis exuperantiã tollere ſine detrimento,cauteria quoque cruribus ſubtus genua parti interiori inuſta & diu conſeruata vim habent maximam, aut prouocandi menſes,aut paulatim ipſorum materiam imminuendi. In alijs menſium retentionibus tria illa medica inſtrumenta in vſum veniunt. Et primo quòd ad Diætam attinet, aer conuenit temperatus,vel qui contrarias habet cauſæ morbificæ conditiones: vt in cauſa calida & ſicca,aer frigidus & humidus, motus omnes corporis,niſi nimij,maximè conueniunt, motus vehementes animi ſunt reijciendi. Balnea aquarum dulciumq́, ſomnus moderatus conueniunt,in potu,niſi quid obſtiterit, conuenit vinum album tenue, non admodum vetuſtum;vbi febris prohibeat, conuenit aqua decocta cum Aromatibus,præſertim Cinamomo,& Coriandro.Scitis ex Hippoc.aromata menſes prouocare,niſi caput lædatur. Cibus dicit Gal.in lib.de Curandi Ratione per venæ ſectionem 18.debet eſſe attenuans,vt panis optimè fermentatus,ex bona farina,Cymino, vel Aniſo conditus:iure commendantur ab Alzarauio Medico carnes paruarum auicularum,vel quadrupedum lactantium: piſces omnes ſi ſint modicè ſaliti,& petręi.Inter herbas conueniunt quæ vim aperiendi habent,ut Petroſelinum, pulegium, ſatureia, ſerpillum, nepeta,aſparagi.Allia quoque & porri in aſſuetis.Inter fructus, caricę, piſtacia,brodium cicerum rubrorum, magnoperè commendantur. Circa Chirurgiam, videtur eſſe communis omnium Medicorum ſententia ſectionem venæ eſſe omnium remediorum maximum ad prouocandos mẽſes:Et quia hoc genus remedij maximam optat diligentiã,quinque vos docebo: vnũ eſt, quibus videlicet conueniat venæ ſectio:ſecundum,à quo loco conueniat fieri:tertium, quantũ ſanguinis mittendum: quartum, quo tempore ſit mittendus: quintum & vltimum,quomodo ſit mittendus.His omnibus a vobis intellectis,nihil amplius deſiderabitis circa hanc materiam.Circa primum eſt ſententia Pauli,quam etiam Galenus videtur habuiſſe libro de Curatio.per ſanguinis miſſionem,ſcilicet omnibus indifferenter conuenire ſanguinis miſſionem ad prouocandos menſes. Sed dicetis,ſi hoc verum eſt,cur ergo Aetius lib.16. vbi longam curationem huius affectus inſtituit,ſolùm facit mentionem Phlebotomiæ,vbi cum plenitudine ſuppreſſi ſunt menſes? Vt tuear Aetium, dicere ſoleo,in alijs omnibus ſuppreſſionibus propoſuiſſe hoc remedium,tanquam potiſſimum:nominaſſe autem in plenitudine,q̃a

maximè

maximè opus eſt ſectione, vnde vt admoneat nos, voluit huius meminiſſe. Sum ego etiam huius ſententiæ, niſi quid impediat, in omnibus ſuppreſſionibus menſium conuenire venæ ſectionem, etiam in cauſa frigida, ad quod impellor, quia ſcopus in hac curatione eſt, vt ſanguis fiat fluxilis, & in motu ponatur: quare, ſi ſanguis mittatur, in quocunque caſu, hoc ſemper obtinetur, quia natura, vt repleat locum inanitum, vndecunque mouet ſanguinem, atque ſic ſanguis qui torpeſcebat, in motu ponitur & fluxilis fit Locus miſſionis ſanguinis apud omnes eſt infra vterum, ſiue ſit ex Poplite, ſiue ſit ex Talo ſanguis mittendus. Sed circa hanc rem eſt difficultas non leuis: ratio dubij eſt, quia videtur manifeſta contradictio inter Aetium (ex Ruffo) & Galenum. Aetius libro 16. cap. 51. fuit huius ſententiæ, vt ſanguis mittendus ſit, & à cubito, & à talo. Galenus lib. de Curatione per venæ ſectionem cap. 21. & 18. explicatiſſimis verbis dixit; ſectam venam in cubito hoc habere mali, vt ſupprimat menſes mulierum, neque vnquam apparet Galenum in hoc caſu meminiſſe alterius venæ ſectionis, quam loci inferioris vtero. Altimarus, vt conciliaret hos duos ſcriptores, dixit, Aetium duo ibi dicere. Vnum, quod mittendus eſt ſanguis a cubito in magna plenitudine. Alterum, quod poſt ſectionem in Cubito ſecanda ſit vena Tali: Galenum autem non reſpexiſſe ad plenitudinem magnam, neque etiã ſuppoſuiſſe poſt ſectionem in Cubito ſectionem in Talo, & ideò iurè improbatam fuiſſe ſectionem in Cubito. Hanc ſententiam ſunt multi qui ſequuntur, & qui quotidie id inculcant: ſed ſum ego alterius ſnĩæ, ſcil. in nullo caſu vnquam licere ſecare venã in cubito ad prouocãdos menſes. Neq; me mouet autoritas Ruffi, q̃a magis æſtimãda eſt autoritas Galeni & aliorũ, q̃ nunquã vſi ſunt hac ſectione. Et ne videar gratis damnare hãc ſnĩam, dico, ꝙ etiamſi ſumma adſit plenitudo, tñ nocet venæ ſectio in Cubito, quia ſectio huiuſmodi dicit Galenus, reprimit inclinationem, & impetum naturæ ad inferiores partes: ſi retrahit, & ſcopus ſit naturam iuuare, conſequenter ſemper noxia eſt hęc uenæ ſectio. Neque valet, quod ſtatim fiat ſectio uenæ Tali, quia eſt iſtud perinde ac ſi dicamus, habenas trahere, ac deinde calcaribus ſtimulare, quia nemini dubium eſt, & ſi concedamus venam ſectam in Talo hoc tempore auxiliari, tamen minus auxiliabitur, ſecta prius vena in Cubito. Quod verò ſemper ſola ſectio inferiorum partium conueniat, ſunt duæ potiſſimum rationes: vna eſt, quia cum ſcopus ſit præcipuus trahere ad vterum, ſola hęc ſectio trahit ad vterum. Altera ratio eſt, quia etſi diminuenda ſit plenitudo, hæc ſectio diminuit plenitudinem, ita vt vno & eodem tempore diminuamus plenitudinem, atque etiam attrahamus, & prouocemus mẽſes, quæ omnia cum conſideraret Galenus

lenus & alij, ſolùm hanc ſectionem commendant. Quod autem hæc ſectio minuat plenitudinem, habetis teſtimonium Gal. 4. de Tuen. valet. 4. vbi ſcribit: Scarificationem crurum ſoluere plenitudinem: Et lib. de curatione per venæ ſectionem ſcribit, ſectam Venam Saphænam ſoluere plenitudinem natam ex retentione menſium. Hāc eandem ſententiam habuit Apollonius apud Oribaſium, lib. 7. collect. vbi ſcribit: Scarificationem crurum ſoluere plenitudinem. Itē ſcribit Auic. lib. 1. Fen. 4. doct. 5. c. 25. ſectionem ſiue ſcarificationē crurum eſſe propinquam imminutioni. Si ergo per ſcarificationem Crurum diminuitur plenitido, cur ergo etiam non poteſt minui plenitudo per ſectionem Tali? ita vt ſimul habeatur Curatio plenitudinis, & prouocatio menſium? Sed dicet aliquis: Galen. 10. de Medic. local. 2. ſermonem habens de Iſchiade, commendat vt primo mittatur ſanguis a Cubito, deinde à partibus inferioribus. Ergo videtur idem Galenus concedere a ſimili, quia Vterus parū diſtat ab Iſchia: ergo poteſt etiam in noſtro caſu id fieri? Dico valde diſſimilem eſſe rationem: probo, quia in Iſchiade adhibetur ſectio inferioribus partibus, vt deriuetur ſolùm materia: in ea parte, nō impedit deriuationem ſectio Cubiti. Verùm in menſtruis prouocādis quid quærimus? potius vt attrahatur ſanguis, vt aperiantur venæ: Sed attractionem & apertionē maximè impedit ſectio Cubiti, ita vt diſſimilis ſit ratio. Itaque hæc eſt ſententia, quam debetis habere inconcuſſam, etiam in plenitudine ſumma eſſe mittendum ſanguinem a partibus inferioribus. Copia ſanguinis, quę ad menſes prouocandos mitti debet, a Paulo ita definita fuit, vt neque plus duabus libris cum dimidia mittatur, neque minus vna libra. Sed hæc eſt veritas, non poſſe hac in re ſanguinis menſuram definiri, eò quod aliæ ſunt quæ maiorem poſtulant euacuationem, aliæ quæ minorem. Habetis exemplum apud Galenum 6. Epid. com. 3. tex. 29. vbi memorat ſe mulieri emaciatæ extraxiſſe tribus vicibus tres ſanguinis libras, atque huius auxilij beneficio eam liberaſſe à diuturna menſium ſuppreſſione. Hoc inter omnes conſtat, melius eſſe, vt quæ ſanguinis copia debeat mitti, non vna vice, ſed pluribus mittatur, duabus rationibus: vna eſt quia hoc modo minus detrimenti adfertur viribus. Altera eſt, quia hoc pacto ſanguis redditur fluxibilior, quia cum ſanguis fiat fluxilis vbi ponitur in motu, proculdubiò quantò plures machinamur motiones ſanguinis, tanto magis fluxilem reddimus. Circa tempus mittendi ſanguinem in ſuppreſſione menſium, inuenio magnam contradictionem inter Galenum, & Paulum, quam non vidi hactenus ab aliquo tractatam. Galenus libro de Curatione per venę ſectionem cap. 18. ſcribit, tempus idoneum mittendi ſauguinis in hac affectione eſſe, tribus vel quatuor diebus ante conſuetum purgationis tempus:

pus:& ratio qua impulſus fuit Galenus, eſt quia tunc temporis magis fluxilis redditur ſanguis, & promouetur hoc remedio impetus naturæ. Paulus lib. 3. cap. 61. ſcribit, nullo modo mittendum eſſe ſanguinem ante tempus naturę conſuetum, ſed mittendum eſſe decem diebus poſt purgationes præteritas. In hac contradictione, quę, vt dixi, illuſtris eſt, duobus modis reſponderi poteſt: vno modo, Paulũ reſpexiſſe ad ſectionem venæ cubiti, aut indifferẽter. Galenum verò ad venę ſectionẽ partiũ inferiorũ: etenim ſi ſanguis vnquã mittẽdus eſt à cubito, p̄ſtat mittere quo t͞pe natura nõ vult mouere, q̃ quo t͞pe inceperit mouere, q̄a ſic minus imminet periculi, ne impetus naturę aut impediatur, aut tardetur. Alio modo r̃nderi poteſt, ꝙ ſectio venę partium inferiorum duo præſtat, vnum per ſe, alterum autem per accidens. Per ſe ſectio venæ inferiorum partium deriuat ab vtero, & hoc teſtatur luculenter Galen. 2. ad Glauc. 2. & 13. Method. meden. cap. de inflammatione vteri: quod autem huiuſmodi ſectio facit per accidens, eſt, quod attrahit ad vterum, propterea quòd cum deriuet & euacuet ab vtero, natura ut repleat loca inanita, à corpore toto mittit ſanguinem ad uterum, atque ita fit attractio. Accedit etiam, quòd cum tollat obſtructionem, relaxatis uaſis, ſanguis facilius ad ipſa defluit. Quando ergò Galenus docet mittendum eſſe ſanguinem quatuor aut quinque diebus ante tempus conſuetum, & debitum purgationis, reſpexit potius ad deriuationem, quam ed attractionem, eò quod tum conſentaneum eſt deriuandum eſſe, cùm iam materia fluxa eſt, ut paulò ante debitum tempus. Attrahendi uerò tempus eſt, non quando naturæ conſuetum eſt tempus, ſed ante hæc tempora. Quocirca Paulus reſpiciens hanc attractionem, uoluit mittendum eſſe ſanguinem decem diebus poſt purgationis tempus. Poſſumus alio modo, & forſan melius reſpondere, Galenum locutum eſſe in ſuppreſſione menſium, at Paulum in defectu, nam diminutè fluentibus prę̨ſtat euacuare poſt euacuationem naturę, quam ante, ſicut ubi natura imperfectè criſim facit, Medicus purgat relicta à natura. Modus mittendi ſanguinis, quod erat poſtremum caput, duplex eſt: vel per ſectam uenam, uel per ſcarificationem crurum, & propterea Galen. lib. de Curatio. per uenę ſect. capit. 18. (quod etiam confirmatum eſt ab Auicenna) ſcripſit: Mulieres quę ſunt albidę, quę congregant tenuem ſanguinem, quę ſunt carnoſæ & pingues, fœlicius & utilius euacuari per crurum ſcarificationem; quę uerò ſunt nigricantes, & habent ſanguinem craſſum, & ſunt emaciatę, facilius, & fœlicius purgantur per uenę ſectionem, quam per ſcarificationem; ratio eſt, quia ſicuti illę minus ſanguine abundant quam iſtę, ita pauciore habent opus eius extractione. Modus ſecandi uenã a partibus inferioribus diuerſus hodie ab eo eſt, quẽ ueteres

in vſu habuere. Hodie namque vt noſtis, fricatis cruribus ponunt pedem in aqua, ſupra talum ligant, atque deinde venam ſecant, & iterum pedem in aquam immittunt. Oribaſius ex ſententia Antilli Medici 7. Collect. cap. 9. docet alium modum, & eſt, quod ſi fieri poteſt, præſtat ſemper ſanguinem mittere in balneo: & ratio eſt, quia venæ inferiores ſunt admodum tenues, & obſcuræ, in balneo tumeſcunt, & fiunt clariores: quod ſi id in balneo non concedatur, primò fricanda ſunt crura, deinde madefaciēda cum ſpongia aquæ calidæ, ligandum eſt crus ſupra genu, quo ligato inambulandum eſt, inquit Oribaſius, & quando incidenda eſt vena, ſuper altero crure manendum eſt erectam, ita vt altero pede terra tangatur. Pes verò, a quo mittendus eſt ſanguis, in ſcamno, vel alio loco altiori, maneat. Hic modus veteribus accomodatiſſimus erat, ita vt raro contingeret vt Chirurgi fruſtrarentur ſuo fine. Sed ſæpè contingit, vt mulieres cogantur iacere, quò in caſu hodiernus modus accommodatiſſimus eſt, modò habeatis commodum miniſtrum, quia ſæpè fruſtra tundūt Chirurgi venas, id quod ſæpius vidi. Modus autem ſcarificandi a veteribus traditus eſt, pręſertim ab Oribaſio 7. Col. c. 18. & 19. vbi ſcribit, quod ſi coxa, vel crura ſint ſcarificanda, primò fricandæ ſunt partes, deinde vel aqua tepida, vel ſpongia calida, vſquequò caleſiat, vel etiam ad ignem ſcarificanda pars: deinde pars rubefacta non punctiua, id eſt, ea quam iſti vocant Moſchetta, ſed nouacula tractim eſt incidēda pars, ita vt à partibus inferioribus incipiatur & aſcendatur ad ſuperiora, ne ſanguis fluens impediat. Quo in loco debetis obſeruare, quod etiam admonet Auicenna, videlicet iſtas ſcarificationes apud veteres ſolitum fieri profundas, ita vt ſanguis ſpontè multus flueret, & hoc apparet, quia volunt vt incipiatur ab inferioribus partibus, ne ſi incipiatur à ſuperioribus, ſanguis multus fluens impediret alias ſectiones. Quocirca multum ignari ſunt illi miniſtri, qui putantes hodie ſeſe ſcarificationes veterum adminiſtrare, apponunt Cucurbitulas ſuas, ex quibus minimum ſanguinis trahunt, valde remoti a ſententia omnium Medicorum, imò non inuenietis veteres ad ſuas ſcarificationes adhibuiſſe cucurbitulas: vtebātur quidem interdum Curcurbitulis cum ſcarificatione & ſine ea, ſed ſcarificationes ſimpliciter dictæ aliæ erant. Contingit ſæpè vt neque ſcarificationes adhiberi poſſint, neque cucurbitulæ ſcarificatæ, neque venæ ſectio, quo in caſu Hirudines erunt applicandæ, quæ loco horum omnium poterunt ſupplere in neceſſitate. Secta vena, ſequitur alia remedia adhibenda eſſe neceſſariò, quod vt prudenter faciatis, debetis conſiderare, an ſuppreſſio fiat a cauſa calida, vel frigida. Si à frigida, primo leniatis aluum, aut Clyſtere, aut huiuſmodi Bolo.

℞. Spe-

℞.Specierum hieræ Gale.drach.ij.Elect.Leni.vnc.j.Miſce,fiat bolus.Sed antequam veniatis ad leniendam aluum,& præparandos humores,duo debetis intelligere: alterum ne vnquam adminiſtretis ea,quæ præparant humores hos,& prouocant menſes, niſi vel ſanguis ſit miſſus ſi mittendus,vel aliquo pacto lenita aluo. Alterum ne ſemper vtamini prouocantibus menſes in hac curatione, quia in principio vbi venæ adhuc ſunt obſtructæ,valde, & ſanguis compactus,ſi quæ prouocant egregiè menſes exhibeatis, augebitis magis obſtructiones,quia ſecum hæc producent humores quotquot inuenerint in corpore.Præterea docet Gal.5.Simpl.Medica.cap.22. Medicamenta quæ prouocant menſes,eſſe admodum calida,propterea non conueniunt in principio,etiam in materia frigida, & eò minus cum materia & cauſa calida eſt,quamquam eſt quidam gradus inter ea,quæ prouocant menſes, vt dicit Gal.de Cura per ſang. miſ. c.18. quia alia mitia ſunt: vt,pulegium,nepeta:alia vehementiora, vt Sabina,Dictamnus.Nã vt docet Gal.lib.Simp.iam citato, ea quæ prouocant lac,menſes,vrinam,partim cõueniunt, partim diuerſa ſunt. Conueniunt omnia,quia calefaciunt,diuerſa ſunt in exſiccando, & caloris menſura,eò quia quæ prouocant lac,ſunt calida quidem moderatè,ſed nihil deſiccant:quæ prouocant menſes, ſunt admodum calida,ſed parum ſiccant:quæ prouocant vrinas, ſunt valde calida & ſicca,ita vt prima,ſecunda,& tertia prouocent omnia vrinas, dicit Galenus. Prima autem & ſecunda ſolùm menſes: tertia verò propriè dicuntur diuretica, quoniam non ſolùm mouent vrinas, ſed mouent ſolas vrinas,non autem menſes & lac. Circa quam Galeni ſententiam eſt contradictio non obſcura, quia vt intellexiſtis hoc in loco 5. Simpl. 22. ſcribit clariſſimè prouocantia vrinas non mouere menſes. Veruntamen eodem lib.5.c.13.inter vera diuretica adnumerat etiam Meum,& Aſarum,quæ duo ſcribit etiam menſes ciere;Præterea videbitis etiam Galenum multis in locis ſcribere,fœniculum,Apium,& multa alia,quæ ſunt verè diuretica,etiam prouocare menſes,ideo non videtur verum,quod antea ſcripſit,diuretica vera menſes non mouere. Apud me hæc difficultas noua eſt & difficilis:pro cuius ſolutione duo occurrunt reſpondendi modi: Vnus eſt,eadẽ medicamẽta poſſe adminiſtrari, vel in ſemine & radicibus, vel in herba.Si adminiſtrent̃ in herba, poſſunt prouocare menſes,& vrinã mouere,ſed nõ ſunt vera diuretica. Si adminiſtrent̃ in ſemine & radice,erunt vera diuretica,neq; menſes & lac mouebũt.Sed hæc rñſio mihi nõ ſatisfacit, quia obſeruaui eadẽ ſemina facere ad prouocandos menſes,& vrinã.Ergò alter reſpondendi modus eſt,quod prouocare menſes dupliciter contingere poteſt, per ſe, vel per accidens.Diuretica vera quæ ſunt multum calida & ſicca, per ſe ſolùm

prouocant vrinam;per accidens etiam menſes hoc modo:quia vt intellexiſtis,quæ prouocant vrinam,id faciunt,quia colliquant ſanguinem,& partem craſſiorem à tenuiori ſegregant,quæ quidem operatio licet per ſe prouocet vrinam,tamen conſequenter etiam per accidens poteſt prouocare menſes,quia ex caliditate horum,cum ſanguis agitatur,intumeſcunt venæ,& ad eam intumeſcentiam conſequitur apertio venarum. Vbi igitur cauſa,quæ hunc morbum facit, frigida fuerit,vt intellexiſtis,principio erit aluus lenienda Medicamento leniente,aut Clyſtere,quo facto quam primum veniendum eſt ad præparandos frigidos humores, in quibus præparandis ſemper debetis eam rationem habere, vt medicamentis miſceatis ea, quæ facultate propria menſes ciere nata ſunt. Exemplum erit hoc:

℞.Fol.nepetæ,pulegij,capilli veneris, cichorei, cetrach. an. M.j. Fiat decoctio ſecundum artem:deinde

℞.Decoctionis dictæ vnc.iiij.Syr.Capill.Ven.vnc.j.de arthemiſ. de cichoreo an.vnc.s.Miſce.Si expendatis hanc potionem, videbitis mixturam eſſe ex rebus,quæ humores frigidos præparant, moderatè aperiunt,atque etiam menſes prouocant, cuiuſmodi miſcenda docuimus ſemper in principio: Poſtquam humores fuerint præparati,ſupereſt eos expurgare.Præclariſſimum omnium medicamentum iudicatum eſt à Galeno,Hiera:eò quòd præterquam quod expurgat humores,facultatem quandam habet ratione Aromatum,expurgandi vterum,quapropter in hunc modum poteſt fieri medicamentum;

℞.Specierum Hieræ drac. ij. Trochiſ. de Myrrha drach.j. s. electuar.Indi vnc.s.Miſce cum melle roſato ſolutiuo,fiat bolus, qui capiatur hora Pharmacorum conſueta. Si potionem vultis, poteritis hoc modo componere:

℞.Myrrhæ drach.j.cinamo.ſcrup.ij. aquæ arthem.vnc.viij. Paſſular.vnc.s Fiat decoctio ſecundum artem: deinde

℞.Decoctionis dictæ vnc.iiij.agarici troch.drach.j. Fol.ſenæ vnc. j.s.Infundantur ſecundum artem: deinde facta diligenti expreſſione adde:Elect.Roſ.ſolut.drach.iij.Mellis Roſa. ſolu.vnc.ij. Miſce,& fiat potus. Pilulæ hieræ cum colocinthide etiam commendantur, quia colocinthis maximè valet ad prouocandos menſes.Poſt humores purgatos debetis ſtatim ad validiora præſidia, & ea quæ facultatem maiorem habent menſes prouocandi progredi,quæ duum ſunt generum,alia quæ intrinſecus adminiſtrantur,alia quæ extrinſecus. Quæ intrinſecus,aut potu accipiũtur, aut in confectionibus,aut trochiſcis:quæ extrinſecus,aut ſunt peſſi,aut ſuffumigia, aut Inunctiones,aut emplaſtra,aut fomenta,ſiue balnea.Quę accipiuntur per os, ſolēt poſt purgatum corpus accipi in aliquibus brodijs decocta.Circa quo-

ca quorum vſum quatuor eſtis docendi: vnum eſt, quęnam ſint medicamenta hæc prouocantia menſes: multa enim reperiuntur apud Medicos, quæ dicuntur hoc facere. Sed potiſſimum a Galeno, & alijs celebrata, hęc ſunt: Sabina, dictamnum, meliſſa, arthemiſia, meum, iris, calamentha, pulegium, coſtus, caſſia, cinamomum, ariſtolochia, bunium. Valentiſſima habentur radix cyclamini, elleborus, colocinthis: inter quę alia ſunt mitiora, alia valentiora. Mitiora ſunt, vt intellexiſtis, nepeta, meliſſa, ciceres rubri: alia verò ſunt vehementiora. Alterum non ignorandum eſt, huiuſmodi medicamenta debere accipi in maiori copia, quàm ſoleant aliæ potiones. Exempli gratia, ad viij. vel x. vncias. Et ratio eſt, quia longum eſt iter quod tranſire debent, vnde neceſſe eſt, vt vis eorum in multa debeat ſeruari quantitate, quo magis prouocent vt vrinas, ita etiam & menſes. Tertium ſciendum eſt, tempus accommodatum horum medicamentorum vſurpandorum vniuerſale eſſe, vt vſurpentur eo tempore, quo ſolent menſes moueri: tempus particulare eſt, vt adhibeantur poſt Inunctiones, aut fomenta, aut balnea: & ratio eſt, quia ſi medicamento extrinſeco prius vaſa vteri fuerint diſpoſita, & emollita, certum eſt facilius hęc eſſe penetratura. Poſt acceptum deinde huiuſmodi medicamentum, pedes in aqua calida detineantur pauliſper, & deinde inambulet ſi poteſt, cuius rei ratio eſt admodum conſona, quia ex huiuſmodi pedum lotione, fit attractio ad eas partes, ita ut medicamentum veluti manuducatur. His omnibus prænotatis ſupereſt, vt habeatis exempla eorum medicamentorum, quæ ſunt vobis vſurpãda. In potione ſic parari poterunt:

℞. Fol. pulegij, arthemiſiæ ana M. s. rad. altheę, petroſelini ana drach. j. s. cicerum rubro. P. j. Terantur omnia diligenter, deinde in brodio bulliant quantum ſufficit, & facta colatura.

℞ Brodij dicti vnc. viij. vel x. Exemplum confectionis ad prouocandos menſes eſt:

℞. Cinamomi, coſti, dictammi an. ſcrup. j. s. ſem. arthemi. meliſſæ an. ſcrup j. Terantur omnia diligenter, & cum ſaccharo quantum ſufficit, fiant Rotulę: vel cum melle diſpumato q. ſ. fiat Electuarium. Inter medicamenta, quę per os aſſumuntur, poteſtis etiam apponere aquas Thermales, quarum multę reperiuntur, quę prouocant menſes, vt ſunt aquę patauinę calidæ, aquæ Lucenſes quas nõ ſemel ego expertus ſum mirificè prouocare retentos menſes: Aquarianę idem valent. quò ad extrinſeca remedia primum locum obtinent peſſi, vt docet abũdè Paulus, ni fallor, lib. 6. Et notate huiuſmodi medicamẽtum vario modo nũcupari: Gręci. n. vocãt modò peſſos, modò priapiſcos, modò balanos: Cęlius Amelianus vocat ẽt balanos: Medici cõiter uocant, Suppoſitoria, Barbari Naſſalia. Celſus vocabulo Latino notare

Peſſi, Bal[illegible]

no notare voluit,& nō potuit. Dicit Paulus hos peſſos nihil aliud eſſe, niſi lanā carminatā rotundam ad formā magni digiti, quæ medicamentis ſtrigmentitijs oblita inditur in vuluā. Et videbitis per iocum hæc medicamenta vocata eſſe peſſulos, quia inſeruntur tanquam peſſuli in oſtium. Forma peſſi eſt.

℞. Pulpæ Colocinthidis, Nigellæ ana drach.s. gentianæ, pulegij, dictam. ana drach.ij. Myrrhæ drach.j. Terantur diligenter, & cum ſucco radicis ariſtolochię conficiatur medicamentum ad conſiſtentiam ſtrigmentitiam. Nam poteſtis cum puluere varios liquores miſcere, vinum, ſuccos & interdum mel, theriacam diatheſſaron, quæ in hunc vſum conueniunt: exempli gratia.

℞. Theriacæ diateſſa. drach.ij. nigellæ, myrrhæ ana drach. j. Cum vino, fiat mixtura, & obliniatur prædicto peſſario. Vnctio autem hoc modo fieri poteſt.

℞. Ol. amigd. dul. vnc.j.s. Cinamomi, coſti, mei. an. drach.s. ſem. arthem. ſcrup.j. zibetti ſcrup.s. Miſce omnia diligenter & hoc medicamento vngatur pecten, & loci muliebres. Forma emplaſtri quod etiam pectini adhiberi poteſt, erit huiuſmodi:

℞. Fari. lupinorum, Cicer. rub. ana lib.s. abſinthij, pulegij, dictammi ana M.s nigellæ, ellebori, myrrhæ ana drach.j. Omnia terantur diligenter, & in vino albo ad ignem fiat emplaſtrum. Inſeſſus autem & balnea parantur ex eadem materia, & in aqua decoquuntur:

℞. arthemiſiæ, pulegij, meliſſæ, dictammi ana M. iij. rad. cyclam. lib.s. Contundantur & in maſtello aquæ communis bulliant: deinde detineatur mulier in hac aqua calida vſque ad vmbilicum. Suffumigia docui uos ſæpè quomodo debeant parari, quomodo adminiſtrari, propterea ſat erit hoc tpe docere materiam, quæ erit huiuſmodi:

℞. Pulpæ Colocinthidis drach. j. cinamomi, aſari, coſti, calami odorati ana drach.ij. myrrhæ ſcrup.iiij. Cōtundantur, & fiant ſecundum artem ſuffumigia, quæ capiat locis debitis. Hæ ferè ſunt formæ omnium medicamentorum, quibus Medici vtuntur in cauſa frigida. Vbi cauſa erit calida, inſtituendus eſt victus, qui vergat ad facultatem refrigerandi, ſimiliter erit ſanguis mittendus, vt docui, & poſtea deueniendum eſt ad prę parandos humores, & antea lenienda aluus, in hunc modum:

℞. Seri bubuli vel caprini vnc.v. ſyr. roſ. ſolut. vnc.iij.s. Miſce, fiat potus. Lenita aluo, deinde præparandi humores hoc medicamento & cum alijs medicamentis, quæ non admodum, vel nullo pacto calefaciunt:

℞. Fol. ſcariolo, endiuiæ, nepetę, hyſopi, capill. veneris ana M.j. radic. tapſi barbati, altheę ana drach. ij. Fiat decoctio ſecundum artem: deinde

℞. Dictæ

℞. Dictæ decoctionis vnc.iiij. ſyr. de end. compoſ. de cichor. ſimp. ana vnc. j. Miſce, & fiat potus. Poſt præparatos humores, erit expurgandum medicamentis ad humores calidos accommodatis: vt

℞. Pulpæ tamarin. vnc. s. ſebeſten. num. 10. folio. ſenæ drach. j. Fol. meliſſæ; violari. ana P. s. Fiat decoctio in ſero caprino, vel bubulo: deinde

℞. Dictæ decoctionis vnc. s. Rhabarb. electi ſcrup iiij. cinamomi coſti an. gran. iij. vini aromatici q. ſ. Fiat infuſio ſecundum artem. Deinde facta diligenti expreſſione, adde Diaphenici drach. iij. ſyr. roſ. ſolut. vnc. ij. s. Miſce, & fiat potus. Poſtquam erunt expurgati humores calidi, eadem ratio, quam demonſtraui in cauſa frigida, erit ineunda, vt ſtudeatis prouocandis menſibus, remiſſioribus quã in cauſa frigida, & propterea non excedetis in brodijs nepetam, pulegium, arthemiſiam, & Cinamomum. Idem etiam erit obſeruandum in alijs medicamentis extrinſecis, & intrinſecis, vt quidem vtamini eodem modo, ijs quę dixi prouocare menſes, ſed minus calidis, ſcilicet caſtigatis per mixtionem rerum frigidarum. Sed dubitare quis poteſt, an in cauſa calida expediat vti ſuffumigijs, quia cum fiant igne, atque etiam medicamentis calidiſſimis, ita vt propter caliditatem maximè aperiant, & attenuent, non videntur conuenire, quibus tamen Hipp. indifferenter vſus fuit? Reſpondeo, quamquã cauſa fuerit calida, ſi tamen ſanguis craſſus fuerit ob caliditatem, poteſtis vti ſuffumigijs, modò tamen vtamini eis, vt dixi, mitioribus atque tepidioribus, eò quia tametſi aliquantiſper poterunt calefacere vterum, tamen maiorem operam præſtabunt in attenuando craſſo ſanguine. Quod ſi pręter cauſam calidam ſanguis non eſſet craſſus, aut habitus corporis admodum bilioſus eſſet, ita vt bilis in vtero eſſet, ſum eius ſententię, vt abſtineatur ab his, & potius vtendũ eſſet balneis, inunctionibus & inſeſſibus. Atque hęc eſt abſoluta tractatio de menſibus prouocandis.

De fluxu menſtruorum Immodico. Cap. II.

RETENTIONI menſium eſt alter planè contrarius affectus, qui dicitur à Græcis ὑπερκάθαρσις, Latini immodicum menſtruorum fluxum dicunt, Apud Matthæum, & Lucam legitur quædam mulier, quę per 12. annos paſſa eſt hũc morbũ, & vocatur αἱμορρῤοοῦσα, interpretes tranſtulerunt hæmorrhoiſſam. Sed antequam vlterius procedamus, debetis illud non ignorare, duas eſſe vias per quas huiuſmodi ſanguinis fluxus fit. Vna eſt per venas internas corporis vteri, & fluxus ille propriè menſtruus dicitur. Altera eſt per eas

venas,

venas,quę terminãtur in ceruice & collo vteri, quæ venæ vbi euomunt multum ſanguinis, vocantur a Græcis & Arabibus Hæmorrhoides vteri. Ariſtot. 2. de Generatione animalium 4. dixit, affectũ hunc ſimilem eſſe Mariſcis, aut alteri ſanguinis profuſioni. De vtroque fluxu agam, & primum de immodico Menſtruorum fluxu, qui efficitur, vbi quantitate tùm continua tùm diſcreta exuperat. Sed dicetis, quis eſt terminus huius exceſſus. Dico quemadmodum aliàs, non eſſe determinatam Menſtruorum menſuram, quia aliæ minus purgantur alijs. Sed verus character immodici ſanguinis fluxus eſt, quando in maiori quantitate, & pluribus diebus ſanguis exit quàm conueniat, ita vt naturales actiones ob id lędãtur. Appello actiones omnes naturales, quæ fiunt à natura. Iurè additur Actionum læſio, quia ſi multũ ſanguinis fluat, vt contingit in nimio otio, in partu, in abortu, & non lędantur actiones, non dicuntur Menſtruæ purgationes excedere, ſed tùm ſolum, quando cùm exceſſu ſanguinis lęduntur operationes. Eſt hic affectus Symptoma in genere excretorum immodicè fluentium. Locus affectus propriè vterus eſt.

Cauſæ.

CAVSARVM huius affectus quędam ſunt internæ, quędam externæ: rurſus Internę, aut ſunt ex parte ſanguinis, aut vaſorum, aut ex parte facultatis. Cauſę internę ex parte ſanguinis ſunt: vel quia ſanguis multus eſt, ita vt non contineatur. Sed aduertite, niſi lædat operationes propter quantitatem, nunquam dicetur morbus. Vel ſanguis eſt prauus, ſcilicet acris, ſubtilis, aut aqueus. Fit acris ſanguis dupliciter, vel propter admixtionem multę bilis genitę ex feruore iocinoris, vel propter aliquam corruptionem contractam: Fit verò aqueus & ſubtilis propter incõcoctionẽ, vt contingit in corpore Cacectico, & Hydropico. Quo in caſu docet Hipp. in 2. de Morbis mulieb. fieri plurimas purgationes, quod ſcilicet ſanguis aqueus nimis, & ſubtilis ſit: Ex parte vaſorum cauſæ ſunt omnes illæ, in quibus os venarum apertum eſt, & hiat. Aperiuntur verò vaſa multis de cauſis, vel quia rarefiunt, propter calidam & ſiccam intemperiem, ex qua rarefactione cum ſanguis non retineatur, exit, & dicitur hęc affectio, διαπήδησις, vel hiant vaſa, quia corroduntur, & fit vbi ſanguis vel humores alij putridi ſunt, & acres, & ſalſi, propter quod vaſa corroduntur, & ſanguini permittitur exitus, dicitur Græcis ἀνάβρωσις, vel quia ora vaſorũ aperiuntur, & hoc contingit, quando ſanguis magno impetu mouetur per venas, ita vt ora ipſarum aperiat, & vocatur a Græcis ἀναςόμωσις, vel quia vaſa frangunt̃, franguntur

autem

autem aut nimis extenſa,& compreſſa,& dicitur ῥῆξις,aut diuiſa,& vulnerata, & dicitur διαίρεσις. Atque tot ſunt modi, propter quos ſanguinis menſtrui immodici fluxus propter vaſa ſolent mulieribus contingere.Cauſæ ex parte facultatis comprehenduntur ſolummodo duobus generibus,aut cum expultrix nimis concitatur propter aliquam intemperiem,& præcipuè calidam, aut contentrix nimis languida,& imbecillis eſt,quod contingit,vel propter humidam,vel ſimul humidam,& frigidam intemperiem.Atque hæc affectio comprehenditur ab Aetio lib.16.cap.73.ſub nomine imbecillitatis vteri. Hic eſt Catalogus omnium cauſarum internarum nimiæ menſtruorum muliebrium purgationis. Circa quod eſt vna dubitatio, cur ſcilicet Galenus 5.Aphoriſ.57. cum profiteatur ſe omnes cauſas nimij fluxus inueſtigare,tamen dimittit cauſas ex parte facultatis,ſolummodo meminit cauſarum ex parte ſanguinis, & ex parte vaſorum.Augetur dubitandi ratio ex dictis Auer.2.Collec.29. vbi ſcribit hic autor grauis,ſanguini menſtruo eadem accidere, quæ ſolent contingere digeſtioni venarum, & propterea ſuperfluitatem fluxus menſtrui ſanguinis eſſe, vel quia nimis robuſta eſt vis expultrix,vel quia retentrix eſt nimis languida:ita vt videatur Auerroes omnes cauſas huius immoderati fluxus retuliſſe ad facultatem, Galenus verò hoc prorſus ſiluiſſe. Reſpondendum eſt dupliciter : vno modo rariſſimè contingere,vt fluxus hic fiat propter ſola hæc facultatis vitia,& propterea ſecundum hoc ſiluiſſe tanquam aliquod rarum.Vel potius reſpõdendũ eſt, Galenum hoc ſiluiſſe,quia in omni fluxu immodico ſanguinis ſemper oblæſa eſt aliqua ex his facultatibus,idque cum Auerroes conſideraſſet,iurè videtur ſola vitia facultatis memoraſſe,quaſi ſemper in quolibet immodico fluxu facultas ſit vitiata.Nam ſi ſanguis ſit nimis acris, aut mordax, ratione acredinis ſtimulata expultrix nimis,quàm par ſit,concitatur.Similiter ſi ſanguis ſit nimis acris & ſubtilis,facultas retentrix vitiata eſt: pariter vbi vaſa ſunt corrupta,fracta aut alioquin aperta, ſemper facultas retentrix vitiatur,ita vt non liceat vllum genus fluxionis proponere,in quo aliqua ex his facultatibus non ſit læſa. Cauſę externæ immodici fluxus menſtrui ſunt omnes illæ, quæ internis cauſis præbent occaſionem.Primum eſt aer nimis calidus, & ſiccus, vehemens animi motus,vt ira,timor,nimium otium, & dimiſſio conſuetarum exercitationum,potus vini generoſi, vſus rerum ſalitarum, rerum acriũ,vt ceparum,alliorum,vſus quoq; herbarum, & fructuũ ſcilicet qui ſanguinẽ nimis fluidum,& aqueum producũt.Inter has cauſas ſunt,quæcunq; vaſa ipſa aperiunt,caſus,ꝑcuſſiones,vulnera, partus difficiles,abortus,coitus nimis frequẽs aut factus cũ viro valdè mẽtulato,balnea,nimius cibus,& potus, tandẽ vſus omnium re-

rum,quæ prouocant menſes:frigidus quoque potus inter has cauſas recenſendus:dicit Hippoc.frigidum venas frangere. Rhaſes ſcribit ex Gal.in Com.ſuper librum de aere,aquis, & locis,ſæpè Romanas mulieres ob nimium vſum niuis,& aquæ frigidæ,menſes corrupiſſe, & ſteriles euaſiſſe.

Signa.

SIGNA vniuerſalia, quibus cognóſcuntur immodici fluxus vt plurimum ex relatione mulieris comparantur,& etiam ex alijs accidentibus, quæ à Galeno 5. Aphoriſm.3.& 6.de locis affectis, & Auicenna, vbi agit de immodico fluxu menſium,proponũtur. Sunt verò accidētia,defœdatio coloris cutis,& corporis,tumores pedũ laxi,virium debilitas,inappetentia ciborum,digeſtiones vitiatæ,conuulſio,hydrops. Addit Auicenna & Rabi Moyſes 16. Aphoriſm.dolores lacertorum,& aliorum ſpinæ membrorum. Et certè hoc accidens eſt frequentiſſimum, vbi mulieres nimis purgantur. Signa quæ cauſas indicant plura ſunt atque varia. Nam externę cauſę cognoſcuntur,tùm relatione,tùm obſeruatione in indagandis morbis. Ex relatione debetis ſemper eſſe ſoliciti & diligentes, vt omnes cauſas externas percunctemini. Internarum cauſarum inditia ſunt, quòd ſi fiat immoderatus fluxus ex multitudine ſanguinis,dicunt Galenus, & Auic.hoc cognoſci ex repletione faciei,& totius corporis,extuberantia venarum,ex tollerantia,& iuuamento fluxus. Si verò oriatur malum ex debilitate vteri,cognoſcetur,vt dicit Aetius,his argumentis,quia mulier abhorret vſum veneris,repleta eſt flatibus, menſes nigri ſunt,& aquoſi,bis terve in menſe fluunt,ſemen viri non continetur,ſed defluit,& mulier non concipit, vel facilè abortit, vel fœtus imbecillos,& ægros parit:adhæc vbi inſtant menſtruorum tempora,dolent lumbi, pecten, crura videntur graueſcere, ſtomachus malè concoquit. ex multitudine mulieres ſæpè delirant, atque veluti ab humore melancholico agitatæ furiunt. Quod ſi malum contingit propter qualitatem ipſius ſanguinis,Hippoc.1.de Morb. mulieb. & etiam poſteriores ſcriptores docent modum cognoſcendi, ſcilicet vt ſanguis fluens colligatur ſuper arenam, quæ deinde ponatur ſub ſole,quando fuerit exſiccata,demonſtrabit color, qualis ſit ſanguis,quia ſi Bilioſus,flaua erit: Si melancholicus,nigreſcet: ſi pituitoſus,erit arena ſubalbida:hoc idem cognoſcere poteſtis ex pãnis, qui vbi exſiccati à vobis fuerint in vmbra, ſimiliter coloribus produnt qualitatem ſanguinis,quia erunt flaui,ſi Bilioſus: nigreſcent, ſi melancholicus: ſin Pituitoſus,color ipſorum ſolum albidus erit.

Præter

Præter hæc, poteſtis etiam cognoſcere alias qualitates ſanguinis, quia ſi bilioſus, acris, & calidus erit ſanguis, aderit ſitis, & vt docuit Galenus, & Auic. ſanguis velociter aceruatim, & non guttatim fluet, aderit ſenſus mordacitatis, & caliditatis. Præterea ratio victus anteacta, tempus anni, & habitus corporis illud docebunt, idem quoque cognoſcetur, ſi ſanguis corruptus ſit, quia mordebit, aderit fœtor. Hippoc. 1. de Morbis muliebribus habet, ſi ſanguis ſanioſus fuerit, rodit terram ſuper quam fluit: quod ſi aqueus erit, aut pituitoſus, apparebit viſu aqueus, ſeu vt dicit Hipp. veluti pelliculoſus, & tanquam aranearum tela, nullus calor, nulla mordacitas: ait Auicenna quod color & habitus ſunt velut in hydrope. Idem dicendum de ſanguine melancholico. Quod ſi exit ſanguis vena fracta, habetis ſigna, quæ locupletiſſimè indicant apud Galenum 6. de locis affectis. Quod ſi eroſa vena erit, exibit ſanguis paulatim, dolor aderit ex corroſione, vt docet Aetius. Si verò ꝑ exſudationẽ, ſanguis erit paucus & tenuiſſimus. Si verò exit, eò quod ex compreſſione, aut diuiſione venæ ſint apertæ, ea quæ præceſſerunt erunt conſideranda, quia ex ijs inuenietis cauſam.

Prognoſtica.

SIGNA prognoſtica ſunt primum ea, quę vno quodam oraculo tradita ſunt ab Hippoc. 5. Aphoriſm. 57. quo in loco dicebat Hipp. vbi fiunt immodici menſtruorum fluxus, & vbi diminuti ſunt, fiunt ex vtero morbi: in cuius Aphoriſmi explicatione laborat Gal. ad quid referenda ſit particula illa (fiunt ex vtero morbi) num ſcilicet ad immodicum fluxum, an verò ad retentionem, & tandem concludit, referenda eſſe ad retentionem, eò quod retentis menſtruis, fiũt eryſipelata, Tumores, Inflammationes, vnde poſtmodum innumera mala toti corpori innaſcuntur. Circa quam Galeni interpretationem poſſet aliquis & meritò dubitare, particulam illam etiam referendam eſſe ad immodicum fluxum: & ratio eſt, quia videmus ex immodico fluxu oriri plurimos morbos in mulieribus, & non modò morbos, ſed etiam iugulari interdum videbitis ſub immodico fluxu. Sed huic dubitationi aliquis reſpondere poſſet, mala quę eueniunt mulieribus hoc fluxu laborantibus, eſſe quidem quam plurima: veruntamen non propter vterum oriri, ſed propter fluxum, & exitum ſanguinis, ita vt verum ſit in nimio fluxu morbos non fieri ab vtero, ſed ab immodico fluxu. Verùm aduerſus hanc reſponſionem eſt & alia inſtantia, quia ex immodico fluxu poſſunt vlcera varia oriri in vtero, qnoniam ſi ſanguis qui fluit, fluat propter

acredinem & mordacitatem, proculdubio fient vlcera in matrice, & vlcera quidem praua: ab his deinde vlceribus, poſſunt innumera mala oriri, propterea dicimus aduerſus Gal. propter immodicum fluxum morbos quoque oriri ex vtero. At ut tueamur Galenum, dicendum mihi videtur, in fluxu ipſo duo poſſe conſiderari, vel ſolummodo immodicam fluxionem, vel cauſam illius immodici fluxus. Si ſolum conſideremus immodicum illum fluxum, ex illo non fiunt morbi illi in vtero, propter quos deinde redundent in vniuerſum corpus & alię malæ affectiones. Si autem conſideremus in fluxione cauſas, ratione cauſarum poſſunt fieri vlcera in vtero, & ab vlceribus communicari corpori innumera mala. Sed iſti morbi non fient ex fluxu, ſed ex cauſis fluxus. Itaque quando Galenus dicit, propter hunc immodicum fluxum menſtruorum non oriri morbos in vtero, conſiderat tantum quantitatem fluxus, non autem cauſas fluxus: iurè igitur interpretatur Hippocr. ſententiam hoc modo. Igitur ſigna prognoſtica ſunt hæc, nam vbi ſanguis immodicus fluit, poſſunt oriri multi morbi, vel propter fluxum ſolum, uel propter morbos vteri. Signũ prognoſticũ, & maximum eſt, vbi nimij fluxus menſtruorum diu prorogantur, aut incurabiles euadere, aut difficulter curari. Et notate, ęgritudines omnes, quæ curatæ ſunt a Christo Salvatore noſtro, incurabiles fuiſſe: hoc dico, quia fluxus ille mulieris omninò erat incurabilis, ut debeamus timere, vbi prorogantur fluxus, malum euadere incurabile. Adhæc ubi fluxus immodici diutius durant, timendum eſt, ne mulier fiat Hydropica, Cacectica, aut alia propria mala incurrat, ideo eſſe ſoliciti debetis in curatione.

Curatio.

Curationis fluxus immoderati menſtruorum communiſſimus ſcopus eſt, vt ſiſtatur, eò quòd licet non ſit toto genere præter naturam, eſt tamen ſecundum quantitatem præter naturam. Ratio uerò ſiſtendi hunc fluxum uaria eſt, prout uariæ ſunt cauſæ immoderati fluxus. In omnibus ferè eſt una uictus ratio, quare aer primum eligendus eſt natura ſiccus, non tamen multum. Theodorus Priſcianus commendauit, & iurè, ut ægra decumbat in cubiculo obſcuro paruo. Sunt qui Vigilias potius laudant, quàm ſomnum, adducti hac ratione, quod in ſomno calor natiuus retrahitur, unde maior fit expulſio. Sed ego potius ſomnum laudo, eò quòd tametſi humores intrò trahantur cum calore, uerumtamen non expelluntur, ſed potius retinentur, quoniã ſcimus omnes excretiones in ſomno

retineri.

retineri. Monet Theodorus & rectè, monent & alij, ut ſomnus fiat cruribus elatioribus, atque ad inuicem complicatis. Omnis motus & animi, & corporis fugiendus, ſolæ conueniunt frictiones, præſertim ſuperiorum partium, & ligaturæ: inter quas Serenus, & Democritus Medici antiqui commendant, vt mammæ ſtrictæ ligentur. Balnea & venus omnino fugienda. Circa cibum & potum magnus adhibendus delectus, vinum ſit pauciferum, ſubaſtringens, potius rubeum, quam album, & in modica quantitate, vnde commendare non poſſum Auicen. qui videtur commendaſſe vinum craſſum & dulce. Loco vini conuenit aqua pluuialis, & chalybeata: Succus Tamarindorum, Cydoniorum: commendant aliqui Poſcam. Sed ego iuxta Hippocr. maximè abhorreo ab aceto in omnibus affectibus vteri. Edulia omnia meliora ſunt aſſata, quã elixa, & ſi elixanda ſint, cõuenit vt elixent in aqua pluuiali, uel calybeata, vel admiſceatur aliquid ex prædictis ſuccis: carnes auiũ, & quadrupedum præſertim ſylueſtrium, & ex animalibus quadrupedibus, cerebrum, pedes, viſcera omnia conueniunt, quia ſua viſciditate adimunt ſanguini fluxibilitatem. Ex cerealibus conueniunt pro pulte far, panicum, milium, oriza, lentes cocti in aceto, conueniunt præ cæteris oua ſorbilia, caſeus recẽs, lac acetoſũ, piſces ſquamoſi. Inter herbas laudant plantago, portulaca, acetoſa, vtraq; conſolida, radix carduiſylueſtris. Ex fructibus cõueniũt cydonia, granata, corna, meſpila, mora immatura, fructus rubi, pyra, mala omnia adſtringentia. Atque hic ferè uictus communis eſt in omni immoderato menſtruorum fluxu. Hanc ſolum rationem ſemper habere debetis, vt ſi cauſa ſit calida, Victus inclinet ad frigidius: ſi frigida, eligantur calidiora. Inſtituto victu erit vobis cogitandum, an fluxus menſtruorum oriatur ex multitudine ſanguinis, an ex motu critico naturæ, quo in caſu nihil vobis erit moliendum, vt fluxum conſtringatis, niſi tamen ex fluxu ægra ad immoderatam deuenerit imbecillitatem, quo in caſu proculdubio conandum eſt ſiſtere. Si ſanguis alia de cauſa fluat immodicè, tres ſcopi vobis erunt implendi, vt communiſſimum aſſequamini. Primus eſt, vt repellatur ille impetus: Secundus vt ſanguinis fluxibilitas auferatur: Tertius vt vaſa corroborentur, & conſtringantur. Ad primum ſcopum implendum multa ſunt remedia, ligaturæ ſuperiorum partium, frictiones, & præſertim ſanguinis miſſio, qui, ſi nihil impediat, mittendus eſt à vena brachij, atque id agendum non ſemel, ſed pluribus vicibus, & in pauca quantitate, eò ꝙ, vt docet Gal. in lib. de curatione per uenæ ſectionem 18. efficaciſſimè coercet ſanguis miſſus a brachio menſtruorum fluxum, & præſertim ſi repetatur. Quod ſi ſanguinem mittere impediamini, erunt & Cucurbitulæ ſcarificatæ, & non ſcarificatæ ſub mammis ponendæ. Ita-

dæ. Itaque lenita aluo Clyſtere, uel lenitiuo erit veniendum ad ſanguinis miſſionem: deinde contemplandum an ſanguis ſit bilioſus, ideſt, an fluxibilis propter bilem, & acrimoniam, an verò propter aquoſitatem & pituitam. Si bilioſus, & acris, erit expurgandus, & depurandus, & antequam purgetur præparandus erit hoc ſyrupo:

℞. Rad ſymphiti drach. ij. Fol. Plantag. Portulacæ, Acetoſæ, Conſolidæ maioris ana M. j. Fiat decoctio ſecundum artem: deinde

℞ Decoctionis huius vnc. iiij. Syr. de Ribes, de Cydon. de Myrt. an. drach. v. Miſce, & fiat potus. Quo tempore adhibetis Syrupum, poteſtis curare vt habeat aliquam Confectionem, qua vtatur veſperi, & ante cœnam: vt

℞. Sacchari roſat antiqui vnc. ij. Pulue. vtriuſq; conſolidæ drach. ij. Maſticis drach. j. Miſce. Capiat huius confectionis ſingulis vicibus vnc. s. Poſtquam pręparati fuerint humores, erunt expurgandi hoc Bolo:

℞. Myrobol. citrinorum, & chebulorum pulueris an. vnc. s. Rhabarb. toſti ſcrup. iiij. ſacchari roſ. vnc. s. Miſce, fiat Bolus. Quod ſi magis placeat exhibere potionem ℞. Myrobol. prædictarum an. drach. j. pulpę tamarin. vnc. s. Bulliant in aqua plantaginis, ſecundum artem, deinde

℞. Dictæ decoctionis vnc. iiij. s. Rhabarb. toſti ſcrup. v. Infundantur ſecundum artem. Deinde facta diligenti expreſſione adde elect. de ſebeſtē ſine ſcamo. drach. iij. ſyr. violati ſolut. vnc. ij. Miſce, vel loco ſyrupi viol. ſolut. poteſtis tantundem Mannæ admiſcere.

Quod ſi contingat, vt ob huiuſmodi auxilium non ſuccedat ſanguinis fluxum hunc compeſci. deueniendum erit ad alia, & intrinſeca & extrinſeca. Intrinſecus, ſi accipiamus Brodium pedum vituli, in quo incoquatis huiuſmodi folia, & cortices ad conſumptionē quartę partis, & facta colatura accipiantur eius vnciæ octo. Extrinſecus conueniunt Balnea, Inſeſſiones: Exempli gratia:

℞. Fol. & cortic. quercus, corticis glādiū an. p. iij. fol. myrthi, plātaginis, rubi, balauſti an M. iij. Bulliant in aqua pluuiali, & fiat inſeſſus. Poteſtis autem linire pręſertim vmbilicum: Et notate in his affectibus Linimenta debere applicari vmbilico, quia ibi eſt magnus venarum confluxus.

℞. Ol. ompha. vnc. ij. Thuris. Boli Armeni, Sanguinis Drac. an. drach j. cymini toſti ſcrup. ij Miſce omnia ad ignem, & illiniatur vmbilicus. Circa adminiſtrationem horum remediorum debetis tria ſemper obſeruare: Vnum eſt, vt in fluxu ex bilioſo ſanguine non deſcendatis ad valida adſtringentia, præſertim extrinſeca, niſi magna in neceſſitate: quia ſi ſanguinem hunc ſiſtatis, antequam probe depuratus ſit, cohibetur quidem fluxus, ſed fiunt dolores maximi, & ſæpè

& ſępè ſanguis retentus maiorem acquirit acrimoniam, vnde magis poſtea fluit: ideò non debetis ſtatim venire ad aſtringentia extrinſeca: Intrinſeca autem licet adſtringant, contemperant. Alterum eſt ex Auicenna, vt huiuſmodi adſtringentibus ſemper miſceatis aliqđ Aromaticum, quod corroboret, & conſoletur, & habeat etiam facultatem ſiſtendi ſanguinem: vt eſt Roſa, Myrtus, Maſtix, Thus, Cyminum toſtum, Coriandrum toſtum, Santali omnes. Tertio obſeruandum eſt, in extremis caſibus licere vti Opiatis, propterea Athanaſia laudatur ad quantitatem drach s. liquefacta cum ſucco Plantaginis, vel ēt cum aliquo Syrupo, vt de Myrtho: Promethus Medicus antiquus laudauit etiam in hoc genere, vt capiantur ſingulo mane tria grana ſeminis Hyoſciami. Ego ſoleo in huiuſmodi caſibus tales facere pillulas:

℞. Calchanti vſti, Opij, Thuris, Maſticis, Coriandri toſti an. gran. j. s. Terantur diligenter, & cum Syrupo de Ribes fiant pilulæ, quæ accipiantur noctu quatuor, aut quinque horis poſt cœnam, nam huiuſmodi pilulæ congelant quaſi ſanguinem, ſed vt dixi, huiuſmodi remedia non ſunt adminiſtranda, niſi cum videbitis vires corruere ex immodico fluxu. Si fluxilis ſit ſanguis ob aquoſitatem, ob pituitam, erit ſtatim purgandus, & primo pręparandus hoc modo:

℞. Fol. Roſ. P. s. Cort. granato. vnc. ij. Balauſti vnc. s. Fol. Plantag. M. s. (Et aduertite plantaginem, quia hæc & a Galeno, & Serapione maximè commendatur in his caſibus.) Fiat decoctio ſecundum artem: deinde,

℞. Dictę coct. vnc. iiij. Syr. Roſ. de roſ. ſiccis, de Portul. de Ribes an. drach. v. mellis roſati drach. iij. miſce. Hoc etiam tempore, quo capiet Syrupos, poterit etiam aliquam Confectionem capere veſperi vt dictum eſt.

℞. Diacydon. ſimp. ſacchari viol an. vnc. j Coriandri toſti ſubtil. pulueriſ. drach. j. ſumach, ſpodij, trochiſ. de carabe an. ſcrup. j. Terantur omnia diligenter. miſce: Poſtea erunt humores expurgandi hoc modo:

℞. Agarici præparati drach. j. Turbith ſcrup. s. Diacathol. vnc. j. miſce: In potu hoc medicamentum commodiſſimum erit.

℞. Agarici infuſi, & expreſſi ſecũdum artem in aqua Plant. ſcrup. iiij. Electu. Indi. vnc. s. ſyr. roſ. ſolut. vnc. j. s. miſce cum decocto cordali fiat potio, & capiatur mane. Si huic medicationi non ceſſerit, erit deueniendum ad validiora, propterea intrinſecus huiuſmodi confectio efficaciſſima erit:

℞. Diacyd. ſimp. vnc. ij. Lapidis Hæmatit. Boli Armeni an. drach. s. Pulueris vtriuſque conſolidæ drach. j acaciæ, ſpondij an. ſcrup. j. Succi plantag. vnc. s. Puluerizentur puluerizanda, fiat mixtura, cuius

ius poterit capere drachmas duas, vel tres mane ſtomacho ieiuno. Similiter conuenit in hoc caſu linimentum pectini, & vmbilico. Exempli gratia:

℞. Olei myrtil. cydon. an. vnc. j. thuris, boli armeni, Maſticis an. drach. j. ſucci myrthi drach. ij. aceti parum. Miſce, fiat linimentum. Præter linimenta conueniunt infuſiones in matricem, peſſi. Infuſiones, vt ſi in vino rubro adſtringēte coquatur ſumach, carabe, cortex glandium ad quantitatem drach. ij. Deinde huiuſmodi vinum infundatur pro clyſtere in vterum. Poteſt quoque fieri peſſus huiuſmodi:

℞. aluminis, ſpodij, lapid. Hæmat. an. drach. j. cumini toſti ſcrup. j. Flo. roſ. rub. nucum myrthi an. drach. j. s. Terantur omnia diligenter & ponantur in pannum ad formam digiti, atq; ita illinatur oleo roſ. omphacino, & indatur. Huiuſmodi remedia poſſunt a uobis plurima excogitari, ſatis ſit habuiſſe formas. Si fiat propter vaſorum apertionem, nihil aliud erit vobis agendum, niſi vt glutinetis vaſa aperta, quæ agglutinabitis vel extrinſecis, vel ijs quæ induntur in matricem. Nam quę ſumuntur ore in hoc caſu a me non valde laudantur: nam ſi ſanguis ſit purus, nihil aliud agendum, quàm claudere, quod optimè fit per indita in matricem, propterea poteſtis vti vino prædicto, & peſſis, qui maximè glutinant, vt factis ex Tragacantha vſta, ex Gummi Arabico vſto, Maſtice, terra ſigillata, Bolo Armeno: hęc enim omnia maximè glutinare vaſa aperta poſſunt. Quod ſi vaſa ſint corroſa, eſt utendum ea ratione medendi, quam docet Gale. 5. Method. in curandis vaſis corroſis in pulmone, vt ſcilicet ſtudeatis ſanguinem optimum generare: deinde medicamenta ſarcotica applicare, quorum copiam habetis apud Galenum 7. medicam. local. 4. Sunt poſtmodum medicamenta a proprietate occulta: Serenus laudauit puluerem ſuberis in aqua calida potum. Moſchio & Cleopatra laudarunt Caſeum lactis Capræ nondum ab hœdo ſuctæ, qui dicitur Coloſtra, ſi in ſiniſtro brachio ligetur & geſtetur. Albertus Magnus laudat gemmam Corneolam dictam, digito geſtatam. Laudatur etiam herba à proprietate, quæ dicitur pes Leporinus: Lapis Iaſpis & multa, quæ apud Plinium referuntur. Sed inter cętera laudat Rhaſes 9. contin. Sulphur viuum ad drach. j. cum muſto cocto potum, quod quidem remedium inuenio eſſe vſurpatum ab Ælio Promoto. Sed quanquam naturali facultate ſulphur poſſit prodeſſe, tamen puto etiam manifeſta qualitate, eò ꝙ vehementer ſiccat, ſiccando videtur poſſe ſanguinem congelare, & ſiccare: quare ſolummodo vtendum eſſe ipſo conſulo in ſanguine aquoſo, & pituitoſo.

DE FLVXV MENSTRVORVM Hæmorrhoidali. Cap. III.

Cauſæ.

INTER alias immodici menſtruorum fluxus cauſas poſui etiam Hæmorrhoides hiantes, quæ conſueuerunt hunc fluxum efficere, etenim, vt in ano confluxus quidam venarum apparent, quæ interdum plus ſanguinis euomunt, quam conueniat: ſic in vtero ſunt quidam confluxus venarum, cùm in corpore vteri, tùm in collo, & præcipue, quæ vbi nimis aperiuntur, ſolent immoderatū ſanguinis fluxum facere, & quanquam, vt dixi, oriatur etiam hic fluxus ex venis, quæ ſunt in corpore vteri, hoc tamen (vt docent omnes) rariſſimè contingit, frequentiſſimè verò effluit ex ijs venis, quæ ſunt in collo, aut ceruice. Vbi igitur venæ iſtæ aperiuntur, & plus ſanguinis effundunt quàm conueniat, dicitur fluxus menſtruus hæmorrhoidalis. Sunt verò harum venarum duæ differentię, quoniam aliæ ſunt ſimplices, molles, humidæ, leues & breues. Aliæ verò ſunt duræ, aſperæ, longæ, quæque dolorem, & vtero, & partibus vicinis inducunt.

Signa.

COgnoſcuntur huiuſmodi hæmorrhoides viſu, cognoſcuntur & alijs indicijs. Modus cognoſcendi eſt per Dioptron inſtrumentum, dictum Speculum matricis, quo vtuntur Medici ad dilatandum os vteri, vt poſſint videre oculis affectus ipſius. Signa alia quibus cognoſcitur hic affectus ſunt, quia ſanguis plurimus exit guttatim, nō continuus, interdum etiam continuus, ſine vllo ordine, ſine vlla periodo, cum laſſitudine corporis, pallore, atque etiam macie: ſanguis verò qui fluit interdum eſt niger, quando ſcilicet venæ ſunt apertæ, interdum flauus, quando Arteriæ hiant. His indicijs, poſſunt dignoſci fluxus Hæmorrhoidales à fluxu menſtruorum, quia fluxus menſtruorum ſolet habere aliquas periodos, quamuis ſit immodicus, ad hæc non eſt cum dolore, corpora non ita emaciantur.

Prognoſtica.

SIGNA prognoſtica ſunt hæc. Venæ Hæmorrhoidales durę, aſperæ, & grandes, difficiliores curatu ſunt, quam alię. Rhaſes 9. cont. docet eas eſſe deteriores, ex quibus ſanguis

niger emanat: leuiores verò, ex quibus emanat ſanguis flauus. Sed dicet aliquis veſtrum, ſi flauus emanat ex Arterijs, niger ex venis, videntur difficiliores eſſe curatu fluxus, vbi ſanguis eſt flauus, quia maiore labore coaleſcunt Arteriæ, quam venę. Dico, Rhaſis ſententiam interpretandam eſſe, quod illæ ſint deteriores, in quibus ſanguis niger emanat propter accidentia, quia cũ ſanguis ſit ater acris, & fœculentus, videtur magis eſſe venenatus, & natura infeſtus, quã flauus, & propterea deteriora ab eo ſequuntur Syptomata. Habet tamen hic fluxus, dicit Rhaſis, illud boni, quod ſi forte fortuna ſuppreſſa ſint menſtrua, ex qua ſuppreſſione caput grauatum ſit, vel tenſio aliqua appareat in corpore, vel laſſitudo, beneficio huius fluxus omnia accidentia, aut mitigantur, aut tolluntur.

Curatio.

CVratio huius affectus tota poſita eſt in claudendis huiuſmodi uenis, & quoniam variæ ſunt cauſæ propter quas aperiuntur, vt omnes illę, quas iam monſtraui immoderatum menſtruorum fluxum facere, propterea eadem ferè erit ratio curationis, vt ſcilicet, ſi ſanguis ſit ater, & craſſus, corrigatur, & expurgetur. Si ſit nimis fluidus & aqueus, ſimiliter purgetur, & corrigatur. Quod autem ſpectat ad clauſionem vaſorum, duo ſunt modi: vnus quo vtebantur veteres: alter quo recentiores ſunt vſi, ſed in omnibus neceſſaria eſt in primis victus ratio, quæ præſcripta eſt in fluxu immoderato. Monet Rhaſes, vt ægra detineatur in aere frigido, modicè comedat, abſtineat à vino, & carnibus. Modus verò ſiſtendi, & claudendi huiuſmodi venas vnus eſt per medicamenta, quando ſcilicet adſtringentia ipſis venis ſuperponuntur, aut etiam pectini, vt eſt pilus Leporinus inunctus Albumine oui vnà cum ſtercore Aſinino, puluis gummatis prunorum, ſumach, myrtillorum, gallę: accipiuntur iſti pulueres vel omnes, vel aliqui, & interdum aridi venis ſuperponuntur, interdum vel albumine oui, vel ſucco adſtringente, aut ſucco plantaginis colliguntur, & ſuperponuntur venis. Inter pulueres commendantur calchanti vſti puluis, vt in extremis caſibus & puluis aluminis. Rhaſes commendat ſedere in aqua gelida, & eadem abluere pedes. Quod ſi iſte modus ſiſtendi fluxum nõ tollat malum, nihil aliud supereſt, quam venas auferre: quas auferendi ſunt duo modi: vnus antiquior, alter vero Moſchionis, Cleopatræ & Pauli. Veteres ſolebant huiuſmodi Hæmorrhoidas filo ligare, & quotidie filũ illud adſtringere magis, donec totæ auferrentur. Vel ſcarificabant venas circa radicem, deinde puluerem cauſticum ſuperſpargebant, donec de-

ciderent mortuæ. Sed iſti duo modi a Cleopatra, & Moſchione repudiantur, quia dicunt nimis grauem eſſe modum, & acerbum. Paulus etiam videtur dixiſſe, modũ hunc fuiſſe reprobatum a Chirurgis maioribus. Quapropter alter modus ipſis fuit probatus, & laudatus, vt forfice & cultello abradantur. Modus autem quo ſunt exſcindendæ, docetur a Paulo lib. 6. cap. 71. & a Moſchione, & a Cleopatra abundè. Poſtquam abſciſſæ ſunt, aſpergitur puluis ex Galla, ex Alumine, ex Sumach, Roſis, & alijs, quæ modicè adſtringunt. Monet tamen Moſchio & iure, abſtinendum eſſe a medicamentis acrioribus, & acerbioribus. Ratio, quia huiuſmodi medicamenta exacerbant valde, & propterea magis proritant fluxum.

De menſtruorum ſtillicidio. Cap. IIII.

INter uitia immoderati menſtruorum fluxus adnumeratur illud quoque ab Aetio, quod dictum eſt ab eo menſtruorum ſtillicidium. Etenim ſicut veſicæ contingit, vt quandoque offenſa retẽtrice facultate vrina non poſſit retineri, ſed iugiter, & guttatim expellitur, ita contingit vteri facultati retentrici, nam ea debilitata, cum nõ poſſit retinere ſanguinem, dimittit eum iugiter, ac veluti guttatim euomit. Eſt hic affectus, proculdubio ſymptoma in genere excrementorum immodicè fluentium, quod ſuos ſequitur morbos, ut dictum eſt de alio immoderato fluxu.

Cauſæ.

HVius affectus ab Aetio quinque numerantur cauſæ, meatuum anguſtia, virium debilitas, ſanguinis multitudo, ſanguis pituitoſus, & fæculentus. Atque hæ omnes cauſæ ſunt internæ. externæ vero ſunt oẽs illæ, quę huiuſmodi ſanguinẽ producere natæ ſunt.

Signa.

SIgna habentur ex relatione ægrotantis, quod ſanguis iugiter fluat, quaſique guttatim ſtillet, vt iure poſſit appellari vteri ploratus quidam.

Curatio.

CVRATIO tota, vt docet Aetius, poſita eſt in cauſarũ amputatione, nam ſi ſanguinis multitudo cauſa fuerit, miſſio ſanguinis erit optimum remedium. Si propter virium debilitatem facultatis præſertim retentricis, erit ſtudendum viribus roborandis, vt ſi ſanguis fuerit pituitoſus, vel fœculentus, erit corrigendus, vt aliàs docui: idẽ dicendum de meatuum apertione. Sed hoc aduertendum eſt, in hoc caſu eſſe dolorem, qui potiſſimum vrget ægram & Medicum, ita vt propter dolorem cogatur quandam viam diuerſam incedere, & doloribus potius intendere, quam cauſis. Quo in caſu docet Aetius aerem tepidum, & non obſcurum eſſe debere, in quo decumbat ægra, poſtea extrema liganda & fricanda: vtendum geſtationibus, abſtinẽdum ab omni cibo, & potu acri, ſalſo, flatuoſo: Aquæ potum in primis prohibet Aetius, cuius cauſam eſſe puto, quoniam aqua quæ retinetur in Hypochondrijs, flatus inducit, ex quibus perſpectum eſt dolorem augeri, & exaſperari. Si vires ferant, vbi dolor maximus eſt, ſecanda eſt omnino vena, quoniam vt docet Galenus lib. de Curatione per ſanguinis miſſionem, ad dolores mitigandos maximum remedium eſt ſanguinis miſſio. Adhęc vtendum eſt inunctionibus, inſeſſionibus, quæ dolorem leniunt; vt ſi aquæ incoquantur ſemina lini, Altheæ, folia maluæ, arthemiſiæ, atque in hac detineatur mulier vſque ad vmbilicum, quo modo fiunt inſeſſiones. Conferunt etiam Cataplaſmata pectini impoſita. Ego laudo huiuſmodi: ℞. Sem. lini lib. s. Panis tritici lib. j. Vitellotum ouorum num. iiij. Lactis q. ſ. ad efficiendum emplaſtrum. Fiat emplaſtrum, ſuperponatur pectini, adhibeatur etiam locis muliebribus, & ſolet huiuſmodi dolorem mirificè lenire. Infundo etiam lac cum ſucco maluæ. Oleum de Vitellis ouorum etiam maximè confert ad leniendum dolorem. Adhęc Butyrum, pinguedo Anſeris, & Gallinæ inuncta ſingillatim, vel coniũctim dolorem quoque leniunt: ſic ſi eædem pinguedines immittantur in vterum. Si hæc non iuuant, monet Aetius vt cucurbitulæ apponantur pectini, poſt quas fiant ſcariſicationes, ſi ſit neceſſe, vel loco ſcarificationum adhibeantur hirudines. Et vtilitas, quæ ex hoc remedio habetur, eſt, quia ſanguis qui fluit ad vterum retrahitur, ex quo inhibetur fluxus, & conſequenter dolor aufertur. Si hæc non iuuant, ad Rubrificantia, ad Dropaciſmos veniendum, quę remediorum genera, vt aliàs docui, in extremis caſibus adhibita ſunt ab antiquis. Quod ſi menſtrua non lædant quantitate, ſed qualitate ſola, vt in diuiſione monſtratum eſt, huic etiam debetur curatio, quia tametſi in præſentia nullum detrimentum inferat, ſuſpicandum tamẽ

eſt, ſi

eſt, ſi mala qualitas menſtruorum non corrigatur, fore vt tandem mala plurima inducat. Sunt verò prauæ qualitates menſtruorum, quando ſunt vel nimis aquea, vel nimis acria, calida, ſalſa, craſſa. Quomodo gignantur hæ qualitates, & quomodo cognoſcantur docui, vbi tractaui de ſuppreſſis, & fluentibus menſtruis, quorũ rationem explicui. Quare ne inutiliter hæc omnia repetam, remitto vos ad illa, quæ antea ibi docui.

De Gonorrhœa. Cap. V.

INTER alias, quæ ab vtero fluunt humiditates, vna a Medicis adnumeratur humiditas ſeminaria, quę ſicut aliæ omnes ſuos morbos habet, inter quos potiſſimum eſt ille, qui dicitur a Græcis γονοῤῥοία. Latini appellant diuerſis nominibus: Inter quos qui Barbari ſunt, dicunt Gomorrhæam, puriores Gonorrhœam: Celſus dixit nimiam ſeminis profuſionem: Plinius appellauit ſeminis profluuium. Eſt hic affectus, vt dicit Galen. de locis affect. *6.* inuoluntaria & continua ſeminis emiſſio. Moſchio dixit, eſſe ſeminis emiſſionem ſine cupiditate viri. Celſus quoque ſine imaginatione: Aetius ſimiliter ſine concitatione Veneris. Sed hæc vox inuoluntaria, idem eſt, ac ſi diceremus ſine cupiditate, ſine imaginatione: iure dicta eſt a Galeno eſſe inuoluntariam, & continuam emiſſionem, vt diſtinguatur a Pollutione nocturna, quæ dicta eſt a Græcis Onirogmos, Differt autem Gonorrhœa a Pollutione nocturna in duobus: In vno, quoniã Pollutio ſemper eſt cum aliqua imaginatione, cum aliqua cupiditate: Gonorrhœa verò ſine aliqua cupiditate: differt & in altero, quia Gonorrhœa in qualibet hora exercet homines: Pollutio autem ſolummodo noctu. Quapropter Ruffus Epheſius Medicus apud Oribaſium *6.* Collec. cap. vlt. dicit, Pollutionem nocturnam magis perturbare homines, quàm coitum: quia cum Pollutio inuenit hominẽ ſomno oppreſſum, & vires ſopitas, magis percutit eum, & magis afficit. Sed dicet aliquis veſtrum, Gonorrhœam non eſſe recenſendam inter morbos muliebres, tum quia rari fuerunt Medici, qui de hac tractarunt, tum quia morbi muliebres ſunt, qui non ſunt communes viris. Hæc proculdubiò eſt communis Viris, imò videtur hæc ſolummodo paſſio eſſe Virorum. Nam vt hoc etiam obiter dicam, in Leuit. decimoquinto habetur, Viros putari immundos, & lege ſtatui immundos eſſe, qui laborant fluxu ſeminis: Mulieres verò ſolum cum menſtruorum fluxu: ſed licet hic affectus communis ſit viris, verumtamen, vt videbitis in orationis progreſſu, diuerſus eſt in viris, & mulieribus. Et ratio di-

uerſitatis

uerſitatis eſt, tum quia mulieris ſemen diuerſum eſt a ſemine viri in aliqua re, tum quia modus eiaculationis in fœminis, & locus per quem, & ad quem fluit, diuerſus eſt. Quapropter fateamur hunc affectum diuerſum eſſe, quia iurè Theodorus Priſcianus, & Moſchio hunc inter muliebres morbos recenſere voluerunt. Sed antequam vlterius progrediamur, conſtituendum eſt a nobis, an mulier verè ſemen habeat, nam hæc tractatio ſuperuacanea eſſet, ſi hæc res apud vos indiſcuſſa maneret. Et vt intelligatis vim huius conſiderationis, ſciendum eſt, ferè omnes Medicos, & Philoſophos in hoc cõueniſſe, etiam mulierem prÿter ſanguinem menſtruum, aliquid aliud emittere. De hoc autem dubium eſt, an ſit ſemen, an non, id eſt, an vt ſemen viri facultate effectrice & formatrice præditum eſt, ſic etiam hæc materia mulieris habeat vim effectricem, & formatricem. Cum igitur dubitamus an mulier emittat ſemẽ, dubitatio eſt, an tale ſemẽ emittat, ꝙ habeat vim cõformatricis, & effectricis, vt ſemẽ viri. Pythagoras, Democritus, Hippocrates, & Epicurus, grauiſſimi oẽs Medici, & Philoſophi hanc habuerunt ſententiam, mulierem quemadmodum virum emittere ſemen verum: ad quod ſentiendum tribus potiſſimum ſunt impulſi rationibus, quarum prima eſt, quòd in coitu mulier æquè delectatur ac vir, cum emittit ſemen. Si ſic eſt, vt eodem tempore, & eodem modo delectetur vt vir; uir delectatur, quia emittit ſemen, igitur & mulier. Et vt huius rationis vim intelligatis, ſciendum, Hippoc. lib. de Genitura videri habuiſſe ſententiam aliã à priori, vbi ſcribit, mulierem minus delectari in coitu, quàm virũ, & minus durare: Verum ſciatis, lectionem vulgatam Hippocratis eſſe mendoſam, quia vt habetur ex textibus antiquis manuſcriptis, ſententia Hippocratis eſt, mulierem minus delectari, ſed diutius durare eius delectationem. Quæ ſententia confirmata eſt ab Auic. 11. Animal. & 21. Fen. 3. Canon. c. 2. Et etiam ab Aliabbate Commen. 9. ſuÿ Theoricæ, qui omnes ducti (vt puto) hac Hippoc. autoritate dixerunt, mulieris uoluptatem duplo magis durare, voluptate viri. Secunda ratio, qua ducti ſunt eſt, quod conſtet viros dum coeunt, percipere humiditatem matricis eo tempore emanantem, quæ cũ non ſit ſanguis menſtruus, neceſſe eſt fateantur eſſe materiam ſeminalẽ. Tertia ratio horum, quam attribuit ipſis Galenus libr. 1. de Hiſtor. Philoſophorũ (ſiue ille liber ſit Plutarchi, vt exiſtimo) eſt quod mulieres habeant teſtes vt viri, ergo & ſemen: qui teſtes nullum aliud munus habent, quam deferendi, & conficiendi ſemen. Hippon Philoſophus, quem ſecutus eſt Athenÿus, fuit alterius ſententiæ, qui exiſtimauit, fœminas quidem emittere ſemen, ſed inutile ad generationem, quia illud emittitur extra matricem. Si emittitur extra matricem, ſignum eſt materiam illam tanquam infœcundam explodi è

locis

locis muliebribus. Ariſtoteles cum Peripateticis aliam ſententiam non modo habuit, ſed etiam penitus animis ſequacium inſeruit, ſcilicet, mulierem nullo modo ſemen habere, niſi æquiuocè, quæ ſentētia fuit etiam Zenonis, & Stoicorum omnium. Hanc autem materiā Ariſtoteles tractat. 1. de Genere animalium 19. 20. & cap. 2. de Generat. Animalium 1. Ariſtotelem ſecutus Auerroes de eadem re diſputat. 2. Collect. 10. Rationes, quibus Peripatetici fuerunt adducti, multæ fuere, ſed potiſſimum eſſe quatuor videntur. Prima quod mulieres in omnibus rebus ſint ferè ſimiles pueris, in Voce, Pilis, Carne, Viribus: ergo etiam ſimiles debent in hac re eſſe, vt ſicut pueri non habent ſemen, ita nec mulieres. Altera, quod mulier ſit mas læſus: ſi eſt mas læſus, ita vt deficiat valde à mare, debet ꝓpter hoc deficere, quia in ipſa non eſt vis generatiua, vt eſt in mare, quod cùm non ſit, non poteſt illi ineſſe verum ſemen. Tertia, quæ apud ipſos videtur omnium grauiſſima, quod mulieres concipiant ſine vlla humoris emiſſione: in qua re probanda, laborat Auerroes multis exemplis, dicit enim ſe audiuiſſe a multis mulieribus, quod conceperunt ſine voluptate: ſimiliter refert de ſua vicina, quæ concepit in balneo ſine coitu: ſi hoc verum eſt, neceſſarium eſt non habere ſemen, quia fieri non poteſt, vt unquam conceptio fiat ſine hac emiſsione. Quarta & poſtrema, quod mulier ſi haberet ſemen, poſſet concipere abſq; mare. probatur, quoniam ſi ſemen eſt efficax ad efficiendum, & conformandum, cùm etiam habeat materiam generationis & locum, ſponte etiam poſſet generare ſine ullo viri coitu. Hæ ſunt rationes, quibus Ariſtoteles, & eius ſequaces exiſtimarunt mulierem carere ſemine: Et quia videbant Hippocratis rationes urgere, conati ſunt ijs reſpondere. Primum de uoluptate reſpondet Ariſtoteles, mirum non eſſe ut poſſit ſine ſemine in coitu delectari, propterea quod uoluptas naſcitur ex ſpiritibus, qui mouentur, ut in pueris, quibus ex affricatione naſcitur uoluptas, non quia emittunt ſemen, ſed quia pleni ſunt ſpiritibus: ſic uoluptas oritur in muliere ex ſpiritu, non ex ſemine. Ad ſecundam rationem de emiſſione humiditatis, Reſpondet Ariſtoteles & cum eo ſequaces, illam humiditatem non eſſe ſemen, ſed potius quid aliud, quod probat tribus aut quatuor rationibus. Prima, quod non omnes mulieres eam humiditatem emittant, quia albæ fœminæ emittunt quidem, nigrę uerò, & Virgines nō emittunt. Quod ſi illa humiditas eſſet ſemen, proculdubiò inquit omnes emitterent. Secunda, quia non emittitur per contrectationem eius membri, a quo emittitur ſemen in uiris. Etenim a uiris emittitur ſemen ab eo membro, quod contrectatur, ſcilicet a pene, mulieribus emittitur ab eo membro, quod non contrectatur: emittitur enim a cornibus uteri, contrectatur uero ſolummodo Ceruix. Tertia quia

eſt ma-

eſt materia quædam aquea,fluida,propter quod dicunt iſti, conſtat non aſſimilari materiæ ſeminali. Ad tertiam rationem de teſtibus reſpõdetur, nequaquã neceſſarium eſſe,& ſi habeant teſtes,vt in ijs ſit ſemen,quia fieri poteſt,vt in mulieribus teſtes ſunt occulti,ita etiam habeant alium vſum ab eo,quem habent viriles, qui ſunt protuberantes & manifeſti. Et quia aliquis potuiſſet Ariſtoteli & Peripateticis obijcere,ergo videtur materia quæ ineſt teſtibus, eſſe vana,propterea quod nullum habeat vſum in generatione, quia non vt materia,non vt forma,aut efficiens: Reſpondet Auerroes 2. Collect. 10. quod non valeat hæc conſequentia,quia mammæ in mulieribus deſeruiunt generationi,in viris non, & tamen non eſt dicendum eſſe inutiles. Sed vt mammæ deſeruiunt alteri vſui in viris,quàm in mulieribus,ita etiam teſtes,& ſemen deſeruiunt in fœminis alteri vſui, quàm ad Generationem. Quis verò hic ſit vſus poſſet Medicus ſciſcitari a Peripateticis: pro quibus Aegidius Romanus in lib. de Generatione hominis,ex Auicenna, & Auerroe ſcribit, tres eſſe poſſe vſus huius humiditatis in fœminis. Primum,vt frigiditate ac tempore huius nimia ſeminis virilis caliditas refrænetur. Secundum,vt viſciditas ſeminis virilis diluatur quodammodo ab hac humiditate aquea,quoniam cùm ſemen debeat totum vterum percutere,ſi nimis ſit viſcidum,dicit iſte vir,non poteſt. Tertium, qui etiam ab Auerroe ſignificatus eſt: dicebat Ariſtoteles eſſe propter voluptatem, idque dupliciter. Primò vt matrix voluptate huius humiditatis attractæ ſimul etiam magis attrahat ſemen virile,& magis conſequenter ipſum complectatur. Secundò, vt mulieres propter hanc voluptatẽ deſiderent,& quærant concubitum magis. Atque hæ ſunt rationes præcipuæ,quibus Peripatetici probant ſuam ſententiam,& ad Hippocratem reſpondent. Galenus verò poſt Ariſtotelem aliam ſententiam,& meliorem ſecutus eſt,ſcilicet quod mulier ſemen emittat, verumtamen ſemen hoc ſit differens a ſemine viri, tùm ſubſtãtia, tùm etiam facultate. Subſtantia,quia muliebre ſemen magis fluidum eſt, & aquoſum: facultate,quia tametſi mulieris ſemen vim habeat effectricem,eſt tamen hæc vis imbecillior in muliere, quàm in viro, ita vt ad hoc,vt fiat generatio,neceſſe ſit tùm ſemen fœminæ, tùm etiã maris adeſſe. Ad aſtruendam hanc opinionem contra receptiſſimam Ariſtotelis ſententiam vſus eſt multis rationibus, ſed nos tantum tres ſelegimus. Prima ratio Galeni, quæ etiam ſecundum ipſum eſt efficaciſſima,capta eſt à ſimilitudine filiorum ad Patrem,& Matrem, quòd filij gignantur quotidiè,qui aſſimilantur matribus, non ſolum ſecundum ſexum,ſed ſecundum plurima alia accidentia. Hoc conſtituto,inquit Galenus, vis hæc aſſimilatoria,& vis hæc effectrix,cũ æquè ſit aſſimilatio ad matrem,atque patrem,neceſſum eſt, vt naſcatur

tur

tur à principio communi & maris,& fœminæ,propter quod ſæpè aſ ſimilatur & Patri & Matri. Si igitur à principio communi ad generationem concurrunt tantum duo,ſemen & ſanguis menſtruus:hęc vis non poteſt eſſe in ſanguine menſtruo,quia is non poteſt eſſe cōmunis mari, nam nunquam aſſimilaretur fœtus patri, ſi ibi eſſet vis aſſimilatrix. Ergo neceſſe eſt,vt ſit in ſemine: ſi in ſemine,ergo neceſſum eſt in fœmina adeſſe ſemen,veluti in mare,merito cuius poſ ſit fœtus aſſimilari propriæ matri. Secunda Galeni ratio lib.2.de ſemine 1.accepta eſt ab ipſa Anatomica inſpectione, quòd videamus, vbi ſecantur corpora mulierum, non ſolum apparere oculis vaſa ſpermatica,vt ſunt in viris,verum etiam repleta materia alba & craſ ſa ſeminali, id quod voſmet in Anatome contemplati eſtis. Si hoc eſt,quo modo fieri poteſt, vt cum ſenſui pateat, dicamus eas carere ſemine? Tertia ratio eſt ex Pollutionibus nocturnis, nam mulieres, inquit Galenus, perinde patiuntur nocturnas Pollutiones,atq; viri. Viri incidunt in hos affectus, ſolum propter ſemen, ideo & mulieres ſolum propter ſemen capiuntur his pollutionibus. Accedit etiam,quod Galenus dicit, ſe vidiſſe in vidua quadam, quæ cum tentata fuiſſet vteri prefocatione maxima, tandem vterus euomuit materiam albam,craſſam,qua educta ſtatim liberata eſt: inquit Ganus,hæc materia non aliud erat,nec dici poterat quam ſemen.Eam humiditatem, quam mulieres in nocturnis pollutionibus emittunt, ſemen eſſe probat Gal.tribus rationibus. Prima,quod in emisſione eius,percipitur eadem voluptas, quam percipiunt viri in emisſione ſpermatis, propter quod maximè veriſimile eſt,& ipſas ſemen habere. Altera,quòd emittatur hæc humiditas à teſtibus & vaſis ſpermaticis,quæ omnia ita ſunt in mulieribus illuſtria, ſicut & in Viris.Circa quod notare debetis Ariſto.vt & Medicos,confeſſum eſſe, in mulieribus vaſa hæc & teſtes reperiri: veruntamen fuit huius ſententię, quod ſicuti in viris, nullum habent præcipuum vſum ad generationem,ita etiam non habent in mulieribus, quod falſiſsimum eſſe oſtendunt Medici,& præſertim Gal. de fœminis brutis, quæ vbi caſtrantur, omnino infœcundæ redduntur, id quod etiam apertiſſimum eſt in viris, qui exciſis teſtibus,permutantur non ſolùm operibus naturę,verum etiā animis. Et iurè magnus ille Auenzoar.lib. 2.tract.3.ca.1. ſcripſit, nullum fuiſſe vnquam virum caſtratum, qui eſſet optimi intellectus & bonorum morum, vnde vos conſiderate, qua ratione homines tardos,& ſtupidos, appelletis Teſticulos. Tertia Gal.ratio eſt quod hæc humiditas proijcitur in vterū, non enim poteſt proijci in vterum fruſtra, propterea grátia generationis omnino proijcitur,nequæ valent illæ vtilitates huius humiditatis,quas Peripatetici adducunt, quoniam non inſeruit huiuſmodi humiditas

tas ſolùm voluptati,quia etiam ſecundum Ariſtotelem.ſæpè fit conceptus ſine voluptate: non etiam inſeruit temperando calori, aut viſciditati temperandæ, quia multi reperiuntur, qui habent ſemen liquidum,tenue,& frigidum, vt confeſſus eſt Lucretius 4.de Natura, dum ait:

Nam ſteriles nimium craſſo ſunt ſemine partim,
Et liquido præter iuſtum tenuique vicìſſim.

Propter quod, ſi hæc humiditas huic inſeruiret, plus mali quàm boni efficeret, eò quod illi,qui habent ſemen liquidum, & tenue,euaderent prorſus ſteriles, ſicut etiam qui habent ſemen tepidum. Itaque his rationibus probat Gal. humiditatem illam, quam emittunt Mulieres, ſemen eſſe. Et quia Galenus videbat hanc Ariſtotelis rationem maximè vrgere, quod ſi mulier emitteret ſemen,poſſet fieri conceptus ſine mare: Reſpondet.quod vis informatrix maris non eſt efficax per ſe,neque etiam vis ipſius fœminæ,ita vt vtrũque opus habeat altero, & vt non poteſt fieri generatio ſine ſemine Mulieris,ita etiam neq; ſine ſemine viri.Auic.li.9.de ani.2.& 3.necnon ſecunda Fen.3.tract.1.c.3.auſus eſt Galenum irridere,eò quod parum philoſophiam nouerit in hac re, quaſi ſententia Gal. valde deterior ſit,quàm Ariſtotelis. Auic.ſecutus eſt Albertus lib.9. tract. 2. atq; etiam Ægidius Romanus, lib. de formatione hominis, ita vt omnes videantur conſpiraſſe aduerſus Galenum,qui primo conſtituerunt, ſententiam hanc Ariſtotelis veram eſſe, quòd mulieres nõ emittant ſemen,niſi æquiuocè,eò quòd ſolum,ſi quid habent,ſit mera materia,tanquam ſanguis menſtruus,& quod ſolùm vis effectrix generationis poſita ſit in ſemine maris. Quo cõſtituto, reſpondent rationibus Galeni,& primo de ſimilitudine ſexus, dicunt cum Ariſtot.mares & fœminas generari, non propter ſemen Mulieris, ſed quia,ſi ſemen viri calidum ſit, à dextro teſte fluat,& in dextram vteri partem decumbat,mas fit: è conuerſo, ſi decidat ſemen frigidum à teſte ſiniſtro in locum ſiniſtrum, fit fœmina: ſi verò ſemen calidũ à teſte dextro in ſiniſtrum vteri latus decumbat, fit pro ratione dominantis & qualitatis & loci: Quod ſi,dicunt iſti, ex vtraque parte qualitates valentes ſint,fiunt Hermaphroditæ. Cui rei fidem facere conatur Albertus Magnus exemplo, qui ſcribit, ſe cognouiſſe Mulierem,quæ cum poſt coitum ſemper decumberet in latus ſiniſtrum, ſemper peperit puellas:vbi vero Medicorum conſilio cœpit cubare in latus dextrum, cœpit ſimul & maſculos procreare. De ſimilitudine indiuiduali, in qua re maximè vrget Gal.ratio, reſpondet Auic. hoc fieri propter reſiſtentiã ſeminis muliebris, non quod vllam vim effectricem habeat, ſed quia, cum propter reſiſtentiam humiditatis illius, nequeat fœtus aſſimilari Patri, aſſimilatur Matri. Ad ſecundam

dam & tertiam Gal. rationem reſpōdet, humiditatem quidem illam aſſimilari ſemini, quia viſcida eſt & alba, uerumtamen non eſſe verum ſemen. Et quod docet Gal. de vidua, inquit ille, fuiſſe hanc humiditatem, quæ ob moram in vtero craſſefacta erat. Argumẽtis, quibus nititur Gal. probare eſſe ſemen, reſpondet id quod dicit Ariſto. aduerſus Hipp. voluptatem effici à ſpiritibus, & motu, non autem quod ea humiditas ſit ſemen. De vaſis verò ſeminarijs, & teſtibus, reſpondet, quanquam materia in his contineatur, non tamen eſſe aſſerẽdum quod ſit ſemen, quia etiam viri interdum ex huiuſmodi uaſis emittunt quandam humiditatem, quæ nequaquam ſemen eſt. Ad tertium, quod pertingat hæc humiditas ad vterum, inquit, non eſſe mirũm. quia & ſanguis Menſtruus, qui citra omnem controuerſirm non eſt ſemen, etiam ad vterum pertingit. Contra id quod ſcribit Gal virtutem informatricem in ſemine Mulieris eſſe, inſurgunt iſtis duabus rationibus, apud ipſos grauiſſimis. Vna, quod ſi debiliter informaret vis ſeminis mulieris, poſſet etiam citra Marem fieri debilis conceptus, quia ab agente ſecundum gradum, ſemper euenit effectus ſecundum gradum: ſed falſum eſt, mulierem vllo modo poſſe concipere abſque mare, ergo ſequitur nullo modo ſemen mulieris vi informatrice præditum eſſe. Secunda ratio, qua vtitur Auicennas & Albertus eſt, quod nulla potentia actiua indigeat aliqua re, quę deducat ipſam ad actum, quare uis informatrix maris nullo modo indigebit adiutorio informatricis fœminæ, vt gignat: imò dicit Albertus, quod ait Galenus, eſſe rariſſimum, nec inueniri ſimile in natura. Et quia poterat aliquis pro Medicis dicere, ſemen viri formam adferre, ſemen verò mulieris figuras & accidentia. obijciunt, quod dans formam, det accidentia per Ariſtotelem 8. Phyſicorum: igitur ſi ſemen maris dat formam, dabit figuras & alia accidentia. Hi igitur ſunt diſcurſus, quibus Auicenna, Albertus & Ægidius nituntur probare à fœmina ſemen non mitti, quod habeat vim effectricem. Pro qua re ſtatuenda illud ante cætera dicendum eſt, quod ſcribit Auicenna 20. tertij, tractat. 1. cap. 3. ſcilicet, hanc quæſtionem pertinere potius ad naturalem Philoſophiam, & huius rei ignorationem nequaquam eſſe nocuam Medico, quia tamen puto & Galeni, & aliorum Medicorum ſententiam eſſe veram, propterea nobis cum Galeno ſtatuendum eſt, Mulierem emittere omnino ſemen, quod non ſolùm, vt docet Auicenna, diſponat materiam ad recipiendam informationem, ſed etiam quod informet, verum debilius quam ſemen viri. Sed quia magna ex parte refutatæ ſunt iſtæ opiniones & rationes, nonnullis reſpondebo breuiter: & primò de ſimilitudine Indiuiduali, quæ eſt maxima Galeni ratio: quod ratio Auicennę omnino futilis ſit, nempe ſolam reſiſten-

tiam præbere, propterea quod ſi ſolum ſemen fęminæ reſiſteret, proculdubiò efficeret ſolùm, vt fœtus non aſsimilaretur patri. at pręter hoc facit etiam, vt aſsimiletur matri, ergo neceſſe eſt fateamur, aliquam vim in eſſe ſemini mulieris, quæ hanc aſsimilationem faciat. Et propterea magnus ille Lucretius 4 de natura, dicit, fœtus ſimiles fieri matribus, propter ſemen muliebre, ſicuti ſunt ſimiles patribus, propter ſemen paternum: cum ait,

Tum ſimiles Matrum, materno ſemine fiunt:
Et patribus, patrio.

Quod porrò dicunt reſpondentes Galeno, humiditatem illam eſſe quidem ſimilem, ſed non eſſe verum ſemen: videtur mihi ratio vana, propterea quod ſi ab iiſdem locis emanat, atq; iiſdem accidentibus præditũ, neceſſariò etiam videtur eandem habere facultatem: imò poſſunt iſti conuinci Ariſtotelis ratione, qui 1. de Gener. anim. 19. ſcibit, mulieres & viros pingues idcirco infœcundos fieri, quia ſemen vtriuſq; abſumitur in pinguedinem. Si igitur propter abſentiã ſeminis, vt vult Ariſtoteles, tollitur fœcunditas in muliere, igitur & ex pręſentia ipſius ſeminis dicitur fœcunditas fieri. Igitur ſecundũ Ariſtotelem neceſſariò coguntur fateri, ſemen mulieris vim habere in generatione. Neque valet, quod ſi hæc facultas effectrix debilis eſt, poſſet etiam fieri cõceptus debilis ſine mare, propterea quod vis illa nullo modo poteſt operari, niſi iũgatur facultati ſeminis maſculini. Et ideò, ſicut ſemen viri non informat ſine ſemine Mulieris; ita nullo modo poteſt informare ſemen fœminę, ſine ſemine maris. Nam vt exemplum afferamus in artificialibus, vt adfert Ariſtoteles ad probandum ſemen maris non poſſe eſſe vt materia, id perinde eſt, ac ſi quis vellet impellere aliquam rem, ita vt ſolus non poſſet, ſed beneficio alterius, nam vt alter ipſorum non poteſt ſine altero impellere, & vis vtraq; alterum iuuat, ita contingit in ſemine, vt facultas fœminæ adiuuet facultatem Maris, quanquam facultas Maris ſit efficacior. Nec dicendũ eſt, hoc mirum eſſe, eo quod non reperiatᷣ in aliis rebus, quia vt teſtatᷣ Plato in Epinomide, & Ariſtoteles, & Auicennas, in generatione aĩalium eſt neceſſario quid diuinum, quod in alijs rebus non reperitur, vt non ſit mirum, ſi in hac re reperiatur aliqua conditio, quæ non reperitur in alijs rebus. Cum igitur vera ſit nobis putanda ſententia Medicorum, quod ſcilicet mulieres emittant ſemen, Gonorrhœa Mulierum nil aliud erit, niſi emiſſio huius ſeminalis materię, citra uiri cupiditatem, & (vt dixit Moſchio) cum pallore & laſſitudine. Eſt hic affectus ſymptoma in genere excrementorum immodicè fluentium. Locus vero affectus, vt teſtatur Galenus 6. de locis affect. 6. nullus alius eſt, quàm vaſa ſeminalia.

Cauſæ.

CAVSAE Gonorrhœę internæ aliæ sũt eſſentiales,aliæ per conſenſum. Rurſum eſſentiales,aliæ ſunt ex parte ſeminis, aliæ verò, quæ pertinent ad vaſa ſpermatica.Cauſæ facientes Gonorrhęam ex parte ſeminis, ſunt vel quia ſemen in quãtitate peccat,vel quia qualitas ſeminis mala eſt. Vbi quantitas exuperat, proculdubio præ abundantia ſemen fluit: & huiuſmodi Gonorrhœa ſolet fieri in Viduis: & in illis virginibus,q̃ nuptias nimis protrahunt. Si vero qualitas ſeminis cauſa eſt, fit, quia ſemen nimis calidum eſt, aut nimis acre,aut nimis tenue; Nimis calidum ſemen fit,quando homines nimis laborant: Et hac ratione,Ariſto.5.Prob.31.dicebat,eos qui nimis exercentur,laborare nocturnis pollutionibus, propterea quod ſemen nimis calidum euadit.Similiter ſolet etiam ſemen nimis fieri calidum in febribus, & præſertim in ijs, quæ ſunt habituales, vnde dicebat idem Ariſtoteles,Phthiſicos frequenter tentari pollutionibus noctis,propter hãc caliditatem. Fit etiam Gonorrhœa, vt dixi, ex ſeminis acrimonia,vnde illi qui equitant,celerrimè ſolent his affectionibus obnoxij eſſe,quia ſemen illis acre euadit. Idem contingit,vbi ſemen fit nimis tenue & fluidum,quàm par ſit. Ex parte vaſorum ſpermaticorum cauſæ ſunt, vel quia vis retentrix vaſorum offenſa eſt, vt docet Galen.3.Sympt. Atque hæc læſio contingit propter malam intemperiem; vel quia vis expultrix nimis valida eſt, quod etiam in intemperiebus contingere aduertitur: vel quia vaſa ſpermatica conuulſa ſunt. Sic ſæpè videbitis eos,qui cõuulſionibus capiuntur,emittere ſemen,propter ſcil.Spaſmum vaſorum ſpermaticorum,id quod docet Gal.14.de vſu partium 12.& 3.Symp.4.atq; hæ ſunt cauſæ eſſentiales.Cauſæ vero per conſenſum ſunt illæ, quę communicant affectus vaſis ſpermatis, & hæ vel ſunt in Rhenibus, vel in Muſculis: In rhenibus, quãdo ipſi maximè feruefacti ſunt,ita vt feruorem vaſis ſpermaticis communicent. In Muſculis, quando Muſculi ſuperpoſiti vaſis ſpermaticis,ſunt valde accenſi: atque tot ſunt cauſæ internæ. Externæ vero cauſę ſunt,longa in primis abſtinentia,coitus,cogitationes, ſermones,lectiones rerum venerearũ, nimia frequentia coitus,nimius corporis motus,otium,ſomnus ſuper dorſum factus, ſtrictura lumborum, & pannorum nimis calefacientium ſuper lumbos vſus: ad hęc potus meraciores,cibi,vt ſunt, Oſtrea, Bulbi, Tubera, Cardui,Ciceres,Nuclei pinus, & tãdem omne eduliorum genus, quod vel multiplicare ſemen, vel prouocare poteſt. Quo in loco notare debetis ferè omnia quæ Gonorrhœam

in

in viris generant,eadem generare in mulieribus.Imò uerò Theodorus Priſcian.lib.3.ſuæ Medicinæ cap.10.ſcribit,curationem in viris nihil differre à curatione mulierum.

Signa.

SIGNA generica huius affectus comparantur ex relatione vel ipſius patientis, vel miniſtrarum eius, quoniam ſæpè erubeſcunt Mulieres id fateri, vnde neceſſum eſt hoc intelligere vel à matribus, vel à miniſtris. Inter alia ſigna, quæ referuntur a miniſtris hoc vnum eſt: quia ęgra dicit exire è vulua materiam albam craſſiuſculam, ſine voluptate. Sed dicetis, quę eſt cauſa vt nulla percipiatur voluptas? Hæc eſt, quia, vt intellexiſtis, voluptas oritur ex Spiritibus & motu ſeminis, qui cōfertim ſubitò fit: iam verò ſemen, quod in Gonorrhœa effluit, ſpiritibus priuatum eſt, tardiſſimè mouetur, & paulatim emanat, ita vt omnes deſiderentur voluptatis cauſæ. Sed quia materia quæ exit a matrice, interdum ſperma eſt, interdum vero nō, propterea neceſſe eſt, vt habeatis ſigna, quibus diſtinguatis, quando materia ſeminaria eſt, & quando non. Subſtantia, quæ ſemen eſt, habet has conditiones, nam tametſi minus craſſa ſit quam ſemen viri, verumtamen habet & ipſa nonnihil craſſitiei: materia quæ ſemen non eſt, tenuiſſima eſt, & multum fluxilis. Adhæc materia ſpermatica pauca eſt, & longis interuallis emanare ſolet: materia verò quæ ſperma non eſt, copioſiſſima eſt, & continuè fluit. Quod vt intelligatis, debetis meminiſſe illius, quod ſcribit Ariſtoteles 1. de generatione animalium 18. vbi ait: illud ex quo generatur ſemen, omninò pauciſſimum eſſe, propterea quod ex tota cibi quantitate pauciſſimum omnino eſt illud, quod membris pro nutrimento apponitur: ex hoc verò pauciſſimo generatur ſemen, quod eſt minima portio ipſius pauciſſimi. Ita ut neceſſe ſit omninò ſemper paucum eſſe ſemen, & propterea in Gonorrhœa paucam hanc materiam exire. Sed dicetis, ſi materia ſeminaria adeo exigua eſt, cur interdum in Gonorrhœa videtur maxima ſeminis copia exire. Dico, propter duas cauſas hoc fieri: Prima eſt, quia ſæpè ſemini miſcetur aliena materia, vt pituita defluens à Capite, quę videtur augere ſubſtantiam ſeminis. Altera cauſa eſt, quia vaſa ſpermatica, ubi fiunt intemperata, vehementer attrahunt a toto, ita vt quod deberet nutrire membra ad ſe rapiant, & ita uidetur ſemen multiplicari. Ex quo loco notare debetis errorem eorum, qui putant, ſemen fieri album in teſtibus, quia in Gonorrhœa ſemen album exit, & tamen ne momento quidem moratur in teſtibus. Ad hæc dignoſcitur materia

ria ſeminaria qualitatibus viſibilibus, & odorabilibus, quemadmodum vbi materia obſcurior eſt, interdum nigra, interdum rubra & variorum colorum. Accedit his ſignis & aliud, quod in Gonorrhœa, ſi diutius perſeuerabit, neceſſario corpus contabeſcit, quia membra priuantur nutrimento proprio: in fluxu verò alienæ materiæ, corpora non ita emaciantur, & contabeſcunt. Tandem pręgnantes Mulieres nunquam Gonorrhœa capiuntur, ratio eſt, quia ſemen ut intellexiſtis, fluit in vterum, ex utero foras emanat: in prægnantibus vteri os clauſum eſt, itaque non poteſt ſemen profluere. Fluore verò aliarum materierum laborant quidem prægnantes, idcirco vbi in prægnantibus adeſt talis fluxus, certi eſſe debetis, non eſſe Gonorrhœam. Cauſæ verò, ex quibus fit hoc malum, cognoſcuntur ſuis ſignis, quia ſi fit à multitudine ſeminis, cognoſcitur ex vita anteacta, vt ſi otioſa fuerit Mulier, ſit bene nutrita, abſtinuerit à coitu, vſa ſit cibis ſemen multiplicantibus: præterea ſi corpore carnoſo, calido & humido prædita ſit, non pingui: Etenim, vt docet Ariſtoteles, pinguia corpora ſunt infœcunda ob ſeminis inopiam. Sic corpora calida & humida ſemper exuperant ſemine, vt iurè aſſimilare ea Plato in Timaco arboribus nimium fructificantibus. Accedit & aliud ſignum, quod quando Gonorrhœa fit a ſeminis multitudine, nullum nocumentum ſentit, imò tanquam onere leuata Mulier videtur melius habere. Si oriatur a ſeminis caliditate & acrimonia, cognoſcetis ex calore genitalium, & lumborum, pruritu, mordicatione. Si ſit ex acuitate, & tenuitate, dicunt aliqui adeſſe coitus deſiderium: verum ſum alterius ſententiæ, ſcilicet non poſſe adeſſe coitus deſiderium, quia proprius character huius morbi eſt, vt ſit ſine cupiditate & deſiderio, itaque adeſt mala quædam ſenſatio, & punctio. Quod ſi propter vaſorum ſpermaticorum intemperiem malum fiat, cognoſcetis vbicunque nulla alia aderunt ſigna, quæ alias cauſas declarēt. Sin ex affectu Rhenum proficiſcatur, in dorſo percipitur debilitas quędam mala ſēſatio caliditatis, & in vrina ſupernatat veluti quædam pinguedo, quia propter feruorem eliquatur pinguedo rhenũ, miſcetur vrinæ & ſupernatat ipſi. Cauſæ externæ ſolum cõparantur ex relatione aſtantiũ, & ipſius mulieris.

Pro-

Prognoſtica.

PRognoſtica ſunt, quod vbi hoc malum diu perſeuerauerit, deducit ægros ad maciem, ad crurum infirmitatem, ad vlcera, & vrinę difficultates. Referunt alij Practici ſe uidiſſe interdum mulieres ſub hac ægritudine occubuiſſe, eo quod prę pudore noluerunt detegere hunc morbum.

Curatio.

CVratio tota poſita eſt in cauſarum ablatione: Et quia hic morbus partim factus eſt, & partim ſemper eſt in fieri, ideo Medicus diligens eſſe debet, vt non ſolùm factum tollat, verumetiam prouideat ne fiat. Ad omnia maximè conducit victus ratio rectè inſtituta: propterea ante alia prouidēdum, vt aer frigidus ſit & ſiccus, parum dormiat: dicit Ariſto. 4. Froblem. 5. dormientes facilè nocturnas pollutiones pati, eo quod in ſomno corpora maximè calent, & humida fiunt, quę omnia exitum ſeminis iuuant. Potiſſimum autē vitari debet ſomnus reſupino corpore factus, quoniam eo maxime pollutiones nocturnę ob incaleſcentiam lumborum excitantur, vnde Ariſtot. loco prob. citato dicebat, bruta non tentari huiuſmodi pollutionibus, quia nunquam dormiunt ſuper dorſum. Somnus debet eſſe ſuper ſtragula dura, & refrigerantia, vt ſunt: Folia Nymphex, lactucę, vitis, ſalicum, violarum, & pręſertim foliorum viticis. Nam relatum eſt, mulieres Athenis, quę miniſtrabant ſacris Cereris, conſueuiſſe ſuper viticem dormire, vt caſtitatem ſeruarent, vnde planta hęc Agnus caſtus dicta fuit. Sed dubitabit aliquis veſtrū, quomodo conferre poſſunt huiuſmodi exteriora, quando ſcribit Galen. 6. Epid. 1. text. 6. externa medicamenta Renibus adhibita parum omnino prodeſſe, tum propter corporis Renum denſitatem, tum etiam propter multitudinem corporum, quę Renibus ſuperponuntur. Ita vt difficile omnino videatur, medicamenta extrinſeca poſſe penetrare: quod ſi verum eſt, eo minus medicamenta penetrabunt ad vaſa ſpermatica. Dico uerè hęc remedia non poſſe id admodum pręſtare integrum, quod deberent, eo quod uis ipſorum ob dictas rationes mirificè frangitur, verumtamen propter longum & frequentem vſum, omnia conferunt: quinimo dicit Galen. 6. de Tuēd. valet. ſe interdum Renes mirificè refrigeraſſe ſolum externis medicamentis, quapropter non malè faciunt, qui ſubinde ſuper Renes laminas plūbeas geſtant, vel pillulas plumbeas in ſacculo, quia longo

go vſu neceſſario frigiditas communicatur Vaſis ſpermaticis. Motus corporis vitādi ſunt, & præſertim crebræ equitationes: ſic quoque prouidendum eſt, vt Lumbi & Renes multis tegumentis non tegantur, neque admodum ſtrictè ligentur, & ego curaui multas Mulieres, quæ in hunc affectum incurrerant propter pannorum ſtrictorum vſum. Auertendæ ſunt omnes cogitationes rerum Venerearum, lectiones & ſermones: picturas etiam & ſigna formoſa amouenda eſſe a uiſu conſulit Aetius; potius adhibenda quæ tragica ſunt, aut quæ mœrorem, aut horrorem, aut odium coitus excitent. De potu abſtinendum ſi fieri poteſt à vino, & in uſu habenda vel aqua calybeata, vel pluuia, vel cui incoctum ſit ſemen Rutæ, ſemen Agni caſti, ſemen quoque Nympheæ, de quo ſcribit Galen. 8. Simpl. illud omni ſeminis nimio fluxui compeſcendo maximè conferre. Sic etiam, ſi aqua nō placeat, vtatur vino tenui ſubaſtringente, cui immacerata ſint huiuſmodi ſemina per noctem: Vinum fuluum, quod ab Aetio commendatur, nequaquam probo. Ciborum delectus habendus, quemadmodum ſi malum ortum duxerit à ſeminis multitudiue, debet cibus eſſe paucus, & pauci nutrimenti: vnde Herbarum vſus conuenit, plantaginis, nympheæ, rutæ, lactucæ: Panis debet eſſe furfuraceus: Fructus conueniunt, vt pyra, poma, meſpila. fugienda caro Caponum, aut aliorum animalium, quæ multum nutriunt. Quod ſi velitis vti carnibus, debent eſſe in Aceto elixæ: Nuclei pini, amygdalæ, piſtacea, fugienda: Sic oſtrea, bulbi, & omnia quæ ſemen multiplicare nata ſunt. Quod ſi malum fiat propter ſeminis acuitatem, conueniunt ea, quæ non ſolum parum nutriunt, verum etiam emplaſtica quodammodo ſunt & adſtringentia, vt lactuca, portulaca, plantago: pultes ex farre, hordeo, oryza, milio. Pedes animalium conueniunt, cerebella, gelatinæ, piſces. Quod ſi proficiſcatur ex vaſorum ſpermaticorum intemperie, præſertim calida, debent cibi eſſe refrigerantes, non ſolū actu, ſed etiam potētia. Sed ſemper debetis hic aduertere, vt cibus parum generare ſanguinis aptus ſit, eò quod ſubrepto fonte ſeminis generationi, neceſſariò fluxus, & malum omne tollitur. Inſtituta uictus ratione, cogitandum ſtatim quæ ſit Gonorrhœæ cauſa. Si enim ex multitudine ſeminis ortum ducat, cum ferè ſemper plenitudo hanc cauſam comitetur, ſtatim ſecanda eſt vena, ſed prius lenita aluo. Erit autem ſecanda aut Baſilica, aut Saphæna, vel etiam ſcarificanda crura. Secta vena, deinde ſtudendum eſt medicamentis, & intrinſecis, & extrinſecis fluxum ſedare. Inter intrinſeca conueniunt variæ confectiones, & etiam ſerapia, vt pro confectione:

℞. Conſer. de aceto. citri vnc. ij. camphor. ſcrup. ij. ſem. nimpheę,

Agni caſti,rutæ an.ſcrup.j.Pulueriʒatis pulueriʒandis, fiat mixtura:Et aduertite baſim ferè huius medicamenti eſſe Conſ. de Aceto.Citri,quia ſuccus citri,& limonum mirificè confert ad extinguendã ſeminis copiam.Imò ego ſoleo vti in Gonorrhœa ſucco citri,& limonum,magna fælicitate. Serapium poteſt hoc modo fieri:

℞.Fol.ſcariolæ,endiuiæ an.M.j.ſem.rutæ,lactucæ, citruli, nymphe*æ* an.vnc.j.Contundantur omnia craſſo modo, deinde imponãtur in lib.iij.aquæ pluuialis,& bulliãt vſque ad conſumptionẽ duarum tertiarum.Deinde facta colatura cum ſaccharo ſecundum artem,ſyrupizentur:& dicti ſyrupi capiantur ſingulo manæ vnciæ tres, vel quatuor.Extrinſecus commendantur varia, ſed præ cęteris commendatur,& apud me uſu probatum eſt, oleum ex ſemine Hyoſciami: Capiantur ſemina hyoſciami & contundantur,deinde irrorentur aqua vitę,poſtmodum ponantur ſub prælo, & exprimantur oleum.Hoc oleo inungantur lumbi, loci muliebres,& mirificè confert.Poſt etiã cõpono linimentũ,vt:℞.Ol.myrtillo. ſem.hyoſc. an.vnc.s ſemi.mãdrag.lactucæ an.drach.j.cãphoræ ſcrup.ij. Aceti optimi q.ſ.Pulueriʒatis pulueriʒãdis fiat linimentũ.Hac eadẽ intẽtione,licebit cõponere inſeſſus:Accipe huiuſmodi herbas, & ſemina,atque in aqua pluuiali ineoquantur,& curetur vt mulier patiẽs in vaſe hoc decocto pleno,ſedeat vſque ad vmbilicũ. Si cauſa fuerit mordacitas,& acuitas ſeminis,in hoc caſu,dum nihil obſtet,mittendus eſt ſanguis, quo miſſo,refrigeratur iecur, & conſequenter mordacitatis cauſa aufertur. Miſſo ſanguine ſtudẽdũ eſt mordacitatẽ abolere ſeminis,id ꝙ & intrinſecus & extrinſecus agẽdũ.Intrinſecus conuenit hoc Brodiũ:℞.Sem.portulacæ,lactucæ,ſolatri,rutę an.drach.ij.folio.lactucæ,lapathi,plantaginis an.M.s. Contundantur omnia,& bulliant in brodio carnis vitulinæ: Deinde facta colatura,℞.Dicti brodij vnc.vj. Fiunt quoque Confectiones variæ in hoc caſu,Exemplum eſt iſtud,℞.Sacchar.roſati vnc.ij.Camphoræ, (quæ commendatur quaſi propria facultate ſemen aboleat, vt vſu quotidiano comprobatum eſt)ſem.Portulacę,lactucæ an.drach.ij. Huius mixturę capiatur vnc.s.ad ſummum,ſingulo mane.Conuenit quoque linimentum præſcriptum in hoc caſu,& Inſeſſus,vbi ſemen tenue,& aquoſum eſt,commendatur pręcęteris Tryphera Meſues,quæ ſolet mirificè ſemen incraſſare. Quod ſi malum oriatur propter retentricis imbecillitatem,ſtudendum eſt,primo intemperiem,ex qua oritur imbecillitas,corrigere:deinde vtendum eſt ijs, quæ conſtringere poſſunt. Sed ante alia vſu mihi probata eſt hæc confectio:℞.Diacyd.ſimp.vnc.iij.Pul. coral. rub. drach.j.s. Balauſtiorum drach.ij.ſeminis rutę, Agni caſti an. drach.j. Pulueriʒatis pulueriʒandis fiat mixtura. Et aduertite, quod ſemper,quæcunq;

ſit

ſit cauſa, debetis hoc cogitare, vt medicamentis miſceatis ea, quę ſemen extinguere poſſunt: Nam inter eaquę id faciunt, ſunt quę a proprietate conferunt, vt eſt cornu cerui vſtum, lapis hæmatites, ſemen Anethi, agni caſti. Poſt malum finitum ſolet interdum relinqui corpus valde emaciatum, & excarne, propter quod neceſſe eſt corpus reficere, pro quo poteſtis vti hac Confectione:

℞. Marga. ſub. pul. drach. j. s. nucleorum pini vnc. s. pulpę Caponum vnc. ij. ſacchari opti. vnc. iiij. ſecundum artem fiant morſelli. Atque hæc eſt integra curatio Gonorrhoeę muliebris.

De fluore muliebri. Cap. VI.

POſtremo loco ſuccedit aliud malum, cui mulieres ſolæ ſunt obnoxię, & eſt fluxus humiditatum ab vtero, qui neque menſtrua ſunt, neque ſemen: appellāt hunc morbum Græci ῥοῦν γυναικεῖον, Latini fluorem muliebrem: vulgus verò mulierum menſes albos: quanquam interdum confundatur cum Gonorrhœa. Eſt hic affectus, continuus ex vtero variarum humiditatum fluxus. Dico variarum, quia interdum exeunt putridę, interdum imputridę, interdum materia biliosa eſt, interdum rubra, ſępiſsimè alba, rariſſimè nigra. Et ratio cur materia nigra rarò fluat, eſt, quia humor ater ſua natura torpidus eſt, neque facilè diffluit. Eſt hic affectus Symptoma, in genere excrementorum immodicè fluentium, id eſt, quæ tum qualitate peccant, tum quantitate tam continua, quàm diſcreta. Dubium eſt de loco affecto, quis ſit: Altimarus ductus Galeni autoritate 3. Sympt. 4. & 6. loco affect. 5. in fine, putauit nullum certum locum huius affectus poſſe aſſignari. Sed ſum ego alterius ſententię, quod in fluore muliebri, interdum locus affectus ſit vniuerſum corpus, ſępe vterus, nonnūquam alia aliqua corporis pars: atque adducor ijſdem autoritatibus Galeni, quibus vtitur Altimarus: Galenus ſcribit, in fluore muliebri non ſemper vterum affectum eſſe, quorum verborum ſi vim expendamus, nihil aliud innuere vult, niſi quod ſępè vterus ſit affectus, ſed non ſemper. Hanc eādem mentem videtur habuiſſe Auicenna 21. tertij, tract. 3. cap. 32. vbi ſcribit, fieri non ſolùm ob humorum ſuperfluitatem, verum etiam propter imbecillitatem venarum menſtrualium.

Cauſæ.

CAVSAE internæ Fluoris Muliebris ſunt, vel ex parte membrorum mandantium, uel ex parte recipientiũ, vel ex parte materiæ fluentis. Ex parte membrorũ tam mandantium, quàm recipientium cauſæ ſunt, vt docet Galenus libro de Differ. Sympt. vltimo, aut quia facultas ſanguificatiua eſt lęſa, ita ut non gignatur is ſanguis, qui gigni deberet, vel quia expultrix offenſa eſt, ita vt plus expellat, quam deberet, & eo tempore, quo non deberet: vel quia facultas diſcretoria offenſa eſt. (Et notate hunc locum, quia difficilis eſt, ex hoc enim, & etiam ex 4. de vſu part. 1. colligere eſt, Galenum cognouiſſe eam facultatem diſcretiuam, quàm adeò celebrat Auerroes,) vel quia facultas retentrix offenſa eſt. Sed dicetis, quomodo poteſt in fluxu retentrix offenſa eſſe, quia retineat magis quam deberet? Hoc fit vt dicit Galenus l. c. quia vbi Corpus conſtipatum eſt, vel etiam Renes conſtipantur, aut facultas corporis retentrix valida eſt, membra retinent materiam craſſam: pars ſeroſa & tenuis, cum non poteſt euacuari, neque per Vrinas propter Renes obſtructos, neque per cutim, neceſſariò demandatur ad vterum, & fit Muliebris fluor. Itaque clariſſimum eſt ex Galeno, ex hoc robore retentricis fieri hunc morbum. Ex parte materiæ fluentis cauſæ ſunt, quia uel humores ſunt tenues, fluxiles, & ſeroſi: vel quia materia putreſcit in aliqua parte, ex putredine, Bilioſa euadit: vnde merito acrimoniæ, excitat, & ſtimolat perpetuo expultricem facultatem. Externæ cauſæ, ut dicit Auicenna, multæ ſunt, & imprimis aer frigidus, & humidus, mœror, conſumatum otium, & hac ratione Mulieres agreſtes rariſſime tentantur hoc morbo: tentantur nobiliores ob nimium otium. Inter has cauſas ſunt varia eduliorum genera, & præſertim herbarum, & fructuum eſus, nimius potus vini dulcis, & meracioris, aut partus graues, & difficiles, ſed præ cæteris frequentes Cruditates: vt non immeritò dixerit Auicenna, Cruditates eſſe omnium morborum matres. Inter cauſas externas recenſere etiam poteſtis ætatem, quanquàm ætas poſſit dici cauſa interna, ſed mediata. Dico de ętate, quia Hippocr. 2. de Morb. Muliebrib. & Aetius lib. 16. cap. 65. ſcribit albos menſes frequentiſſimè fieri ſenioribus: in ætate vigente conſtitutis fiunt frequenter rubri, & pallidi: Virgines ferè ab hoc morbo liberæ ſunt.

Signa.

SIGNA fluoris muliebris quanquam comparantur ex relatione ægrę, tamen a Medico diligenti propria etiam induſtria acquirũtur. Etenim ſunt omnes mulieres, quæ patiuntur hunc affectum, triſtes, pigræ, ſine appetitu, difficulter ſpirant, dũ ambulant. Gal. 2. de Præſag. ex pulſu capite nono addit in hoc affectu fieri ſæpe pulſus vermiculares: adhæc vteri ſemp̄ aliquam humiditatem ducũt, quæ ſæpè fętet: interdum eſt fœtoris expers, modo rubra eſt, modo pallida, modo alba, & vt dicit Aetius, Ptiſanæ inſtar. Hippoc. lib. de natura mulierum, & 2. de morb. muliebr. ſcribit vrinas harum eſſe veluti ſunt Aſininæ. Notate, quanquam videatur hic fluxus ceſſare, tamen dixi perpetuum eſſe, & continuum: & verum eſt, quia vt dicit Paulus lib. 3. cap. 63. licet materia non deſtillet ſemper, tñ loci illi muliebres madent magis, quam naturæ conueniat, facies decolorata eſt, oculi tument: Circa quem tumorem oculorum debetis notare errorem Auicennę, & Altimari: Errarũt iſti, vnus p̄p̄ malè Paulum intellectum: alter propter ignorantiam linguę Gręcæ, & & malam Andernaci translationem. Dico Andernaci, quia Cornarius hunc locum Pauli bene vertit. Auicenna 21. tertij tractat. 3. c. 32. ſcribit, in hoc affectu tumorem oculorum interdum eſſe cum dolore, interdum ſine dolore: id quod etiam aſſerit ex Paulo libro 3. cap. ſexageſimotertio Altimarus. Sed hoc falſiſſimũ eſt, neq; Paulus dicit: nam vt in cachexia, & hydrope, oculi tument, nunquã dolent, ita neque in hoc affectu. Neque hoc Paulus dicit, vera inquam litera Pauli, nam Andernacus vos fefellit. Dicit Paulus, oculos tumere: poſtea dicit, fieri hunc affectum modo cum dolore, modo ſine dolore. Ita vt Auicennas, Andernacus, Altimarus, quod Paulus tribuit affectui, putent tribui tumori oculorum. Igitur inter ſigna poteſtis recenſere, interdum fieri cum dolore, cum ſcilicet materia eſt acris, interdum ſine dolore. An fluat à capite, an vero a ventriculo, autor libri de natura Mulier. docuit nos cognoſcere, vbi ſcribit, quod ſi materia mordax non ſit, neque acris, argumento eſt humores fluere a capite. Si uero materia mordeat, & rodat, indicium eſt fieri a ventriculo. Sed hæc ſigna nequaquam firma ſunt, quia ex cruditate ventriculi, poteſt fieri materia cruda, pituitoſa, quæ non mordeat: itaque certa non ſunt. ſed illa certiora, quando toto corpore affecto intelligimus malum fieri a toto: affecta aliqua parte, vt vtero, vel iecore, intelligimus malum ab ea parte oriri. Cognoſcuntur humores facientes malum, ex colore, quia ſi panni, quibus ſolent vti mulieres ad detergendas has ſordes, exſiccentur in

vmbra, demōſtrant quales ſint humores: q̃a ſi bilioſa, color eſt pallidus: ſi ſanguinea, color erit rubeus: ſi pituitoſa, erit ſubalbidus: ſi melācholica, niger. Dignoſcitur muliebris fluxus rubeus a mēſtruorum fluxu, duobus potiſſimum ſignis: Vno, quia in fluore materia quę exit refert aquam, in qua ſunt ablutæ carnes. In menſtruo fluxu materia, quæ exit eſt ſanguis ſyncerus. Altero, quia in fluore muliebri, materia exit continuò nulla ſeruata periodo. Vbi fluxus mēſtruorū eſt, neq; cōtinuò fluit materia, ſed quaſdā periodos hēt.

Prognoſtica.

PRognoſtica hęc ſunt, quod fluor muliebris ubi perdurat, ſemper morbos peſſimos inducit, hydropes, cachexias, vlcera, neruorum læſiones, & innumerabilia mala. Hippoc. 5. Aphor. 56. ſcribit: ſi fluori muliebri ſuperuenerit conuulſio, malum eſſe. Ratio eſt, quia hoc malum ſemper requirit exinanitiones: Conuulſiones ex inanitione lethales ſunt, vt alibi dicit Hippocrates. Optabit aliquis veſtrum ſcire, cùm omnis fluor malus ſit, quis deterior, an vbi materia fluens alba eſt, an vbi rubra, aut flaua. Dico, quod ad cauſam attinet, ſemper fluores albos deteriores eſſe, ratio eſt, quia hi fiunt a cauſa frigida, quę ſemper deterior eſt calida. vnde iurè ſcribit Hippoc. 2. de Morb. Mulieb. Fluorem in ſenioribus incurabilem eſſe, & eas vſque ad mortem comitari. Quod vero attinet ad Symptomata, dico, Fluorem rubrum, & bilioſum deteriorem eſſe, quia raró contingit quin huiuſmodi fluores mordeant, & vlcus in ducant.

Curatio.

CVratio huius affectus tota poſita eſt in exſiccatione & ablatione fluxus, qui quoniam tribus conſtituitur, ſcilicet membris mandantibus, recipientibus, & materia fluente; propterea tres oriuntur ſcopi: quorum vnus eſt, vt membta mandantia corrigantur: alter, vt membra recipientia corroborentur: Tertius eſt, vt materia fluxus aboleatur. Ad quos ſcopos adimplendos, neceſſaria eſt victus ratio: Aer ſiccus cligendus, vel parandus, ita vt in materia calida frigidus ſit: in materia frigida, calidus. Somnus quanto longior, tanto melior, eo qòd tempore ſomni, omnes euacuationes conſiſtunt: confert ſomnus factus pedibus elatioribus, & cruribus complicatis. Mœrores, triſtitiæ, & cogitationes omnes ablegandæ.

dæ. Corporis motus vitandus præter frictiones, quas Galenus, & Paulus commendant. Indigeſtiones tanquam peſtis fugiendę, & ſtudendum eſt, vt omnes coctiones optimè perficiantur. Vinum conuenit tenue, & ſubaſtringens: Hippocrates laudat vinum dulce, aquoſum, ſed magis mihi placet, quod Paulus laudat, craſſum, quia ab hoc humores alioqui fluxiles incraſſantur, & tardantur, debet ſemper potus eſſe pauciſſimus. Panis optimè fermentatus ex flore farinæ, ſiue farina ſit hordeacea, ſiue triticea: Oua, carnes venationis, piſces ſaxatiles: carnes præſtabit coquere cũ aqua pluuiali, vel chalybeata & addere modò Omphacium, modo ſuccum Granatorum, modo Cydoniorum. Berberi commendantur ſummoperè a Dioſcoride, & idcircò horum ſucci conueniunt. Abſtinendum ab omnibus ſalitis, acribus. Inſtituto victu, videndum eſt, quę ſit materia fluoris, quia ſi rubra fuerit, mittendus erit ſanguis a Cubito, deinde omnia remedia & intrinſecus, & extrinſecus adhibenda, quæ præſcripſimus in immodico menſtruorum fluxu, ne eadem repetantur. Si fluor bilioſus vel pituitoſus erit, erunt purgandi humores, ſed prius pręparandi: & aduertite, in horum præparatione non eſſe neceſſarium, vt tamdiu vtamini ſyrupis. In materia pituitoſa, ſyr. de betonica, mel roſatum conuenit ſine diluto. In materia bilioſa, Syrupi de endiuia, de acetoſa, de portul. atque ſufficit duobus, vel tribus diebus ad ſummum vti. Poſtmodum erunt expurgandi iiſdem medicamentis, quæ ſępius docui. Facta expurgatione, conſequens eſt, vt corrigantur membra mandantia, & roborentur recipientia, & materia diſſipetur. Membra mandantia, cum hoc agant præſertim ob intemperiem ventriculi, vel iecoris, ſi frigida, vtendum calefacientibus: ſi calida, refrigerantibus: quo in caſu cõmendatur ſerum lactis ab Hippoc. 2. de Morbis mulieb. niſi mulier fuerit lienoſa. Ex quo loco poteſtis intelligere, in affectibus lienis fugiendum eſſe ſerum. Similiter commendantur potiones refrigerantes & decocta. In intemperie frigida, maximè commendo aquas thermales, quales p̄ cæteris Aponitanę, vel Porretanę ſunt. Adhæc Confectiones magnę, vt theriaca, triphera perſica, diatriõpipereon, diacalamentum, quæ omnia non ſolùm calefaciunt, ſed etiam exſiccant excrementitas humiditates. Poſtremò veniẽdum eſt ad diſſipandam humiditatem, quę diſſipatur frictionibus, pręſertim factis cum melle cocto, nec non arena, vt Galenus lib. de Pręcognit. ad Poſthumum cap. 8. factum fuiſſe in caſu vxoris Boethi narrat: neque ſolum his modis ſiccanda materia, quę fluit, uerumetiam reuocanda ab vtero ad alias partes, vt per vomitum, quem laudat Auicennas, vel per aluum, uel per veſicam & videtur Galenus maximè commendarę reuocationem ad veſicam, qua ſola ferè glo-

riatur

riatur ſe curaſſe fœliciter vxorem Boethi, & inde gloriam, & nummos lucratum fuiſſe. Vltimo loco roborandus venit vterus, medicamentis adſtringentibus: ſed ante vſum adſtringentium, debetis ſemper tria diligenter conſiderare. Vnum eſt, vt non vtamini adſtringentibus, niſi videatis corpus exactiſſimè expurgatum eſſe. Alterum verò, vt dum adſtringere vultis, ſemper procuretis materiã fluentem aliò diuertere, quia cum ſemper aliquid fluat, ſi materia non diuerteretur, & euacuaretur per alias partes, periculũ eſſet, ne retenta faceret Hydropas, Cachexias, quem errorem commiſſum fuiſſe à medicis, & a ſeipſo in vxore Boethi in lib. de pręcog. ad Poſthumum ca. 8. Galenus fatetur, quo in caſu cauteria brachijs inuſta ad deflectendam ab vtero, atque euacuandam humiditatem totius corporis non exiguam opem præſtant. Tertio aduertendum eſt, vt non ſolum proſpiciatis rebus adſtringentibus, ne vterus recipiat, verumetiam ne noui humores regenerentur, quem quoque errorem fuiſſe commiſſum in caſu prędicto ſcribit Galenus, atque ab ipſo errore monitum narrat ſe præcepiſſe, vt mulier illa parcè biberet, & comederet, atque fricaretur melle cocto. Adſtringentia quæ conueniunt multa uobis a me ſunt propoſita, vbi egi de immodico fluxu menſtruorum, multa pariter ab Auicenna, Moſchione, & Plinio ſunt tradita. Sed quod ego in vſu habeo probatiſſimum, eſt Coagulum leporinum cum decocto foliorum quercus, nam curo coqui folia quercus in aqua, & decocti prædicti, accipio vncias quinque uel ſex, vna cum drachma vna Coaguli, atque ita octo, vel decem diebus inueteratos fluxus curaui. Infunduntur etiam quædam in vterum, quæ conſueuerunt mirifice hunc fluxum ſiſtere. Soleo ego vti Ptiſana liquida, facta interdum ex milio, interdum ex hordeo, & farre. Sed Ptiſana ex milio videtur mirificè conferre, quia vehementer exſiccat, infundunt per inſtrumentum quod Medici vocant mytrenchitam, addo quandoque ſuccum granatorũ, berberorum, labruſcæ, præſertim cum vterus eſt calidus. Eſt dubitatio, an in hoc affectu curando conueniant ea, quæ prouocant vrinam: ex vna parte eſt Galeni autoritas, qui in vxore Boethi, dicit ſe hoc malum extinxiſſe ſolo diureticorum vſu. Ex altera parte obſtat ratio, quia quæ prouocant vrinam, prouocant & menſes: prouocare in hoc affectu menſes, eſt valde noxium. Altimarus, qui vidit hanc difficultatem, vt occurreret, dixit, non eſſe uerum, contra Arabes, quæ prouocant vrinam prouocare menſes, & adducit autoritatem Galeni 5. Simpl. 13. vbi aſſerit prouocantia vrinas non mouere menſtrua. Addit Altimarus, Galenum in uxore Boethi vſũ eſſe Aſaro, & Appio, quę prouocant quidem vrinas, ſed non menſes. Sed miror Altimarum hac in re dormitaſſe, quoniam Galenus

in

in eodemmet capite ab ipſo citato,& Cap.22.ſcribit, aſarum prouocare vrinas,& menſes. Pręterea 8.de Simplic.cap. de appio ſcribit, Appium prouocare vrinas,& menſes: idem de Pętroſelino eodem loco aſſerit Igitur falſum eſt Altimari dictum, Galenum vſum eſſe aſaro,& appio, quia prouocent vrinas, non autem Menſes, quia clariſſimæ ſunt autoritates Galeni, vbi ſcribit, hęc prouocare vrinas & menſes. Dicendum igitur, vt alias vos docui, in hoc affectu maximè prodeſſe diuretica, quia ſi prouocant menſes, id tamen agunt ſecundariò,& per accidens, ita vt materia deducatur ad vrinas, quæ eſt prior operatio; ad menſes exigua, aut nulla. Imò dicit Auicenna quoſdam laudaſſe in hoc caſu quæ prouocant menſes, atque ea probat, modò fluor non oriatur ab vlceribus matricis, modò non adſit corroſio in matrice, neque ſit debilis retentrix: quia in alijs caſibus non debemus timere prouocantia menſes, modò principaliter vrinas prouocent.

De morbis vteri à Solutione vnitatis. *Cap. VII.*

PErtractatis morbis vteri, qui fiunt cum materię fluxibus, accedendum nobis ad aliud genus morborum, quod fit in vnitatis ſolutione, quod quidem genus duobus potiſſimum comprehenſum ab autoribus inuenio, ſcilicet ſub vlcere,& ſub pruritu vteri, quare mihi videtur conſequens ordini noſtro, vt breuiter de his tractemus hoc tempore, eò magis quod vlcera conſueuerunt fieri poſt Gonorrhœam,& poſt fluorem, quia vt ferè omnes ſcriptores narrant, iſte morbus, ſcilicet vlcus matricis non ſolet aliunde fieri, quàm ex his, aut alijs pręcedentibus morbis. Locus affectus vlceris, eſt ſæpiſſimè, vt dicit Galenus de locis affect.8. Ceruix & collũ vteri, fit tamen quandoque etiam in corpore vteri, ſed rariſſimè, eò quòd vlcera depaſcuntur carnoſas partes, vterus circa ceruicem,& collum carnoſus eſt. Hęc verò vlcera, multas habent differentias, vel enim ſunt ſordida,& putrida, vel ſunt pura, & omni ſorde priuata. Rurſus vel ſerpunt,& dicuntur Græcis νόμαι, uel non ſerpunt. Item fiunt cum inflammatione,& ſine inflammatione.

Cauſæ.

CAuſę vlcerum matricis nullę ferè ſunt alię, quàm morbi præcedentes, aut alię externæ cauſę, vt Archigenes, Paulus,& Aetius docuerunt. Exempli gratia, fluxus acres & erodentes, acria medicamenta tàm per os accepta, quã

vuluæ infuſa: Abſceſſus rupti, difficiles partus; Quemadmodũ ſcribit Albertus Magnus lib. de ſecre. mulieb. ſæpè mulieres inter pariendum diſcindi, atque dilacerari, vt iure Medea apud Euripidem dixerit, ſe maluiſſe decies in acie pugnare, quàm ſemel parere. Adhæc fœtus extractiones ferro factæ, fœtus diſſectiones: quibus omnibus cauſis addit Auicenna percuſſiones, & caſum, quas ſiluere Græci Medici. Etenim ſi rem ritè expendamus, difficile admodũ erit, & videbitur vlcera matricis fieri percuſſione, & caſu, niſi dicamus ex percuſſione, & caſu abſceſſus fieri, qui tandem rupti deſinant in vlcera.

Signa.

SIGNA vlcerum partim habentur ſenſu, partim ratiocinio. Quoniam, vt docet Galenus 6. loco affect. 5. ſę pe vlcera manu tanguntur, vel oculis inſpiciuntur, præſertim ſi ſint in ſummo: nã inſtrumento Dioptra vocato, facilè poſſunt Medici oculis, Vlcera Ceruicis, & Colli matricis intueri. Ratiocinio comparantur ſigna, quia ſi ſint in penitioribus vteri partibus, dolor percipitur circa illas partes punctorius, humores emanant ex interuallis quibuſdam ſanioſi: dolor adeſt lumborum, inguinum, capitis, & præſertim Syncipitis. Addit Hipp. 1. de morb. mulieb. fieri quoque delirium, fiunt quoque dolores circa radices oculorum, & ligamenta, qui pertingunt etiam vſque ad extremas manus. Et hoc eſt ſignum allatum ab Archigene apud Aetium lib. 16. cap. 88. Poſtremo vtilitas percipitur ex rebus aſtringentibus, detrimentum ex mollientibus: hæc ferè ſunt ſigna generica. Sunt etiam multa alia particularia, quæ demonſtrant ſpecies vlcerum. Etenim ſi ſimplex fuerit excoriatio, percipitur ardor punctio, & interdum materia quędam ſubtilis, & feroſa emanat. Si fuerint corroſiones in vtero, aderit dolor vehemẽtior, pulſatioque, atque etiam aliquis fœtor. Si præter corroſionem fuerint vlcera inſignia, vel erunt cum inflammatione, vel ſine. Vlcera cum inflammatione cognoſcuntur febre, horripilatione. Humor, vt dicit Paulus, paucus eſt & cruentus, ſed præ cęteris maximus vrget cruciatus. Si fuerint vlcera ſine inflãmatione, atque ea putrida & tabida, vt dicit Auicenna, multa humiditas manat virulẽta, mitior dolor vexat: propter quod Hippoc. dixit 1. de morb. mulieb. de hac ſpecie mentionem faciens, eam lethalem eſſe: ſi putredo fuerit mala, adeſt præ cæteris maximus fœtor: quod exit, ſimile eſt aquæ, in qua ſit abluta caro. An verò malum hoc immediatè ab vtero oriatur, an aliundè, docet Hippoc. intelligere, eò quòd vbi malum eſt in vtero, id quod exit, compactum eſt, & craſſum, vbi verò aliundè ma

nat,

nat,materia quę exit,tenuior eſt,& magis ſeroſa. Eſt ſcitu dignum, cur Archigenes inter alia ſigna vlcerum vteri adnumerarit dolorẽ circa radicem oculorum,quoniam videtur admodum remotum,vt debeãt oculi compati vlceribus vteri. Huius rei puto eſſe cauſam, quod cum vterus totus ſit nerueus,facile ipſo affecto, compatitur principium ſpinalis medullæ, a radice ſpinalis medullæ oriuntur nerui optici,vt luculentiſſimè,his diebus monſtrauit Cõſtantinus Varolus, Anatomicus Bononiẽſis celeberrimus. Cum igitur a principio ſpinalis medullæ oriãtur,facilè fit,vt læſo illo principio communicetur affectus neruis opticis,qui affectus,ſeſe mõſtrat in fine eorum neruorum,vt conſueuit fieri in affectibus neruorum.

Prognoſtica.

PRognoſtica vlcerum ſunt, quod omnia difficilè curentur: præſertim difficilia ſunt, quæ in profundis partibus ſunt poſita. Imò verò non defuerunt, qui exiſtimarunt,nunquam curari poſſe. Auenzoar lib. 2.tract.5.cap.30.narrat hiſtoriam cuiuſdam mulieris,quam cum ipſe curare non poſſet, efflagitauit a patre curationem,qui tandem reſpondit, id malum curationem non recipere. Quod tamen intelligendum eſt,de vlceribus magnis,& valde putridis: eò quòd Hippoc. 1.de morbis mulieb.ſcribit, vlcera quæ nõ admodum ſunt putrida:quæve non habent inflammationem, curari poſſe, alia verò incurabilia eſſe.

Curatio.

IN curandis his vlceribus duplex exoritur ſcopus: vnus,vt totum corpus depuretur,ne ſcilicet malum foueatur a malis humoribus: alter, vt vlcera ipſa per ſanentur. In purgando toto corpore ante cætera,neceſſarium eſt inſtituere rectam victus rationem. Sit aer in paſſiuis ſiccus,in actiuis non multum excedat: Somnus bonus eſt, modò ſuper latera fiat, nam iubent Medici, & iurè neque prono, neque reſupino corpore dormiendum eſſe. Quies vtilis,motus oẽs periculoſi ſunt,tũ corporis, tùm animi: vnde mœrores,& cogitationes auertendę. Vinum fugiendum, ſolus aquæ potus conuenit: Omnia dulcia,omnia dura edulia, acria, ſalſa, acuta, ſunt fugienda. Carnes quę conueniunt, ſunt omnes carnes ſicciores: & dicebat Hippocrates, ita victum inſtitui de-

bere, vt mulier quam ſicciſſima euadat. Inſtituto victu, ſi vlcus ſit cum inflammatione, ante cętera mittendus eſt ſanguis è uena media, & demum purgandi ſunt humores, ſed primum præparandi. Purgabitis bilem, & præparabitis, nec non humorē pituitoſum, ut ſæpè docui, ne eadem repetam. Hoc in purgatione, & præparatione ſemper cauete, ne miſceatis ea quæ pertingunt ad vterum, propterea quod ſummopere cauendum eſt, ne humores ad vterum ferantur. Hoc poſito, expendendum eſt, an vlcera ſint ſine dolore, an cum dolore: ſi cum dolore, ſedandus eſt dolor, ne ab ipſo trahantur humores, quo in caſu magnus ille Auenzoar commendat ol. vitelli ouorum & iurè: poſſunt etiam in hoc caſu dari ad ſedandum dolorē ſyrupi refrigerantes, vt de nymphęa, papauere, endiuia. Adhibentur extrinſecus linimenta cordi, quia propter conſenſum ſolet pati: adhibentur etiam pectini, vt ol. roſaceum cum lumbricis. Lac etiam locis muliebribus apponitur, & infunditur, & præſertim ſi, vt dicit Rhaſes, ſit lac muliebre. Ego ſoleo in his caſibus albumina ouorum tria, vel quatuor diligenter conquaſſare, & addere nūc emulſionē ſeminis papaueris, modò mucilaginē ſem. pſylli. Vtor ēt aqua hordei cum albumine ouorum, ſucco ſeminis hyoſciami: addo etiam in extremis neceſſitatibus opium, nec id timendum eſt, propterea quòd vteri mala ſæpè ad mortem mulierem deducunt, præſertim dolores. Opiata vtero infuſa, poſſunt quidem facere ſterilitatem, Mortem nequaquam, ſi prudenter adhibeantur. Quod ſi dolor non adſit, uel erit ſola excoriatio, vel corroſio, vel vlcus putridum. Si ſimplex fuerit excoriatio, ſat erit incoquere balauſtia, gummi, ſpodium in aqua pluuiali, vel in aqua ſcabioſæ, uel fumi terræ, atque ſæpè per metrenchytam infundere. Si præter excoriationem adfuerit altior corroſio, valentiora conueniunt adſtringentia: vt, ſuccus plantaginis, cum Myrto, bolo armena, ſanguine Draconis. Quòd ſi vlcera fuerint putrida, ante cętera mundificanda ſunt: & ad mundanda vlcera, vtile eſt decoctum hordei cum melle, & ſaccharo, decoctum caudæ equinæ, cum burſa paſtoris. Accipiantur etiam ariſtolochia rotunda, iris, matricaria, & bulliant in aqua hordei, deinde hac aqua abluatur vterus. Poſſumus etiam vti lactis ſero, quod in affectibus vteri etiam commendatum eſt à Gal. 10. ſim pl. Vbi verò emundata fuerint vlcera, deueniendum erit ad exſiccantia. Cognoſcitur mundatum eſſe vterum, cum nihil amplius emanat: vel quod emanat, parum eſt, æquale, album, odoris expers. In exſiccando perpetuo obſeruandum id, quod monet Aetius, vt ſemper a leuioribus ſumatur principium, quia valde exſiccantia, & eſcharotica difficulter ſuſtinet vterus. Et quanquam Galenus dixerit, huiuſmodi medicamenta debere eſſe valde exſiccantia, intelligit

git de vlceribus rebellibus,& antiquis.Itaque Pompholix lota cō uenit,crocus,aloe,quæ omnia macerantur, & eliquantur ſucco plā taginis,aut myrtillorum,& induntur. Habetis apud Galenum, & Aetium multa alia, vt eſt emplaſtrum azanite, quod commendatur a Galeno 5.de medicamentorum compoſit. ſecundum genera 2.Et vt habeatis aliquod aliud exemplum, ſoleo ego vti hoc linimento:

℞. Lithargiri, ſarcocollæ ana drach j. thuris drach. j. s. ceruſſæ, ſang. Draco. ana drach. s. tragacantæ infuſæ in aqua plantaginis drach. ij. olei roſati vnc. j. Ceræ q. ſ. Fiat linimentum. Linimenti huius vſus eſt, vt ſi vlcera ſint in ſummo vteri, applicetur, ut applicari ſolent vnguenta. Si verò vlcera fuerint in profundo, eliquatur hoc linimentum cum ſucco, vel myrti, vel plantaginis, & mittitur in vterum. Si maligna fuerint vlcera, hæc non ſufficiunt, ſed neceſſe eſt venire ad æs vſtum, & ſquammam æris, quæ commendatur ab Hippoc. 1. de morbis muliebribus.

De pruritu matricis. Cap. VIII.

HVic congener eſt alter affectus, qui dicitur pruritus matricis, ab Arabibus, dicitur Priapiſmus: Aetius lib. 16. cap. 82. vocauit Satyriaſim. Et nihil eſt aliud hic affectus, niſi ardens deſiderium ſcalpendi, & ardens cupiditas coitus cum dolore: qui a coitu potius efferatur, quam mitigetur, eò quòd ex contrectatione humores magis decurrunt ad locum affectum.

Cauſæ.

FIt hic morbus, vt docet Auicenna, & Aetius, ex humoribus acribus, & ſalſis, quia cum corroſionem facere non poſſint, neque etiam exire, retenti in cute, pruritum efficiunt.

Signa.

SIgna habentur relatione, ſed cognoſcitur etiam hic morbus, quia Mulieres creberrimè admouent manus locis ſuis, ad hæc corpus contabeſcit, & excruciatur.

Prognoſtica.

SOlet huiuſmodi affectus ſępiſſimè finiri in vlcera, propter quod neceſſe eſt, & eius curationem intelligere.

Curatio.

CVratio in hoc poſita eſt, vt humores praui è corpore auferantur, & pręſertim è loco affecto: vnde ante alia, cibi eſſe debent ſorbiles, minimè flatulenti, neque etiam debent eſſe, qui poſſint ſemen generare. In potu aquam tepidam commendat Aetius & iurè, quia ſi quid eſt, quod pruritus, & intrinſecus & extrinſecus ſedet, eſt aquæ tepidæ vſus. Secanda eſt vena media, ſi omnia conſentiant, deinde vena ſaphenę, vel cucurbitulæ ſunt adhibendę coxis, vel crura ſcarificanda: poſt præparandi humores, & præparati, expurgandi. Expurgatur verò feliciter bilis, rhabarbaro, & ſcammonea: Pituita agarico, & pillulis ſtomachicis, vt dicit Auicenna, Humor verò niger Epithymo, Sena, elleboro nigro, myrobolanis nigris & alijs, quæ conſueuerunt hos humores purgare. Poſt purgationes infundenda ſunt decocta, quę leniant, & facultate refrigerent. Dico facultate, quia actu ſemper debent eſſe tepida: inter alia, hoc vtor emplaſtro:

℞. Lentium excor. vnc. j. fol. plantag. lactucę an. M. j. corticis Granat. P. S. Decoquantur in vino aquoſo, & vinum infundatur colatum. Serum etiam lactis acceptum per os mirificè confert, quia expurgat, & ducit huiuſmodi humores. Soleo ego vti aqua roſarum, cui incoquo tamarindos, atque etiam ſandalos rubros, qui poſtea colati infunduntur, & mirificè prodeſt: Multi laudant ea, quæ ſemen extinguunt, quanquam calida ſint, vt eſt crocus, ruta, cyminum, ſed hęc parciſſimè mea ſententia ſunt adhibenda, vel ſemper frangenda ſunt, & caſtiganda cum refrigerantibus, vt cum ſucco lactucę, portulacę, plantaginis. Habetis apud Auicennam libro 21. tertij, tractat. tert. capite 18. multa alia medicamenta, quæ poſſunt etiam à vobis vſurpari. Sed quæret aliquis veſtrum, cur Aetius in hoc affectu mandat caput irrigari aceto roſaceo? nam videtur inutiliſſimum eſſe, perinde ac ſi quis curaturus caput, calcaneos vngat. Sed ego puto non abſque ratione commendatum ab Aetio, quia ex hoc affectu vteri, ſolent mulieres interdum incurrere in furorem vterinum, de quo agam, cùm tractabo de intemperiebus vteri. Ne igitur eo furore cerebrum afficiatur, voluit

luit iurè Aetius, vt caput cuſtodiretur, quo praui vapores tendentes ad caput, deorſum truderentur. Atque hæc ſufficiant de affectibus vteri in ſolutione continuitatis.

De mala vteri temperie. *Cap. IX.*

ARæteus Medicus grauiſſimus, 2. de diuturnis paſſionibus cap. 11. ſcribit, vterum ad partum, & conceptũ magnoperè cõferre, veruntamen eſſe veluti quoddam aſylum omnium malorum. Etenim nullum ferè eſt morbi genus, cui vterus non ſubijciatur, vt iure merito hęc à nobis prouincia ſit cępta omnes vteri morbos tractandi, quorum iam magna pars tractata eſt: ſuperſunt aliqua non minus vtilia, quam grata cognitu, inter quę morborum genera, vnum eſt circa malam temperiem, de qua etſi à nobis ſint aliqua tractata, breuiter tamen nonnulla alia docendi eſtis. Nam intemperies vteri, dum actiones ſenſibiliter non lędunt, diſpoſitiones prauæ dicuntur: vbi uero iam inſigniter actiones offendunt, verè morbi dici debent. Atque hę intemperies, vel ſunt naturales, vel accidentariæ: rurſum, vel ſunt ſimplices, vel coniunctæ, & compoſitæ. Non enumero intemperies ſimplices & compoſitas, quia ſunt notiſſimæ.

Cauſæ.

CAVSAE naturalium intemperierum ferè omnes ſunt ex vitio ſeminis: vt enim dicit Galenus 6. Aphoriſm. 28. multas fieri podagricas propter ſeminis vitium: ita quoque omnes intemperies naturales, ex uno ſemine originem trahunt, eo quod oĩs conſtitutio corporis noſtri depẽdet ex ſemine, & ſanguine menſtruo. Accidentariæ intemperies cauſas habent, vel præcedentes morbos, vel errata aliqua in rebus ſex non naturalibus. vt vel in aere, vel in cibo, aut potu, aut alijs huiuſmodi.

Signa.

SIgna Intemperiei calidę, vt dicit Auicenna, ſunt intẽperies totius corporis calida, & præcipuè cordis, & iecoris, eò quòd, vt docet Gal. lib. de Arte Medica, tẽperies partiũ corporis, ſolet ſequi temperiẽ cordis, & iecoris. Adhæc in intẽperie calida, Menſtrua ſunt

pauca,

pauca,craſſa,flaua,aduſta,mordicantia:pili in pectine cito naſcuntur,multus adeſt coitus appetitus,velox ſeminis effuſio. Frigidus vero vterus ſimiliter cognoſcitur ex intemperie totius. Menſes pituitoſi ſunt,craſſi,pauci,tardi,albi,interdum aquoſi. Veneris abominatio eſt,aut exiguus appetitus,nulla in coitu delectatio, pectinis depilatio ſtupor quidam, & frigidus circa lumbos ſenſus. Cognoſcitur humidus vterus,non ſolùm temperie totius, verùm etiã quia loca muliebria ſemper humida ſunt,mẽſes fluxiles & tenues, copioſi,frequenter abortiuntur,præſertim dum fœtus augetur,minima in coitu adeſt delectatio. Signa ſicci vteri, pręter ſigna temperiei totius ſunt hæc,adeſt continua ſiccitas locorum muliebrium, paucitas & craſſities menſtruorum:appetitus coitus, qui tamen nõ ſedatur,quia non emittunt ſemen. His ſignis,poſſumus addere alia duo genera,quæ ſunt communia, ſcilicet vtilitatem ex remediorũ contrariorum adminiſtratione: adhęc præcedentem victus rationem. Atque hæc ſunt ſigna ſimplicium intemperierum. Compoſitarum etiam ipſa ſigna ſunt complicata,vnde cognitis ſimplicibus cognoſcuntur compoſita.

Prognoſtica.

PRognoſtica intemperierum nulla ſunt alia, quam quę tradit Hippocr. 5. Aphoriſm. 62. ſcilicet vnamquamque intemperiem,dum excedit, ſterilitatem inducere. Sed præter hoc malum etiam multa alia induci ſolent,& pręſertim a calida intemperie,a qua furor vteri vocatus naſcitur,de quo mox agam. Id tamen debetis ſcire,ſępè caſum in his intemperiebus multum operari,vt dicebat Celſus,operari in omnibus morbis,& malis,eò quod ſępè communicatur huiuſmodi intemperies ab alijs morbis,quemadmodum ſcribit Auenzoar,ſe,cum eſſet ſterilis, factum fœcundum ex febre ardente, in qua coactus fuit cibis frigidis vti, qui eius calidam intemperiem correxerunt.

Curatio.

CVm igitur non parum referant intemperies, ſatagendum eſt eas curare. Quarum curatio perficitur per contraria, ſiue pharmaca ſint, ſiue cibi: ſed potiſſimum cibis, & ratione victus, quoniam, vt ſcribit Galenus, tantum poteſt recta viuendi rõ,

vt non ſolum accidentarias intemperies, verùm etiam natiuas corrigat. Remedia particularia harum intemperierum non docebo hoc loco, quia pluries intellexiſtis, vbi alios morbos tractarem, quomodo ſint intemperies curandæ. Solum tria vos volo monere, vnum eſt, in curandis his intemperiebus longa opus eſſe perſeuerantia, eò quòd, vt ſcribit Galenus 3. ſympt. vltimo, intemperies inducitur in humano corpore longo tempore, vnde etiam diuturnitate temporis egent, vt poſſint curari. Alterum eſt, in quacunque intemperie curanda debere euitari vſum aceti, nam Hippocrates, & Galenus 3. Acuto. maximè damnarũt vſum aceti. Et Auenzoar lib. 2. tract. 5. cap. 1. narrat ſe in componendis medicamentis muliebribus, ſemper auerſatum eſſe aceti vſum. Cur vterus offendatur ab aceti vſu, & non ventriculus, retulit Auenzoar eo in loco, quatuor cauſas, quas memini me vobis alias declaraſſe. Tertium noſcendum eſt, ſi intemperies vteri, & totius corporis conſentiant, contrarijs ſemper audaciùs, & copioſiùs vti licere. Si diſſentiant, vt ſæpè fit, mulieres ventriculum frigidum, & vterum calidum habere, aut contrà, tunc quæ ſumuntur, omnia debent remiſſiora eſſe, quam poſtulet gradus lapſus vteri. Hęc breuiter de intemperiebus vteri.

De furore vterino. Cap. X.

ET quia dixi a calida vteri intemperie oriri furorem, locus poſtulat, vt eum affectum vobis tradam, quia ſcriptores Medici de eo etiam tractarunt. Ex Sorano apud Aetium lib. 16. cap. 74. dicitur furor vterinus: Moſchio dixit Satyriaſin. Sed aduertite Satyriaſin apud Aetium diuerſum morbum eſſe, apud quem nihil aliud eſt, quam pruritus, & priapiſmus Moſchionis, & Arabum. Eſt huiuſmodi affectus, vt colligitur ex Moſchione, & Arabibus, appetitus quidam venereus immoderatus cum vteri ardore, & delirio: ſic enim videtur Soranus apud Aetium etiam declaraſſe. Etenim diſtinguitur hic morbus a priapiſmo, & pruritu, quia in illis adeſt quidē deſiderium coitus, ſed ſine ardore, & delirio, & cum ſolo pruritu: in hoc verò adeſt delirium, & ardor. Diſtinguitur etiam à præfocatione vteri, quia in hac mulieres manent attonitæ, ſine motu, ſine reſpiratione, ne dum ſine ſermone. In furore vterino agitantur, anhelant, obloquuntur, garrulę ſunt, & inſtar furiarum aguntur. Diſtinguitur etiam a cæteris delirijs, quia alia deliria ſunt diuerſa: in hoc furor eſt ſolum circa venerem, nihil aliud loquũtur, nihil aliud cogitant, ſi genitalia contrectentur, demulceri ſolent. Imò mulie-

res aliquando eò dementiæ veniunt, vt ſeſe ſuſpendant, vel in pũteos, & fluuios præcipitent: id quod relatum habetis ab Hippocrate in fragmento de morbis virginum. Poſſet quis eruditus dubitare, an morbus, quo virgines Mileſiæ laborarunt, & Mulieres Lugdunenſes, fuerit hic morbus, quoniam refert Plutarchus lib. de virtut. mulierum, interdum virgines Mileſias ſeſe cateruatim ſuſpendiſſe, nec potuiſſe vlla ui, aut precibus impediri: quod refert à nonnullis aſcriptum fuiſſe aeris vitio. Relatum etiam eſt Lugdunenſes mulieres cateruatim ſeſe in fluuios præcipitaſſe, atque hoc attributũ fuiſſe defluuio ſtellarum. Ego verò puto, nullum aliud morbi genus extitiſſe, quàm hunc morbum: primò, quia mulieres Mileſiæ virgines erant. Hippocrates verò, Soranus, & alij ſcribunt hunc morbum peculiarem eſſe Virginibus, & caſtis. De Lugdunenſibus idẽ dico, quæ ſe ipſas præcipitabant in aquam, non ob aliud, quàm ob ardorem, qui cum in nulla alia parte appareret, & puderet manifeſtare, ideò ruebant in aquam, tanquam remedium quęrentes. Nam relatum eſt a Lucretio 6. de natura, in peſte illa Athenienſi ægros præ ardore in fluuios ſe præcipitaſſe, ita vt veriſimile ſit, mulieres eam ob cauſam eò deueniſſe. Eſt hic affectus Symptoma in genere actionum naturalium, & animalium læſarum: nã cũ coitus appetitus deprauatur, clarum eſt naturalem operationem offendi, ſimiliter cum lædatur cogitatio, & imaginatio, perſpectum eſt animalem functionem offendi. Morbus quem ſequitur hoc ſymptoma, nullus alius eſt, quàm intemperies calida vteri: Locus affectus primò eſt vterus, deinde Diaphragma, & Cerebrum: ſiquidem, vt docet Soranus, vterus dum feruet, immotus manens, vapores feruidos, & prauos in Cerebrum, & Diaphragma mittit, vel per ſpinalem medullam, vel per alia vaſa, qui feruor communicatus cerebro omnia hæc mala facit.

Cauſæ.

INTERNÆ cauſæ huius feruoris ſunt calidæ intemperies, & natiuæ vteri, & totius corporis, quæ vbi nimis augentur, nouas & accidentales intemperies inducunt: adhæc inter has cauſas numerantur ętas florens, Virginitas, & caſtimonia. Externæ cauſæ ſunt in primis Regiones calidæ, & aer impenſe calidus: vnde Heſiodus, & Ariſtoteles ſecutus Heſiodum 4. Probl. 26. prodiderunt, florente Scolymo, ideſt, æſtate ſumma, maximè Mulieres incitari ad libidinem, quo tempore etiam Canes, & multa animalia, hac ratione efferari conſpiciuntur: atq; ita ſcriptum eſt ab Herodoto lib. 2. & a Strabone in Ægypto, quæ eſt regio feruida, Mulieres omnes eſſe libidinoſas,

bidinoſas,ita vt nullæ caſtæ reperiantur,atque etiam interdum cũ hircis coeant. Inter eas cauſas adnumeratur coitus intempeſtiue factus,vnde Ariſtot.7.de Hiſtor.animal.1.ſcribit,eas mulieres fieri libidinoſiores,quę intempeſtiuius incipiunt concumbere.Somnus in plumis factus,& ſuprà dorſum huic furori generando opitulat̃. Balnea ſimiliter,potus meraciores,cibi calidi,& flatuoſi,& quæ ſemen gignunt,vt ſunt,Tubera,teſtes animalium,cardui,& alia edulia,quæ ad libidinem excitandam inſeruiunt. Sed quęret a me ſtudioſus, cur potiſſimum virgines infeſtentur hoc morbo: cui reſpõdendum id,quod Hippocrates in fragmento de morbis virginum ſcribit,virgines & non vtentes coitu affici hoc morbo, præſertim quando tempora menſium apparent,eo quod tunc temporis multum ſanguinis ad vterum confluit,qui cum totus expelli non poſſit,recurrit ad Cor, & Diaphragma:quo ſanguine,dicit Hippocrates,hæc uiſcera fatua primum fiunt,mox ſtupida, poſtremo deliria omnia ſubnaſcuntur.Accedit etiam quod propter hunc ſanguinẽ, & vterus & diaphragma inflammantur,hoc inflammato facilè mẽs a ſuo ſtatu decidit.Scitis hoc membrum ab antiquis Phręnas dici, quia hoc læſo læditur ratio.Cur potius Virgines eligant ſe ſuſpendere,aut ſtrangulare,aut in puteos præcipitare, refert cauſas Hippocrates,ex preſſione cordis,quia dum cor premitur, imaginationem inducit,quaſi totum corpus comprimendum ſit,vnde ſtrangulatio oriatur,tanquam res totum corpus comprimens. Accedit ꝙ (vt dixi)propter ardorem amant iſtæ miſeræ in aquas ſeſe præcitare,tanquam remedium ſui ardoris quærentes:niſi dicamus ob varietatem,& prauitatem phantaſmatum, eligere mortem,tanquam fugam,& remedium malorum maiorum.Plato in Timæo aliam cauſam videtur huius attuliſſe,quia in fine eius Dialogi ſcribit, vuluam animal eſſe conceptionis auidum,& ideo,cum procul a fœtu detinetur,in ætatis flore ęgrè fert moram, indignatur,& inſtar animalis iracundi,modo huc,modo illuc fertur, ſicque nunc ſpiritum intercludit,nunc varijs anguſtijs vexat,& (dicit ipſe) omnibus malis corpus premit.Poſſumus addere etiam aliam rationem,ſcilicet, quod tempore quo menſtrua debent educi, fit magnus ſanguinis ad vterum confluxus,qui vbi feruet,titillat & propterea hunc ardorem,immodicum deſiderium coitus inducit: propter ꝙ merito Ariſt.7.de Hiſt.anim.1.pręcepit,cuſtodiendas eſſe hoc tp̃e puellas diligentiſſimè:quia facilè præ ardore,& cupiditate res nefandas, & inhoneſtas committunt.Eſt dubitatio,qua ratione Virgines quę nondũ expertæ ſunt venerem,poſſint ita coitum appetere, vt in furorẽ labantur.Nam D.Hierony.in Epiſtola ad Geruntiã,& Tertul. li.1.ad vxorẽ,probarunt facilius eſſe ſeruare virginitatem,quã caſti

tatem,eo ꝙ facilius eſt non optare,quod nunquam eſt habitũ, quã quod aliquando eſt habitum: cum igitur Virgines nunquam ſint coitu vſæ,non debent hoc optare, ita vt in furorem labantur. Eſt & altera dubitatio,an quemadmodum in mulieribus datur exceſſus deſiderij coitus,ita detur defectus; nam viri expoſiti ſunt tam morbis in exceſſu,quàm defectu:ergo & mulieres deberẽt eſſe ita expoſitæ,tam ad defectum,quam ad exceſſum. Ad primam dubitationem dico,quod Galenus 6. de locis affect. circa principium dicit de Brutis: ſcribit enim Galenus,bruta appetere coitum,non ob voluptatem,ſed duntaxat,vt fugiant moleſtias ex ſemine reten to.Sic dicendum eſt de Virginibus,quę cùm grauentur ſemine pru riente,exoptant hanc moleſtiam deponere:& quoniam hoc fit fri ction e,propterea amant frictionem hanc,vt uitent moleſtias ſeminis.Imo vero ſunt mulieres quædam,quę ſolummodo hanc frictio nem amant,& quæ mutuo ſe fricant:& iſtæ dicuntur Tribades, id eſt,fricatrices:ſæpè enim legetis hoc nomen apud ſcriptores. Ad ſecundum dubium dico,in mulieribus non dari morbum in defectu deſiderij coitus,ſed ſolùm in viris,quia fœminę nullę,præterquam inſectorum quædam,mittunt membrum in uirum, ſed ſolũ recipiunt,ita vt ex ſe,mulieres ſemper ſint aptæ recipiendo, niſi ta men occludantur,de quo tractabo poſtmodum. Viri autem, cum exerceant hunc actum,immittendo membrũ in mulierem,neceſſa rium eſt,vt membrum ſit rigidum,alioqui nihil fit.Et quia ſæpè fit, vt viri incurrant hunc morbum,etiam qui habent pulcherrimas mulieres, vt non poſſint immittere, hinc fit, vt ſint viri ſubiecti defectui.

Signa.

SIGNA furoris vterini ſatis manifeſta ſunt,nam mulieres mente errant,ſemper loquuntur de Venere, vertunt oculos huc atque illuc, fricant locos ſæpè manibus,& tanquam furiæ quædam agitantur. Inter ſigna etiam reponuntur ea,quæ præceſſerunt, vt eſt coitus abſtinentia,coitu adhibito iuuamentum:ætatis flos.

Prognoſtica.

HIc morbus eſt quidem indecens,& turpis, verumtamen ſi Medici diligentiam adhibeant,facilè curatur,quemad modum ſi negligatur, ad extremam inſaniam, & furorem deducit, & videbitis mulieres ſæpè inſanientes hoc fu ro re vterino

Cu-

Curatio.

QVAPROPTER ſatagẽdum eſt circa curationem huius affectus, quæ tota poſita eſt in vteri refrigeratione, quare aer eligendus eſt frigidus & humidus: & miror, qua ratione motus Moſchio voluerit in hac curatione aerem eſſe calidum. Exercitationes moderatę conueniunt, omnes animi motus, ſiue ad iram, ſiue ad lætitiam vitandi: vitandę etiam lectiones rerum Venerearum, ſemper loquendum eſt ipſis de rebus pertinentibus ad honeſtatem, & pudorem. Nam virgines illæ Mileſiæ, quæ laborabant hoc morbo, curatæ ſunt, vt ſcribit Plutarchus, promulgata lege, vt mulieres ſeſe necantes per forum nudæ traherentur: hoc enim intellecto præ pudore Virgines reſipiſcere cœperunt. Balnea aquarum frigidarum conueniunt, abſtinendum eſt a vino, a cibis calidis, carnibus, & omnibus, quæ gignũt multum ſanguinem, & multum ſemen. Vſus herbarum refrigerantium conuenit, lactucæ, endiuię, nympheæ, agni caſti, & uſus Cicutę hac in re probatur. Nam Baſilius, qui fuit, & inſignis Medicus, & Theologus. 5. Homilia ſupra Hexameron ſcribit ſe vidiſſe quaſdam, quæ potione Cicutę extinxerunt rabioſas cupiditates. Quod, tametſi intelligi poteſt, de appetitu ciborũ, tamen magis placet, vt intelligatur de appetitu Venereo, nam relatum eſt ſacerdotes Athenienſes Cicutæ vſu libidinis incendia extinguere conſueuiſſe. Coitus hac in re maximè laudatur ab Hipp. imo ſcribit ſe curaſſe multas Virgines ſolo coitus præcepto. Sed dicetis, quomodo hoc fieri poteſt, vt vtilitatem vllam adferat, nam relatum eſt a nobis in tractatu de pruritu vteri, quod coitus potius exaſperat pruritum, quomodo igitur ſanare poteſt? Dico, quod quanquam, vt ſcribit Ariſtot. 4. probl. 26. Virgines ex coitu fiant libidinoſiores, tamen mulcentur, & furorem amittunt. Præter victũ, ſunt & alia, quæ in vſu ſunt remedia, & quia in his mulieribus, ſæpè abundant humores calidi & feruidi, propterea expurgandi ſunt ante cætera illi humores. Expurgãtur autem faciliter, ſi prius p̃parẽtur: ideo neceſſe eſt prius corpus p̃parare, Qũo vero præparẽtur, & euacuẽt humores ĩ huiuſmodi affectibus calidis, pluries docui, nõ eſt, vt hic repetã. Poſtquã præparati erunt humores, vel dum præparãt, eſt habẽda cogitatio de ſanguinis miſſione, quia niſi q̃d impediat, ab Hippocrate nullũ præſtantius remediũ pro hoc morbo vincendo iudicatũ eſt. Erit igitur ſanguis mittẽdus a vena communi, & Saphena, modo vires permittant, & nihil impediat. Pręter euacuationem vniuerſalem, & humorum peculiarem, eſt maximè vigilandum,

gilandum, vt vteri calida intemperies mitigetur: ad quod agendũ ſunt medicamenta intrinſeca, & extrinſeca. Intrinſeca ſunt brodia, in quibus ſolanum, vel cicuta ſunt cocta, quibus debetis ſemper commiſcere, quæ peculiarem habent facultatem petendi vterum. Sed efficaciſſima omnium habentur balnea refrigerãtia, aquæ thermarum refrigerantes: & nondum agitur annus, ex quo curauimus mulierem hoc ſolo remedio. Igitur facta purgatione præſtantiſſimæ erunt aquæ refrigerantes, aquæ virginis. Præter hæc, ſunt extrinſeca, quæ applicantur partim capiti, partim vtero: Capiti conueniunt irrigationes ex aqua roſarum, ſolani, lactucæ, nympheæ & tandem ex omnibus alijs, quę caput refrigerare poſſunt. Vtero adhibetur peſſulus, veluti eſt ſuccus ſolani mixtus cum ruta, & adhibitus. Ceratum etiam myrthinum, ruta, & caſtorium commixta, quæ licet ſint calida, tamen cùm adeſt multitudo ſeminis, nihil præſtantius ruta, quia propria quadam facultate, & etiam manifeſta abſumit geniturã. Laudat Moſchio radiculam panno inuolutam, & immiſſam, de qua narrant vermes in ipſa generari, tanquam miraculo quodam. Hactenus tractauimus morbos vteri, qui pertinẽt & ad temperaturam ipſius, & ad vnitatem ipſam. ſupereſt modò, vt perſequamur eos, qui pertinent ad compoſitionem, qui morbi quatuor ſunt, in numero, in via, magnitudine, in ſitu.

De morbis qui fiunt in compoſitione ipſius vteri: & primò de lapide, vel ſanguine grumoſo in vtero contento. Cap. XI.

VIDEAMVS primò morbos, qui fiunt in numero, qui morbi quatuor ſunt: lapis vteri, lumbrici, de quibus tractat Moſchio, nympha, & cauda. Quod enim in veſicis mulierum gignantur calculi, & in inteſtinis, hoc fuit à nemine dubitatum: quod autem in vtero etiam fiant lapides, apud neminem vidi, niſi apud Aetium lib. 16. cap. 98. Sed quanquam hoc memoriæ tradiderit Aetius, verumtamen admodum dubito an verum ſit, quoniam ſi ſitum vteri contemplemur, & ſubſtantiam ipſius, facilè intelligere poſſumus, fieri non poſſe, vt in vtero colligatur materia, quę ſit apta in lapidem durari, præterquàm quod vbi vterus eſt ſine fœtu, anguſtus valde; & in ſeipſum coarctatus apparet. Quòd ſi etiam interdum poſſit durari, videtur rationi conſentaneum vt excurrat. Nam ſi ſemen etiã ab vtero reijcitur propter hiatum, niſi fiat conceptus, proculdubiò etiam aliæ ſubſtantiæ, quæ non ſunt amicæ, & familiares vtero vt

ſemen,

ſemen, deberent excludi: propterea non video, quomodo in vtero poſſit concreſcere lapis, niſi ſanguis poſſit grumeſcere, & grumi illi poſſint referre formam lapidis. Atque id voluiſſe ſignificare Aetium veriſimilius eſt. Verumtamen quia etiam lapides videmus fieri in qualibet corporis parte, haud penitus abnuo.

Signa.

QVOD autem poſſint concreſcere grumi ſanguinis, habetis traditum in lib. de natura muliebri, ſub nomine Hippocratis, vbi ſcribit, quòd ſi ſanguis in vtero grumeſcat, apparet vterus veluti muco plenus, atque id intelligitur tactu.

Curatio.

AD grumos ſanguinis diſſipandos nulla alia curandi ratio debetur, quàm quæ monſtrata eſt ab Aetio, vt ſcilicet attenuantia, & diſſoluentia, tàm intrinſecus, quàm extrinſecus vtero adhibeantur.

De lumbricis vteri. Cap. XII.

LVMBRICOS vtero excretos ſe vidiſſe teſtatus eſt Antonius Beniuenius in libro de occultis morborum cauſis. Sed quia experientiæ credendum eſt, dubitatum eſt, an lumbrici, qui reperiuntur in vtero, in ipſo fiant, an aliunde mittantur; Priſcianus & Cleopatra videntur voluiſſe eiuſmodi lumbricos ab inteſtinis mitti in vterum: ſed non poſſum videre, qua via, & ratione ab inteſtinis egredientes, ingrediantur in vterum, quia ſi hoc fieret, perforatis inteſtinis, & vtero, ſanè ſub dolore, & ſub his vulneribus interirent mulieres. Quapropter magis mihi conſentaneum eſt gigni in vtero, & eò magis, quòd memini me alias docuiſſe, vt dicit Ariſtot. Albertus, & alij, vermes fieri in cerebro, & vaſis ſpermaticis, vt non ſit adeò abſurdum, ſi etiam fiant in vtero.

Signa.

COgnoſcuntur lumbrici exiſtentes in vtero, vt dicit Cleopatra, pruritu, non modò ventris, verùm etiam vteri. Cognoſcuntur ab humore quodam limoſo decurrente, ſudore denſo.

Curatio.

CVRATIO eſt per ea, quę necant lumbricos, & quoniam via ab ore longior eſt, idcircò melius eſt adhibere remedia intrinſecus vtero, & extrinſecus, ſiue per fomenta, ſiue per infuſiones, ſiue per peſſaria, modò tamen ſemper ea adhibeantur, quæ vermes enecare poſſunt, & putantur. Quorum medicamentorum ſyluam non monſtrabo vobis, ne tranſgrediar terminos noſtros.

De nympha, & cauda. Cap. XIII.

IN vtero etiam interdum generatur caro quædam, aut genita à natura augetur, quæ duos morbos facit, prout ſcilicet in duobus locis hęc caro augetur, aut generatur. Si enim ſupra alas vteri, vbi pudēda committuntur, in quo loco eſt vrinarius meatus, augeatur, appellatur hic morbus a Gręcis Nympha, quod vocabulū refert Suidas fuiſſe Samiorum: apud Ruffum Epheſium grauiſſimū Medicum, & apud Pollucem dicitur hic morbus κλητορὶς, & ὑποδερὶς Hippocrates lib. de natura Mulieb. videtur appellaſſe κίονα, ſcilicet Columellam, eò quòd hoc perinde ſit, ac columella in gargarione. Albucaſis Chirurgus inter Arabes illuſtriſſimus vocauit hunc morbum Tentigenem: Auicennas appellat virgam, Moſchio ſymptoma turpitudinis: eò quod (vt Aetius ſcripſit) ſępe hæc caruncula ad tantam magnitudinem augetur, vt non ſolùm deformitatem inducat, verum etiam pudorem aliquem immittat mulieribus. An verò ſit carūcula muſculoſa, vt Paulus & Ruffus Epheſius in lib. de nominibus partium corporis noſtri tradiderunt: an verò ſit cutacea, & pelliculoſa ſubſtantia, vt Aetius ſenſiſſe videtur, incertum. Puto ego mediam quandam ſubſtantiam eſſe, ſcilicet, inter carnem, & cutem veram, & vt hanc rem optimè intelligatis, debetis ſcire, vt dicit Galenus dec. quin. de vſu partium, quod natura loco prædicto vbi committuntur pudenda, fecit carunculam quandam propter duo: tum propter ornamentum, vt etiam præ-

putium

putium in membro virili: tùm propter tutelam a puluere, & frigore, vt in gargarione fecit illam columellam ad hoc, vt defenderet partes ſpirituales ab immodico externi aeris frigore. Vbi igitur hæc ſubſtantia inter proprios terminos continetur, mulier ſana eſt, nec vllam lęſionem percipit. Vbi verò nimium excreſcit hæc caro, præter turpitudinem quàm perpetuo facit, affert etiam incredibile coitus deſiderium. Et ſententia eſt omnium Medicorum, & ex perientia probatur huiuſmodi carunculam arrigi interdum, perin de ac pudendum virile. Si verò caro non gignatur circa vterum, ſed ſolummodò in orificio ipſius, fit morbus, qui dicitur a Græcis: κέρκος, & κέρκωσις, Latini uocant caudã: Moſchio & Polyxenus ſim pliciter vocant carnem: Auicenna vocat allatarum: Albucaſis ęgri tudinem caudatam. Haly Rodoã in Commen. ſuper artem Medic. Gal. lib. 3. tex. 177. vocauit Hæmorrhoidam: ſed maximè deceptus fuit hic vir, quia vt ſuo loco intellexiſtis, ualde differunt morbus Hæmorrhoidalis vteri vocatus ab hoc, qui dicitur cauda. Nympha & cauda, ut intellexiſtis, morbi ſunt in numero & in via. Symptomata verò quæ hos morbos ſequuntur, hęc ſunt, quia in nympha, lęditur hęc operatio naturalis, ſcilicet coitus, qui deprauatus fit, cũ magis deſideretur, quàm par ſit: in cauda verò, impeditur ingreſſus & egreſſus ſeminis.

Cauſæ.

CAVSÆ naturales harum affectionum ſunt luxuries ipſius naturæ in gignenda carne, atque etiam abundantia materiæ in partibus naturalibus. Auicenna 21. tertij, tract. 4. cap. 23. ſcripſit, has affectiones, & pręſertim caudam æſtate augeri ſecundum latitudinem: Hyeme verò diminui. Et ratio huius eſt, quia propter aeris calorem, corpora magis funduntur, & dilatantur, vt propter frigus, magis condenſantur, & magis minuuntur.

Curatio.

CVRATIO huius vtriuſque affectus, tota eſt Chirurgica, propterea expurgato corpore, ſtatim veniendũ eſt ad Chirurgicam operationem, eo pacto quo docuit Aetius, Paulus, Albucaſis, Rhaſes, & Auicenna. Sed aduertendum eſt, in nymphæ curatione ſolummodo neceſſariam eſſe inciſionem, vel abſciſionem potius. In cauda curanda veteres Medici duobus modis vſi ſunt: vno ligatura,

nam filo ſerico ligatur ea caro prope radicem, & quotidie aſtringitur, donec tota pars emortua decidat. Alter modus eſt, per abſciſionem, vt de nympha diximus. Illud non eſt ignorandum, quod refert Haly Rodoam loco citato vltima lectione, ſe vidiſſe Reginam, quæ caudam habebat inſtar vnius digiti, quam curare noluit, quia nobiliſſima erat. Quod poteſt eſſe præceptum Medicos in curandis nobilibus debere eſſe cautiores, quàm in curandis ignobilibus.

De vteri clauſura. Cap. XIIII.

HIs prędictis affectibus multo grauior eſt hic affectus, quando mulieres neque coire, neque concipere, neque purgari poſſunt propter vteri clauſuram. Mulieres verò quæ tentantur hoc affectu, a Græcis dicuntur ἄτρητοι, nos Latini appellamus non perforatas. Albucaſis appellauit hunc affectum Alraticum: Rhaſes vocat Ractam: Auicena, ſeu eius interpretes vocant clauſuram ſimpliciter. Eſt vero hic affectus nihil aliud quam occluſio foraminis matricis, ita vt impediat operationes naturales vteri. Quod ſit morbus in via, clariſſimum eſt, ſicut non eſt obſcurum, locum affectum eſſe ipſum vterum ſecundum os.

Cauſæ.

HVius affectus cauſæ aliæ ſunt naturales, aliæ accidentales: vbi fit a cauſis accidentarijs, appellatur a Galeno 9. de Comp. medicam. ſecũd. loca 6. & a Paulo lib. 6. cap. 72. φίμωσις, & φίμος. Cauſę naturales nõ perforatarum, vt dicit Aetius, & Moſchio, tres ſunt: vel quia in labijs, vel alis vteri concreſcit caro, ſeu membrana, ita vt obturet foramen, Nicolaus Florentinus ſcribit huiuſmodi mulieres dici velatas, quaſi ipſarum matrix ſit velo obducta, atque in hac cauſa (vt tradit Moſchio) impeditur coitus, conceptus, & purgatio. Aut huiuſmodi impedimentum, quæ eſt ſecunda cauſa, naſcitur in ſinu penitiori, atque in hoc caſu impeditur coitus, & conceptus, non purgatio. Aut fit huiuſmodi impedimentum in carne, aut membrana vteri, & hoc eſt, quòd a natiuitate margines colli, & oris vteri ita conniuent, vt vel nullum, vel exiguum foramen relinquatur: de his Moſchio dicebat omnia alia impediri præter coitum. De his quoque ſermonem habuit magnus Ariſtot. 4. de generat. animal. 1. & Auicen. 21. tertij tract. 4. cap. 1. qui Ariſtoteles dicebat quibuſdam os vteri à natiuitate eſſe coalitum, & coniunctum, atque hoc non cognoſci,

niſi tempore menſtruæ purgationis, quia hoc tempore, ſponte diſrumpitur hoc impedimentum, quod fit, vt dicit Albertus 10. de animal. 8. propterea quod venæ prę calore, & ſanguine intumeſcunt, vnde tumefactę diſrumpuntur, atque ſic impetu quodam etiam rumpitur obſtaculum. Alijs (dicit Ariſtot.) huiuſmodi impedimentum a Medico rumpi: nonnullas verò interijſſe, vel dum hęc pars frangeretur, vel dum nulla vi frangi poſſet. Quem Ariſtotelis locum dum exponeret Sueſanus, dixit ex ſententia Epheſij hunc affectum fuiſſe vocatum a Medicis Marmorem. Sed non potui hunc locum apud Epheſium inuenire: ſunt enim eius commentaria quæ circumferuntur ſub nomine Ioannis Philopponi ſupra lib. de Generat. animal. Ariſtotelis. Cauſę accidentarię huius affectus ſunt, vel vlcera, quando ſcilicet vlceribus ſupercreſcit caro, quę obturat: vel ſunt inflammationes induratæ, vt dicit Paulus, & Aetius. Nam inflammationes, vel ignorantia, vel alio caſu ſępe ita indurãtur, vt diſcuti non poſſint, vnde obturant meatum. Idem faciunt & alij tumores, qui oriuntur in ore vteri. Nicolaus Florentinus inter cauſas accidentarias adnumerandam cenſuit ſiccitatem, quia propter ſiccitatem poſſunt vteri margines, & labia ita ſimul colligi, vt nullum relinquant foramen: atque ad id aſtruendum vſus eſt Hippoc ratis autoritate, qui lib 5. Aphor. 54. ſcribit, quibus vteri os durum. eſt, ijs conniuere, & concluſum eſſe. Sed pace huius viri non mihi videtur fieri poſſe, vt ob ſiccitatem hæc clauſura fiat: ratio eſt, quia ſi vnquam fieret, proculdubiò id contingeret in fœminis maraſmatis, in quibus conſentaneum eſt, ſicuti reliquum corpus apprimè ſiccatum eſt, pariter os vteri ſiccatum eſſe. Sed hoc falſum eſt, propterea non videtur vnquam fieri poſſe, neque etiam id Hippocrates dixit: multum enim abeſt, vt ex ea Hippocratis ſententia poſſit hoc elici. Inter cauſas accidentarias poſſunt annumerari medicamenta adſtringentia, id quod facere dicuntur meretrices, quæ medicamentis adſtringentibus adeò arctè conſtringunt os vteri, vt nullo modo, vel ſumma cum difficultate poſſit coitus exerceri: & id faciunt, vt videantur Virgines. Accedit etiam Nicolai teſtimonium, qui refert ſe vidiſſe mulierem, quæ poſt partum, cum obſtetrices adhibuiſſent medicamenta valde adſtringentia, ita clauſa reddita fuit, vt non potuerit coitum exercere. Celſus libro 7. cap. 28. omnes cauſas huius effectus redegit in duo genera, in naturalem, ſcilicet, & accidentalem: naturalem vocauit membranam ori Vteri oppoſitam: aduentitiam carnem ex vlcere ſubnatam. Sed qui delectamini lectione Celſi, debetis obſeruare in eius lectione, quod ferè morbos tractat, qui frequentius inuadunt rariores ſilentio ferè obuoluit, propterea cùm frequen-

tiores ſint hi duo,ſcilicet membrana obducta, & caro ex vlcere, idcirco horu m duorum tantum meminiſſe viſus eſt.

Signa.

DE ſignis non perforatarum Rhaſes ſcribit non poſſe ulla ſigna haberi ante tempus eruptionis menſtruorum,quę ſententia etiam videtur fuiſſe Ariſtot.4.de generat. animal.4. vt dixi. Verum ſum ego alterius ſententiæ,quod ſcilicet poſſint haberi ſigna, viſu,& tactu: Viſu, Dioptra inſtrumento Medico, quo vtuntur obſtetrices,& Chirurgi ad conſpicienda vteri penetralia. Tactu etiã, quia vt ſcribit Hippocrates,ſiue alius autor libro de natura mulierum, quibus os vteri concluſum eſt,vterus fit ſpiſſus inſtar ficus groſſę, & ſi digito comprimatur,apparet durus & ita contractus,vt digitũ non intromittat,adeò vt ex his verbis poſſimus intelligere, licere nobis cognoſcere hos affectus ante tempora menſtruorum. Signa verò quę habentur tempore menſtruarum purgationum ſunt, quod menſtrua non fluunt quo tempore deberent.vnde notare debetis Moſchionem non vera dixiſſe, quando ſcribit interdum in huiuſmodi clauſuris apparere menſtruas purgationes: eo quia tametſi fluat interdum ſanguis,ille tamen fluit per venas,quæ terminantur in vteri os.Quę venę dicuntur apud Ariſtotelem Hæmorrhoides,Theodorus tranſtulit Mariſcas,ſed huiuſmodi ſanguis nõ eſt menſtruus,quia non emanat a venis in vteri ſinum labentibus. Igitur non eſt dicendum vt Moſchio fluere in his menſes,quia nũquam fluunt:adhæc in iſtis ſemen non ſuſcipitur, dolet intus uenter,dolent lumbi,& ilia,imo interdum adeo uehemens eſt dolor, & ſurſum,& deorſum,& ad latera pertingens,vt Mulieres penè ſuffocentur. Addit Auicenna, & Rhaſes in iſtis corpora denigrari propter hanc rationem,quia ſanguis menſtruus retentus diffunditur per uniuerſum corpus eſt eo refuſo nutriũtur membra, & quia ſanguis ater eſt,inde fiunt membra nigra,dicunt iſti. Sed quanquã ego non diffitear hoc contingere,non eſt tamen perpetuum, neq; eſt ſignum neceſſarium,quia ſępè mulieres inuenietis, quibus ſuppreſſi ſunt menſes,quę pallidiores quidem euadunt,& decoloratæ, uerum nigriores nequaquam fiunt: adhęc in iſtis fieri coitus non poteſt.Quod ſi præceſſerunt vlcera,aut inflammationes,& alię cauſæ præter naturales,tunc intelligi poteſt cauſas eſſe aduentitias.

Pro-

Prognoſtica.

PRognoſtica ſunt, quod cuius cauſæ ſunt externæ, & aduentitiæ, facile curari poſſunt. Si vero interior cauſa, & naturalis, non ſolum difficilis, verum ſæpius erit impoſſibilis. Dicit Hippocrates, quibus concluſum eſt os vteri aut non concipere, aut mori in partu. Sed dicetis, ergo videtur ex hoc Hippocratis loco colligi poſſe interdum mulieres non perforatas concipere: quomodo hoc fieri poteſt? Reſpondet huic obiectioni Auicenna, poſſe fieri conceptum duobus modis. Vno, quod membrana illa obuelans ſit texturę rarę, ita vt meatibus ſit plena, per quos ſemen transfunditur, & tranſcolatur in vterum. Altero modo (inquit) poteſt contingere conceptus, quando in caruncula, vel membrana ſit aliquod foramen, ſed anguſtum, per quod vulua attrahit ſemen. Etenim vt docuit Galenus, lib. 1. de ſemine natura indidit vtero oblectationem quandam ſeminis, propter quam attrahit etiam è longinquo ipsũ. Et quia potuiſſet quis Auicennæ obijcere, concedo tibi trahi ſemẽ ab vtero, ſed illud erit perquàm exiguum, nec poterit ſufficere generationi. Reſpõdet, quanquam paucum ſit, ſufficere tamen, quod in ipſo pauco ſit poſita vis formatrix, quia pro materia & generandis membris, poſtmodum ſufficit ſemen ipſum muliebre. Et notate, quod Auicenna dixit, hanc eſſe Philoſophi ſentẽtiam, vnde niſi intelligatis apud Auicennam pro ſemine ſanguinem menſtruum, falſo dixit Ariſtotelis ſententiam eſſe, quia in diſputatione noſtra de ſemine demonſtraui Ariſtotelem mulieribus denegaſſe ſemen.

Curatio.

CVratio non eſt negligenda, fit autem ſolum ope Chirurgica. & dicebat Auicenna, quod non fiat hæc curatio niſi ferro. Scopus eſt, vt id quod obturat, auferatur, aut quod partes cõnectit, ſeparetur. Modus verò curationis, vt ego apud Medicos reperire potui, duplex eſt: videlicet, vt ſi adſit foramen aliquod anguſtiſſimũ, fiat Collyrium ex ſpongia arida ſubtiliſſimum, atque intromittatur in illud foramen. Nam ſpongia illa repletur humore, vnde augetur, aucta inſenſibiliter dilatat: vnde quando ſemel dilatatur foramen, augetur magnitudo collyrij, atque hæc curatio ſolet ſuccedere, ſed tempore. Vel ſi ſpongia vti non placet, efficitur cannula plumbea, vel ſtannea, quę intromittitur in foramen, & repletur

pletur pulueribus corrodentibus:illinitur etiam vnguento, quod poſſit carnem comprimere:& in inſtrumēto obſeruatur, vt in dies augeatur graſſities cānulæ. Quod ſi propter medicamēta fuerit adſtrictum foramen, adhibentur Linimenta ex butyro, oleo amygdalarum dulcium, ex Oeſypo. Sunt etiam Collyria, vt dicit Paulus, ex Oeſypo, Nitro, Reſina, Terebinthina:atque hic vnus eſt modus. Alter modus eſt, vt ferro pars abſcindatur, atque hoc fit tribus modis, vnus eſt, vt ſuperfluum auferatur:alter, vt vbi non eſt ſciſſura, fiat:Tertius, vt prohibeatur, ne partes ſciſſæ, & ſeparatæ, iterum coaleſcant. Quæ omnia quoniam Chirurgica ſunt, & modus diligentiſſimè demonſtratus eſt ab Arabibus, & à Græcis, idcircò ego non declarabo. Hoc tantum hic volo vos monere, vt ad has operationes Chirur icas nunquam deſcēdatis, niſi prius exactè corpus fuerit purgatum, & per ſanguinem euacuatum: quia corpore pleno fieret noua attractio materiæ ad vterum: Deinde curandum eſt ſemper, vt inciſio fiat perfecta, ne ſcilicet aliquid relinquatur, propterea, quòd ſi inciſio fieret, & relinqueretur aliquid ſuperfluū, licet conceptus fieret, tamen in partu ſemper de vita periclitaretur. Poſtremò eſt etiam prouidendum, vt dum amputantur illę partes, partes neceſſariæ nihil tangantur, eò quod ſæpè ſolent fieri dolores vehementiſſimi, conuulſiones, & alia mala, quæ etiam contingere poſſunt, niſi caueantur partes curatæ a frigore aeris, & medicamentorum actuali.

De morbis vteri in magnitudine. Cap. XV.

MORBI vteri in magnitudine appellantur, quotieſcunque vterus in molem augetur, vt lædat operationes, quoniam licet in conceptu tumeat vterus, tamen tumor ille operationes non lædit, quare neque morbus dicitur.

Cauſæ.

HORVM morborum cauſæ materiales ſunt, vel flatus, vel humores. Si fiant à flatu, vocatur vteri inflatio:ſi ab humoribus, aut humores ſunt aquei, & fit hydrops vteri:aut eſt ſanguis, & fit inflammatio vteri:aut ſanguis eſt bilioſus, & fit Eryſipelas, aut melācholicus, & orietur cancer:aut pituitoſus, craſſus, & terreſtris, & fit Scirrhus:aut alia quęuis materia, & efficitur multitudo tumorum, vt ſunt condylomata, Rhagades, Verrucę, & alia genera morborū.

Omiſi

Omiſi Oedema, propterea quòd tametſi Arabes meminerunt tumorum laxorum qui fiunt a pituita, iſti tamen rariſſimè fiunt, aut contingunt, vt docuit Auenzoar lib. 2. tract. 5. c. 2. quia ſubſtantia vteri neruea eſt, idcirco pituita fluida in parte neruea non facile retinetur, ſed excurrit cuius contrarium contingit, in partibus carnoſis, & laxis. Sed dicetis, quomodo igitur fit Scirrhus? Reſpõdeo, quia eius materia eſt craſſa, tenax, & viſcida, non autem fluida; & ideo in vtero, ſiue in vteri ſubſtãtia poteſt hæc materia retineri.

De inflammatione vteri. Cap. XVI.

IAM verò vteri inflatio, de qua Arabes ferè non meminerunt, eſt tumor ex flatu genitus vterum diſtendens, & operationes lędens. Locus, in quo colligitur hic flatus, vt dicit Aetius, lib. 16. cap. 78. duplex eſt: aut eſt ſpatium ipſius vteri, & cauitas, aut eſt corpus ipſius vteri, qui flatus, vel in vtero ipſo gignitur, vel aliunde miſſus in vterum includitur, ſed potiſſimum gignitur hic flatus in Vtero.

Cauſæ.

CAVSA effectrix ipſius eſt calor debilis vteri: fit autem calor debilis multis de cauſis, aut ex frigore externo quod ingreditur vterum: aut ex abortu, vel difficili partu, aut (vt dicit Aetius) ex grumo ſanguinis ori vteri impacto. Quanquam de grumo dicendum ſit, potius eſſe cauſam vt retineatur flatus ne exeat, quam vt ab ipſo fiat flatus: Nam vt hic fiat morbus, neceſſarium eſt ſemper claudi os ipſius vteri, quod clauditur modo morboſa aliqua affectione, modo grumis, modo alia ratione. Loquor tantùm de illa inflatione, in qua continetur flatus in vteri ſpatio, non in ſubſtantia, quia vbi continetur in ſubſtantia, poteſt hoc fieri etiam ſi vteri os ſit apertum.

Signa.

SIGNA huius morbi ſunt, primo tumor, & dolor pectinis atque imi ventris, qui dolor punctiuus eſt. Scitis enim ex Galeno 1. & 2. loco affect. vbi partes neruoſæ dolent, ſpeciem eſſe doloris punctiui: ad hæc dolor iſte modo aſcendit ad ſeptũ tranſuersũ, modo ad inguina, ilia & lũbos: modo ad hęc oĩa flatus ex vtero erũpunt.

Addit Rhaſes, propter hos flatus moueri vterum de loco ad locũ, non quod verè moueatur, ſed quia inſtar membrorum pulpitantium, vbi tumet attollitur, vbi detumeſcit deprimitur, atque ita ſpeciem cuiuſdam motus oſtendit. Hæc ſunt ſigna communia inflationis. Quæ verò diſtinguunt flatum exiſtentem in ſpatio, a flatu qui continetur in ſubſtantia, hæc ſunt, quod dum voluitur mulier, fit ſtrepitus & fragor quidam, perinde ac in torminibus inteſtinorum, ſi tangatur vterus, pulſat inſtar tympani. Quod ſi flatus in corpore vteri contineatur, dolores fiunt grauiores, curatu etiam difficiliores, neque tantus tumor adeſt, neque ſonitus. Sed optabitis ſcire quomodo dignoſcatur quando flatus continetur in vtero, & quando continetur in inteſtinis. Reſpondeo, quod quamuis multa ſint communia, ſunt tamen alia quędam particularia ſymptomata relata ab Hippoc. lib. de natura muliebri, quæ poſſunt indicare differentiam hanc: nam in inflatione vteri pedes, & caua oculorum intumeſcunt, color corporis fœdus eſt, retinentur menſes, non fit conceptus, anhelitus adeſt difficultas, prępſertim in ambulando, vbi mulier quid edit aut bibit, magis affligitur, triſtior euadit; Addit Moſchio, interdum & ſupprimi vrinam.

Prognoſtica.

EST hoc vitium malum, ſed neque lethale, neque diuturnum, ſed niſi curetur, aliorum malorum ſolet eſſe origo.

Curatio.

IN curatione primo victus ratio, vt dicit Aetius, debet inſtitui, quæ attenuet & flatus diſcutiat, vnde non ſolum in aere calido, & ſicco conſeruanda eſt mulier, ſed eius corpus totum conſeruandum eſt calidum. Monet Rhaſes, & optime, vt aer ſit plenus odoribus, quia eiuſmodi aer maximè confert ad diſcutiendos flatus: dum acceſſio huius doloris inſtat, monet Paulus & rectè abſtinendum eſſe ab omni cibo, & potu. Eſt dubitatio, an in hoc affectu miſſio ſanguinis conueniat: Paulus, & Aetius, niſi quid prohibeat, conſulunt mittendum eſſe ſanguinem: ex aduerſo, Moſchio in hac curatione nullam mentionem facit miſſionis ſanguinis, neque etiã videtur conuenire, propterea quod caſu huius morbi effectrix ſit calor debilis, qui proculdubio calor fit debilior, & infirmior miſſo ſanguine, ita vt non videatũ conuenire hoc auxiliũ. Dico conuenire ſectionẽ venę, vbi adeſt ſumma plenitudo in corpore, & vbi fit hoc

malum

malum ex abortu, aut difficili partu, poſtquam vel puerperia, vel menſtrua ſunt ſuppreſſa, quo in caſu conuenit miſſio ſanguinis a Saphęna. Vbi autem fit hoc malum a ſola frigida cauſa, nequaquā conuenit hoc auxilium, & quoniam flatus continuo ſuggeruntur ab humoribus, propterea ante alia euacuandi ſunt humores a corpore, & antequam euacuentur, præparandi. Niſi igitur fuerit lenita aluus, poteſtis ante alia lenire, vel clyſtere, vel hiera. Lenita aluo, ſunt præparandi humores, & poſſunt præparari hoc ſyrupo:

℞. Fol. arthemi. calamintæ, pulegij ana M. j. ſem. aniſ. P. s. Fiat decoctio ſecundum artem: deinde

℞. Decoctionis huius vnc. iiij. ſyr. de arthemi. de biſant. ana vnc. . miſce. Vbi fuerint humores pręparati, erunt ſtatim expurgandi, & pro purgatione commendatur hiera ruffi, logodi. Exempli gratia:

℞. Specierum hierę ruffi drach. ij. vel vnc. j. s. diacartha. vnc. j. miſce fiat bolus. Poſtquam præparati, & purgati erunt humores, veniendum ad ea, quæ flatus diſcutiunt tàm intrinſecus, quàm extrinſecus. Intrinſecus conuenit huiuſmodi puluis.

℞. Seminis fœniculi, aniſi ana drach. j. fol. arthemi. pulegij ana drach. s. coriandri drach. j. s. Terantur omnia diligenter, & per ſecerniculum mittantur. Deinde addatur ſacchari fini drach. s. vel vnc. j. Poterit ægra vti huiuſmodi puluere vel loco ſalis, vel cum brodijs: conuenit etiam diacyminum, diaanethum, theriaca. Extrinſecus autem conueniunt emplaſtra ex arthemiſia, furfure, oleo rutaceo, chamome. Exempli gratia:

℞. Folio. arthemi. rutæ ana M. s. furfuris p. j. s. Bulliant omnia in vino, vſque ad conſiſtentiam emplaſtri: deinde addantur olei rutacei vnc. ij. Fiunt & ſuffitus ex coriandro, aniſo, arthemiſ. Quod ſi grumus ſanguinis adfuerit, mandat Aetius & iure, curandum eſſe, vt obſtetrix accipiat grumum manibus, atque diſſoluat: deinde foueatur matrix ex decocto ficuum, nitri, & abſinthij. Permanente, & inualeſcente morbo deueniendum ad validiora, quo in caſu magna cucurbitula pectini, & vmbilico adhibita maximam vtilitatem præſtat. Adhibentur interdum ſinapiſmi, frictiones, & omnia, quę valenter poſſunt calefacere, & exſiccare. Duo tamen ſunt aduertenda, vnum eſt, vt caueatur ſuffitus aromatum in ijs mulieribus, in quibus caput eſt affectum, & ratio eſt ex Hippoc. auctoritate, qui dicebat aromata caput maximè offendere. Alterum aduertendum eſt vſum adſtringentium eſſe aduerſiſſimum huic Morbo.

De hydrope vteri. Cap. XVII.

PRÆTER flatum, aquam etiam colligi in vtero, explicatum eſt ab Hippocr. 1. de morb. mulieb. & in fine lib. 4. de Morbis: ab Aetio lib. 16. cap. 79. ab Auicenna 21. tertij tract. 4. cap. 25. Ita vt non ſit dubitandum, quin etiam vterus patiatur eam morbi ſpeciem, quæ vocatur hydrops. Cæterum quanquam conſtet, aquam colligi in ipſo vtero, dubitari tamen poſſit, in qua vteri parte colligatur, & quomodo generetur. Dico colligi aquam in vtero, tùm in ſpatio, tùm in ſubſtantia: & hæc fuit etiam ſententia Aetij. Quomodo colligatur in ſpatio, clariſſimum eſt, nam ſicuti in ſpatio ventris colligitur aqua, ſic etiam colligitur in vtero. Sed de ſubſtantia, non ita clarum eſt. vt autem intelligere poſſitis Aetium, debetis ſcire, hanc aquam colligi inter tunicam, & tunicam vteri, nõ quòd tunicæ totæ a ſe inuicem diſcindantur, & ſeparentur, ſed quia in aliquibus partibus tantum ſeparantur, ita vt fiant in ſubſtantia vteri veluti veſiculæ aqua plenæ. Nam ſcribit Galenus 7. Aphoriſ. 55. in iecore fieri ſæpe huiuſmodi veſicas, quando ſcilicet pars membranæ veſtientis iecur, ſeparatur a ſubſtantia iecoris, atque hoc inquit apparere in iugulatis animantibus: & memini me vidiſſe hic in Anatome annis elapſis in quadam oue iecur repletum huiuſmodi veſiculis. Vt igitur fit in iecore, ſic etiam fit in vtero: atque hoc eſt, quod dicit Aetius, aliquando fieri in vtero corpuſcula veſicæ fellis ſimilia, in quibus aqua continetur. Cæterum, an in vtero ſemper poſſit contineri aqua, vt continetur in veſiculis, dubitari poſſet. Nam quod colligatur dictum eſt, ſed quomodo contineatur, difficile eſt, propterea quod os vteri niſi infeſtetur aliqua ægritudine, ſemper apertum eſt, niſi in conceptu. Cum autem aqua, quæ ſupereſt, per os vteri ſemper exeat, licet foramen ſit anguſtiſſimum, videtur debere huiuſmodi aquam exire. Dico hoc veriſſimum eſſe, aquam non poſſe colligi in vtero, niſi prius os vteri clauſum ſit, vel propter aliquam ægritudinem, vel propter conceptum, quoniam fieri poteſt, vt conceptus fiat, & ſtatim mortuo conceptu, aqua congregetur, & retineatur. Sed dicetis, quomodo retinetur: nam dicebat Galenus, aperiri os vteri, vbi conceptus mortuus eſt? Dico, propter multitudinem aquæ diſtendi partes vteri, & ſic eius os conniuet, & concluditur.

Cau-

Cauſæ.

CAVSÆ internæ huius affectus ſunt intemperies frigidæ vteri: externæ verò, vt dicit Hippocr. 1. de Morb. Muliebribus, ſunt abortus, frigus externi aeris, potus aquæ frigidæ, vſus ciborum refrigerantium, inſeſſiones factæ in rebus refrigerantibus.

Signa.

SIGNA hęc ſunt, menſes ſtatim retinentur, conceptus nequaquam fit: nam, vt dixi, poteſt hydrops ſequi conceptum. Sed vt præcedat conceptum, fieri non poteſt duplici ratione: Vna eſt, quia os vteri eſt clauſum: Altera quia, vt dicebat Gal. vt plantæ non gignuntur in aqua, ſic animalia in aquoſo vtero gigni non poſſunt. Ad hęc inter alia ſigna hæc ſunt, quod imus venter, inguina, & pedes tumeſcunt, Mammę fiunt molles. Si adſit lac in mammis, vitiatur omnino, & aqueum euadit, murmura in vtero percipiuntur, difficulter ambulant, excrementa alui male olent, os vteri gracile, & humidum, ſi tangatur, apparet: & quantò magis morbus hic progreditur, tantò fiunt deteriora hæc omnia mala. Addit Moſchio, his mulieribus nares fieri mucoſas. Duo hoc in loco notanda ſunt, vnum, quod tametſi Aetius, & Moſchio inter hęc ſigna retulerunt retentionem menſtruorum, verumtamen exeunt his mulieribus etiam humiditates quædam ſanguinolentæ, quæ æmulantur menſtruas purgationes: ſed tamen differunt, vt dicit Hippoc. quia iſtæ purgationes prauæ ſunt, diminutæ, cito finiuntur, nullum ordinem ſeruant, ita vt uera menſtrua iurè non poſſint appellari. Alterum eſt, mulieres quæ patiuntur vteri hydropem, ſæpiſſimè videri prægnantes: imò refert Iacobus de Part. & teſtatur quotidiana experientia, ſæpè Medicos, & obſtetrices deluſos eſſe hoc morbo, qui cum putaſſent mulierem ferre in vtero, tandem emiſſa aqua, deluſi ſunt. Vt igitur vos non illudamini, debetis diligenter dicta ſigna aduertere, quia vbi prędicta perluſtraueritis, diſtinguetis an flatus, an aqua ſit in vtero, an conceptus.

Prognoſtica.

MALVM hoc ferè lethale eſt, quia hydropem vteri facilè ſequitur hydrops totius corporis, ita vt non immeritò ſcriptum ſit ab Hippoc. ſi febris ſuccedat hydropi vteri, atque vexet ſitis, fieri protinus ſplenem aquoſum: quapropter erit quamprimum curatio huius morbi habenda.

Curatio.

EST autem curatio ſecundum Hippoc. hæc, vt primum ſi dolor vexet ægram, mitigetur rebus anodynis, & laxatiuis. Huiuſmodi eſt decoctum, & fomentum ex Althæa, Fœnugræco, Meliloto, Malua, quæ omnia decoquantur in aqua, & oleo roſarum, atque cum ſpongijs foueatur totus imus venter. Sedato dolore, ordo curationis ſecundum Hippoc. eſt, vt purgentur humores, tùm per interna, tùm per externa. Quapropter lenita aluo, vt intellexiſtis, erunt præparandi, & expurgandi, vt monſtraui in inflatione. Poſtmodum purgatis humoribus, exhibenda ſunt remedia, tùm intrinſeca, tùm extrinſeca, quæ poſſunt aquam, vel educere, vel diſſipare. Et ante cætera laudantur intrinſecus brodia, quæ poſſunt vrinas prouocare. Exempli gratia:

℞. Folio. ſabinæ, matrica. ana M.s. aſari drach.ij. rad. apij vnc.s. Bulliant in brodio, & brodij propinetur lib.s. valent etiam confectiones dialacca, diacurcuma. Extrinſecus autem conueniunt inſeſſiones factæ ex laureola, geniſta, ſaxifragia, cucumere aſinino, quæ omnia coquantur in aqua, & fiat inſeſſus. Infunduntur quoq; quædam in vterum, quæ poſſunt euacuare aquam, veluti oleum irinum, cui additur ellebori drach.j. aut elaterij ſcrup.j. aut grani gnidij ſcrup.s. Fiunt etiam collyria, & peſſi ex elleboro, nitro, & colocinthide. Exempli gratia:

℞. nitri. ſcrup.s. colocinth. ellebori ana drach.j. mellis q.ſ. Fiat collyrium, ſiue peſſarium, & indatur ſecundum artem. Conueniũt quoque emplaſtra ex ſtercore canino, ex conchilibus, & præſertim cochleis deuſtis, & in puluerem redactis. Adhibentur etiam interdum Emplaſtris cantharides. Poſtquam verò his ingenijs, & alijs aqua fuerit educta, docet Aetius exercendum eſſe corpus, fricandum ventrem, atque fomentis, & ſuffumigijs calefaciendum, & ſiccandum vterum.

De

De vteri inflammatione. Cap. XVIII.

INTER præcipuos vteri morbos, qui fiunt in magnitudine, numeratur inflammatio, quæ in vtero fit, vt & in alijs noſtri corporis partibus, hoc eſt per collectionem ipſius ſanguinis: quæ collectio hanc varietatem patitur, eò quod, vel in dextra vteri parte, vel in ſiniſtra, vel in anteriori, vel poſteriori parte efficitur.

Cauſa.

CAVSÆ internæ inflammationis vteri tres potiſſimũ exiſtunt, plenitudo ſanguinis totius, propter quem in vtero multiplicatus ſanguis hunc tumorem facit: adhæc menſtruorum retentio, quæ licet plenitudinem neceſſario faciat vteri, non tamen facit vniuerſalem plenitudinem. Poſtremò ſunt vlcera facta in vtero ab aliquo humore erodente. His cauſis internis addũt Arabes alias, vt inflammationes, quę dolorem inducunt, nec non ſpermatis multi abundantiam. De externis cauſis conueniunt Arabes, & Græci ſcriptores, quod præcipuè ſint, percuſſiones, caſus, abortus, partus difficilis, multitudo coitus, ſeſſiones in duriori ſella, ambulatio lõga, & intenſa, frigiditates externæ, & flatuum multitudo.

Signa.

SIGNA inflammationis vteri generica ſunt ardores, & dolores, quia apparent in locis muliebribus, præſertim in lumbis, pectine, & toto ventre. Adhæc, ſi vteri os tangatur, durum apparet, retractum, ardens, dolor fit circa lumbos, ſtupor quidam, & genuum frigiditas. Hippoc. 2. de morb. mulieb. quem ſecutus eſt Paulus, multa alia addit ſigna, inter quę hæc ſunt pręcipua: dolor capitis, delirium, profundus ſomnus, colli conuulſio, ceruix multis tenuibus venulis inſtar telæ aranearum variegata, venter nunc durus, nunc mollis, nunc tumidus, ita vt prægnans quodammodo videatur, vomitus, lipothymiæ. Atque hæc omnia ſunt ſigna vniuerſalia, præter quæ, ſunt particularia, quæ oſtendunt, vel partem affectam, vel tempus inflammationis. Si ſit inflammatio in parte anteriori, dolor magis pectinem infeſtat, Vrinæ ſupprimuntur, eò quod veſica ab inflammata parte comprimitur: ſi non ſup-

primitur

primitur vrina, ſæpè guttatim defluit. Si in poſteriori parte fiat inflammatio, dolor magis lumbos infeſtat, ardor, retinentur fæces. Quod ſi latera afficiantur, dicit Hippoc. dura apparere inguina dum tanguntur, infirma crura eſſe, atque interdum mulieres claudicare cogi. Sin autem inflammatio in vteri ore ſit poſita, nullum ſignum euidentius, quam id quod habetur ex tactu, quia manu ipſa percipitur locus durus, rigidus, & ardens. Vbi inflammatio augetur, prędicta ſigna omnia adſunt vehementiora, præſertim dolores, deliria, deliquia animi, ſingultus, extremorum frigiditates, excrementorum retentiones, dolores capitis, & tandem omnia alia accidentia inflammationis ſemper, augeſcente ipſa, acerbiora euadunt. Et aduertatis, quòd ferè ſemper, vt alias dixi, caput afficitur, ſed potiſſimum in inflammatione vteri. Ratio habetur a Galeno ſexto Epid. tex. 5. cont. 1. vbi dicit, in vtero venas multas, & amplas reperiri, propter quas ſanguinis in ipſis fit multa putrefactio, & inflammatio; Ex inflammatione, & ebullitione, febres magnæ, & propterea copioſiſſimi feruntur vapores in ſynciput, in quod terminantur plurimæ arterię, per quas facillimè feruntur vapores copioſi. Quod ſi inflammatio ad ſuppurationem conuertatur, dolores fiunt, & febres multo maiores, tumor partis affectę magis attollitur, dolor punctorius magis infeſtat, vrina & fæces ſupprimuntur. Sin verò non in ſuppurationem, ſed in Scirrhum potius conuertenda ſit inflammatio, apparet tumor, ſi tangatur, veluti lapideus, dolor vel exiguus, ſi tamen ſit legitimus Scirrhus, vel nullus, ſi Scirrhus ſit confirmatus: adhæc corpus debile, crura imbecilliora ſunt, & quodammodo torpeſcunt. Circa hoc duo ſunt ex Paulo notanda: vnum eſt, Scirrhum non modo conſequi inflammationes vteri, verùm ſępè fieri a principio in vtero. Alterum notandum eſt, ex genere Scirrhorum eſſe eam duritiem, quæ ſolet fieri circa ceruicem vteri, & communi nomine a Gręcis vocatur Σκίρρος, noſtri uocant duritiem, quæ eſt tumor, ſed minus tactui renitens, & cum modico dolore. Quod ſi inflammatio ſit Eryſipelacea, docet Hippocrates 2. de morb. mulieb. quomodo ſit cognoſcenda, tùm quia in huiuſmodi inflammatione tumeſcunt mammæ, pedes, ſæpè totum corpus, tumores apparent liuidiſſimi, oriuntur rigores, febres ardentes, deliquia animi creberrima, deliria, ſpiritus difficultates, dolores ventris, capitis, pectinis, tremores ſequuntur: corpus repletur puſtulis, facies rubicunda fit, ſicca, & aſpera. Atque hæc ſunt ſigna, ex Hippocrate inflammationis Eryſipelatoſæ.

Prognoſtica.

PRognoſtica huius inflammationis ſunt, quod omnis inflammatio vteri, eſt periculoſa,& lethalis. Sed eò magis periculoſa,quando vel totum vterum obſedit,vel magnam eius partem:& quanquam,vt dixi,omnes inflammationes ſint periculoſæ, verũtamen minus periculoſa habetur,quę oritur in ceruice,propterea quod pars illa carnoſior eſt,& propterea non percipit ea ſymptomata,quæ pars vteri neruea infert.Scriptum eſt ab Hippoc.5. Aphoriſm.43.& 2.de morb.mulieb. quod ſi Eryſipelas Vterum tentauerit,omnino mulieres pereunt, vbi ſunt prægnantes, ubi uero non ſunt pręgnantes,pauciſſimæ curantur. Scirrhus vteri, ſolet frequentiſſimè in hydropem vteri finiri.

Curatio.

QVo circa in curanda hac affectione laborandum, & pręſertim circa inſtitutionem rerum non naturaliũ, inter quas primum eligẽdus aer frigidus, odoratus, omnis motus auferendus,& quies quærenda. Vult Auicenna,& prudenter in hac inflammatione, non eſſe curam gerendam multi ſomni, imò vero vigilandum quãtum fieri poteſt: & ratio eſt, quoniam, vt ſcribit Galenus ſexto Epid. comm.4.text.17.Inflammationes internæ omnes, mirificè augentur a ſomno, Accidentia animi, & perturbationes ſunt ablegandę: vinum remouendum prorſus,& eius loco aqua hordeacea, vel vinum granatorum cum aqua cocta, vel etiam aqua deſtillata, vel aqua endiuiæ,acetoſę, vtendum erit. Cibus autem a principio, & pręſertim primis diebus tribus, tenuiſſimus eſſe debet, ita vt non excedatis, vel panatellam, vel ptiſanam liquidiorem. Poſt vnum diem poteſt addi, vel brodium parui pulli, vel vitelli ouorum: & quia vires magnopere diminuuntur hoc morbo, additur etiam caro pullorum, auicularum, interim plantago, polygonum, endiuia, borrago, & quę incendia cordis refrenant, poſſunt quoque coqui cum carnibus. Inſtituto victu deueniendum eſt ad alios inflammationis ſcopos implendos, qui duo ſunt potiſſimum: vnus eſt, vt prouideatur ne creſcat inflammatio, nam ſi quis eſt morbus, qui ſtatim augmentum capiat, eſt inflammatio, & præſertim vteri, quia calor, & dolor immenſus vndiquaque trahunt humores ad ſe. Ex quo iure in

omni

omni inflammatione, & præſertim viſcerum ſtudendum eſt ante alia huic ſcopo, vt prohibeatur ne inflammatio augeatur. Alter ſcopus eſt, vt id quod factum eſt tollatur, ad quæ omnia præſtanda, & præcipuè ad primum ſcopum maximè omnium conferunt frictiones, ligaturæ, cucurbitulę, ſcarificationes, ſed potiſſimum venæ ſectio. Cuius venæ ſectionis hoc loco eſt pulcherrima difficilis, & vtilis quęſtio, nam Galenus libro de venæ ſectio. capite 18. & 13. Method. 11. hoc videtur perpetuum pręceptum tradidiſſe, vt in vteri inflammatione, vt & coxendicum, veſicę, & renum ſemper ſanguis mittendus ſit ex inferioribus partibus, ſcilicet, vel ex poplite, vel ex malleolo: quam ſententiam etiam videtur aliquo pacto inſinuaſſe Hippoc. 2. de morb. muliebribus vbi tametſi venæ ſectionis nullam faciat mentionem, verumtamen ſcribit in hac affectione curanda potiſſimum remedium eſſe, vt per inferiora corpus purgetur, quaſi etiam hoc ipſo voluerit monere euacuationes ſemper eſſe per inferiora faciendas. Contrariam videtur a Galeno ſententiam ſectatus Paulus, Aetius, & multi recentiores, qui Baſilicam potius ſecandam exiſtimarunt adducti hac ratione potiſſimum, quòd ſcopus maximus curandi inflammationes eſt, vt prouideatur ne augeatur, iam verò prouidetur optimè, ſi fiat retractio, quia creſcit propter fluxum humorum: ſi retrahatur fluxus, impeditur quo minus etiam creſcat. Vnus Auic. videtur varia ſenſiſſe circa hanc rem. Nam lib. 3. fen. tract. 4. cap. 12. tria ad hanc rem pertinentia tradit: primum eſt, quod licet Baſilicæ ſectio in hac inflammatione curanda videatur conferre ex vna parte: obeſt tamen ex alia parte, eo quia menſes retrahit, vt etiam dicit Galenus, & quia trahit menſes, videtur hoc nocumentum inferre, vt inducat ſuppreſſionem. Alterum ab Auicenna traditum eſt, quod Phlebotomia Saphænæ eſt conuenientior ratione communitatis, atque magis ſanguinem attrahit, meliuſque eſt in hoc caſu prouocare menſes quàm retrahere, pręſertim vbi malum ex menſibus ſuppreſſis ſit ortum. Tertium eiuſdem dictum eſt rectius eſſe, vt in principio inflammationis Baſilica tundatur, quia prohibet fluxum materiæ ad locum inflammatum: deinde Saphęnę, vt corrigatur malum quod factum eſt a ſectione Baſilicæ, atque menſes impediti prouocentur, itaque vt videre poteſtis, tres ſunt ſententiæ circa locum ſectionis venę, vna Galeni, altera Pauli, & Aetij, poſtrema Auicennę. Altimarus vt conciliaret Galenum cum alijs, accepit Auicennę ſententiam, & dicit Galenum in locis prędictis ſolummodo locutũ eſſe de deriuanda materia, & euacuanda, non autem de diuertenda. Paulum autem potius reſpexiſſe diuerſionem, quàm deriuationem, & euacuationem, ita vt (dicit Altimarus) ſi corpus fuerit ple-

num

num ſanguine,& inflammatio magna fuerit, a principio ſecanda ſit uena Baſilica,deinde Saphæna : ſin vero nulla fuerit ſanguinis exuperantia,neque inflammatio magna admodum fuerit, ſtatim mittendus eſt ſanguis a Saphæna. Hæc ratio Altimari probanda eſt,quia hæc eſt veritas:ſed non tuetur Galenum, & alios a calumnia. Non tuetur Galenum,quia Galenus cum tradit regulas curandi inflammationes vteri,proculdubio debet tradere eas, quæ conueniunt perfectæ curationi. Sed per Altimarum dedit rationem curandi tranſacto principio,reliquit ſcopum, quem dixi eſſe præcipuum,ſcilicet prohibitionem augmenti, quæ obtinetur per retractionem. Adeo vt ſi vera eſt ſententia Altimari,fallax ſit Galeni ſententia, quia non docuit quomodo ſit curanda in principio. Non tuetur alios, quia iſti dimiſerunt curationem inflammationis,quę debetur ipſi tranſacto principio, ſcilicet deriuationem,& euacuationem.Quid igitur dicendum? certè locus ille difficilis eſt: Nam illo loco libri de venę ſectio. 18. etſi dici poſſet eum minimè præcepiſſe ſolum miſſionem ſanguinis inferiorum partium, eo quia,cum Galenus traderet ſuperius regulas curandi recentes inflammationes renum,& ſimilium partium, dixit, in recentibus mittendum eſſe ſanguinem a ſuperioribus,in vetuſtis, ab inferioribus: & cum hoc dixiſſet, ſubiungit,magis auxilium haberi ex ſectione venarum inferiorum partium, quaſi dicere voluerit,quod vbi recens, id eſt, vbi inchoat,mittendum eſſe ſanguinem a ſuperioribus ſed tandem ab inferioribus: Locus hic ſic defendi poteſt. Sed locus 13. Methodi 11. multo difficilior eſt, quia Galenus ibi de inflammationibus incipientibus ſermonem habens inquit:in Angina mitti primò ſanguinem à manu, deinde a lingua: in inflammatione occipitis,primò a fronte:in inflammatione iecoris a cubito dextro: in inflammatione lienis a ſiniſtro: in inflammatione vteri a Malleolo: ita vt videatur etiam ſenſiſſe Galenus in inchoantibus inflammationibus vteri eſſe mittendum ſanguinem non a ſuperioribus ſed inferioribus:quaſi huiuſmodi euacuatio poſſit ſeruire deriuationi, & euacuationi, & reuulſioui. Vnde valde miror Altimarum,qui dixit,Galen. hoc in loco ſolùm de venæ ſectione deriuatoria,& euacuatoria,non autem de reuulſoria,quæ in principijs debet fieri, ſermonem habere.Quare hæc res,vt dixi,difficilis eſt,tamen ſententia mea eſt hoc loco Galeni conſilium eſſe, de ea inflammatione ſermonem habere,quæ ſola eſt citra corporis plenitudinem, quaſi ſemper vbi non adeſt plenitudo,etiam ſi inflammatio ſit in principio, ſemper ſit ſanguis mittendus ab inferioribus:& ratio eſt,quia vbi non adeſt plenitudo,hæc ſectio nō ſolū euacuat,& deriuat,ſed ēt reuellit.

Vbi verò adſit ſanguinis abundantia, dico eo in caſu primo venæ ſectionem neceſſariam eſſe in cubito: nam Gal. 10. Med. local. 2. loquens de Iſchiade inquit, auxilium maximum eſſe, ſi ſecetur vena tali, aut poplitis: deinde magis ſententiam ſuam explicans, dixit ac plenitudine ſanguinis exiſtente, euacuationem primò ſanguinis faciendam eſſe per cubitum, deindeab inferioribus. Sed quæret aliquis veſtrum, cur Galenus mentionem non fecerit huius plenitudinis. Pręterea Galenus ibidem dicit, in principio cauendum omnino eſſe, ne menſes prouocentur, quod ſi verum eſt, ergo etiã ſi non adſit plenitudo in principio non erit ſectio facienda in inferioribus, eo quod prouocantur menſes. Dico breuiter non meminiſſe Galenum ſanguinis plenitudinis, quia ad eum, non pertinebat ibi mentionem facere. Pręterea tradidit regulas vniuerſales Galenus, quod ſemper plenitudine exiſtente vniuerſali, ante omnia alia tollenda eſt plenitudo per eam venam, quę totum euacuat. Ad aliud dico, Galenum loqui de prouocatione menſium, quæ fit per medicamenta, & etiam de ea, quæ fit plenitudine exiſtente in corpore: ita ut voluerit non eſſe prouocandos menſes, neque per medicamenta, neque per ſectionem: non negauit tamen eſſe prouocandos, vbi non adeſt plenitudo, nam etiam Auicenna, vt intellexiſtis, dicebat in his caſibus ſanguinem eſſe prouocandum. ſecta vena igitur diligenter inueſtigandum eſt, num ſola ſit inflammatio in vtero, an vero ſit Eryſipelacea. Si adſit Eryſipelas, erit ſtatim aluus mouenda, quo in caſu Hippoc. 2. de morb. mulieb. vtebatur ad mouendam aluum lacte. Vos poteſtis vti decocto thamarindorũ, manna, caſſia, ſyrup. roſ. ſolut. & ſero. Sed quia, ſiue ſit inflammatio ſola, ſiue ſit Eryſipelas, ſemper dolor vrget ægrotantes, propterea ante alia omnia prouidendum erit, vt dolor ſedetur. Conueniũt autem pro ſedando dolore, oleum roſaceum, & poſca, quæ modo infunduntur, modo apponuntur pectini, & locis muliebribus. Cataplaſmata quoque conferunt ad ſedandum dolorem, vt eſt iſtud:

℞. Lactis vaccini, lib. j. olei roſati, lib. s. Panis triti q. ſ. Fiat emplaſtrum. Quod ſi fuerit ſolum Eryſipelas, pro ſedando dolore, conuenit lac, decoctum polygoni, portulacæ, papaueris, nympheę: cui decocto miſcentur modo lac, modo oleum roſ. modo violaceum. Poſtquam ſedatus, aut ſaltem diminutus fuerit dolor, videndum quo magis vergat inflammatio, an ad diſcuſſionem, an ad ſuppurationem. Si videbitis eſſe diſcutiendum, auxiliandum his remedijs, quæ diſcutere poſſunt, tum intrinſecis, tum extrinſecis, modo id ſeruetur, ne diſcutientia nimis calida adhibeantur. Quapropter inſtituto victu humectante, & refrigerante, ſimiliter erit deueniendum ad ea, quæ diſcutiunt, vt ſi fiat decoctio ex chamomilla, ane-

tho.

tho. Inũctiones ex oleo anethino, & chamomel. Emplaſtra ex ijſdẽ oleis, & decoctis, cum farina hordei, aut fabarum, quæ moderatè diſcutere poſſunt. Quod ſi ad ſuppurationem magis tumor inclinet, vtendum erit ſuppurantibus, cuiuſmodi ſunt fomentationes ex oleo ſimplici, & aqua, ex decoctione maluarum, caricarum, & altheæ. Exemplum quoque optimum fuerit eiuſmodi:

℞. Rad. altheæ coctarum, & cribratarum lib. j. butyri lib. s. axungię porcinæ vnc. iij. fermenti vnc. ij. miſce ad formam emplaſtri. Vbi ſuppuratus fuerit tumor, curandum eſt, vt docet Aetius libr. 16. c. 85. cum ijs quæ vlcera purgare poſſunt.

De ſcirrho vteri. Cap. XIX.

POST inflammationem ſępè materia craſſa, & terreſtris relinquitur, ex qua generantur ſcirrhi: quanquam & ſcirrhi generentur in vtero etiam ſine præcedẽte inflammatione. Sed aduertendum, differentiam eſſe inter Scirrhum, & Scirrhoſin, id eſt, inter ſcirrhum, & duritiem: quia quanquam vt dicit Moſchio, Durities ſit affectus totius vteri, & tumorem nullum oſtendat, tamen, vt docet Soranus apud Aetium lib. 6. cap. octuageſimoquarto, propriè durities efficitur in ceruice vteri. Paulus etiam lib. 3. cap. ſexageſimooctauo, ſecutus Soranum, dicebat duritiem fieri circa ceruicem vteri, atque minus tactui reſiſtere, quam ſcirrhum, & abſque dolore prorſus eſſe. Cęterum ſcirrhus duplex eſt, alius qui legitimus dicitur, alius verò ſpurius: etenim, vt in alijs humani corporis partibus tumores gignuntur, ſic etiam fiunt in ipſo vtero. Legitimus ſcirrhus dicitur ille, qui neque ſenſum, neque dolorem vllum facit. Spurius verò qui vel dolorem, & ſenſum, vel ſaltem alterum horum facit.

Cauſæ.

CAVSA materialis nulla eſt alia, quam humor craſſus & terreſtris, & tandem poteſt eſſe cauſa materialis ſcirrhorum quidquid craſſi remanet, difflatis, & diſſipatis partibus ſubtilioribus. Cauſæ antecedentes ſunt, vel inflammationes malè curatæ, vel retentiones menſtruorum, vel mala viuendi ratio, qua humores craſſi gignuntur. Similiter percuſſiones, labores magni ex partu, & conceptu.

Signa.

SIGNA horum Scirrhorum ſunt hæc, nam ſi malum in vteri fundo ſit poſitum, ſemper inclinabit vterus in illam partem, in qua tumor erit poſitus, atque in in ea parte apparebit tumor aliquis cum duritie, modo aderit dolor, in ſpurio ſcilicet; modo nullus aderit, ſi erit legitimus. Adhæc eſt in ea parte motus difficultas, grauitas non modo crurum, ſed etiam totius corporis, pigrities quædam in obeundis actionibus: adddit Auicennas, quandoque totū ventriculum intumeſcere, extenuari crura. Quod ſi fuerit malum in collo vteri, vt optimè notat Moſchio, nullus tumor in exterioribus partibus apparebit: obſtetrix cum digitum in os immiſerit, percipiet duritiem, & quandam oris illius latitudinem, quia retracto ore ipſius vteri, fit os magis patēs: adhęc vbi fit coitus, dolor adeſt, & punctio, vbi tamen Scirrhus fuerit ſpurius, Scirrhus legitimus cum ſit veluti callus, neque ſenſum, neque dolorem parit.

Prognoſtica.

PROGNOSTICA huius affectus ſunt, quod ſi durities fuerit circa collum, facilè curatur, vt dicit Aetius. non quod ſimpliciter ſit facilis curatu, ſed reſpectu Scirrhorum, qui fiunt in corpore ipſius vteri. Omnes ferè Scirrhi hoc habent, vt niſi rectè curentur, ſoleant totum corpus vitiare, hydropem inducere? Imò verò notat Auicennas, & rectè, quod niſi ſumma diligentia tractetur, ſolet in cancros deſinere.

Curatio.

QVAPROPTER omne erit adhibendum ſtudium, vt præſens morbus tollatur, in quo tollendo ſcopus præcipuus curationis eſt, vt humor, qui facit tumorem, diſſoluatur. Sed quoniam res durę nequaquam diſſolui poſſunt, niſi prius emolliantur, propterea ante emolliendus erit tumor. Vnde inſtituta primum victus ratione, ſcilicet optimi ſucci, mediocris quantitatis, & quæ potius attenuare, quàm incraſſare poſſit: erunt pręparandi & purgandi, quod fit vt dicit Aetius, ijs, quæ craſſos, & melancholicos humores ducunt. De ſectione venæ multi Medici non meminerunt, Paulus, &

Aetius

Aetius monuerunt, ſi nihil obſtiterit, ſanguinē mitti debere, quod ſemper intelligendum erit vobis, vbi ſunt indicia ſanguinis in corpore redundantis. Quod ſi ſanguis non poſſit euacuari aliqua ratione, erit, corpore purgato, veniendum ad ea, quę molliunt, vt ſunt inſeſſus ex fenugræco, meliloto, malua, lapatho, althæa, ſemine lini. Hæc enim omnia, vel aliqua horum coquantur in aqua, in qua ſedeant mulieres: præter inſeſſus, ſunt & alia, vt eſt huiuſmodi vnctio:

℞. Oeſipi, butyri an. vnc. ij. pingued. anſerinæ vnc. iij. olei amygdal. dul. vnc. iiij. miſce diligenter: Et aduertite, vt fiant largæ iſtæ inunctiones, & ſæpè iterentur. Pręter inunctiones, & inſeſſus, ſunt quoque luta aliqua, quæ poſſunt mirificè mollire, vt ſunt luta bituminoſa, qualia ſunt, S. Bartholomæi, S. Helenæ. Poſt emollitionem deueniendum eſt ad diſcutientia, vt ſi adderemus alicui emollienti oleo, aliqua diſcutientia, vt ſunt oleum irinum, nitrum, cyminū: ſimiliter ſi inſeſſui addantur arthem. pulegium, calamentha. Additur etiam inunctionibus oxymel ipſum: inſeſſui, acetum: poteſt etiam adhiberi fumus lapidis pyritis igniti, & aceto acerrimo conſperſi, qui fumus maximè ab antiquis commendatus eſt ad diſſipandos Scirrhos, quamquam aceto parciſſime agendum ſit, quòd utero mirum in modum aduerſetur. Poſtremò ad tollendum prorſus morbum adhibentur ea, quæ ſolum diſcutiunt, inter quæ ſunt luta, vt lutum S. Petri, S. Helenæ, & præſertim quod eſt prope domum. Tandem deuenitur ad medicamenta valentiora, quæ fiunt ex metallicis diſcutientibus lotis.

De cancro vteri. Cap. XX.

DIxi, ſi rectè memoria tenetis, Scirrhos malè curatos in cancros deſinere, de quo ſunt vobis quædam breuiter noſcenda. Nam ſicut in alijs corporis partibus, ſic etiam in vtero fit cancer: qui nihil aliud eſt, quam tumor durus, melancholicus, atque varijs veluti ſpiris apparentibus factus, colore liuido, & nigro.

Cauſæ.

HVivs cancri cauſa materialis nulla eſt alia, quam humor melancholicus: vnde temperaturæ melancholicæ, ętas conſiſtens, inter cauſas internas reponuntur, quę poſſunt tumorem hunc producere. Externæ cauſæ ſunt, quæcunque humorem melancholicum, vel generant, vel in vtero cōgregare poſſunt, vt mœror, timor, cogitationes:

nes:potus,& cibus,qui gignunt huiuſmodi humores, vt ſunt, carnes ſalitæ,piſces ſaliti,vſus frequens braſſicæ,vſus frequens vinorum craſſorum,& calidorum.Sunt cancrorum duo genera, vnum genus eſt cum vlcere,aliud ſine vlcere.

Signa.

NOn vlcerati cancri ſigna ſunt,quod circa os vteri apparet tumor quidam renitens ad tactum, inæqualis, cognoſcitur colore nigro,& rubeo mixtis, aut liuido & nigro, qui tumor uehementer dolorem facit circa inguina,pectinem,lumbos,& præſertim dolores inducit,quando vel manibus tractatur, vel medicamentis exacerbatur: vt iure dixerit Hippocrates, cancros occultos,& non vlceratos melius eſſe non tractare. Auicenna addit dolores, læſioneſque communicari a loco affecto Diaphragmati,atque dolorem ſæpe ſimilem fieri in oculis,& temporibus. Cur autem in affectibus pleriſque vteri fiant dolores oculorum, ſuo loco paulo ante vos docui.Signa cancri vlcerati ſunt,nam præter dolores, & alia prædicta,apparent vlcera corroſa, inæqualia, eminentia plerumque.Paulus,& Aetius,inter alias conditiones horum vlcerum ſcripſerunt,quandoque albedinem apparere, ſeu vt ipſi dicunt,hęc vlcera eſſe albicantia. Sed an verum ſit,quod iſti dicunt,non audeo affirmare,quandoquidem color albus nō apparet in ipſa cute: imo verò color cutis,aut niger,aut ſubliuidus, aut ex nigro, & rubro mixtus eſt,nunquam autem videbitis cutem albicare. Non enim poteſt vera eſſe horum ſententia de materia,quia vt dicit Auicennas,materia quæ exit a cancro vteri vlcerati, vt plurimum nigra eſt,mali odoris,mali coloris,interdum rubea, interdum viridis,virulenta ſemper,rariſſimè alba, adeò vt non videatur uera ſententia Aetij,& Pauli, de colore cutis, neque de materia exeunte a Cancro.

Prognoſtica.

Hæc affectio incurabilis eſt planè,ſolumque leniri poteſt.

Curatio.

PRopterea ne malum acerbius,& ſæuius euadat:ante alia diligens,& aſſidua habenda eſt victus ratio,& niſi mulieres,quæ hoc infortunio tentantur,ſint in victu diligentes,miſerè cruciantur,& miſerè vitam finiunt. Eſt uerò

victus

victus inſtituendus, quemadmodum dicit Paulus, qui humorem melancholicum attemperare poſſit, optimum ſanguinem gignat, & a ſucco melancholico producendo ſit alienus. Prȩter victus rationem eſt quoque corpus diligenter vacuandum a ſuccis craſſis, & melancholicis: imò ſi quis eſt caſus, in quo ſit melancholiȩ purgatio neceſſaria, proculdubio eſt cancer vteri. Et in hoc ſoleo ego curare, vt pharmacopola habeat paratos trochiſcos de myrrha cũ elleboro. Nam trochiſci de myrrha propria facultate expurgant vterum, ſi parentur cum elleboro, expurgabunt melancholiã: vſus etiam continuus decocti myrobolanorum nigrorum accommodatus eſt. Præter euacuationem, ſunt & alia quȩ poſſunt demulcere dolorem, vt ſunt inſeſſus facti cum fœnugrȩco, malua, & oleo, ſiue ſit oleum roſatũ, ſiue violatum, aut ẽt oleũ ſimplex. Lac muliebre, cui admiſcetur parum croci, accommodatum eſt remedium ad leniendum dolorem. Conuenit autem huiuſmodi lac infuſum in vterum, idem præſtat oleum vitelli ouorum. Vitelli ipſi ouorum conueniunt cum ſucco polygoni, & plantaginis, præſertim cum fluor, & dolor vrgent. Monet Rhaſes, cauenda eſſe in cancri lenitione, omnia illa medicamenta, quæ ſunt acuta, quoniam vterus canceratus, neque clyſteres, neque ſuppoſitoria, neque ulla alia medicamẽta ſuſtinere poteſt, quȩ aut nimis acuta, aut nimis calida exiſtũt. Sunt prȩter hos tumores verrucæ, thymi, condylomata, quæ omnia ope chirurgica debent curari: & curantur, vt in alijs partibus, de quibus habetis Chirurgos ampliſſimè loquentes.

De morbis in ſitu. Cap. XXI.

MORBOS eos, qui fiunt in magnitudine, ſequuntur ꝗ fiunt in ſitu, quando ſcilicet vterus a Medicis ſitum mutaſſe dicitur: non quod verè mutetur ſitus, ſed quia conſtrictus, aut dilatatus locum mutare videtur. Hoc autem dictum eſt a me, propterea quod magnus Plato in Timȩo fuit huius ſententiæ, vterum perinde, atque animal quoddam mutare locum, & in corpore moueri de parte in partem. Quam ſententiam ſatis copioſè refutauit Galenus 6. de locis affect. Sed antequam hanc rem fuſius tractemus, debetis ſcire, vterum in animalibus diuerſum ſitum a natura habuiſſe, vt Ariſtot. primo de Generatione animal. 13. & 1. de Hiſtor. anim. c. vltimo, nos docuit. Nam animalia ouipara habent vterum prope Diaphragma in parte poſteriore, prope lumbos collocatum. Animalia verò, quȩ pariunt viua, vt eſt homo, habent vterũ in aluo poſitum

tum longè a Diaphragmate, ita vt dum ſupinum eſt corpus mulieris, ſit ſupra inteſtina, & infra veſicam, quo pacto intelligenda eſt ſententia Ariſtotelis alioqui obſcura, quando ſcribit, vterum hominis eſſe ſuper inteſtina, & infra veſicam. Fuit vterus in fœmina poſitus longè a Diaphragmate, vt dicit Ariſtot. propter præfocationes: quia ſi proximus eſſet, ita vt contingere poſſet Diaphragma, ſæpiſſimè prefocarentur miſeræ mulieres. Poſitus eſt vterus in parte ſupra inteſtina, quia ſi poſitus eſſet in dorſo, vt ouiparis, cum fœtus deberet augeri, proculdubio impediretur fœtus auctio. Sed duo hic pulcherrima problemata exſurgunt: vnum eſt, cur in fœmineo ſexu cuncta animalia habeant vterum intra corpus, multa vero animalia maſcula habeant ſua virilia extra corpus. Alterum problema eſt: Cur potius in ouiparis animalibus vterus poſitus ſit in anteriori parte. Primo quæſito reſpondet Ariſtoteles 1. de generatione animalium duodecimo: quod fœtus, atque embryo cũ debeant augeri intra corpus humanum, vel beluinum, opus habẽt multo calore, & multa cuſtodia. Hic calor vt cuſtodiatur, natura nullum alium locum poterat machinari, quam intra corpus. Teſtes vero animalium, cum debeant fabricare ſemen, & cuſtodire, propter ſalutem propria quadam ratione indigebant quodam coopertorio particulari, quod coopertorium in ijs animalibus, quę habẽt cutem mollem, vt homo, & animalia alia multa, melius erat, vt extra fieret, quam intra. Animalia vero, quę cutem duram habent, nõ poterant coopertorium habere hoc genitalium, & propterea factum eſt, vt in his animalibus intra corpus latitent teſtes, in homine, & alijs multis, extra corpus. Addo ego aliam rationem ab Ariſtotele non tactam, quod aues, & piſces neceſſario habuerunt teſtes intra corpus, eo quod ſalus horum animalium, poſita eſt in natatu, & volatu. Si Auibus, & piſcibus teſtes penderent extra corpus, vt in alijs multis animalibus, citra controuerſiam impedirentur a natatu, & volatu. Hoc in loco volo vos docere rem quandam miram, quam ſcribunt illi, qui nouum orbem inuiſerunt, ſcilicet quoddam animal reperiri, quod duos vteros habet, vnum internũ, alterum externum. Interno vtitur ad generandam, & concipiendam prolem, vt alia animalia: Externo dicunt ipſi, tanquam burſa ad defendendos pullos ab alijs animalibus. Ad ſecundum quęſitũ, Cur potius in anteriori parte quam poſteriori ſit conſtitutus. Reſpondendum id, quod reſpondet Ariſtot. 1. de Generatione animalium 12. ſcilicet ea animalia, quę habent vterum in dorſo, habere etiã vterũ valde tenuem, & ſubtilem, ita vt preſſione ſua nõ poſſit vlla viſcera offendere. Preterea animalia, quę habent vterũ in anteriori parte, dicit Ariſtoteles, cũ habeant meatũ excrementorum

ſiccorum

ſiccorum in poſteriori parte, nequaquam natura rectè feciſſet, ſi vterum poſuiſſet, vnde fœces eſſent excludendæ. Accedunt & aliæ rationes, quod quæ habent vterum in dorſo, oua pariunt, oua incrementum magnum minimè ſuſcipiunt, ita vt non impediatur auctio. Secus autem eſt in viuiparis, quoru m fætus cum incrementum ſuſcipiant in anteriore parte, duo habent bona: vnum vt augeri magnopere poſſint, alterum quòd facilius cuſtodiantur, quæ ſunt ante oculos, quam quæ ſunt poſt oculos. Cum itaque ſit huiuſmodi vteri ſitus in fœmi na, mutare dicitur locum tripliciter: mutare inquam methaphoric è, non propriè: vno modo, quando surſum aſcendit, & dicitur a Medicis aſcenſus vteri: alio modo, quando mutat locum ad latera, vocant hanc mutationem reclinationē, ſeu inclinationem vteri. Quando ad inferiores partes labitur, dicitur mutare locum tertio modo, & dicitur πρόπτωσις Græcis, Latini modò prolapſum vteri, modo procidentiam appellant. Omnes tamen mutationes a Barbaris Medicis ſæpiſſimè vocantur præcipitationes, ſiue ſint ad ſuperiora, ſiue ſint ad latera, ſiue ad inferiora. Ad ſuperiora dicitur vterus aſcendere ab Hippocr. 2. de morbis muliebribus, vel ad cor, vel ad caput, vel ad ſeptum tranſuerſum, vel ad iecur: ad hæc enim omnia loca videbitis Hippoc. ſcribentem vterum mulieris ſæpè aſcendere. Ad latera autem dicitur vterus moueri, quando vel ad inguina, vel ad coxas, vel ad Ilia decumbit, modo in ſiniſtram, modò in dextram partem, modò in poſteriorem. Dicunt Medici deſcendere vterum, quando extra os vteri propendet, ita vt ouum Struthiocameli extra eſſe videatur: imò verò Hippoc. loco citato dixit. Vterum etiā deſcendere ad crura, vel ad pedes: non quod vterus verè adhæc loca moueatur, ſed quia, vt videbitis, dilatatus aut conſtrictus, modo hanc modò partem illam magis lædere videtur. Eſt hic affectus morbus, & eſt morbus in ſitu, & quia morbi eſt proprium lædere actiones, proculdubiò ab hoc morbo læduntur omnes vteri operationes, quæ, vt dicit Auerroes 3. Collec. cap. 29. quatuor ſunt: Attractiua, repulſiua, retentiua, & digeſtiua. Appellat Auerroes digeſtiuam, conſeruatiuam, dicitque hanc facultatem eſſe propriam vtero, eo quod proprium vteri eſt conſeruare embryonem. Nihil facit vterus, niſi vt conſeruetur fœtus. Quo in loco, notate hunc etiā virum magnum negaſſe vtero vim vllam diſcretiuam, quam poſuit in alijs partibus, ductus hac ſententia propria, quod vterus non nutriatur ſanguine menſtruo, ſed puriore, ita vt non opus habeat diſcretione vtilis ab inutili, vt aliæ partes.

Ouum Struthio cameli:

Cauſæ.

CAVSAS huius morbi loco citato reduxit Auerroes ad tria genera, ſcilicet ad caſum, ad percuſſionem, & ad humiditatem lubricatiuam. Sed in his cauſis recenſendis, fuit Auerroes valde diminutus, vt in multis alijs: & aduertite, qui vultis legere Auerroem in libro Collec. rarò percurrit omnes cauſas rerum, quia non erat perfectus Medicus. Cauſę igitur mutationis ſitus in vtero aliæ ſunt internę, aliæ externæ: Cauſæ internæ omnes deducuntur ad duo genera ſumma, ad inanitionem, & repletionem, quæ videtur fuiſſe ſententia Auicennæ 12. tertij tractat. 4. capite quarto. Nam ſi vteri vaſa repleantur, duo contingere poſſunt, vt repleta hæc vaſa inclinent ad latera, & ita faciant inclinationem, cum ducant ſecum quaſi totum vterum: quod ſi hæc vaſa coanguſtent os vteri, vt corpora omnia concaua dum coarctantur, longiora euadunt: ita quoque vterus dum eius os coarctatur ex plenitudine, videtur quodammodo in longum produci, quę productio dicitur aſcenſus, quia elongatur fundus vteri verſus partes ſuperiores. Quidnam dicendum de inanitione? inanitus vterus ſanguine, veluti quiddam flaccidum ſolet prolabi, atque veluti in ſe ipſum extra concidere: quemadmodum etiam repletus ac veluti oneroſus, & grauis factus deorſum ad os totum ruit. Vnde iurè Auicennas dicebat, apoſtemata omnia eſſe cauſas præcipitationis ipſius vteri. Sic quoque, vbi præ humiditate vteri laxantur membranę, quibus appenſus eſt vterus, videtur modò in vnam partem, modò in alteram prolabi, nō quod ligamenta diſrumpantur, ſed quia laxata permittunt, vt vterus ſitum proprium non ſeruet: & hęc affectio frequentiſſimè omnium contingit. Et propterea excuſari poteſt Auerroes, qui inter cauſas internas retulit ſolam humiditatem lubricatiuam. Nam Moſchio quoque autor grauiſſimus hanc præcipuam cauſam præcipitationis dicit, ſcilicet humiditatem eas membranas relaxantem. Inter has cauſas poteſt recenſeri temperatura humida, ætas inclinans, vt teſtatus eſt Paulus, & Aetius, qui in mulieribus perfectioribus ab humiditate excrementitia ligamenta vteri faciliter relaxari prodiderunt. Cauſas externas multas profert Hippocr. ſecundo de morbis muliebribus, & qui eum ſequuntur. Nam ſi mulieres poſt partum onus aliquod graue tollant, ſi tumore graui opprimantur, ſi currant, aut magnis ſternutationibus vexentur, in his, ſcribit Hippocrates, Vterum facilè dimoueri. Addunt alij

abortus difficiles,& graues errata obſtetricum in educendo fœtu, vel in educendis ſecundinis,ꝑcuſſiones ſupra vterum factas,Conſternationes animi ex malo nuntio allatas. Vnde diſcite cuſtodire mulieres,ne mala nuntia ad ipſas deferantur, & præſertim ex inſperato,quia magnopere offenduntur. Addit Auicennas his cauſis vociferationes magnas,magnos ſtrepitus, vt ſunt bombardarum.Hippocrates in fine libri de ſterilibus, ſcripſit mulieres illas incurrere hoc malum,quę vel a puerperio laborarunt, vel in ipſa purgatione puerperij,ſunt vſæ venere. Summatim verum eſt id, quod ſcribit Hippocrates,Mulierem,quæ alioqui debilis ſit, facilè incurrere pręcipitationes vteri,ex qualibet occaſione, ex frigore pedum,ex percuſſione,quia in muliere debili fieri non poteſt, vt vterus etiam non peſſimè ſe habeat.

Signa.

SIGNA, quibus cognoſcitur hic affectus, ſecundum Hippocratem varia ſunt:alia quę demonſtrant aſcẽſum,alia quæ inclinationem, alia quæ prolapſum. Rurſus ſignorum quę demonſtrant aſcenſum, alia demonſtrant aſcenſum ad caput. Exempli gratia, vt dicit Hippoc.ſi uenæ ſub naſo, & partes ſub oculis dolore afficiantur, ſi mulier alto ſopore detineatur, ſi ſpuma ori circumuoluatur. hæc omnia ſunt ſigna apud Hippocr. Vteri ad caput aſcendentis. Vbi verò ad cor aſcendit, dicit idem Hippocrates cognoſci, quia aer violenter admodum attrahitur, fiunt vomitus,flatus exeunt & ab ore,& ab alijs partibus. Aſcendentis verò vteri ad ſeptum tranſuerſum ſigna ſunt vomitus feruidi, & acres,dolores, qui penetrant modò ad caput,modo ad collum,modò ad vtraque. Suffocantur mulieres, veluti ſuffocari videntur, qui veratrum biberunt. Stomachus vehementer vellicatur,recta ceruice neceſſariò fit ſpiratio, interdum etiam fit vomitus acidus,os aqua impletur,& crura refrigerantur. Quod ſi ad iecur aſcendat vterus,Mulier voce deſtituitur,dicit Hippocrates, dentes conſerũtur, totũ corpus liueſcit. Hoc verò dicit Hip. contingere Virginibus vetulis,vel viduis,quę diu a coitu abſtinuere, ſed maximè omnium dicit accidere ſterilibus, in quibus ſcilicet non expurgantur excrementa, neque per puerperium, neque per fœtum, neque etiam per Vteri tumorem. Et aduertite, omnes aſcenſus Vteri, ſiue ſint ad Caput, ſiue ad Cor, ſiue ad aliud,hoc perpetuum ſymptoma habere, vt pręfocationes contingant, de quibus agemus in ſequentibus. Signa inclinationis

vteri hæc vniuerſalia ab Hippoc. 2. de morbis mulieb. traduntur, quod mulieres ſub hoc tormento contrahuntur, gibboſæ fiunt, ſteriles, menſtrua non fluunt, aut ſi fluant, praua, aut pauca omnino ſunt. Vbi ad ſiniſtrum inclinat, in ea parte dolent lumbi, ilia, crus claudicat, & durities quędam apparet. Quod ſi verſus dorſum magis inclinet, præter dicta accidentia, etiam fæces retinētur: idem quoque exiſtimandum eſt, ſi ad dextrum inclinet latus. Vbi verò ad coxam decumbit, præter dicta ſigna, coxa fit dura, ſolida, imus venter magnis cruciatibus torquetur. Si deſcendet uterus, hoc pręcipuum ſignum habetur, quod vbi obſtetrix locos muliebres tāgit, videtur ouum quoddam magnum tangere, vulua dolore torquetur, ardet, febrili quodam calore mordetur, & vrina guttatim ſtillat. Scribit Hippocr. hoc malum fieri, quando mulier ex partu recens laborauit, aut fatigata ſit, ſi vterum nimis imprudenter attrectarit, ſi coierit tempore puerperij. Ex quo Hippocr. oraculo diſcite, puerperas debere conſeruari in ſumma pace, & quiete, quia eo tempore errores commiſſi ſunt irremediabiles. Si ad crura, & pedes prolabatur vterus, hęc ſigna ſunt ex Hippocr. quod pedes ſecundum digitos conuelluntur, & præſertim in parte vnguibus proxima, dolent crura, & femora. Cauſarum externarum ſigna comparantur ex ægræ relatione.

Prognoſtica.

PROGNOSTICA huius affectus ſunt, quod omnis mutatio ſitus vteri grauiſſima eſt, non ſolùm quia cauſa eſt aliorum grauium malorum, ſed quia ſæpe ad mortem perducit. Scribit enim Hippocr. 2. de morb. mulieb. non modò fieri ſteriles mulieres, vbi ad latera inclinat vterus, verum etiam ſępè interire, & paucas hoc malum effugere. Habet tamen hoc vteri procidentia, vt in florenti ætate, ſi ab initio adhibetur curatio, euadant, in prouectiori dicit Aetius, & rectè, non euadunt, quia tametſi reſtituantur vteri, recurrunt tamen iterum. Scribit Hippocr. 5. Aphoriſm. 47. quod ſi, qua parte vterus ad coxam inclinauerit, & ſuppurauerit, neceſſe eſt mulierem emotam fieri, id quod etiam confirmat 2. de morb. mulieb. vbi addit eas perire, niſi quid ſecetur, aut vratur. Galenus in explicatione eius Aphoriſmi declarans quid ſit apud Hippocratem emotam fieri, ſcribit nihil aliud eſſe, quàm medicatione per linimenta indigere; Ita vt hęc ſit ſententia Hippocratis, vbi vterus ad coxam prolapſus ſuppuratus fuerit, neceſſe eſt curationem fieri per linimenta. Sed (pace Galeni dixerim) non eſt ſententia digna Hippocrate.

pocrate. Quis enim ignorat, vbi ſuppurantur partes in corpore, quin neceſſarium ſit liniměta adhibere, nullus eſt Chirurgus adeo bardus, qui id ignoret. Quæ igitur erit ſententia Hippocrate digna? Sum ego huius ſententiæ cum aliquibus ſcriptoribus modernis, qui detexerunt hunc errorem Galeni, quod emotam fieri, nihil aliud ſit, quam ſi ſuppuret vterus ad coxam prolapſus, quod vlcera fiunt caua, & fiſtuloſa, nam hæc vox emota apud Hippocratem ſignificat rem, quæ opus habet longo penicillo, id eſt, vlcus cauum fieri, & fiſtuloſum.

Curatio.

CVRATIO huius affectus poſita eſt in hoc, vt ſitus vteri reſtituatur, & quia malus hic ſitus augetur, & conſeruatur a mala viuendi ratione, ante cætera curandum eſt, vt omnes cauſæ externæ fouentes hũc morbum, corrigantur. Propterea primo erit danda opera, vt aer habeatur frigidus & ſiccus, vt ægra in ſumma detineatur quiete, fugiantur timores, terrores, mali nuntij, ſtrepitus, & clamores, vociferationes, tuſſes, ſternutationes, abſtinendũ eſt à coitu. Quod tamen debetis intelligere de omnibus alijs, præterquam de prolapſu vteri. Nam Ariſtoteles 7. Hiſtor. animal. 2. ſcribit, interdum mulieribus propter deſiderium coitus vterum deſcendere, quando ſcilicet, vel virgines lõgo tempore fuerunt, aut ſaltem abſtinuerũt a coitu. Et cum Ariſtoteles dicat has mulieres curari, vbi concipiunt, argumentum eſt, in hoc caſu coitum potius prodeſſe, quàm nocere. Frictiones conueniunt, præſertim partium aduerſarum. Exempli gratia, in prolapſu frictiones ſuperiorum: in aſcenſu inferiorum: in inclinatione partium aduerſarum. Aluus habenda eſt lubrica, edendum, & bibendum moderatè: pro potu vinum mediocre, odoratum, tenue, conuenit. Aqua ſola inimica eſt huic affectui, præſertim frigida: imò aduertite, ſemper edulia, & potus frigidos ſummopere aduerſari huic affectui. Cibi humidi, frigidi, & flatulenti vitandi, vtendum ijs, qui optimi ſunt ſucci, qui facilè concoquuntur, quique extenuandi aliquam vim habent. Poſt victum inſtitutum debet Medicus tres ſcopos ante oculos habere: vnum, vt cauſa immediata, & interna amputetur: alterum, vt vterus in ſedẽ priſtinam reponatur: tertiũ, vt repoſitus conſeruetur. Ad cauſam remouendum, ſi ſit repletio, vt plerumque eſt, euacuatio omnino neceſſaria eſt, & quia neceſſariò fit per pharmaca, & ſanguinis miſſionem, ſi aderit aliqua plenitudo, vel vniuerſalis, vel ſaltem particularis vteri, neceſſum eſt venam pertundere, In aſcenſu venam

ſaphęnæ,

ſaphęnæ,in deſcenſu venam brachij : in inclinatione ſemper pertundetur vena cruris aduerſi.Quod ſi non concedatur venam ſecare,cucurbitulæ vſu veniunt ſcarificatæ, vel non ſcarificatę, modò ſemper habeatur ratio contrarietatis partis affectę.Poſt ſanguinem euacuatum ſunt præparandi humores : in præparatione humorum qui faciunt hos morbos,conueniunt ſaluia, iua, meliſſa, arthemiſia,maiorana,radix aſari, radix enulæ, ſyrup. de arthemiſia,de quinque radicibus,de capillo veneris,de eupatorio. Ex his poteſtis parare ſyrupos,& cum ijs præparare humores, qui vbi erunt pręparati, ſtatim erunt euacuandi. Conueniunt pro euacuatione pillulæ de colocinth.de agarico,trochiſci de myrrha : vt eſt forma hæc pilularum. ℞.pillul. de agarico ſcrup.ij. pillul. colocinth.ſcrup.j.trochiſci de myrrha drach.s.miſce:cùm ſyrup.de arthem.fiant pilulę.Propono uobis potius pilulas,quàm medicamenta potulenta,quia in his caſibus medicamenta debent eſſe ea, quæ multitudine,& copia(vt ita dicam)non grauent ventriculum,quia facilè in his malis ventriculus labefactatur cum vtero. Debent tamen medicamenta eſſe efficacia,vt ſunt pilulæ. Sed dicetis,debemùſne in vteri prolapſu adhibere medicamenta aluum ſoluentia? Nam Hippocr. 2. de morbis muliebribus prohibet, vt aluus hoc loco moueatur. Dico,in prolapſu vteri duplex a Medico poteſt haberi ſcopus,vel euacuandi humores multos, vel reſtituendi vterum in primum ſitum. Si neceſſarium ſit euacuare humores vteri,proculdubio neceſſaria eſt hęc euacuatio per medicamenta:ſin autem non ſit Medico animus euacuare,ſed ſolum reſtituere,in hoc caſu non conueniunt aluum mouentia. Et ita intelligendus eſt Hippocrates, eò magis, quòd cum ipſe laudet vomitum parato decocto ex melle, & aceto, clariſſimè colligitur eius mentis fuiſſe per vomitum reuocare,& reſtituere vterum. Poſtquam purgati fuerint humores:ſurgit ſecundus ſcopus reſtituendi, ad quod agendum mulier locanda eſt ſupina, ita vt pedes elatiores contineat, quo facto, habendum eſt vinum auſterum,aut aqua,in quibus ebullierint myrthus,acacia, ſanguis draconis,plantago : in hac aqua, vel hoc vino immergenda eſt lana, deinde ea apponenda eſt locis muliebribus, & arctè colliganda. Nam ratione horum medicamentorum repellitur vterus ad locũ proprium.Interim adhibendæ ſunt res odoratiſſimæ naribus, vt Moſcus,Ambra. Super vmbilicum adhibenda cucurbitula, quia ſicuti medicamenta illa attrahunt, ſic cucurbitula attrahit. Sunt multa alia medicamenta, quæ a proprietate dicuntur reſtituere vterum,vt eſt lana arietis nigri ſuffumigata. Nicolaus Florentinus narrat ſe pluribus experimentis probaſſe,ouum antiquum in

nido

nido conſeruatum, ſi conquaſſetur, & ſupra paruum linteum apponatur vtero, miro quodam modo eum reſtituere. Aetius libro decimoſexto cap. 76. commendat in hoc caſu corium torpedinis detractum atque appoſitum: ſimiliter & aculeum paſtinacie marinę. Vbi reducta eſt matrix, ſurgit tertius ſcopus ſcilicet conſeruandi reſtitutam matricem, id quod fit perpetuis frictionibus partium ſuperiorum: cucurbitulis mammis, vel ſub mammis appoſitis. Inſeſſionibus, quæ fiunt ex aqua, vbi bullierint plantago, cortices nucum viridium, baccæ myrthi, cortices granatorum, & cydoniorum. Præter inſeſſus fiunt etiam emplaſtra, & cerata, quæ & pectini, & lumbis appoſita retinent vterum in ſuo ſitu, vt eſt iſtud ceratum.

℞. thuris, maſticis, galbani, ſtyracis, Picis ſiccæ an. vnc. j. Nucũ Cupreſſi vnc. s. Sanguinis Draconis drach. vj. Olei Maſticini myrtini an. q. ſ. Ceræ q. ſ. miſce: ſecundum artem fiat Ceratum. Sed dicetis, ſi non poſſit vterus vlla arte reduci, quid agendum eſt? Reſpondeo, vterus, qui reduci non poteſt, neceſſarium eſt, vt vel dureſcat, vel putreſcat. Nam corpora extra propriam ſedem ſępè adeo dureſcunt, vt etiam ſine corruptione permaneant. Si igitur dureſcat vterus, mandat Hippocr. vt nihil aliud agatur, quam vt conſeruetur locus ille calidus: quia vbi conſeruatur calidus, nõ eſt periculum, vt præ frigore emoriatur penitus. Sin vero putreſcat, exſcindendus eſt vterus, auferendus è corpore mulieris, neque deterreamini, vbi neceſſitas vrget ab hoc opere, nam vt monet Paulus lib. 3. cap. 72. Aetius lib. 16. cap. 76. relatum eſt, mulieres exciſo vtero ſanas ſuperuixiſſe: id quod etiam auorum noſtrorum temporibus ſe vidiſſe teſtatus eſt Nicolaus Florentinus. Atque hæc quæ hactenus diximus, ferè pertinent ad deſcenſum vteri. Vbi verò non deſcendit, ſed inclinatus ſit in partem, quid agendum? Primo, ſi opus erit, ſecanda vena, pręparandi humores, & purgandi: quibus peractis, diligenter aduertendum, in quam partem procumbat vterus: quod ſi ad ſiniſtram partem, dextrę ſunt adhibendæ frequentes cucurbitulæ, frictiones, ligaturæ, & ſuper eandem partem perpetuo decumbendum eſt. Neque hoc ſolum ſufficit, ſed pręcipiendum eſt, vt obſtetrix inungat digitum aliquo oleo, vt oleo amygd. dulc. oleo communi dulci: deinde digitum inunctum immittat in os vteri, atque paulatim conetur in aduerſam partem trahere. Ita namque fit, vt continua hac contrectatione, atque alijs præſidijs reſtituatur in proprium ſitum. Atque id quod dico de una parte, dictum putate de alia. Hippoc. laudat lac bubulum exhibitum per quadraginta dies: laudat braſſicam, laudat etiam coitum. Vbi

vterus,

vterus,non ad latera, ſed ſurſum aſcendit,potiſſima curatio eſt, vt odorata vtero ſubijciantur,ligentur partes inferiores, ſcarificentur crura,naribus verò ſupponantur fœtida. Sed quia curatio hæc eadem ferè eſt,quę prǫfocationis vteri,idcirco quæcunque dixero pertinentia ad præfocationem vteri, eadem accommodari poterunt curando aſcenſui vteri. Sed de præfocationibus vteri in ſequentibus agam,quam tractationem ita afferam,vt pro poſtremis lectionibus me ſatis facturum pollicear.

De vteri præfocatione. Cap. XXII.

VLTIMVM locum tractationis muliebrium morborum ſeruauimus affectui, qui maximè omnium ſolet mulieres turbare. Dicitur hic affectus a Græcis πνὶξ ὑστερικὴ:a nõnullis, vt ſcribit Gal.6.locor.affec. 5.vocatus eſt ἄπνους,ſeu ἄπνοια,de quo integrũ librũ Heraclidem Ponticum compoſuiſſe ibidem memoriæ mandauit Galenus,Latini appellant hanc affectionem,vteri præfocationẽ, non quòd vterus ſtranguletur, ſed quia in cauſa eſt, vt mulieres ſtrangulari videantur: propterea Plinius vocat hunc affectum ſuffocationem mulierum. Sunt etiam inter ſcriptores Latinos,qui vocant mulieres ita affectas,hyſtericas,vt Martialis lib.11. quo in loco olim malè Hictericam, loco hyſtericam legebatur. Celſus lib.4. cap.20. cum videret Latinam linguam deſiderare vocabulum huius morbi,potius ipſum circumſcribere, quàm nominare voluit. Definitur hic affectus a Paulo lib.3. cap. 7. recurſus vteri ad ſuperiora. Verum hæc Pauli definitio propter tres rationes mihi explodenda vr̃. Vna eſt,quia vt ſuo loco intellexiſtis, non eſt verũ,vterũ aſcẽdere ad partes ſuperiores. Secũda, quia licet cõcedamus Paulo vterum recurrere ad ſuperiora,nihilominus iſte recurſus non eſt affectus vteri,ſed eſt cauſa affectus. Tertia ratio,quia vt nos docuit Galenus 6.loco affect.etiam fit prǫfocatio ſine vteri recurſu,vt nõ videatur Pauli definitio conuenire cum definito. Moſchio autor Græcus,& antiquus alio modo definit,ſcilicet præfocationem eſſe reſpirationis impedimentum cum omnimoda quiete. Sed nec hæc definitio mihi probatur,eò quia etiam Apoplexia impedit reſpirationem,& ægrotantes videntur in ſumma quiete ſæpe ita, vt nonnunquam ſimiles mortuis ſint,quò fit,vt hæc Moſchionis definitio non conueniat. Quapropter puto ego ita melius definiri hunc affectum,vt nihil aliud ſit,quam magna reſpirationis offenſio cum corporis refrigeratione ex vteri vitio. Dicitur magna anhelitus offenſio,quia tametſi magnopere offendatur, nunquam tamen prorſus

aufertur reſpiratio. Etenim dicit Ariſtotel. tamdiu viuere animalia, quouſque ſpirant, & hæc ſententia confirmata ab omnibus eſt. Dicitur cum corporis refrigeratione, eo quod calor natiuus ſub hac paſſione quaſi ſtranguletur, quo calore hebetato, & diminuto, reſpiratio neceſſariò diminuitur. Et propter hoc Soranus apud Aetium appellat hanc affectionem flatuoſam refrigerationem. Quod autem hoc ita eueniat, habetis locupletiſſimum teſtem Auerroem, qui 3. Collect. capit. 29. ſcribit, hoc in affectu non ſolùm vteri functiones lædi, verùm etiam omnes corporis actiones non alia ratione, quàm quod a vaporibus prauis natiuus calor valde hebetatur, ut proinde corpus mulierum neceſſariò refrigeretur. Additum eſt a me poſtremo, vitio vteri, quoniam vt teſtatur Aretæus 2. acut. 11. & vt audietis ſuo loco, ſunt alij morbi, qui in mulieribus, & viris efficiunt hęc eadem ſymptomata, vt in Catoche; verùm non fiunt ratione vteri, & propterea diſtinguuntur iurè a præfocatione. Cæterum quis ſit affectus prę-ter naturam hæc pręfocatio, non admodum certum eſt. Sunt qui exiſtiment hunc morbum conuulſionem eſſe, quorum ſententiam ſequi non poſſum, quoniam multas videbitis præfocatas, quæ immobiles manent: in conuulſione corporis aliquæ partes ſemper conuelluntur, atque contrahuntur. Dico igitur hunc affectum nihil aliud eſſe niſi ſymptoma in genere actionum læſarum, actionum dico omnium. Audiuiſtis me ex Auerroe dicentem, in hoc morbo lędi omnes mulieris actiones. Locus affectus nullus alius eſt, quam vterus, qui vt dicit Galenus cum magnam habeat communicationem cum corde, cerebro, & alijs partibus ſiue viſceribus, ipſo vehementer patiente, patiuntur & hæc viſcera, cumque patiantur, facilè fit vt earum actiones lędantur. Morbi à quibus huiuſmodi ſymptoma oritur, ſunt mala intemperies cum materia, præſertim intemperies frigida, & ſicca, & frigida & humida. Eſt interdum morbus in ſitu, non propriè, ſed metaphoricè. Theodorus Priſcianus Methodicæ ſectæ amator reduxit hoc ſymptoma ad laxum, & ſtrictum morbum.

Cauſæ.

SYMPTOMATIS huius cauſæ, aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Cauſæ internæ immediatæ ſunt humiditates præter naturales, & corruptæ, quæ vel replendo vaſa, vel vapores prauos ex ſeſe mittendo in cor, & in alias partes, tandem faciunt hu-

iuſmodi accidentia. Sed antequam vlterius progrediamur, duo ſunt vobis magnopere conſideranda: vnum eſt, quomodo hæc accidentia fiant ab humiditatibus, & quę ſint illæ humiditates. Alterum, vt ſicut fit præfocatio a repletione, ita etiam fieri poſſit ab inanitione. Quod ad primum attinet, fuerunt aliqui, vt habetur in lib. ſub Galeni nomine de Vtilitate reſpirationis edito, qui dixerunt, vterum repletum prauis humoribus, ſurſum aſcendere, & aſcendentem cor comprimere: corde autem compreſſo, hæc ſymptomata ſequi. Sed hæc ſententia falſiſſima eſt pluribus rationibus: Primò, cum vterus multis membranis corpori ſit alligatus, ſi ſua ſede moueatur, ita vt neceſſariò aſcendat, illa ligamenta, vel membranæ frangentur, vel ſaltem magnoperè extendentur: neutrum fieri poteſt ſine ſummo cruciatu, vnde mulieres immenſos dolores ſuſtinerent, cum tamen aut nullos, aut obſcuros dolores ſuſtineant. Pręterea ſi vterus aſcenderet ad cor, ita vt comprimeretur, neceſſariò deberet tranſire ſitum ventriculi, iecoris, atque tangere Diaphragma, & ita tangendo cor comprimere. Sed quomodo hæc fieri poſſint, non eſt facilè intelligere, niſi dicamus, eſſe animal, vt dicebat Plato, quod per corpus huc, atque illuc vagetur. Ergo dicendum eſt id, quod ſignificauit Galenus 6. locor. affect. 5. qui ſcribit, vaſa repleta efficere vt vterus dilatetur, atque elongetur, ſine tamen inſigni ligamentorum detrimento. Dilatatus vterus, & elongatus, communicat propter humorum qualitates prauas ipſi cordi, iecori, & alijs viſceribus, vt videmus morſum phalangij, ſcorpionis, torpedinis communicare ab vna corporis parte cordi, atque toti corpori. Neque ſolùm poteſt vterus hęc efficere per qualitatis prauæ communicationem, imò multo magis per humores putridos, & venenoſos, ita vt ab ipſis emanantes vapores inficiant viſcera, & ita coinquinent, vt poſtmodum hęc ſequantur. Cęterum humores, qui faciunt hæc mala, vt teſtatus eſt Galenus, potiſſimum ſunt duo, ſanguis menſtruus, & ſemen retentum, qui humores ſi diu, & præter morem in corpore retineantur, proculdubiò ita inſignem contrahunt putredinem, vt veneni verè naturam ęmulentur. Pręter hos duos humores, ſunt & alij, qui vt Galenus, & Auerroes atteſtantur, in corpore noſtro ita poſſunt corrumpi, vt lethales euadant. Vnde magis exiſtimandum, hos fieri in vtero, qui cum ſit receptaculum, & cloaca quædam prauorum humorum, poſſunt in ipſo facilè quilibet humores diu retenti adeò corrumpi, & venenati effici, vt nihil differant a veneno, ſicut enim falſum eſt ſemen ſimpliciter retentum euadere venenum, ita congruum eſt, ſi retentum valde putreſcat, venenatam quandam qualita-

tem comparare. Hæ tres humiditates habent hanc communem conditionem, vt euadant aduerſiſſimæ calori natiuo, qui quando diminuitur valde, & hebetatur, neceſſariò corpus ipſum refrigeraſcit. Circa ſecundum, eſt ſententia Hippocratis, vel alterius autoris in libr. de Morbis Muliebribus, prẹfocationes ex ſiccitate, ſeu inanitione etiam fieri, eò quod vaſa vteri inanita ſtimulant matricem, quæ exſiccata ſurſum aſcendit, vt humiditatem depaſcatur: ſurſum aſcendens, dicit ille autor, præfocationem facit. Huic ſententiæ adſtipulari videtur Ariſto t. 1. de generatione animalium 11. vbi ſcribit, vteros euacuatos ſurſum aſcendere, atque prẹfocationes efficere: fauet etiam huic ſententiæ ratio, quia prẹfocatio vteri eſt veluti conuulſio quẹdam, ſi non perpetuò, interdum ſaltem. Conuulſio, vt inquit Hippocrates fit, tùm a plenitudine, tùm ab inanitione. Ex aduerſo videtur eſſe Galeni ſententia 2. locor. affect. qui ſcribit, nequaquam propter ſiccitatem aſcendere vterum, & prẹfocationem facere: neque valet, quod frigidum in vtero ſiccitatem quandam cauſet, propter quam deinceps fiat hoc malum, quia frigidum facit præfocationes, non quia exſiccet, ſed quia frigidum eſt inimicum neruis, nerui verò cum patiantur, compatitur cerebrum, & vniuerſum corpus. Quid igitur dicendum? Dico, præfocationem ſicut fit a repletione, pariter fieri interdum a ſiccitate, non quod vterus exſiccatus ſurſum aſcendat, quia potius deberet deſcendere, quia omnia neruoſa exſiccata in anguſtius contrahuntur, ſed fit a ſiccitate præfocatio propter aliã rationem, vt intelligetis. Et hoc modo intelligenda eſt autoritas Galeni, quando videtur negare præfocationem a ſiccitate. Fit autem præfocatio a ſiccitate, propter hanc rationem, quia vterus, vt ſcribit Alexander 2. Prob. 65. factus eſt maximè neruoſus, vt maximam perciperet voluptatem ex ſeminis attractione. Cùm igitur ſit maximè neruoſus vterus, ſcimus omnes neruos oriri a cerebro, propterea exſiccato vtero, neceſſariò compatitur cerebrum, tanquam origo neruorum. Et quod ſit hoc verum, inde patet, quia mulieres in hac paſſione mente capiuntur. Cerebro maximè patiente, Cor in conſenſum trahitur, ita ut propter hanc rationem ſiccitas vteri, & inanitio faciant præfocationem. Inter has cauſas adnumerantur etiam complexio calida, humida, de qua loquens Plato, dicebat, eam aſſimilari arboribus nimis fœcundis, quòd ſcilicet in hac complexione plus ſeminis congregetur, congregatum ſemen putreſcit, & hoc malum facit. Eſt etiam inter cauſas internas complexio frigida, & humida, ætas iuuenilis, de qua ſermo-

nem faciens Aretæus loco citato : ait : ſicut iuuenilis mens vaga, & erronea, ſic etiam matrix errabunda, & inſtabilis eſt, quaſi voluerit dicere hic autor, iuuencularum animum in vtero eſſe, quod falſiſſimum eſt. Ariſtotel.7.Hiſtor.animal.capit.2.ſcribit, mulieres dum menſtrua apparere incipiunt, pręfocari ſępè conſueuiſſe. Quæ ſententia confirmat id, quod dixi, ętatem iuuenilem inter cauſas internas eſſe. Externæ cauſæ ſunt pręfocationis abſtinentia coitus, propter quam viduæ, & moniales ſæpè vexantur hoc morbo. Sunt enim inter has cauſas, omnia illa, quę ſupprimunt menſes, quæve nimias profuſiones faciunt, Vigiliæ, Balnea, Luxus, Otium, nimia exercitatio, Cibi craſſi, & melancholici : addit Moſchio frequentes abortus, & crudos partus. Notare debetis illo in loco id, quod ſcriptum eſt a Rhaſe, mulieres dum vtero gerunt, aut dum pariunt, rarò præfocationes pati alias, quā quæ fiunt a vaporibus prauis aſcendentibus. Sed hoc in loco pulcherrima eſt conſideratio, quomodo inter cauſas externas recenſeantur ab omnibus odores boni naribus adhibiti, res a pauciſſimis conſiderata. Fuerunt autem qui dixerunt proprietate quadam vterum delectari bonis odoribus, & propterea cum naribus apponantur, tractum vterum iucunditate odorum, ſurſum aſcendere, & ſuffocationem facere. Sed hęc opinio eſt explodenda, quia odor eſt obiectum odoratus, vterus autem non habet odoratum, non igitur delectatur odoribus: præterea, iam probauimus, non aſcendere vterum, ſed contrahi, & dilatari. Alexand.2.Problem.64. refellens eos, qui vterum animal putabant eſſe, dixit odoramenta ſi ſuppônantur vtero, prodeſſe, quia facultate ſua exſiccatoria humores conſumunt: fœtida verò ſi ſupponantur naribus obſtruere, atque ita efficere, ne ſuffocationes fiant. Hic Alexandri diſcurſus errores duos habet : primus eſt, quia Alexander ſolum rationem adfert cur ſuppoſita odoramenta pręfocationem inducant : non autem explicat rationem, cur ſuppoſita naribus pręfocationem inducant. Alter error eſt, quia ſi fœtida prodeſſent ſubiecta naribus, quia obſtruunt, ſequeretur potius fœtida ante pręfocationem iuuare, quàm in ipſa pręfocatione. Sed experientia contrarium oſtendit, quia dum mulieres ſunt occupatæ præfocatione, nullo auxilio felicius reſtituuntur, quàm fœtidis. Vt huius rei veritatem poſſideatis, duo debetis notare : vnum eſt, non omnes mulieres propter odoramenta incurrere præfocationes, ſed ſolum illas, quibus alioqui malè affectus eſt vterus. Alterum notandum, huiuſmodi mulieres non ſolùm propter odores incurrere hæc ſymptomata, ſed etiam alijs de cauſis etiam leuibus, propter malam vteri diſpo-

ſpo-

ſpoſitionem. His itaque ſic conſtitutis, dico odores ſua natura percellere caput: dicebat Hippocr. 4. Aphoriſm. aromata omnia maximè petere Caput, vbi ab odoribus affectum eſt cerebrum, ſtatim coafficitur vterus, quia vt intellexiſtis, & vt dicit Galenus, maxima eſt communicatio inter cerebrum, & vterum. Vterus cùm ſit affectus malè propter compaſſionem cerebri, perturbatur, eo perturbato humores praui, qui ſunt in vtero agitantur, quibus agitatis, eleuantur praui vapores ad cor, & ſuffocationem faciunt. Atq; hęc eſt ratio, cur vapores inducāt præfocationem, non quod matrix delectetur odoribus, vt vulgus credit. Sed dicet aliquis veſtrum, cur non praui vapores id faciunt etiam, cum & ipſi petant Cerebrum? Reſpondeo, quod, vt ſcribit Ariſtotel. 13. Problem. 4. praui odores fundati ſunt in vaporibus crudis, & craſſis: crudi & craſſi vapores non ita cerebrum afficiunt, vt acuti & cocti, ſed propter craſſitudinem potius obſtruunt, & cum obſtruant, nequaquam poſſunt acrimonia vlla cerebrum afficere & percutere. Sed cur igitur excitantur mulieres prauis odoribus, ſi praui odores non offendunt cerebrum. Dico, excitari duabus rationibus: primò, quia praui odores maximè ſenſus ipſos tentant, & præſertim odoratum: alia ratio eſt, quia praui odores ſunt maximè naturæ noſtræ inimici, & ratione huius contrarietatis natura in mulieribus quanquam ſopita, excitatur tamen. Et hæc eſt cauſa, cur Epileptici propter prauos odores incurrant ſymptomata, quia natura eorum alioqui infirma, offenſa fœtoribus agitat cerebrum, quo agitato humores præcipitantur in illius ventriculos, & oritur ſymptoma. Dixi prauos odores eſſe naturæ noſtræ aduerſiſſimos, quia naturæ ſimpliciter non ſunt inimici, & probatur, quia bruta non offenduntur prauis odoribus: imò ſunt multa animalia, quæ illis delectantur, vt ſues & canes. Concludens igitur dico odores bonos facere præfocationes, quia percutiunt cerebrum, ipſo percuſſo vterus coafficitur: ipſo affecto humores praui in eo exiſtentes agitantur, & ſublati vapores inducunt præfocationem. Inter cauſas externas præforationis numeratur etiam tem pus anni, quia vt ſcribunt Paulus, & Auicennas, videntur præfocationes quaſdam periodos habere, & hyeme, & autumno potiſſimum fieri, atque tum in virginibus potiſſimum, & ſterilibus. Sed dicetis hoc eſſe contra Hippoc. quia 1. de morb. mulieb. ſcribit, mu lieres ſeniores magis tentari, quàm alias præfocatione, propter leuitatem vteri. Dico hunc librum non eſſe Hippoc. & hanc ſententiam eſſe falſam, vt multæ falſę ſunt alię eo in libro.

Si.

Signa.

SIgnorũ huius affectus tres ſunt claſſes, alia enim ſunt diſtinctiua, alia ſignificatiua, alia prognoſtica. diſtinctiua ſunt ea, quæ diſtinguunt præfocationem ab alijs ſimilibus morbis, vt ab apoplexia, epilepſia, lethargo, lumbricis, ſyncope: hi namq; affectus ſunt valde ſimiles præfocationibus. Horũ ſignorum duo ſunt genera, aliud cõe, aliud particulare. Communia ſigna diſtinctiua ſunt duo: vnum eſt, ꝙ vt dr̃ a Cleopatra & Moſchione, pręfocationes vteri ſemꝑ ſunt cũ pręcedẽtibus querelis vteri, alię affectiones non habẽt huiuſmodi vteri querelas. Secũdũ ſignũ eſt primò traditũ ab Aetio, q̇ dicit præfocationes in hoc diſtingui ab alijs, quia pręfocatæ reſtituuntur odoratis ſuppoſitis vtero: quę patiuntur alios morbos, nõ reſtituuntur odoratis. Signa diſtinctiua particularia ſunt plurima, nã quę patiuntur epilepſiam, cognoſcuntur, quia poſt conuulſionẽ cadunt in terrã, ſpumas plurimas emittũt, pulſum habent maiorem quã antea. Hyſtericæ autẽ nullas, aut paucas ſpumas emittunt, pulſum vel nullum, vel exiguũ habent, & quẽ habent, denſior eſt valde. Addit Auicenna, & aliud, quod epilepticæ ſemper amittunt memoriã, & valde diminuũtur ſecundũ rationẽ: præfocatę nõ ſemꝑ errant mente, imò vero interdum poſtquam reſtitutæ ſunt, referunt quæ paſſæ ſunt: itaq; apparent nõ amiſiſſe memoriã. Imo ſcribit Ariſt. lib. de ſomno, & vigilia, atq; etiã uſu probatur, præfocatas varijs phantaſmatibus agitari, quæ nõ eſſe inſomnia conuincit, ſicuti etiã alijs animo deficientibus ſæpe contingere ſolet. Rurſum diſtinguũtur ab apoplecticis. qm̃ apoplecticę pulſum habent magnum, ſpirant, ſed videntur ſenſum, & motum plane amiſiſſe: Hiſtericæ non videntur ſpirare, pulſum non habent, accedit quod in apoplexia mulieres habent faciẽ rubentẽ, venas tumidas, & qñ euadunt, paralyticę fiunt: Hyſtericæ neq; rubent circa faciẽ, neq; fiunt paralyticæ. Diſtinguũtur a lethargicis, quia in lethargo, & catoche febris adeſt, pulſus magnus, & vndoſus eſt, in præfocatione non adeſt febris, non adeſt pulſus: nedũ vndoſus. Quæ lũbricis infeſtantur, ſentiunt punctiones in inteſtinis, pulſus habent quales ſunt lumbrici laborantium: in Hyſtericis, nihil horũ adeſt. Diſtinguuntur a ſyncope, quia citiſſimè finit ſyncope, præfocatio durat duabus, aut tribus horis, interdũ tribus diebus, vt Raby Moyſes lib. 2. directorij c. 41. ſcribit. Ideò lege cautum fuit, vt mulieres quæ patiuntur pręfocationes, non ſepeliãtur niſi poſt triduum, quia repertę ſunt mulieres, quæ in ſepulchris reſurrexerunt, cũ præfocatæ, & non mortuæ fuerint ſepultæ. Diſtinguuntur a mortuis, eo ſigno, ꝙ tradit Gal. 5. loc. affec. 5. quia ſi lana carminata apponatur ori, viuẽte muliere lana illa mouetur: ſi mortua

tua

tua ſit, lana eſt immobilis. Itidem dico de vaſe aqua pleno, ꝙ ſi vas imponatur ori ventriculi, vbi viuit, aqua effluit, vbi mortua eſt, aqua immobilis eſt. Potiora ſigna nõ habuerũt Medici, vt diſtinguerent præfocatas a mortuis, quia ſæpè ſimiles ſunt mortuis: & ſępè, vt dicit Aretæus, perierunt poſt hac paſſio ne. Signa ſignificatiua, alia ſignificant futurã pręfocationẽ, alia præſentem. Signa futuræ præfocationis hæc adducuntur a Serapione, & ab omnibus Arabibus, ꝙ qñ proximus eſt paroxyſmus, incipit anhelitus eſſe difficilis, pulſus cordis minuitur, pallor faciei inſurgit, oculi humectanť, mẽs cõfunditur & memoria, torpeſcunt crura, pigrę fiunt admodũ. Igitur vbi mulier cõſueta fuerit pati præfocationem, & hęc ſigna videbitis, portendetis citò futuram præfocationem. Signa quæ ſignificant pręfocationem præſentem, alia ſignificant eſſe in ſtatu, alia verò in declinatione. Signa fientis præfocationis ſunt amiſſio ſenſus, & motus, amiſſio anhelitus, contractio crurum, pulſus aut nullus eſt, aut vix percipitur, corpus frigeſcit, & tandem in omnibus mulier mortuæ ſimilis eſt, præterquam in colore vultus, qui ſæpè rubens eſt. Sed dubitabit ingenioſus, qũo dixerim pręfocatas eſſe ſine pulſu, & reſpiratione: Scriptũ.n.eſt ab Ariſtotele, & ab omnibus confirmatũ, non poſſe animal viuere ſine pulſu: & tamdiu viuere, quamdiu pulſus, & anhelitus adeſt, quomodo igitur põt viuere ſine pulſu, & reſpiratione? Dico verum eſſe animal non poſſe viuere ſine pulſu, neq; pręfocatæ viuunt ſine pulſu, ſed pulſus, & reſpiratio ſunt ita parui, vt non deprehendãtur, cuius cauſa eſt frigiditas cordis. Audiuiſtis enim, his mulieribus cor valde refrigerari propter contrariã vim vaporum, vnde dicit Ariſt. 1. Hiſt. animal. 1. poſſe etiam animal viuere ſine reſpiratione, vt ſunt piſces, & inſecta, quæ cũ ſint frigida, non opus habent reſpiratione. Signa declinationis præfocationis ſunt, ꝙ murmur percipitur in vtero, & inteſtinis: humiditas ex vtero emanat, mens redit: Auicenna dicit pituitoſum fieri vomitum. Quæ ſignificant cauſas ſunt, ꝙ ſi præfocatio contingat ob retenta menſtrua, ſignũ eſt illud potiſſimũ, quia ꝑ plures dies pręceſſerũt retentiones mẽſtruorũ, ꝙ ſi fuerint menſes birioſi, accidentia ſemper ſunt ſeuiora: ſi melancholici, cognoſcetur propter complexionem, cognoſcuntur etiam, quia magis delirant, timent, mœrent etiam poſt reſtitutionem. Si fuerint pituitoſi, omnia erunt quietiora. Si a ſpermate retento fiunt præfocationes, cognoſcuntur ex diuturna coitus abſtinentia, vbi præſertim complexio calida, & humida ſit, & vbi mulier fuerit aſſueta veneri, vt ſunt viduę luxurioſæ, de quibus habetis apud Galenum hiſtoriam 1. de ſemine 6. item de locis affect. 5. Addunt quidam in menſtruali pręfocatione ſenſum amitti: in ſpermatica, ſenſum, & mo-

& motum. Quod quidem nulla alia ratione poteſt fieri, quam quia grauior eſt præfocatio ex ſemine, quam ex menſtruis.

Prognoſtica.

PRognostica ſunt, quod vterina pręfocatio quæcunque ſit, mala ſit, tùm propter accidentium ſæuitiam, tùm quia mulierem interdum perducit ad mortem. Eſt tamen differentia quædam: nam vt ſcribit Galenus, ea quæ fit ex retẽto ſemine, multo grauior eſt, quam quæ fit ex retentis menſtruis. Circa quod notare duo debetis: vnum, non eſſe ſemper verum pręfocationem ex ſemine eſſe deteriorem ea, quę fit ex menſibus, quia ſi menſtrua retenta ſint melancholica, interdum grauiſſima inducunt ſymptomata. Ad hæc, ſemen multo benignius eſt ſanguine menſtruo, & probauit hoc Raby Moyſes, quia ſemen intus acceptum non offendit, ſanguis verò menſtruus incredibilia mala facit. Dico veram eſſe Galeni ſententiam, propter tres cauſas: vna quia ſemen eſt magis perfectum, quam ſanguis menſtruus, quæ ſunt perfectiora, vbi corrumpuntur ſemper deteriora euadunt, & hoc eſt, quod tradit Auicenna, & experientia comprobatur. Si panis corrumpatur in ventriculo, & carnes optimę, deteriores fiunt corruptiones, quam ſi piſces, aut herbę corrumperentur, & ratio eſt, quia quæ ſunt perfectæ concoctionis, vbi corrumpuntur, fiunt deteriora, & hinc fit, vt fæces brutorum minus fæteant, quam hominis, & diuites magis peſtiferis morbis capiantur, quàm pauperes, quia vbi perfectiores cibi corrumpuntur, fiunt multò deteriores. Altera cauſa eſt, quia ſemen fit ex ſanguine menſtruo: ſanguis menſtruus alioqui prauus eſt, ita vt ſemen ex ipſo prauum fiat, & propterea præfocationes ex hoc ſemine, ſunt valde prauæ, nam in viduis, licet ſperma retentum noceat, magis nocet, quàm in viro quia in uiro fit ex perfecto ſanguine, in muliere verò ex ſanguine menſtruo. Tertia cauſa eſt quędam proprietas, propter qnam ſemen valde inimicum euadit mulieri, nam quod habeat hanc proprietatẽ dum corruptum eſt, hinc licet colligere, quia vbi ſemẽ integrum eſt, nõne habet hanc proprietatẽ, vt vitam inferat, cum vero corrũpitur, vertitur in contrariã naturam: igitur ſi integrum uitam dabat, corruptũ mortem inferet: & hęc eſt proprietas, ob quam ſemen corruptum in mulieribus fit deterius. Scrit Hipp. 5. Aphor. 35. quod mulieri præfocatæ, ſi ſternuatio ſuperueniat bonum eſſe. Bonũ dicit Galenus dupliciter, quia naturam excitat: ſecundò quod ſternutatio, dicebat Ariſtot. eſt ſignum ſanctum, & ſacrum, quia ſignificat cerebrum vbi eſt ſedes animæ, robuſtum & validum.

Cu-

Curatio.

CVratio præſocationis vteri duplex eſt: vna in paroxiſmo, altera in paroxiſmi remiſſione. Curatio in paroxiſmo eſt, quę vt mulieres maximè fatigat, & Medicos, ita etiam magis glorioſos ipſos reddit. Scopus in acceſſione nullus alius eſſe debet Medico, niſi vt naturam ſoporatã, & dormiẽtem excitet, quoniam excitata natura, calor naturalis ſimul excitatur, calore excitato facilè vapores, & morbificæ cauſę euincuntur. Quę excitant naturam ſunt trium generum, quia alia excitant per ſenſum tactus, alia per ſenſum auditus, alia per ſenſum odoratus. Quę per ſenſum tactus, ſunt ligaturę, frictiones, Cucurbitulę infernarũ partium, clyſteres, & glandes, & demũ omnia, quæ vtero ſupponuntur. Ligaturę & frictiones in his conueniunt caſibus tum infimis partibus, tùm etiam ſupremis: Cucurbitulę conueniũt potiſſimum partibus inferioribus. Et inter partes inferiores nullus locus accommodatior, quàm coxę & crura, quę cucurbitulę interdũ apponuntur ſcarificatę, interdum leues, & non ſcarificatę. Dubitare poſſet aliquis, an in ipſo paroxyſmo, vt conueniũt cucurbitulæ ſcarificatę, ſic etiã cõueniat venę ſectio. Dico, cum in hac paſſione corpus mulieris ſit valde refrigeratum, niſi ſumma adſit plenitudo, nequaquam in acceſſione conuenire poſſe ſanguinis miſſionem, ratio eſt, quia miſſo ſanguine refrigeratur magis corpus. Sed ſi adſit plenitudo, quę morbum efficiat, ipſa ſublata, vel imminuta, auferũtur morbi. Clyſteres & glandes, qui conueniunt in his caſibus, debent eſſe acres, & vehementes: ratio eſt, quia cùm ſenſus omnes ſint torpidi, & ligati, neceſſariò opus habent magnis ſtimulis, vt excitentur. Et vt habeatis clyſteres & glandes, exempla vobis propono:

℞. Folio. centau. minoris, arthemi. pulegij, maioranę ana M.s. Fiat decoctio ſm artem: deinde ℞. Dictę decoctio. lib.j.s. hierę archige. vnc.s. olei rutę vnc.iiij. mellis deſpumati vnc. ij. ſalis drach.j.s. miſce & fiat clyſter. Exemplum glandis hoc eſt: ℞. ſalis gẽmæ, coloquin. ana gran.iiij. ellebori nigri ſcrup.s. nitri, cymini ana gra. v. mellis q.ſ. Fiat ſuppoſitorium. Supponuntur autem vtero ad excitandũ per ſenſum tactus etiam res odoratę: ſed aduertite, non cura re, quia ſint odoratę, ſed vt dicebat Alexander 2. probl. 65. proſunt res odoratę, quia cum ſint tenues, calidæ, & acres, diſſipant & exſiccant omnes vteri humores. Supponuntur autem vtero moſchus, zibetum, ambra, gallia moſchata meſues. Atq; tot ſunt, quæ per ſenſum tactus excitant mulieres pręfocatas. Quę vero per ſenſum odoratus excitant, ſunt fœtida omnia, & ſternutamenta, quia fœtida, (vt intellexiſtis) ſunt naturæ noſtrę inimica, & ſpiritus animales

malis odoribus offenſi, agitantur, vt repellant, atq; in hac agitatione vehementer concitant corpus, & calorem natiuum. Sunt aũt hęc fœtida, caſtorium, ſagapenum, pręſertim in aceto maceratum, lucernę extinctę, abrotanum, ruta, ſoleę vetuſtæ deuſtę: pręterea a proprietate capilli ipſius mulieris patientis deuſti, & naribus ſuppoſiti, putantur mirificè excitare præfocatas. Aduertenda ſunt circa res fœtidas, & odoratas duo: vnum, vt vbi odorata ſupponũtur vtero, ſemper ſtudeatur ne ad nares perueniant, propter ꝙ machinantur Medici vaſa, & integumẽta, quę tueãtur quo minus odores aſcẽdant ad nares: ſimiliter ſi fœtida ſuperioribus partibus adhibeantur, danda eſt opera, ne fœtores ad vterum perueniãt, quod etiã ijſdem remedijs conficitur. Alterum eſt circa hanc rem aduertendũ, licet ferè ſemper laudarint Medici in his caſibus ea, quę ſunt vehementer calida, Veruntamen interdum curandum eſſe frigidioribus, vel tepidioribus. Nam contingit plerumque, vt frigeant valde pręfocatę, & opus habent calidis: poteſt tamẽ vſu venire, vt pręfocatę ſint calidiores, ratione cuius neceſſe eſt temperare medicamentum. In hoc caſu apprimè conueniunt roſę, cãphora, violę, & eę herbę, quę ſunt frigidiores, aut tepidiores; Sternutamenta etiã, quę excitantur per odoratum, maximè commendantur. Sed circa vſum horũ eſt aduertendum, quia ſi repleto capite adhibentur, imminet periculum ne ex pręfocatis fiant apoplecticæ, quocirca diligenter reſpicere debetis, an pręfocatę caput plenum habeant, necne. Quę excitant per ſenſum auditus, ſunt clamores vehementes, nam conſueuere mulieres vocare patientes, interdum etiam bombardis, & omni genere fragoris, & tonitruum vtentes. Pręter hęc remedia, quæ excitant per ſenſus, ſunt & alia, quę citra vllum ſenſum videntur excitare, vt ſunt emplaſtra, & vnctiones, quæ pectini adhibita, putantur excitare: vt inunctiones ex oleo chamomel. liliaceo cum ſale. Emplaſtrum ex cępa lilij cocta ſub prunis, quę ſi nihil conferant, mandat Auicenna, vt obſtetrix digitum vuluę immittat, atq; fricet. Nam habetis exemplum apud Galenum illius vuluę, quę cũ præfocata eſſet, reſtituta fuit digito immiſſo ab obſtetrice in vterũ, & emiſſo ſemine. Puluis chryſtalli bibitus putatur a proprietate excitare præfocatas, vt etiam apud Galenum commendatus eſt agaricus in puluerem redactus, & potatus. Quod ſi nihil etiam hęc conferant, quid agendum? Laudant Medici, vt capiatur oleum feruens & ſuper caput infundatur. Laudant etiam aliqui, vt caput ęgræ inuratur, & hoc remedij genus ego magis amplector, quia oleum candens, & bulliens, præterquam ꝙ ignem diutius retinet, ſolet etiam caput valde deformare, quod quidem non facit ignis, ſi prudenter adminiſtretur Atq; hæc eſt ratio ſubueniendi præfocatis, dum tenentur

nentur a paroxiſmo, in quo de victu non verba feci, quia dum ſunt in hac paſſione, non eſt cogitandum de victu, ſed ſolùm certaturre medijs. Curatio extra paroxiſmum vt rectè inſtituatur, ante alia cogitare debetis, a qua cauſa facta ſit præfocatio, an ex menſtruis retentis, an ex ſemine retento: ſed vtcunque ſit, qm̃ hęc curatio eſt potius præſeruatoria, quam curatoria; neceſſe eſt ante alia viuendi rationem proponere: vt aer ſit calidus, & ſiccus, fugiantur nimię vigiliæ, motus grauiores, quia ex ſolo timore, & gaudio viſæ ſunt mulieres præfocari. Similiter otium conſumatum eſt prorſus fugiẽdum, corpus exerceri debet moderate horis matutinis, potius ante cibũ, quam a cibo balnea fugienda, ſi mulier ſit aſſueta veneri, & ſit fœcunda, id eſt, calida & humida, debet aliquam rationẽ habere, vt libidinem compeſcat, & refrenet. Quæ autem refrenant ſunt: inedia, ſomnus factus ſupra agnum caſtum, mandragoram, iuſquiamum, cicuta bibita, vt alias docui uos, extinguit veneris incendia. Circa cibum, & potum, debẽt eſſe mulieres valde ſolertes, quia potus niſi ſit ex vino tenui, modicè auſtero, potius vetuſto, quam recẽti, aut ex aqua aliqua confecta cum aromatibus, profectò noxius eſt. Cibi debent eſſe qui extenuent, exſiccent, calefaciãt, & nutriãt moderatè: quare omnia edulia craſſa, dulcia, legumina omnia in his caſibus ſunt fugienda. Victu inſtituto, ſi ex retentis menſibus malum proficiſcatur, cogitandum eſt quamprimum de aperiendi menſibus. Aperiuntur menſes, vel medicamentis purgantibus, ves ſectione venæ ſaphenæ, vel medicamentis ad prouocationem accommodatis. Pro purgatione corporis primum lenienda erit aluus ſequenti bolo: ℞. Elect. Indi. drach. iij. Elect. Lenit. vnc. j. miſce, & fiat bolus. Quo accepto præparandi ſunt humores, cum rebus, quę aperiunt menſes: vt, ℞. folior. arthemi. beton. cuſcutæ an. M. j. ſabinæ M. s. Fiat decoctio ſecundum artem: deinde, ℞. Dictę decoctionis vnc. iiij. ſyrup. de duabus rad. de arthemiſia an. vnc. j. miſce. Vbi ſyrupi exhibentur, niſi quid obſtet, omnino eſt ſanguis mittendus per ſaphenam, & pro ratione virium eſt ſecanda vena. Si ſecari nõ poteſt, habetis cucurbitulas, ſcarificationes crurum, quæ ſi in ullo caſu proſunt, certè iuuant in mulieribus ſecundum vterum laborãtibus. Poſtquam erunt pręparati humores, expurgandi, & quanquã habeatis alia remedia a me propoſita, iſtud tamen eſt accommodatiſſimum. ℞. agarici troch. ſcrup. iiij. myrrhæ ſcrup. s. aſari, mei an. gran. iiij. Infundantur ſ. a. in aqua arthemi. deinde facta expreſſione, adde prædictæ infuſioni, diaphæn. drach. iij. mel. roſ. ſol. vnc. iij. Fiat potus. Facta hac purgatione non eſt deſiſtendum, quinimò auxilio enitemini menſes prouocare. Habetis plurima medicamenta in proprio capite propoſita. Sed in his caſibus duo remedia ſolent

eſſe

eſſe præſtantiſſima, vſus thermarum tam in potu, quam in infuſione, vt ſunt aquę Apponenſes, Aquarianæ: in calidioribus, aquæ dictę Laſtrenſes in agro Patauino. Aliud remedium eſt, vſus cauteriorum in cruribus, quę præſtant duo maximè bona: nã reuocant naturam ad opus ſibi familiare, ſcilicet ad euacuandum ſanguinẽ per vias conſuetas. Præterea vapores, qui ſurſum feruntur, beneficio illius cloacæ non eo impetu ſurſum feruntur, imò ſæpiſſimè extinguuntur. Si fiat ex ſemine retento, dubium eſt an conueniat venæ ſectio: ratio dubitationis eſt, quia ſcribit Auicennas, fugiendã eſſe Phlebotomiam. Ex altera parte vbi ſperma redundat, & retinetur, neceſſariò etiam abundat ſanguis, ſi abundat ſanguis, videtur conuenire venę ſectio, tamen Auicennas ſcribit cauendum eſſe. Moſchio, & Græci nõ meminerunt. Dico verum eſſe, quod ſcribit Auicennas, non mittendum eſſe ſanguinem in ſemine retento. Sed intelligenda eſt Auicennę ſentẽtia, de muliere, quę eſt in paroxiſmo, vel paulò poſt: & ratio eſt, quia mulieres in pręfocatione, propter inimicam illam qualitatem, quam intellexiſtis, magis refrigerãtur, magis vires ipſarum deprimuntur, quare ſi mittas ſanguinem, idẽ eſt ac ſi iuguleſ. Ex aduerſo cum remotæ ſunt a paroxiſmo, cum in ijs abundet ſanguis, dico ſanguinis miſſionem magnopere conferre, & præſertim quãdo mulieres ſic affectę non poſſunt venere vti. In hoc igitur caſu maximè conueniunt ea, quæ ſperma extinguũt, quę hoc loco enumerare nolo, propterea quod habuiſtis ante a me in Capite de Gonorrhœa, quibus auxilijs, & remedijs ſeminis fœcunditas coercenda ſit.

F I N I S.

CONCLVSIO.

Hic eſt finis tractatus noſtri de Morbis Muliebribus, qui ni fallor ampliſſimus eſt, ita ut pauca in ipſo quis deſiderare poſſit. Si uobis hac re ſatisfecero, debetis Deo immortales gratias agere, qui me incolumem ſeruauit, & vires, ut hunc laborem perficerem, ſuppeditauit: ſin ſecus, tenuitati ingenij mei, non uoluntati, quę nunquam uobis defuit, neque deerit unquam, adſcribatis. Valete.

REGISTRVM.

* ** *** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg.

Omnes ſunt Quaterniones, præter Gg, quæ eſt Duernio.

VENETIIS, APVD IVNTAS. M. D. XCI.

COUNTWAY LIBRARY OF MEDICINE

RG
91
M54
1591